

MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 26.

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTIK:

BISZTRAY GYULA

KIRÁLY ISTVÁN

26. KÖTET

LEVELEZÉSE

III.

1909—1910

1961

MIKSZÁTH KÁLMÁN LEVELEZÉSE

HARMADIK KÖTET
1909—1910

1961

MIKSZÁTH KÁLMÁN LEVELEZÉSE

BERNOLDE KÖTET
128—129

1933

Sajtó alá rendezte:
MÉREINÉ JUHÁSZ MARGIT

Lektor:
RUBINYI MÓZES

© Akadémiai Kiadó, 1961

Magy. ir. T. 3.
78, 034.

A kötéstervezés Csillag Vera munkája

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója
Ezerkesztőségért felelős: Zrinszky Lászlóné   Műszaki felelős: Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1961. ápr. 10.   Terjedelem: 19 (A/5) fv + 1 melléklet
Példányszám: 7000
61.53311 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

326.

MK — KOZMA ANDORNAK

[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1909.]

Kedves Andorom!

Köszönöm bájos könyvedet, melyet úgy fogok bevenni, mint a tokaji bort, kis kortyokban, hangulat szűkében.

Ami a szép ajánlást illeti — nekem *Töled* sok. Dacára annak, hogy most a »magyarság« ellen vétettél — a saját titulusodat átruházva rám. Az igaz magyar, az igaz, bőven osztja a titulust, de a magáét nem engedi.

327.

RÁKOSI JENŐ — MK-NAK

Budapesten, 1909. jan. 4.

[Fejléc:] Budapesti Hírlap szerkesztősége

Kedves Barátom,

köszönöm biztató soraidat. Az ilyen csapás lesújtja az embert, s a sújtott lélek nem tud egyebet, mint tördelni a kat. egyházi éneket: de profundis clamo ad te, Domine. — És íme, hozzád hasonlók jönnek, és az ember ajkán megváltozik az ének: voces de excelsis clamant ad me, miserum. Köszönöm szeretetedet.

Rákosi Jenő

[Budapest, 1909. január 9.]

Nagyságos Képviselő Úr!

A világirodalom nagyjainak élettörténete arra tanított engemet, hogy akit az Isten lángésszel áldott meg, annak szívet is adott. Talán az egy Verulami bölcs a kivétel azoknak a nagy szellemeknek a sorában, akik lelkük ragyogását szívük melegével még intenzívebbé tudták tenni. Ez a tudat bátorít fel arra, hogy mint a magyar hírlapírói (régi kiveszett) gárdának egyik hírmondója, aki Kemény Zsigó nemes iskolájának volt adeptusa; egy kéréssel terheljem. Mert engemet kalandvágyó természetem világgá hajtott, s mikor az Oceánon túl meggazdagodva, hazafelé utaztamban mindenemből kifosztattam: itthon a nevemet is elfelejtették s kézirataimmal házalni mehetek.

De ne méltóztassék megijedni, nem arra akarom felkérni, hogy Kegyelmes barátainál egy állásba protezsáljon be, isten ments! Csak arra, hogy ha tiszteletemet teszem, szenteljen nekem egy negyedórát; hallgasson meg egy párt azokból a történelmi anekdotákból, amikből egy kötetet összeírtam, s ha érdemesnek találja, adjon pár sor ajánlatot egyik kiadójához. Mert manapság a jó bornak is cégér kell.

Soha életemben nem kértem senkitől semmit; most se kérnék, de egy meghalt fivérem unokáinak kell kenyeret keresnem, s ezt azt hiszem, Nagyságod is olyan kategorikus imperativusnak tartja, amely elől kitérni nem lehet.

Remélem, hogy a magyar irodalom egyetlen élő Koszorúsa nem fogja kérésém teljesítését megtagadni.

I/9. [19]09.

Hódoló tiszt.

Osszáthy [Rósa] János

[Budapest, 1909.]

Nagyságos Képviselő Úr!

A nagy emberek lélektana arra tanít, hogy a Genius kiválasztottjai, a lángelmék rendszerint jó szívvel is bírnak, s talán az egy verulami bölcs az, aki kivételt képez, de az is csak azért, hogy a regulát megerősítse.

Ez a tudat ad nekem bátorságot ahhoz, hogy — bár idegen — (de hiszen a fennkölt szellemek, akik ismerik a buddhizmus *tat twam asi*-ját, ezt a szót nem ismerik), Nagyságodhoz nem is egy, hanem két kérést merészkedjem előterjeszteni.

Én ui. egy lélektani munkán dolgozom, amelyben példákkal akarom illusztrálni, hogy a gyermek szívét és jellemét az apától, agyát és eszét anyjától örökli. Erre nézve óhajtanék tehát Nagyságod édes szülő anyjára vonatkozólag Nagyságod szívességéből néhány adat birtokába jutni.

Ez az egyik — a kisebbik kérésem; a másik, a nagyobbik az, hogy egy másik művemhez kegyeskedjék egy kis *prae-faciumot* írni.

Én 70 éves vénember vagyok (63-ban Langiewicz tbk. hadsegéde voltam). Kemény Zsigó idejében a régi, becsületes P. Napló munkatársa, aki évtizedekig hallgatván, úgy kijöttem a divatból, hogy hírneves író segítségével nélkül kiadót nem kaphatok.

Magától értetődik, hogy ezt nem *ab invisis* kérem. Nem is valami fércmunkához; hanem talpraesett humoros remiscenciákhoz, régi emberekről. Ha az utólérhetetlenül fenéges humor világhírű mestere ajánl, nyert ügyem van. S én erősen hiszem, hogy ezt meg nem tagadja tőlem, ha azt is megmondom, hogy (mint az egyszeri örmény szokta volt mondani) öt gyermek nevetlen apja vagyok s havi 41 fr. 68 kr. pensióból tengődöm.

Méltóztassék parancsolni velem, hogy az emlékekből felolvashassak.

I. *Bán utca* 8.Hódoló tisztelettel
Rósa János (Osszáthy)

330.

BENCZÚR GYULÁNÉ — MK-NAK

[Budapest, 1909. jan. 10.]

Szolgálatomnak utána, Istentől kívánok kegyelmednek sok jó egészséget ebben a nyomorult világban. Hogy kegyelmed ígért levelét meg nem küldte énnekem, holtig sajnálom. Kegyelmedet kérem, kegyelmed ne késleltesse! Mert Hornyánszky uram ú kigyelme megakadt a munkába. Azon módon tartóztatnék Dávidházi uram a táblák kötésivel Debrecenben. Terminushoz kötöttük ú kigyelmüket, és oszték mü akadályozzuk az írás bo nom szolgálásával.

Remélem, hogy erre a sirámos szómra kegyelmed szíve meglágyul. Nem hagyja szegény fejemet búnak eresztetni. Küldök én jó szívvel gyalog ombert kegyelmedhez, ha tudom, jókor érkeznek. Mert ha kegyelmed üres tarisznyával küldené vissza, bizony mondom, agyon búsulnám szegény fejemet.

A mindenható atya úr Istentől minden kívánta javat, boldog, hosszú életet kívánok kegyelmednek, meg szerelmes élete társának, egyetemben nagyböcsű családjával. A mi penig az én gondos állapotomat illeti, Istennek neve dícsértessék, ezek után már csak abban vagyok minden reménységem, hogy mindjárt megküldi kegyelmed azt az írást.

Ezeknek utána Istennek különös kegyelmes oltalmába ajánlom kegyelmedet.

Datum: 1909. jan. 10. Lendvay utca 15. Budapest.

Kegyelmednek szolgáló bámulója és szegény szolgáló leánya, Benczúr Gyula piktor uram hűségese asszonya.

331.

HELLER JÓZSEF — MK-NAK

12/I. 1909.

IX. Porzellangasse No. 60. V. 31. Wien.

Nagyságos Uram!

Ha az ember templom előtt megy el — lett legyen ateista, de ha csak egy kis jó lélek lakozik benne -- önkéntelenül Isten

jut eszébe, aki ellen sokat vétett, akinek nem mindig járt kedvében, de akit mindig akkor hív, amikor bajban van. Culpa mea maxima culpa mea Hallgass meg Isten egy sorstól üldözöttet.

Tudja jól a kis kópé, hogy itt imádság nem protekció. Misem használ itt . . . , de halt! »Évezredek óta annyi ember imádkozik (és nem mind ostoba aki teszi), hátha mégis . . . nem kerül pénzbe és ártani sem árt. Ha tetszik néki, tán mégis ír a javamra egy „bumedit”, ha nem tetszik, úgy sem fog jelentkezni!« És megy tovább az élet göröngyös, tuskés útjain a »pillanatistenfélő!«

Ma én is templom előtt haladtam el! A »Pesti Hírlap«-ot értem alatta. Oda néztem az oltárra (»A régi műhelyben«) és eszembe jutott egy irodalmi Isten. . .

Nosza menj, imádkozz, nem kerül pénzbe, és ártani sem árt. Ha tetszik néki, tán mégis ír a javadra egy »bumedit«, ha nem . . . ne félj, nem jelentkezik. No de menjünk tovább! Az élet göröngyös, tuskés útján szólok Nagyságodhoz! Borzasztó helyzet ez! Nem tudom, hogy miképp volt annak idején — amikor Uraságod is, mint meséli, ezt járta —, »az utak rendbetartási és tisztítási állapota«, de mondhatom, hogy vérzik a lábam és gyengülök! Sokszor »sandalt« akartam magamra venni, de az »út« lekoptatta, rongyos lett a talp. és a meztelen láb újra vérzett. . . Hogy azonban egy kis »tachles« is legyen e levélben, meg kell jegyeznem, hogy én vagyok a »Weiberdorf« Heller, akinek egyszer jókedvében az irodalmi Isten (tehát Uraságod) azt írta, hogy »akár magyar író is lehetne belőle«. . . Nem elég ez, ha Nagyságod mondja? (Nem cserélek Mózással, akinek Isten az égő bokorból ehhez hasonlót mondott — talán.) Hogy azonban folytassam, meg kell említenem, hogy még soká tart, míg ez a »három asszony Szelistyéről« a »Carl-Theater« színpadán fog megjelenni, hogy a szerencsémét hirdesse . . . (épp úgy mint az a bizonyos három angyal, egy zsidó ősapámnak jelent meg mondván hogy 90 éves korában lesz gyermeke! Isten ments, hogy én is addig várjak.) Szeretnék tehát dolgozni, hogy élhessek. Németül nem jól tudok, hogy egy lapnál mint zenekritikus vagy efféle szerepeljek, de ah! mily boldog lennék, ha Nagyságod egy embert mentene meg, aki fél az »elvérzéstől« és aki Nagysá-

godhoz fohászkodik, hogyha lehetséges, őt egy laphoz, mint bócsi zenetudósítót vagy egyebet beprotegalna, és ha csak egy forintot kereshetnék is naponta . . . tán még kevesebbet . . . tán 15 frtot havonta. . . , hogy csak ne kelljen az élet tengerén aláülyedni anélkül, hogy mentő övet használjak !

Később azonban érzek annyi erőt és tudást magamban — ha az operettjeimmel boldogulok, életem végéig hálás lehetnék Nagyságodnak !

Ha érez valami rendkívüli jóindulatot irányomban (tudom jogtalanul követelem) írjon fel számomra egy »bumedlit«, mert Nagyságodnak csak ennyibe kerül megmenteni egy haldoklót !

Legalázatosabb
Heller József

332.

TALLIÁN BÉLA — MK-NAK

Török-Kanizsa 17. I. 909

Kedves Barátom !

Az újságból olvasom, hogy beteg vagy, de egyúttal örömmel azt is, hogy bajod nem komoly. Hála Isten, mert mindig félek, ha valamelyik »kortársamról« — kivált ha ahhoz oly meleg vonzalom fűz, mint hozzád is — rossz híreket kapok.

Nem tudom, külső vagy belső bajban szenvedsz-e? Ez alatt sem Aehrenthal nyomást, sem önálló bank vagy újonc létszám emelési lázt nem értek — hanem köszvényt vagy influenzát. Ezt azért kérdem, mert nem vagyok biztos abban sem, hogy nem szenvedsz-e levél irtózásban vagy ember utálatban? Ezzel tisztába kell jönnöm, mert utóbbi esetben egy szép tervem dőlné, sajnos, dugába. Hetek óta örülök reá, igen elszomorítana, ha, mint oly sok illuzióm az utóbbi időben, ez is semmivé lenne. — E hó 25-ike körül ugyanis fel szándékozom menni néhány napra, s szerettem volna veled egy kedélyes vacsora-estét tölteni el, ha lehet több régi jó cimborával, ha nem. kevesebbel is bcérem. Nagyon könnyen

kielégíthető ember lett belőlem néhány év óta, de itt-ott mégis megmozog bennem a vágy, régi jó embereimmel egyet kedélyeskedni, s a régiekben turkálni. — Ezt természetesen csak a bort (illetőleg) és élményeinket illetőleg, és nem a szépnemre vonatkozólag értem, mert ott még nem tartunk, remélem egyikünk sem? Szeretném azt is tudni — látod mily jó renoméban vagy előttem —, pártolója vagy-e még a »szűz«-nek? mert ez esetben szolgálnék neked egy-két csomóval!

Ha jobban leszel, úgy kérlek, ne zavard cirkulusaidat. Oda és abba a körbe megyek, ahol te jól érzed magad, és ahová szeretsz járni — kivéve politikai klubot —; ha még gyengélkednél, felkereslek lakásodon, amennyiben ez neked nem alkalmatlan?

Tudósíts egy-két szóval, erre kér, s mielőbbi teljes gyógyulást kíván igaz baráti kézszorítással, őszinte híved

Tallián Béla

333.

GLÜCK FRIGYES — MK-NAK

[Fejléc:] Pannónia Szálloda

[Budapest, 1909.] Kedden, jan. 19-én

Kedves Barátom! Kálmán!

Elhiszem, minő nehéz néked — akiről kiírják, hogy beteg —, nem elég, hogy meglátogatják, visit kártyát leadják, még írnak is — ja persze könnyű nekem beteg lenni — influenzáskodni, fületem átlukasztatni — legalább békességem van, na de ezt nem az okból írtam, hogy párhuzamot vonjak köztünk, hanem azért, hogy szívem mélyéből duplán sajnáljalak és mielőbbi alapos felgyógyulást kívánjak.

Üdvözöl igaz barátod:

Glück Frigyes

334.

THURÓCZY VILMOS — MK-NAK

Nyitra-Ivánka, 1909. Jan. 19.

Tisztelt Barátom!

Részteljesen vettem hírt betegségről, de kóroznak kedvező lefolyásáról értesülvén, baráti érzelmeimből folyó igaz örömmel üdvözöllek, kívánva egészségednek mielőbbi igaz teljes helyreállítását.

Felöségem üdvözlését küldi, és emlékeztet ígéretedre, hogy majd ellátogatsz mifelénk. Az enyhébb időjárásnak bekövetkeztével talán egészségedre is jó hatással volna a falusi, tiszta levegő.

A jövő hónapban Budapestre készülünk, felkereslek majd, és hiszem, hogy a régi jó kedvben és egészségben fog találni Tégedet melegen köszöntő

öreg barátod
Thuróczy Vilmos

335.

MOCSÁRY PÁL — MK-NAK

Borsodszemere. U.p. Szihalom. 909. II/2

Nagyságos Uram!

Kedves Bátyám!

Mindig bámulatra ragadott, ha tollából olvastam. Mindig valami magasabb élvezet volt nekem (már előre) az is, ha egy cikk felett vagy alatt azt a nevet láttam tündökölni: Mikszáth.

Ismeretlenül bár, mégis arra kérem, írjon nekem egy cikket a kiadandó Anthológiába, melyet a borsodszemerei Ö. T. és Mentő egyesület javára kiadatni, illetve kiadni szándékozom: Az Anthológiába előreláthatólag írni fognak még: Pekár Gyula, Sobók Zsigmond, Zalár, Maczki.

Kérésemet megújítva maradok

teljes tisztelettel

B. Mocsáry Pál

földbirtokos

a borsodszemerei Ö. T. E. főparancsnoka

[Töredék]

[Budapest, 1909. febr. 19.]

... Nem is képzelem, milyen kellemesen hatott rám a küldött kép. Még nagyobb örömet okozott családomnak is, más okból. Éppen delíriumban voltam, mikor a kép jött, s ez aggasztó volt, mert már a láz elmúlt, és a delírium még napokig tartott. A legközvetlenebb környezetemet sem ösmer-tem föl. Megmutatták a képet, melyről a feleségem se találta ki, hogy kiket ábrázol, s íme mihelyt első tekintetem a báróné arcára esett, felkiáltottam: »Hisz ez Rudnay Ilona«.

No, lett nagy örömmámor, hogy az eszem, lelkem már visszatért (bizony csodálom, hogy visszatalált), már a feleségem is fölismerte a családot.

De eltekintve ettől, most, mikor már épülőfélben vagyok, és (minthogy olvasni-írni még csak tegnap óta szabad) nagy dologtalanságomban tízszer is megnézegetem naponként a képet, melyet legkedvesebb tárgyaim közé soroztam, s ilyenkor mindig meglep egy mélabús panasz és vágy, hogy miért nincs nekem legalább egy ilyen leányom. Nekem csak fiaim vannak, s az is csak kettő. Most már megnőttek, s nincsenek többé körüllem, örülnek, ha kiszabadulnak a házból, s alig látom egy-két percere napközben. Holott a leányok, ezek a kedves, macskahízalgésű portékák melegék, simulékonyak és mindig ott sűrögnek-forognak a szülők körül.

Édesmama tegnapelőtt megtisztelt azzal, hogy meglátogatott. Vidám, egészséges, friss, és minden szellemi mozgalom iránt érdeklődött még most is. Ma is egy négyoldalas levelet írt, egy közkérdés felett elmélkedve. Irigylem ezt a nemes, soha nem csüggedő energiát a közügyek iránti szeretetben, és a tövékenységnek azt az izzó, törhetetlen erejét. Különösen irigylem most, mikor huszonöt éves képviselősködés után teljesen kiábrándultam mindenből, s apathiával nézem, aminek jönni kell.

Még egyszer fogadja báróné hálás köszönetemet. Maradtam hódoló kézesókkal alázatos szolgája
Budapest, 1909. febr. 19.

Mikszáth Kálmán

337.

AZ ORSZÁGOS NŐKÉPZŐ EGYESÜLET FŐZŐISKOLÁJA
— MK-NAK

[Budapest, 1909. március 4.]

»A jó palócok« szerzőjét kérjük, fogadja szívesen s jó ótvággal fogyassza el konyhánk o szerény termékét.

Őszinto hódolattal az »Orsz. Nőképző Egyesület« Főzőiskolájának növendékei, kik jó magyar gazd'asszonyok kívánnak lenni.

Budapesten, 1909. márc. 4. (dísznótorunk napján.)

Oblath Ilonka
Fejér Vilma
Schapringer Ada
Lászlóffy Ildikó
Vécsey Ilonka
Frankl Lilly
Mándy Olivia
Farkas Giza
Papp Clotild
Deutsch Mariska
Bernauer Nána
Buchwald Juliska
Melna Jolán
Szócs Kamilla
Adler Margit
Farkas Ida
Pfeiffer Emmy
Özv. felsőlucki Nagy Pálné, tanítónőjük

RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

Budapesten, 1909. márc. 10.

Igen tisztelt Barátom!

Ha már azt hiszi is rólam, hogy nem mindent olvasok el, amit ír, ne higgye legalább azt, hogy nem mindent tartok meg eszemben, amit mond. Nem felejtettem el, hogy midőn egy ízben Selley rendőrkapitány tárgyaláshoz hívta, szívesen ment, mert hiszen a regényíró t kell hogy *minden* érdekeljen. Szolgáljon *ez* melegségemül, hogy merem remélni azt, hogy a regényíró érdekekkel fogja végig olvasni a csatolt papírlapokra írottakat is.

Néhány év előtt ellentállhatatlan vágyódás kapott meg, hogy elmenjek fel Nyitra megyébe, Rudnóra, Csavolyra, Rudnó-Lehotára, Divékre, Divékújfalura és a többi helyekre, melyekhez férjem családjának múltja fűződik.

Különösen az vonzott oda, hogy élt még ottan két nagyon öreg Rudnay: László és Jusztin. Velük óhajtottam egyszer még beszélni mindenféléről, miket itt-ott hallottam már, de nem tudtam, fel vannak-e jegyezve valahol, és sajnáltam volna, hogy adataikat esetleg magukkal vigyék a sírba. (Azóta meghalt mindkettő.)

Persze, hogy eszembe juthat itten ama mondás, melyet Mikszáthnál olvastam valahol, de nem tudnám megmondani, hogy hol, és nem is emlékszem tisztán a szavakra, de a veleje az volt, hogy ha valaki családjának a messze múltba nyúló történetébe belemélyed, úgy jár, mint aki beletekint egy mély tóba: könnyen beleszédül.

Egy decemberi napon erős havazás közben útnak indultam, meg is akadtam egy helyen, fél napig vesztegelt vonatom. De meg nem bántam utamat, mert visszaszereztem azt a két szép és érdekes kutyabőrre írott, vörös bársonyba kötött diplomát, melyeket férjem évek előtt odakölcsonzött volt Rudnay Jusztinnak. Azok az Újfalussyaknak bárói és grófi rangra emeléséről szólnak. Az utóbbiban Mária Terézia akvarell arképe és aláírása látható. Rudnay Jusztin, midőn idéztem neki a család jelmondatát: »Omnia si perdas, sed

famam servare memento! — gavallér módjára szó nélkül visszaadta nekem a diplomákat. Ezenkívül összegyűjtöttem azokat az adatokat, melyeket az idecsatolt papírlapra jegyeztem.

Így — írás közben eszembe jut még sokféle apróság, melyek azzal az úttal összefüggnek:

Rudnay László mondotta, hogy az ő nagyatyja udvarolni járt a közeli Sztriczére, a Sándorok fészkebe (most már Sándori a neve). Fiatal felesége agyonra búsulta magát emiatt. A háznál levő öreg dada azt tanácsolta neki, hogy fejtse fel férje dolmányának szegélyét és varrjon bele egy füvet, (talán útifű volt), mondjon el hozzá egy bizonyos babonás mondást, s meglátja, hogy férje sohasem fogja többé abba az irányba fordítani paripáját. Így is történt. Utóbb a leghűségesebb férj vált belőle.

Csávojj és Rudnó-Lehota vidékéről eddig százával szállították a munkásokat Mezőhegyesre. Most már nagyrésztük Amerikába vándorolt ki. A nép ott nagyon szegény, és még nem vetköztött ki teljesen a régi jobbágy szellemből, mert midőn néhány év előtt valami ügyben felkeresték férjemet itt, Budapesten, térdre hullva borultak le, és csókolták lábait.

Csávojon megütődtem a nép nagy szegénysége fölött, mert azt láttam, hogy ott, ha a család új családdal gyarapodik, nem szobácskát építenek a házhoz, hanem deszkával szélesbítik fekvőhelyüket a célra.

Voltam a divéki templomban, mely legrégebbi templomaink egyike — gondolom Szt. István korabeli: annak kriptájában vannak Rudnayak 1200-ból eltemetve. Érdekes volt, hogy a bejárat közeléből kihozatott a plébános egy koporsót, melyben semmi egyéb nem volt, mint nagyon apró forgácsféle és egy teljesen ép templárius kalap.

Rudnay Jusztinéknél pár napot töltöttem Divékújfalun. Második felesége báró Baselli generálisnak volt a lánya, ki mondotta nekem, hogy az ő egykori telkükön épült Rómában a Szt. Péter temploma. Nagybátyja, kinek arkéjét láttam ott a falon függve, II. József császár idejében élt. Őáltala lett kihirdetve, hogy a Jezsuitákat ki kell kergetni Ausztriából.

Hazafelé utam Divékújfaluról Nováknak vezetett, melynek határában áll a családnak Zsigmond királytól nyert pallos-

jogának megtestesült jelképe: a kőből épült óriás akasztófa, melynek kerülete 17 méter. (Úgy hallottam, hogy azon a vidéken még a Pálffy családnak volt »jus gladii«-ja.)

Éppen farsang első napja volt, s mi az induláskor nem vettük észre, hogy a bakon ülő tót kocsis holtárszeg. Később dalolni kezdett, és támolygott jobbra-balra, kezében táncolt a gyeplő. A lejtős út szélén árok tátongott, s bennem önkénytelenül az a gondolat ébredt, hogy az utolsó protestáns Rudnaynak felesége nagyon könnyen itt fogja sírját találni a család akasztófája közelében.

Erre az akasztófára céltott a »Pesti Hírlap«, mikor Rudnay Béla királyi biztossága után a fővárosból távozni volt kénytelen, körülbelül ezt írva: »elmegy oda, ahol reá a családi akasztófa vár«.

Rudnay Jusztin szájából hallottam, s általa tollbamondva jegyeztem fel szórul-szóra a csatolt papírlapokra írott adatokat.

Bizony nagyon nehezen akar tavaszodni, különösen az éjjelek hidegek. Csak kérem, ne engedje magát a napsugártól korán kicsábítatni, nehogy egészségének megártson.

Maradok a legszívélyesebb üdvözléssel és tisztelettel

régi, igaz híve

Rudnay Józsefné

U.i. A mellékelt iratok még nem voltak lemásolva, s így leveletem sem küldhettem el, midőn a tegnapi Pesti Hírlapban olvastam, hogy már a Képviselőházban járt. Eszerint persze anakronizmus abbéli kérés figyelmeztetésem, hogy ne siessen a kimenéssel. Remélem azonban, hogy az meg nem ártott.

339.

GINEVERNÉ GYÓRY ILONA — MK-NAK

St. Ladislas. Castle Avenue. Dover
1909. márc. 19.

Mélyen tisztelt Kedves Bátyám!

Végtelenül kitüntető, jóságos levelét igaz hálával köszönöm. Úgy érzem, mintha azt a jóakaratot, amely abból az én itteni próbálkozásom iránt szól ki, fokozott igyekezettel kel-

lene meghálálnom; addig is azonban áldja meg a jó Isten mindenik szaváért.

Jarroldnál már jártam. A cégnek az a fiatal tagja, akinek olmondtam az egészet, kihallgatott, átnézett néhány papirost, azután végre is azt mondta, hogy ez még »az ő ideje« előtt lehetett, tehát majd megtud reá nézve mindent, aztán megírja. A levél megjött, el is küldöm, a tartalma pedig az, hogy ők semmi más kéziratot nem tudnak, hogy náluk volna, mint egy rövid elbeszélésekből álló gyűjteményt, amelyet vagy két évvel ezelőtt egy hölgy fordított le és adott át nekik, de arra kérte őket, tartanak addig maguknál a kéziratot, amíg átadja nekik azt a címet, amelyre azt el lehet küldeni. Ha ez az a kézirat, amelyet a szerző említ, nagyon fognak örülni, ha tudatom velük, mit csináljanak a kézirattal.

Eddig Jarrold. — Én pedig csak annyit teszek hozzá, kedves Kálmán bátyám, hogy ha akár ennek, akár más egyéb könyvének a dolgában a férjem meg én bármi módon segítségére lehetünk, gondolhatja, hogy milyen őszinte örömmel lennénk.

Jarroldnak írtam, hogy mihelyt választ kapok, azonnal értesítem őket.

Persze, az ilyen nagy labirinth városban, ha csak szerző, fordító és kiadó nem érintkeznek elég sűrűen, egy és más dolog egyszerűen elmállik, mert mindig, mindenkéül annyi terv torlódik össze. Annak a hírnek nagyon örültem, hogy az a könyv is sorra kerül, amelyet kedves bátyám említ. Annak a dolga azután valahogy ne hányódjék a Jarroldék könyves polcain! Ha ennek azzal elejét lehetne venni, hogy ha mi fordítanánk le, akiknek módunkban van Jarroldot sarkallni, hogy a dolog ne húzódjék, azt hiszem kedves bátyám meg lehet győződve, hogy a fordítást azzal az odaadással végeznénk, amire egy Mikszáth Kálmán novo kötelez minden magyart, és azokkal együtt az olyan angolokat, mint a férjem, aki az ő saját külön szórendjével azt mondja, hogy: »Nem csak vagyok magyar, de is kuruc.«

A temzепarti kuruc tehát egész lélekkel lesz segítségére mindenben, amiben lehet. Ha jelenleg a Scotus Viator meg egyebek jóvoltából csepülnek is itt bennünket, de legalább beszélnek rólunk és éppen azért bizony szép volna könyveink

javával most állani ki. Jarrold egy egész jegyzéket adott át nekem Jókai angolra fordított regényeiről az angol lapokból idézett kritikákkal együtt.

Múltkori levelemből, kedves Bátyám, úgy látom, úgy értette ki, mintha az én tervem is *könyv* volna. Pedig nem az. Amit én tervezek, az egy Londonban levő erős, magyar, nem is tudom minek nevezzem, mondjuk központ, amit nem írának és sáncolnának körül németesen, professzorosan, hogy mily ágbeli vagy szakmabeli működést fejtsen ki itt, hanem ahol egy mederben folynék minden, amit csak itt a magyarsá- gért meg lehet tenni, ahogy éppen a nap forgó, változó esemé- nyei követelik. Például mondjuk időleges rövid kiállítás karácsony előtt olyan magyar áruból, ami ajándéku- l elkelhet, ősszel gyümölcsből, borból — meghívott vendégek és a sajtó előtt, máskor vetített képes előadások, egyszer a magyar für- dőkről, vadászterületekről, a téli Tátráról; ismét máskor új irodalmunkat, képeinket ismertető előadások; — ott kellene megadni minden, nem Bécsen átszűrt tudósítást magunkról az angol sajtónak (ezt az egyik nagy világlap egyik szer- kesztője úgy megszorot- te eszme gyanánt, hogy azóta is egyre kérde- z, mikor lesz már meg). Ha valakinek otthon eladni való bányája, mi egyebe van, éremintát, mit oda- küldhetne, hogy aztán a kellő utasítást megkapja, kivel kellene érintkezésbe lépni.

Én ezt a tervet megírtam részletes memorandumban a keresk. min. államtitkárának is, gr. Apponyinak, a földműv. minisztériumnak, miniszterelnöknek; az egész terv, úgy látom, mindnyájuknak nagyon tetszett, mert nagyon szépen írtak; — a háziipari rész miatt megírtam a dolgot Izabella flignőnek és gr. Batthyányinénak is, az ő válaszuk ugyanolyan helyeslő volt, mint a min. elnöké, gr. Appo- nyiú meg Sztérényié, de azóta aztán jött ez a bosz- niai aggodalom (szeptember elején írtam először, októ- berben volt az annektálás) és azóta egy lépéssel sem vagyunk tovább.

Pedig jó volna, ha lennénk. Mert aki az angol sajtó, politikai vagy üzletvilágból csak tud a tervemről, annak mind tetszik. Csak azért írtam meg, hogy lássa, mennyire nem *könyv*-ben utazom.

Hazamenni pedig bizony, nagyon jó lenne egyszer már a tervem miatt is, mert levél révén bizony nagy lassan megy csak mindon. Újságba még nem írtam róla; azt akartam, hogy előbb csak azoknak legyen elébe adva, akiket elsősorban illet. Hanem, hogy egy ilyen központért szeretnék dolgozni, az bizonyos.

Nem igen érti azt, aki nem élt a szülőföldjétől távol, hogy milyen érzés az, amin például én mentem át a legutóbbi néhány hónap alatt is. Véletlenül úgy esett, hogy néhány tisztán angol dologban (Shakespeare társaságok meg egyéb irodalmi egyletek előadásai, meg a Women's Franchise Union dolgában, ahol most öt óriási gyűlésen kellett az elnöklő chairman tisztjét viselnem és a megnyitó szónoklatot megtartanom), hála Istennek jó siker járt velem, úgy hogy a meghívások egyre szaporodnak, de éppen ezért, egyszerre csak úgy érzi az ember, hogy: »Hát már én egészen angol legyek és a magyar dolgokért ne tehessok semmit?«

Jaj, kedves bátyám, jobb lesz nekem ezt bevégezni! —

Kedves feleségét szívből ölelem; azt átvenni pedig, amit nekem Kálmán bátyám ígért a levelében, bizony elmegyek egyszer Magyarországra.

Addig is mindkettőnk sok szíves üdvözetével vagyok
tiszteelő húga

Gineverné Győry Ilona

340.

MK — CSIKY KÁLMÁNNÉNAK

[Budapest, 1909. március 24.]

Méltóságos Asszonyom,
Kedves Komámasszony

Sohasem voltam vigasztalhatlanabb, mint ma, hogy nem mehetek el estére. Láttam, mennyire súlyt helyez az én jelenlétemre, hogy a vendégeit is velem tanácskozva, az *én lelki hajlamaim szerint* válogatta össze, képzelem tehát, milyen bosszúságot okozok e sorokkal. De hát ki tehet róla? Magasabb hatalmak szóltak bele — mégpedig az én gégémén

keresztül. Légcső hurutom van, 39 fokos lázzal; egész éjjel be nem hunytam a szemeimet a szakadatlan köhögéstől.

Annyira beleéltem már magamat kedves körükbe, hogy most úgy tűnik fel nekem, mintha valami nagy életcél omlott volna össze váratlanul. Pedig voltaképpen csak olyasmi történt, ami nem csoda, hogy: az öreg ember már nem ember.

Kezeit csókolva maradtam

tisztelő komája és szolgálója

Bpest, márcz. 24. 1909

Mikszáth Kálmán

[Címzés:]

Méltóságos

Csiky Kálmánné úrasszonynak,

Bpest.

Üllői út

341.

SIMON RÓZIKA — MK-NAK

Kelt Nagy Kanizsa, 1909. Március 31.

Nagyon tisztelt Mikszát úr, sok szépelt olvastam már én az ön tollából: lélek emelőtt, ugymint mulattatótt, az író egyéniségétt jellemét megismerjük munkájjáról, mert lelki világot tárja fel előttünk, tehát ennél fogva nekem is van szerencsém uraságodatt ismerni, mivel tudtam, hogy nemes szívű. Azért bátorkodtam önhöz intézni levelemet. Én egy kisiparos leánynya vagyok. Simon Rózsikának hívnak. Nehányszor írtam már versekett Rózsa Kálmán kiadóhoz, de fájlalom, egy sor írással sem tudatta, hogy megkapta, és hogy jó-e vagy rossz-e. Pedig én azt hittem, meg is fog majd dicsérni érte. Persze hogy nagyon nehezemre esett ez a lenézés, de ön legyen szíves meg írni, hogy meg kapta soraimatt, ön nem lesz el zárkózott a poétához. Nekem, éppen mint más írónak is, a sajjátt verseim kedvessek. Ez egy, amit itt küldök, nem a legjobbak közül való, pedig én olvastam már ennél rosszabb verseket is, ezzel zárom soraimatt.

Maradok mélt tisztelettel ez: Simon Rózika Deák tér, harmadik szám

Nagykanizsán

342.

(OSSZÁTHY) RÓSA JÁNOS — MK-NAK

[Budapest, 1909. tavaszán]

Nagyságos Képviselő Úr!

Szenteljen kérem pár percet az idemellékelt mutatvány elolvasásának. Írója a Pesti Napló munkatársa Kemény Zsigó idejéből. Azután kiment Amerikába, ott egy ostoba találmánya révén milliomos lett, azt elvesztette, hazajött, megnősült, s most heted magával nap-nap mellett koplal.

A vén ember ha tud is valamit, a kutyának se kell.

Hogy a telet úgy ahogy kihuzkodtuk, szeretném kiadni reminiscentiáimat, de nem kapok kiadót.

Egy ívet kinyomattam. Így reméltem előfizetőket szerezni. Egy se jött. El se olvasták.

Ha a magyar humor atyamesterc, a világirodalom koszorús regényírója meg nem szán, s nem ír művemhez előszót, családostól elpusztulok.

Térdre borulva kérem, mentsen meg egy színmagyar családot az éhenhalástól!

Kérek rögtöni választ.

Aláz. szolg.
Rósa János

I. Bán u. 8.

343.

BR. HERCZOG PÉTER — MK-NAK

[Budapest, 1909. április 2.]

Kedves Barátom!

Szívből köszönöm a gyönyörű tárcát, amelyet a Szünidei Gyermektelep érdekében írni szíves voltál. — Mint minden műved, úgy ez is általános tetszéssel találkozott, hogy azonban

tollad hatalma a nagyközönség erszényét kinyitja-e, ez majd elvállik.

Fogadd egyúttal, kedves barátom, írói jubileumod alkalmából szívélyes üdvözleteimet azon őszinte óhajommal együtt, hogy teljesen helyre állva jó erőnek és egészségnek örvendhess. —

Szívből üdvözöl őszinte
Bp. IV/2. 909.

barátod
br. Herzog Péter

344.

HOITSY PÁL — MK-NAK

[Fejléc:] Vasárnapi Újság szerkesztősége

56. évfolyam

Budapest, 190— Reáltanoda utca 5. sz.

[Budapest, 1909. április eleje]

Édes Öregem!

Úgy hallom minden oldalról, hogy útra készülsz.

Ha ez igaz, úgy igen igen kérek, hogy elég jókor küldj kéziratot. Az esetben, ha előre írnál valamit, megküldeném azonnal a korrektúrárt.

Egyebekben — ha már nem látnálak — minden jót és boldog ünnepeket!

Szívből ölel

régi barátod
Hoitsy

345.

ROSNER ERVIN ÉS [FORGÁCH] KLOTILD — MK-NAK

Budapest, 1909. 18. IV.

Kedves Mikszáth!

Egy kis utat tettünk Boszniában, és csak hazaérkeztünk után találtuk itten húsvéti szíves jó kívánatait, melyeket

elkésve bár, de nem kevésbé melegen viszonzozunk. Ervinnel együtt örülünk, hogy üdülési idejét a gyönyörű tengerparton tölti.

Szívélyes üdvözet
Rosner Ervin és Klotild

[Képes levelezőlap]

[Címzés:]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Lovrana
Hotel Lovrana

346.

MK — BENCZÚR GYULÁNAK

[Budapest, 1909. április 19.]

Méltóságos uram
Igen tisztelt Barátom!

Tegnap este érkeztem haza Délről, hol magyar lapokat nem láttam. Itthon széltében hallom, hogy a lefolyt utóbbi napok valóságos Benczúr-lázban és ünneplésben teltek el. Mivelhogy a láznak erre a nemére magam is inklinálok, engeddd meg, hogy valaki olyan is gratuláljon, aki még a képedet nem látta. Nem a képhez gratulálok én, hanem a dicsőség verőfényének ahhoz a teljességéhez, mellyel nemzeted eláraszt. Adjon az Isten Neked ezentúl is munkakedvet, s ezzel, azt hiszem, megadott mindent, ami Neked kell.

A képeket a feleségem látta, s azzal fogadott »No Benczúr levágta Munkácsyt«. Ez persze csak olyan asszonyos beszéd. A nagyok nem vágják le egymást, csak egymás mellett röpülnek mint a sasok. Itt már senki se találgatja, melyik a nagyobb. Mert szokszor az látszik kisebbnek, amelyik magasabban van és megfordítva.

Ma még nagyon fáradt és törődött vagyok, de holnap már én is megnézem a képet, s abban a Benczúr-lázban leszek, mely az összes epidemikus betegségek között a legnemesebb.
Bpest, ápril. 19. 1909.

Őszinte tisztelőd és bámulód
Mikszáth Kálmán

347.

MK — HERCZEG FERENCNEK

[Budapest, 1909. április 23.]

Kedves barátom! Nagy örömet hozott nekem szép, nemes hangon tartott beszéded, melynél tömörebbet régen olvastam. Nem hozakodom elő a szokásos banális frázisokkal, hogy érdememen felül volt. Alkalmasint. De ha az ember nem restelli a magas cipősarkot, hogy nagyobbnak nézzék, mi okon kapálódznék, ha a magasítás okáért még egy patkót is vernek rá, pláne egy aranypatkót?

A Petőfi-Társaság nevében küldött üdvözlő sürgönyödet ugyan nem kaptam meg a valóság szerint azokon a tengerparti helyeken, ahol keresett, de nyomtatásban olvastam a szövegét. Fogadd azért is és tolmácsold tagtársaimnak is hálás köszönetemet. A melegség keresésére futottam el a déli vidékekre — kedvesen lepett meg, hogy ti azt otthonról külditek utánam.

Ami a jubileumot illeti, furcsa az nekem, aki mindig ellene voltam. Nagy és nehéz sor az. Hogy meggyújtjátok nekem az ünnepi gyertyákat, még büszkévé is tehetne, ha nem tenne inkább melancholikussá, eszembe juttatva, hogy a gyertyákat csak este szokás meggyújtani. A gyertyák elől 'iszen elfuthatnék — de az este elől nem lehet.

Budapest, ápr. 23. 1909.

Tisztelő barátod:
Mikszáth Kálmán

348.

A KASSAI KAZINCZY KÖR — MK-NAK

[Távirat]

Kassa, 1909. ápr. 25.

Nagyságodnak négy évtizeden át a magyar szépirodalom felvirágztatásában aratott számtalan diadala elismeréséül, s a nemzet millióinak nyújtott szellemi élvezetért érzett hálából, az ősi kuruc város egyedüli irodalmi egyesülete, a Kassai Kazinczy Kör mai Közgyűlésében Nagyságodat egyhangúlag dísztagjául választotta.

Blanár Béla városi tiszti főügyész, alelnök.

Öttevényi Nagy Olivér kir. jogtanár, főtítkár.

349.

MK — A KASSAI KAZINCZY KÖR ALELNÖKÉNEK

[Budapest, 1909. április 29.]

Igen tisztelt Alelnök Úr!

Örömet okozott s élénk hangulatot rázott fel bennem becses sürgönye, melyben arról értesít az elnökség, hogy a »Kazinczy Kör« a tegnapi napon dísztagjának választott. A legelső irodalmi elismerés is, amely ért, a Kazinczy nevével volt összekötve. Mint rimaszombati diák az V. osztályban az ő munkáit nyertem pályadíjúl irodalmi zsöngémmel, most a pálya végén pedig társul választanak maguk közé éppen azok, akik az ő nevébe és lelkébe öltözködtek.

Kedves nekem az is, hogy Kassáról jön e kitüntetés. — Hiszen már megint Kassa a főváros — a hívők fővárosa. Mert Kassán van a szent sír. S ahol a szent sír van, onnan kell várni a feltámadást.

Fogadja tisztelt alelnök úr mély tiszteletem kijelentését, s fejezze ki kérem igaz köszönetemet és hálámat új tagtársaim előtt.

Budapest, 1909. április 29.

Mikszáth Kálmán

[Fejléc:] Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság Igazgató-sága
Budapest, 1909. máj. 4.

Kedves Kálmán Bátyám!

Parancsodhoz képest eljártam ma a Múzeumban, s az akkori hírlapközleményekből kiírtam a Szilágyi halálára vonatkozó adatokat, kapcsolatosan az utolsó hetek történeteivel, melyek a vén oroszánt a színpadon utoljára szerepeltetik. Az adatokat a mellékelt lapon találod.

Szükségesnek tartom megemlíteni, hogy a hírlapok a halálessettel kapcsolatosan egy érdekes körülményről számolnak be, melybe mélyebben bevilágítani a te mesteri tollad elsősorban hivatott. A lapok ugyanis említést tesznek arról, hogy Szilágyi 1901. július 26-án, vagyis halála előtt négy nappal egy, a Darányi tiszteletére adott szűkebb körű ebéden, egy pohárköszöntő alakjában, politikai hatyúdálát elmondotta. Ezen beszédben ostorozta a Széll-féle kormány bűneit, reá mutatott ama veszélyekre, melyek a liberalizmust a jövőben fenyegetik. Ő maga készen áll arra, hogy élete hátralevő napjaiban is megvívja a harcot, s a hydra fejét letiporja. A jelenvoltak közül már sokan nincsenek az élők sorában, de élnek még Darányi, Werner Gyula, Dániel Gábor, kik számot adhatnának a vén Girondi utolsó vacsorájáról. A te nagy kulcsod kinyithatná a zárat, s bevilágíthatna ezen érdekes jelenet eddig ismeretlen titkaiba. Te, ki a mi nemzeti nagy szemétdombunkon is csak gyémántokat találsz, bizonyára találni fogsz itt is értékes drágaköveket, főleg oly nagy elme életéből, ki leginkább a fehér asztalnál tékozolta el szellemi erejének dús kincseit. Ha ebben az irányban is kutattatni akarsz általam, úgy szívesen rendelkezésedre állok.

Takátsnak említést tettem óhajásodról, és mondanom sem kell, hogy készséggel áll rendelkezésedre.

Szibből ölel rendíthetetlen tisztelőd és bámulód

Horánszky Lajos
Kinizsy utca 19.

Bocsánat a prózai alakú levélpapírosért. Nem akartam tudósítással késni, azért hivatalos munka közben sürgősen írom e sorokat. A poétával szemben elkövetett illetlenségemet talán megbocsátja a *malomigazgató*.

[Alábbiakban a Szilágyi Dezsőre vonatkozó adatokat közli:]

»Az 1901. évi delegáció Bécsben 1901. május 20-ára lett egybehíva. Másnap, azaz 21-én tisztelgett a magyar delegáció a király előtt. Az ezen fogadásról szóló hírlapi tudósítások beszámolnak arról, hogy Ő Felsége felette jó kedélyhangulatban volt, s a trónbeszéd után a delegáció majdnem minden egyes tagját megszólította. Midőn a kisebb-nagyobb emberekkel végzett, megszólította végül az agg Tisza Kálmánt s legutoljára Szilágyi Dezsőt, aki a delegáció alelnöke volt. Mindkét államférfiúval igen hosszasan beszélt, de hosszabb ideig beszélt Szilágyival. Ez utóbbival a végén a király kezét fogott, ami annál inkább feltűnő volt, mert az egész cerele folyamán a király nem nyújtotta senkinek a kezét.

Ugyanígy kitüntette a király Szilágyit a június 7-i delegációs ebéd alkalmával, amidőn Tisza Kálmánnal és vele feltűnő hosszú ideig igen kedélyesen elbeszélgetett. Ezen alkalommal mindkét államférfival kezét fogott. Ez volt Szilágyi utolsó találkozása a királlyal. (Azt hiszem, Tisza Kálmán is ez alkalommal beszélt utoljára a felséggel.)

Szilágyi meghalt 1901. július 30-án az orvosi látélet szerint valószínűleg estefelé. Eltemették augusztus 2-án. A hivatalos krokodilkönnyek mögül kicsillámlik a részvétlenség, s ezen körülmény érdekes kifejezést nyert az akkor napvilágot látott hírlapi műzokogásokban. A nagy lidérc nem nyomja többé a hatalom apró parazitáinak lelkét. A halottas háznál az első látogató Hegedüs Sándor keresk. miniszter. A szellem és jellemóriás tragédiája és a tantieme-akrobata könnyei között nehezen volna megállapítható az őszinteség kapcsa. A Kúria díszcsarnokában felállított ravatal mellett a nemzet gégeje Apponyi e szavakkal fuvolázza el érzelmeit: „Valóban, mintha a csarnok ily ünnepélyes alkalmakra volna teremtvé.”

[.....]

Halála után készpénzben nála találtak 112 forint 95 krajcárt és egy 3000 forintos folyószámla kivonatot. Sírja 8 éven át volt szemétdomb, csak tavaly kapott emléket a jogászoktól.

Éljen a hálás utókor !!«

351.

MK — CSIKY KÁLMÁNNÉNAK

[Budapest, 1898. május közepe]

Tisztelt nagyságos Asszonyom,
Illetőleg kedves Komámasszonyom !

Csak most kaptam meg a levelet, az inas találta meg (az enyimek ide nem adták). Így jártam a múlt héten is. Valahová az írások közé hányták a Rudnayné önsza levelét, s megkaptam post festa.

Szóval most, ha az inas nem jó most, kedves leveléről soha se tudtam volna semmit; elveszett volna örökre, mint a Károlyi Pista el nem mondott tószta. Így azonban napfényre került, *s szavamát meg kell tartanom* (de szívesen is teszem), s ha rajtam van a választás, *választom a szerdát, Május 18-ikát.*

Addig is kezeit csókolja

tisztelő szolgálja és komája
Mikszáth Kálmán

352.

A MÁRAMAROSSZIGETI SZILÁGYI ISTVÁN KÖR — MK-NAK

[Máramarossziget, 1909. máj. 15.]

Nagyságos
Mikszáth Kálmán Úrnak,

Budapest

Máramarosszigeten a »Szilágyi István-Kör« pár éve alakult meg, a nemzeti irodalomnak ápolását, terjesztését tűzve ki célul maga elé. Azzal a meggyőződéssel alakítottuk

meg, hogy itt, e sok nyelvű, sok nemzetiségű végvidéken a maroknyi magyarság a magyar nemzeti eszme megkedveltetésére, megerősítésére többet tehet a magyar irodalom ismertetése által, mint bármely politikai erőhatás útján. Kicsiny pásztortűz ez a Kör hazánk határhegységeinek lejtőjén, de akik mellette állunk, kitartással őröködünk, hogy e kis lángot ellenséges széláramok ki ne oltsák.

Ez az igénytelen kis Kör szeretne kifejezést adni annak az érzelmenek, mely mostanában minden igaz magyar ember szívét hangosabban dobogtatja, s amely arra buzdít, hogy amikor Mikszáth Kálmánt, nemzetünk legnagyobb élő íróját az egész ország ünnepli írói jubileumán; ebből az általános örömből a »Szilágyi István-Kör« is vegye ki a maga részét.

Ettől az érzéstől áthatva, a Körnek f. évi május 8-án tartott közgyűlése nagy lelkesedéssel, egyhangúlag elhatározta hogy Nagyságodat írói ünnepeltetése alkalmából a legőszintébb örömmel üdvözli és a Kör dísztagjává választja.

Amidőn erről értesíteni bátrak vagyunk, azt a kérést fűzzük hozzá, hogy méltóztassék hazafias örömnünknek és igaz tiszteletünknek ezt a kifejezését oly szívesen fogadni, amely tiszta szívből fakad az, s méltóztassék minket abban a kitüntetésben részesíteni, hogy körünk dísztagjává való megválasztását elfogadja.

Abban az édes reményben, hogy kérésünket nem utasítja vissza, maradunk hazafias tisztelettel.

Máramarosszigeten, 1909. május 15-én.

A »Szilágyi István-Kör« nevében.

Dobay Sándor
elnök

Jakobinyi Péter
főtitkár

Büky György
alelnök

Szamolányi Emil
titkár

[Budapest, 1909. május 17.]

Méltóságos Asszonyom!

Ezt a levelet ma írom, de csak holnap, kedden a vasútnál fogom a postaládába dobni (mert hiszen sohasem biztos a magam féle ember elmenetele). A levél megérkezése tehát holt bizonyosan annyit fog jelenteni, hogy már Horpácson vagyok.

Ha a méltóságos asszonynak vannak föltételei, hát jó, belenyugszom, — de nekem is vannak föltételeim.

Először is Vácon már nem olyan könnyű kocsit kapni, mint azelőtt (s aztán milyen kocsiazl), kivált abban az esetben nehéz, vagy pedig nagyon megszarolják az utast, ha a fővonalból ki akar térni. Azért tehát méltóztassék a váci fiákert csak Rétságig fogadni. Rétságon a kocsmá előtt az én kocsim fogja várni, s így váltott lovakon jöhetnek Horpácsra és visszafelé; <ahol> Rétságon azalatt megetet, s jól megpihen a váci fuvaros.

Egyéb föltételem nincs. De van egy preventív megjegyzésem. Az előrelátás bizonyos neme, ami csak a lutheránusoknál van meg.

Kijövetelüknek (amelynél nekem kedvesebb dolog el se képzelhető) egészen más színe van, ahogy én azt előszóval kontempláltam, mint amit most méltóságtok csináltak belőle. Más az, ha én hozom be a vasútról, s két napig ott maradnak nálam azzal a *mellékcéllal*, hogy ott a grundot is nyélbeütjük, nekem akkor megengedhető, ha a rábeszélés festékével kissé pazarabbul bánok, de ha a *főcél* a falusi fészek megalapítása, s ha azért egy oly fárasztó utazást kell véghez vinni váci fiákeren, amilyennek ez ígérkezik, akkor nekem kötelességem azt a hűrt is megütni, hogy könnyen érheti méltóságtokat csalódás. Csalódás csak egyben nem érheti, abban, hogy nekem így is, úgy is nagy örömet okoz látogatásuk.

A »csalódás érheti« alatt nem értem a megtekintendő objektumot, mert az csakugyan szép, s egy ahhoz értő kézzel

már esztendőre paradicsommá varázsolható, holott az én kertem csak húsz év múlva lesz valami.

Nem értem az ivóvizet, mely fölséges, nem értem a fölépítendő házat, hiszen őszig olyat építtethetnek, amilyent a szívük megkíván, értem csupán azt, hogy hátha a vidék nem fog tetszeni.

És végül <még> egy dolog van, ami változhatott, ez pedig a *veleje*, hogy ti. amióta a parasztokkal nem beszéltem, s annak van vagy másfél hónapja, azóta valamilyenképpen rendbe is hozathatott a harmadik által megvett beltelek <ügye>tulajdonjoga, tehát az is megeshetik, hogy a beltelket már nem szerezhetjük meg.

A beltelek ügye következőképp áll. Önkénytes árverésen másfél év előtt megvette Macska, Szorcsik és Pöstényi a Múzeumtól. A kultuszminiszter helyben hagyta az eladást az idén január első napjaiban. Macska lefizette a maga harmadrészének az árát mindjárt a felszólítás után. A másik két vevő ellenben vagyoniilag tönkrement, s a maga részét nem bírván kifizetni, fűnek-fának kínálta, nálam is jártak Pesten, és én meg is ígértem, hogy megveszem, de csak azon esetre, ha külön hasítják, mert én Macskával, aki különben is vad ember, nem veszekszem, hogy melyik rész az övé.

Mínhogy azonban az nem lehetséges, hogy a Múzeum megengedje eldarabolni a telket, míg kifizetve nincs, és mint-hogy a két fél nem bírja kifizetni a maga részét, s Macska sem a két másik részt, minden valószínűség szerint új árverés volt várható. Szabad kézből csak úgy vehető meg, ha mind a hárman eladják. Igaz, a részek megvehetőek, de akkor az osztzkodással komplikáció áll be.

Szóval a megvételi mód körül némi nehézségek vannak, amiket már künn a verandán is jeleztem, de okvetlenül megoldhatók — kivévn azt az esetet, ha már azóta a két utóbbi vevő eladta volna fizetni képes embereknek a részét, ami szinte elképzelhetlen . .

Egy órával később.

Idáig írtam leveletem, mikor feleségem hallván telefon beszélgetésünket, engem összeszidott.

— Hogy lehet oly könnyelmű — így szól az én Kukliném szórol szóra —, nem áttolja azt a nagy embert odacsalogatni (ti. Gyulát), amikor azt sem tudja, hogyan alakultak azóta a dolgok? Hátha ez? Hátha az? stb.

Én hasztalanul védekeztem, hogy Gyula most már nekem rokonom, azt tehetem vele, amit akarok, még a kocszi kerekeit is kiszedethetem stb.

Kukliné mégis meghökkentett. Nemcsak a Gyula miatt (ő már úgylis agyon van kényeztetve), hanem a méltóságos asszony miatt, akit én kényeztetek. Nem szeretnék kellemetlen hangulatot okozni. Azért tehát oda módosítottam előbbeni tervemet, hogy mégis elküldöm ezt a *tájékoztató* leveletem már most, azzal az előterjesztéssel, hogy én holnap délután kimegyek Horpácsra, ott a helyszínen kinyomozom a környülállásokat, és szerdán sürgönyben tudatom a Benczúr famíliával, hogy érdemes-e eljönni, vagy nem.

Ha azt sürgönyözöm, hogy »Várom«, akkor jöjjenek el, és az útra nézve minden úgy lesz pontosan, ahogy megírtam.

Ha pedig lelkem ellenére, de a reális igazságba beletánorodva azt lennék kénytelen sürgönyözni, hogy nem érdemes eljönni — hát ugyan tegyék meg, hogy jöjjenek el akkor is.

Kezeit csókolja
Mikszáth Kálmán

Hétfő délelőtt.

U. i. A sürgöncímét a múltkor rosszul mondtam. Nem Püspök-Vadkert az utolsó távirdaállomás neve, hanem *Érsek-vadkert*.

Holnap délelőtt különben még jelentkezem a telefonnál. Hátha valamiben még rendelkezik velem, s valamelyik kedvenc ételét szívemre köti?

354.

GELLÉRI MÓR — MK-NAK

Budapest, 1909. V/26.

Újságírói működésem negyven éves fordulója, illetve szegedi jó embereim által, ez alkalomból rendezett ünnepségek

alkalmából kifejezett kedves üdvözetekért ezúton fejezem ki őszinte, hálás köszönetemet. Kérem továbbra is szíves megtisztelő barátságukat és kitüntető jóindulatukat.

Mély tisztelettel
Gelléri Mór

[Ugyanannak a levélnek harmadik lapján:]

Kedves Barátom!

Mint a túllapon látod (azért közlöm mert Te is hasznát veheted), vannak uniformis köszönő frázisaim, de Neked külön kézzorítással akarom megköszönni, hogy a múlt heti meleg napomon nem feledkeztél meg rólam. Köszönöm! áldjon meg az isten érte mind a két kezével. Legközelebb pedig szerepet cserélünk, Te fogsz izzadni, és én is a fűtők közé állok.

Váltig híved
Gelléri Mór

355.

A KASSAI KAZINCZY KÖR — MK-NAK

[Kassa, 1909. május 27.]

Nagyságos Urunk!

Büszkévé tett az a szíveshangú levél, mellyel Nagyságod dísztagunkká történt megválasztását megköszönte, mert a benső vonzalom bizonyítékát láttuk abban. Bízunk abban, hogy nemes törekvéseinknek Nagyságod negyven esztendőös fényes irodalmi múltja újabb lendületet ad, hisz mi megadtuk azt Nagyságodnak, ami szerény Körünk részéről a legnagyobb kitüntetés, hisszük tehát, hogy annak szíves elfogadása által mi Nagyságodban Körünk igazi barátját és jóakaróját találjuk meg.

Midőn tehát mellékelten a dísztagsági oklevelet s a többi hivatalos iratot megküldeni szerencsénk van, engedje

meg, hogy újra is szívünkbeől üdvözölhessük, s kérjük kitüntető barátságát.

Mély tisztelettel, alázatos szolgálói, a Kassai Kazinczy Kör:

Kassa, 1909. évi május hó 27.

Münster Tivadar
kir. tan., elnök

Dr. Eöttevényi Nagy Olivér
kir. jogtanár, főtitkár

[Címzés:]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán

orsz. gyűlési képviselő úrnak

Budapesten

356.

ZOLTÁN ÁRMIN — MK-NAK

Nyitra, 1909. V/29.

Nagyságos Mikszáth Kálmán úr

Budapest

Tisztelettel értesítem, hogy a jövő szerdán v. esütörtökön Budapestre utazom és ugyanakkor tiszteletemet fogom tenni.

Kiváló tisztelettel:
dr. Zoltán Ármin

357.

MK — BEÖTHY ZSOLTNAK

[Budapest, 1909. jún. 2.]

Igen tisztelt Barátom!

Magától értetődik, hogy elvállalom a februári gyűlésre a felolvasást, csakhogy azt még meg kell élni, olyan messze van.

Nem tudom, van-e valami holt skribleretek raktáron, mert időközben is szívesen vállalnék egy emlékbeszédet. Az ilyesmihez nagy kedvem volna.

A februári gyűlésre azonban kis, húsz percig tartó beszélykét szándékozem írni, ha ugyan akkorra magam is nem leszek holt skribler, mert most is egy kicsit nyavalyás vagyok.

A viszontlátásig ölel

igaz barátod
Mikszáth Kálmán

Budapest, jún. 2. 1909.

358.

KÖNYVES TÓTH KÁLMÁN — MK-NAK

[Debrecen, 1909. június 2.]

Kedves Barátom és Őcsémuram!

Téged magyar nemzetünk jubilál negyven éves írói pályád küszöbén. Én nagy csöndben, csakis szűk körben jubilálok 50 éves írói működésem ünnepét. Bizonyosan emlékezel még rám. Ismeretségünk Dolinay szobájában kezdődött. Akkor még fiatal lelkész voltam Laczházán, honnan olykor-olykor jó szűz magyar dohánnyal láttalak el, majd tovább fűztük ösmeretségünket a VÚ-nál, Nagy Miklós közös barátunknál. Debrecenben szíves voltál meglátogatni. Egyszóval kizártnak tartom azt, hogy öreg barátod emlékezete elmosódott volna jó szívedből. Így hát teljes bizalommal üdvözölhetlek, s kérem is a Gondviselőt, hogy őrizze meg életedet, s ha nekem, az ő gyarló szolgájának megengedte, hogy 50 éves írói pályám határkövéhez eljussak; neked a választottak egyikének engedjen még sok boldog évet, mert minden év egy-egy újabb fényesebb sugár hazánk egén. Hejh! de sok protestáns lelkész imádkozik így velem együtt!

Most még egy bizalmas kéréssel fordulok hozzád. 50 éves írói emlékül néhány kedvesebb lapomnak írtam egy rövidebb rajzot. Így Az Újság-nak is, melynek te fő munka-

társa vagy. Körülbelül két hete, hogy beküldtem, kérve, hogyha nem fogadja el, küldje vissza, mert tollbamondtam, s több példányban nincsen meg. Ez körülbelül két héttel ezelőtt volt. S im' még máig sem üzent, ha vajon közli-e küldeményemet, vagy legalább küldené vissza, hogy el ne vesszen. Tedd meg öreg barátod iránt azt a szívességet. Nézz utána. Egy pár szódba kerül.

Az én Istenem áldjon meg jó kedéllyel és egészséggel.
Ölel öreg barátod

Könyves Tóth Kálmán
Debrecen (Reform. Ispotály) 1909. júni 2.

359.

HORÁNSZKY LAJOS — MK-NAK

Bpest, 1909. júni 4.

Kedves Kálmán Bátyám!

Tisztelettel és szeretettel kérlek, szerencséltesd kedden, f. hó 8-án este 6 órára egy szerény kártyapartira. A régi banda oly tagjait fogod nálam találni, kikben kedved telik. Vörös Öxecsján és Sélley komán kívül itt lesznek Domahidy Viktor, Wolfner László Miska (a nagy) s Mayer Károly etc. Nagyon örülnék, ha fiaidhoz is szerencsém lenne.

Remélni bátorkodom, hogy nem fogsz kosarat adni, s új agglegényi életem megnyitó ünnepén szerencsétetni fogsz.

Mélyen tisztelő és szerető híved

Horánszky Lajos
Kinizsy utca 19. I. em.

360.

LATINOVICH GÉZA — MK-NAK

Sanatorium Maria Grün, 1909. jún. 4.

Kedves Barátom!

Már ötödik hete gyógyítatom magam az idegesség ellen; melyben hat hónap óta szenvedek, de lényegesebb javu-

lást nem értem el. Téged készülnek agyonjubilálni. Képzelem, mily kedves ez előtted. No de majd túlesel rajta. Kérlek add át tiszteletemet családodnak. Hol töltöd a nyarat? Ha tudnám, hol leszel, felkeresnélek.

Szívből ölel régi híved
Latinovich Géza

[Címzés:] Nagyságos Mikszáth Kálmán orsz. képviselő úrnak,
Budapest, VIII. ker. Reviczky tér 5/2. I. em.

361.

A DEBRECENI CSOKONAI KÖR — MK-NAK

181/1909. sz.

[Debrecen, 1909. június 6.]

Mélyen Tisztelt Urunk!

A magyar irodalom géniusza kevés írónak és költőnek adott hosszú életet, s még kevesebbet ajándékozott meg sokáig tartó munkabírással. Szinte zúgolódásra nyílik ajkunk az irodalmi gondviselés ellen, ha irodalomtörténetünk nagyjai közül emlékezetünkbe idézzük Csokonait és Petőfit, akik éltük tavaszán dőltek ki, Balassát és Zrínyit, akik férfikoruk delén véreztek el, Katona Józsefet és Kemény Zsigmondot, akik fásultan és fáradtan, idő előtt tették el a tollat.

Annál hálásabb érzéssel, annál tisztább lelki örömmel adózunk most a jóságos istennek, hogy a legbecsesebb ajándékból, az életből immár hat évtizedet juttatott Nagyságodnak és hogy emellett megtartotta ifjúi munkakedvét, szelleme üdeségét, teremtő ereje teljességét.

Midőn ez alkalomból mély tisztelettel és szívbeli hódolattal üdvözljük Nagyságodat, egészen eltölt bennünket annak a büszke tudata, hogy milyen mérhetetlen kincset bír a magyar irodalom Mikszáth Kálmánban. — Valóban nem tudjuk, mit csodáljunk inkább Nagyságod írói egyéniségében: a mély őrzelmet-e, mollyel hőseit szívünkhöz forrasztja, a könnyed szellemességet-e, mollyel tárgyain és személyein uralkodik, avagy a színe-játszó kifogyhatatlan humort,

amely végigömlik minden alkotásán, hogy oly magasabb rendű lelki élvezetet nyújtson, aminő csak egy Dickensben, egy Daudet-ban, egy Jókaiiban található.

De bámulattal hatáselismerésünk Nagyságodnak formaművészete iránt is, amellyel a tökéletességig fejlesztette a magyar szépprózának több műfaját, a novellát, a rajzot, a karcolatot, amellyel megadta a magyar stílusnak azt a könyvedséget, azt az ötletességet, amelyért eddig idegenbe, főképp a franciákhoz jártunk. Különös melegséggel magasztaljuk azért is, hogy hosszú írói pályáján a *Tót atyafiaktól* a *Nosztifjukig* [!], a *Jó palócoktól* a *Szent Péter esernyőjéig* sohasem lett idegen, sohasem sodortatta el magát idegen áramlattól, sem naturalizmustól, sem dekadenciától, még tárgyáért sem fordult a külföldhöz, hanem megmaradt mindvégig magyar-nak, ezzel egyszersmind egyszerűnek és természetesnek, aki a legteljesebb művészi hatást is el tudja érni csupán nemzeti eszközökkel, a magyar nyelv, a magyar előadásmód, a magyar elmesség örökké fényes fegyvereivel. Meg is vagyunk győződve, hogy a magyar irodalomtörténet, amint Jókait a nagy mesemondónak dicsőíti, úgy fogja Mikszáth Kálmán nevéhez illeszteni a magyar társalgás, a magyar szellemes előadás nagy mestere kitüntető címét.

Fogadja Nagyságod ismételten kifejezett lelkes üdvözetünket, azon jókívánságunkkal együtt, hogy alkotásokban gazdag élete terjedjen még számos munkás évre, hogy újabb meg újabb költői műveinek még hosszú sorozata nyújtson nekünk itthon gyönyörűséget és szerezzen a magyar irodalomnak a nagy világban becsületet.

A debreceni Csokonai-Körnek 1909. június 6-án tartott rendes közgyűlése nevében

Géresi Kálmán

hódoló tisztelettel
Kardos Albert

a Csokonai-Kör elnöke

P. H. a Csokonai-Kör titkára

362.

MK — GÉRESI KÁLMÁNNAK

[Budapest, 1909. június 15.]

Igen tisztelt Elnök úr!

Falun tartózkodván csak ma vettem a CsokonaiKör meleg hangú levelét.

Magamat csalnám meg, ha azt mondanám, hogy új erőt meritek az elismerő szavakból a jövőre stb. De biz én nem meritek új erőt. A napsugár, mely az őszi tájéket éri, már nem fokozza a termőképességet. Az már csak egy kis nyájas hangulatot önt szét.

Hogy negyven évig dolgoztam volna, magamnak sem látszik igaznak, inkább csak mulattam és álmodtam negyven évig alakjaimmal, de ha már így nyomódik a közönség képzeletébe, nincs az az író (de még mesteremberben is rossz az olyan), aki jelentéktelennek tartaná azt, amit csinált, legalább öneki magának hinnie kell, hogy nem élt hiába, ha jól akar aludni párnáin. Mennyivel felemelőbb érzés, ha — mint most velem történik — ezt más is elismeri, olyan tekintélyes és hivatott más, mint a Csokonai Kör. Másokat csalnék meg, ha azt mondanám, hogy nem örülök neki.

Fogadja tisztelt Elnök Úr azért a megtiszteltetésért, hogy rólam megemlékeztek, s azért az örömeért, melyet a levél nemes és meleg hangja okozott, hálás köszönetemet, amelyet méltóztassék a kör tagjaival is tudatni.

Budapest, június 15. 1909.

Alázatos szolgája
Mikszáth Kálmán

363.

MK — KÖNYVES TÓTH KÁLMÁNNAK

Budapest, jún. 18. 1909.

Kedves druzsám!

Falun lévén (a »Grundon«, ahogy nevezem kis nógrádi birtokomat), csak most kaptam meleg hangú, megható leveledet. Mindenekelőtt szívemből viszonzom az abban ki-

fejezett jó kívánatokat. Adjon az isten Neked derűs, boldog alkonyt, és olyan hosszút, aminőt csak kívánsz magadnak. Környezzen mindvégig az a szeretet és tisztelet, melyet most élvezel s melyet Náladnál jobban senki se érdemelt meg.

A tárcza iránt érdeklődtem az »Újságnál«. A szerkesztő (Ágai Béla) azt mondta, hogy igen jó, és közölni fogják e napokban. Nyomban utána (vagyis másnap) azonban arról értesített a lap egyik munkatársa (Fröchlich), hogy a dolgozat hosszú volt nekik, s minthogy sokáig kellett volna várni a közlés idejére, hát úgymond, a napokban elküldték Neked.

Most már nem tudom, mi az igaz.

Te azonban már tudod.

Maradtam pediglen szerető barátod, akinek hő vágya volna még veled összekocintani a poharát — mielőtt végképp itt hagyjuk egymást, azaz hogy mielőtt odaát összejövünk.

Mikszáth Kálmán

364.

MK — BENCZÚR GYULÁNÉNAK

[Horpács, 1909. július 4.]

Méltóságos Asszonyom!

Ázunk, fázunk, pipázunk, — most az egyszer örökre esik itt Horpácson, s haragos zöldbe van a falu öltözve. Gyönyörűek a fák és a növényzet. — Kivált a méltóságtok portáján zúgnak a fák, s csipognak a madarak, hogy szinte ide hallik, mikor ezt a levelet írom. Macska azonban még mindig hajthatatlan. Felém se néz, ha vasárnaponkint haza kerül. Mindamellett jól áll az ügy — a fundus nem lehet a Macskáé. Kinyomoztam, hogy az általa fizetett rész-összeget is kölcsön vette, több hitele pedig nincs. A másik kettő pedig egy garasnak se ura, *nem lehet* tehát más vége, mint egy új licitáció.

De Macska ügyes, sőt úgyszólván okos, és amint látja, hogy az új licitáció elkerülhetetlen, maga fog menni Szántóhoz egy kunyoráló ajánlással. Azért tehát csak várni kell, nyugodtan várni.

Hiszen tehetnék lépéseket Gyarmaton, melyek föltétlenül sikerre vezetnének, de egyelőre fölöslegesnek tartom az erőszakos közbelépést.

Újság itt, amit írhatnak, persze nincs. Tegnap kaptam ajándékba egy másfél éves szelídített szarvast. Szép karcosú állat, de nem tudom mit csináljak vele. Nagy zavaromban egész nap arra gondoltam, hogy milyen jó lenne, ha már itt lalnának — odaajándékozhatnám a méltóságos asszonynak. Én is megszabadulnék a szarvastól, a szarvas is éntőlem. Azonfelül szépítené a kertjét valami festői szarvas házikóban.

Megtartsam?

Kellomes nyaralást kívánva a Méltóságos Asszony kezeit csókolva, a »Németke« hódoló tiszteletét tolmácsolva, azzal zárom leveletem, hogy feleségem ezer üdvözetet küld. Nelli sógornőmet pedig úgy tessék képzelni, hogy a Szontagh-féle öreg ház padlásán, az oda idők folyamán felhányt, mindenféle iratok és könyvek közt guggol s keresi, egyre keresi a Pongrácz Eszter imakönyvét.

Horpács, 1909. júl. 4.

alázatos szolgája
Mikszáth Kálmán

U. i. Holnap már itt hagyom Horpácsot, Pestre csábít be a politika. Vagy tíz nap múlva pedig már Rohitsón leszünk valamennyien. És mert az ember arra született, hogy várjon, várni fogjuk esengve az őszt, a hűvösebb napokat és a hazatérő Benczúrékat.

365.

RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

Váczhartyán, 1909. július hó 10.

Igen tisztelt Barátom!

Köszönettel olvastam soraiból szíves érdeklődését férjem hogyléte iránt. — Szépen javul és erősödik, de iszonyúan kell rá várni minden tekintetben.

Köszönöm továbbá, hogy oly jó volt Rudnay Bélának is írni, és végül köszönöm a magnetikus álombeli jóslat megküldését, holnap fogom azt illető helyre eljuttatni.

Most pedig áttérek a közös ügyre! — Ha már azon kevély örömmel töltötte el lelkemet, hogy diplomata tehetőségűnek nevez, maradjunk tehát politikai stílusban, és lépünk a delegacionális térre, kezdjük meg az együttes tárgyalást 67-es alapon, vagy Isten neki, fogadjuk el a koalíció elnevezést, hiszen az együtt tárgyaló másik fél úgyszólván 48-as alapon áll.

Mielőtt a közös tárgyalást megkezdenők, kápolnába lépek és áhítatba merülve hálás köszönetet mondok a levele végén írottakért, bár éppen ez által megfosztott engem azon gondolatomnak keresztülvihetőségétől, amely sorai olvasása közben támadt bennem, hogy valakihez elküldöm levelét, akinek véleményét óhajtottam kikérni, hogy tulajdonképpen miként kellene cselekedni? — Szándékomat vissza kellett vonnom, és kénytelen vagyok a saját lábamon megállani, és önállóan határozni.

Mindenekelőtt köszönetet kell mondanom a hölgybizottság nevében is azért a nagyon szép szavakért, melyeket a könyvomatos lap tudósítójának mondott róla.

Teljesen aszerint kívánok cselekedni, amint azt tisztelt Barátom jónak látja.

Első impulzusom az, hogy legokosabb lesz egy, a lapokban közlendő *nyílt levelet* intézni Önhöz, tisztelt Barátom! — így értesülhetnek belőle az ügynek állásáról mindazok, akikre tartozik és akik az interjúvolásra adott feleletet olvassák.

Küldöm a nyílt levél fogalmazványát; ha azt elvben elfogadja — mit remélek —, szíveskedjék rajta tartózkodás nélkül módosítani mindent, amit jónak lát. Távolság legyen minden skrupulusa arészben, hogy én talán bármily átalakítást is rossz néven tudnék venni.

A nyílt levél szövegéből teljes tájékozást fog meríteni a gyűjtőívek eredetéről s a hozzájuk fűzött kívánságainkról.

[A levél többi része elveszett.]

[Levélrészlet]

[Rohics, 1909. július 14. után]

Lehetetlen, hogy már most előzetesen itt is meg ne köszönjem (amit annak idején külön akarok), a »Veres házból« jött ajándékot, a Szent Péter esernyőjét. Amellett, hogy gyönyörű és elmés dolog, ehhez is valami bűvölet tapad, mint a regénybelihez. Máskor ha új esernyőhöz jutottam, rögtön megszűntek bosszúságomra az esőzések, mióta azonban ezt megkaptam, folytonosan csik. De nem baj. Mert ha az ég borús is, a dorült órák, melyeket az ezüst táblácska vésete kíván, hála Istonnak, teljes mértékben megvoltak horpácsi időzésem alatt.

... Utólag még egy félreértést akarok eloszlatni. Úgy látom, hogy némelyek a gyűjtést úgy értelmezik, hogy a bizottság programjának főpontját félti, vagyis a horpácsi szomszédos földek megvásárlását. Én és a bizottság is kevés súlyt helyez erre. Én inkább takarékos ember vagyok ugyan, mint pazarló, de egy csöppet se törődöm a vagyonszerzéssel. A fiaimat kitanítottam, s nekem sincs többre szükségem, mint amennyim van. Bár kevesem van, de gazdag embernek érzem magam. E földekre nem gondolok sóvárogva. Örülnék, nem tagadom, ha megkapnám, mert határosak az enyéimmel, de roppant félreismerne engem, aki azt hinné, hogy ezt én valami főpontnak tartom. Én az erkölcsi sikert tartom főpontnak, és abból egy szemernyit sem áldoznék, még hatszor annyi földért sem. Hiszen szerezhettem volna eleget harminc évi képviselőházi befolyással, ha akartam volna. De minek nekem? Hiszen oly csekélyek az igényeim!

A program főpontjának én az írói személyem presztizsét tekintem. S e presztizsre gondoltam ártalmasnak ezt a gyűjtést, és a bizottság is. De most már tiszta lesz a helyzet és minden rendbe jön, mert mint mondom, úgy vagyok én ezzel, hogy ha ma így szólítana meg a végzet: No fiam, mit akarsz, válassz a jubileumodra kettő közül! Azt tegyem-e, hogy le-

küldöm most a halált egy gazdag emberre, akibe beleszuggérálom, hogy az uradalmát hagyja rád, vagy pedig az országgyűlés tagjaiba öntök egy ötletet, hogy neked a jubileumodra felállással szavazzanak meg egy bokrétát? — Minden habozás nélkül a virágbokrétát választanám.

Ezeket úgy őszintén, bizalomteljesen meggyónva, szóval egész gondolat-világom e körül abba az egy principiumba csúcsosodik ki, hogy mint úri ember, mint gentleman mentem be ebbe a jubileumi dologba, és úgy is akarok belőle kijutni.

Egy újságírónak, ki ma meginterjúvolt, már érintettem is ezt a kérdést. Nem gondolnám, hogy tapintatlanul tettem volna, de kérdezett, s felelnem kellett, mert ezt a gyűjtést sokan félre is érthetnék. Ha mégis, tekintve, hogy kényes kérdés, tapintatlan lettem volna, és valami rossz érzést keltemtettem volna velem, bocsásson meg nekem, mert nem akartam, mert inkább sértenek meg egy országot, mint egy szentet, egy olyat, aminő az én saját külön vallásomban a Nagyságod alakja.

Három hétig maradok Rohicsen, akkor visszamegyek Horpácsra, de Pesten töltök időközben néhány napot, s keresni fogom az alkalmat, hogy élőszóval beszélgessünk erről a tárgyról, ha még maradt volna valami félreértés. De én azt hiszem, semmi sem maradt, se köztem, se a bizottság, se a hölgybizottság között. Azaz dehogy semmi. Én a hálának azt a nemét érzem, melyet nem szokás szóval kifejezni akarni.

Kezeit csókolom.

[Mikszáth Kálmán]

367.

MK — BENCZÚR GYULÁNÉNAK

[Rohitsch-Sauerbrunn, 1909. július 18.]

Méltóságos asszonyom!

Szántó ügyvéddel találkoztam itt. Azt hiszem, ő mindent <megígért> megírt. Én csak a magam taktikájának részletezésével egészítem ki.

Mint ahogy kacsalábon forognak a meszebeli kastélyok, úgy forgott a mi leendő Benczúr kastélyunk bizonyos Jaskovich nevű professzor lábán, aki a gyarmati múzeum igazgatója. Ennél kellett a dolgot megmozgatni. De úgy, hogy ne Benczúrék keze mozgasson (az ódium ne rájok szálljon). És nem úgy, hogy az én kezem mozgasson (mert az én kezem is a Benczúrék keze). Ennélfogva egy *távol fekvő* kezét, a Révai Könyvkiadóét vettem igénybe. Révai Eperjesre készült 30 év előtti diákpajtásaival találkozni, ezek között volt Jaskovich is. Őt bíztam hát meg, hogy igazítsa a gondviselést, de a mi említésünk nélkül, úgy mintha neki jutna eszébe. Ennek az eredménye az idecsatolt levél, melyet már csak Rohitson kaptam meg.

A kicirkalmazott törv most már így következik — az én kombinációm szerint: Macska István megkapván az értesítést, rohanni fog Pestre Méltóságokhoz, vagy az ügyvédhez, hogy isten neki, meggondolta már és átengedi a harmadrészt. Ekkor az ügyvéd hidegen fogadja, immel-ámmal mondja, hogy a tervről Benczúrék letettek, mert drágának tartották magát a telket is, de ha olcsóbban adja, akkor megpróbálja s ír nekik. Pszichológiám szerint Macska most már olcsóbban adja, és még kezét is csókol, ha száz forint nyereség révén jut száraza.

Az én tervem szerint tehát nem is lenne szükséges egy másik licitáció. Az én tervemben a licitáció csak egy megijesztési eszköz, mely arra sarkantyúzza meg Macskát, hogy inkább kapjon valamit, mint semmit.

E tervnek azonban meglehetősen hátrányára van, hogy olyan időben indul, mikor egy faktor sincs ott-hon, akihez Macska hozzászaladhatna, még az ügyvéd sem.

Így attól kell tartani, hogy *csakugyan* árverésre kerül a sor. De ez se nyugtalanítsa a méltóságos asszonyt, mert Macskát könnyű lesz megbékíteni egy nagylelkű száz vagy kétszáz koronás ajándékkal, melyet kárpótlás címen kap már akkor, midőn semmi se járna neki. Ez a kegyajándék holta napjáig meleg hűségben fogja őt tartani a Benczúr-ház iránt, mert hiszen Macska végre is jó ember, és egy olyan dologért [ne] tartasuk őt vadállatnak, melyet mint erényt

énekelünk meg a novellákban — a röghöz való makacs ragaszkodásért.

Természetesen nincs kizárva egy harmadik eshetőség sem, hogy ti. Macska megijedvén, valamely csodálatos módon előkeríti a két másik telek rész árát is, s kifizeti. Ez ugyan nem valószínű, és igen megszorítana engem, de legalább levonné Méltóságtok válláról a bizonytalanságot. És már ez is valami. Különben már erre az esetre is van tervem. De ez még nem bevezetett és korai.

Már mintegy egy hete vagyunk itt a leggyalázatosabb időben, úgy hogy már az életemet is megúntam. Itt ülök egy bolond nagy tölgyfa alatt, melyen a stájerok udvariasságából a »Mikszáth-Eiche« táblácska fityeg, nézem a tornyosuló felhőket, hallgatom a mennydörgést, és várom a jövő évi nyarat — amikor majd a nagy építkezést nézzük ilyenkor a Benczúr portán.

Addig is kezeit csókolva, Gyulát tiszteltetve maradtam Rohitsch-Sauerbrunn júl. 18. 1909.

alázatos hű szolgája
Mikszáth Kálmán

368.

RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

Igen tisztelt Barátom!

Váczhartyán, 1909. augusztus 5.

Vettem utolsó, aug. 1-ről keltezett, nagyon kedves levelét. Abban a meggyőződésben írom e sorokat, hogy annak főtárgya tekintetében nem kellend valami nagy nehézségekkel küzdenünk.

Van nekem még egy ehhez némileg hasonló természetű tervem; végtelenül örülnék, ha ez is sikerülne. Még eddig, ahol kopogtattam és puhatolództam, azt kivihetetlennek mondták. De én nem tudok nyugodni és emlékezetemben élénken felidéztem áldott emlékü édesanyám eme szavait, melyeket ő a magyar nőkhöz, az általa a Tigris Szállóban összehívott

legelső értekezleten tartott beszédében mondott: »Sajátságos az ember helyzete: ha valamely eszmét érett megfontolás után jónak, életre valónak ítél, mintegy végzettszerűleg ragadtatik megvalósításának elősegítéséhez.«

Bízom a jó sorsban, hogy teljesülni fog ez is!

A selmeci pipát, ha megköszönni kívánja, úgy levelét szíveskedjék kérem dr. Király Ernő lyceumi igazgató nejéhez intézni, Handel Valéria, a honti főesperes leánya. Első levelemre adott válaszában írja, hogy intézetünk növendéke volt.

Vele állottam levelezésben, a selmeci asszonyoknál ő tette a szükséges lépéseket, és azt hiszem, hogy a pipa elkészítése mellett is leginkább ő fáradozott.

Végtelenül sajnálom, hogy most a közeli napokban nem lehet Bpestre mennem, s így meg leszek fosztva azon élvezettől, hogy találkozhasunk.

Ismételten kívánom felomlítani, hogy igen-igen nagy öröömre fog szolgálni, ha nemsokára felkeres kedves kis betűivel.

Az egész kedves családja részére a legszívélyesebb üdvözeteket küldve maradok

őszinte, igazi tisztelője
Rudnay Józsefné

369.

MK — GÖRGEY ALBERTNEK

[Horpács, 1909. augusztus 15.]

Igen tisztelt Uram!

A »Fekete Város« egy családi legenda körül forog, melyet Görgey István említ egy munkájában. E történet alkalmasint csak mese, legfeljebb valami csöppnyi igaz mag lehet benne.

Én mármost a legendát, mely szerint egy Görgey nevű alispánt Lócsén lefejeztek, olyan korba tettem (a II. Rákócziéba), ahova a sok zavar miatt, mely akkor volt, legvalószínűbben volt beilleszthető, mert a megtörténhetés illúzióját

fenn kell tartani. Ez az egyetlen törvény, mely az írókat kötelezi.

Az én Görgey alispánom tehát sehogy se illeszthető be a Görgey család akkoriban tényleg élő tagjai közé úgy, hogy a család történetének ismerőjét meg ne zavarja adataiban.

Legjobb tehát úgy venni, hogy az egész regény költött, aminthogy költött is. A Görgey család pusztán keret, melyet néhány általam szeretett tagjában nagyra tartok s melyet megaranyozni kívántam tollammal. Teljesen egyre menne, ha az alispánt Nagy Mihálynak hívnák, vagy bárminek. Mert nem valamely család »igaz« történetét akartam papírra tenni, hanem egy kornak az igazi levegőjét.

Azt akartam, hogy az olvasó visszaringatva érezze magát abba a korba. A család igazi története közömbös az író előtt, még maga a történelem is. Jósika élve hagyta Zách Klárát, Shakespeare nagy történelmi drámáiban nevetséges volna történelmet keresni. Nem úgy történt az. De azért becsebbek azok az emberiségnek, mint a legzamatosabb történelmi tények. Szóval valódi tényállást még a történelem sem követel. Carlyle úgy írja le az eseményt, hogy azok hangulatokat keltsenek. Kitölti a hézagokat a saját fantáziájával, nagyít, zsugorít, elhallgat, amint az ő művészi érzéke kívánja.

Áttérve az én regényemre megjegyzem, hogy bár költöttnek deklarálok azt, ez nem zárja ki, hogy némely személyem élt. Így például élt Quendel, Fabricius is okvetlenül élt — csak talán nem akkor. Görgey Pál is talán élt, de nem Pálnak hitták talán, és nyilván nem akkor élt, és nem volt testvére Jánosnak, ha valamikor élt, heves temperamentumával, s ha ezek a dolgok így történtek vele, akkor ilyennek kellett lennie.

És ez az egyetlen pont, amelyre ráállva az olvasó fölvetheti a kérdést teljes joggal: hogy igazat írtam-e?

Fogadja kedves érdeklődéséért köszönetemet s mély tiszteletem kijelentését

Horpács, aug. 15. 1909.

kész szolgálja:
Mikszáth Kálmán

370.

MIKSZÁTH KÁLMÁNÉK — ÖZV. ENYEDI LUKÁCSNÉNAK

[Levelezőlap]

[Horpács, 1909. augusztus 17.]

Ilona napkor, a mi saját Ilonánk dacára és mellett is, mint valami hiányzóra és kellemesre gondolunk arra a másik Ilonára, akiről oly régen nem hallottunk hírt, azt se sejtven, hogy hol lehet most — de legyen bárhol, teljenek napjai derült napfényes vidámságban, s gondolva néha ránk is.
[Bélyegzőn:] Horpács, 1909. aug. 17.

Mikszáth Kálmán
Mikszáthné
ifj. Mikszáth Kálmán

Méltóságos

Enyedi Lukácsné szül. Zsótér Ilona Úrasszonynak

Budapest
Ostrom utca 3.

371.

BENCZÚR GYULÁNÉ — MK-NAK

[H. n. 1909. szeptember 8.]

[Megszólítás nélkül, egy Benczúr-festményről készült levelezőlap hátlapján:]

»Pipacsok a búzában« Mik- nem: Benczúr Gyulától.
Szept. 15-én otthon leszünk. Szívbeli örömmel köszöntjük a Horpácsiakat.

09. szept. 8.

[Aláírás nélkül. Benczúrné kézírása.]

MK — ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDÁNAK

[Töredék]

[Horpács, 1909. szeptember 9.]

Igazán kifogyhatatlan a kedves ötletekben. Igen, igen köszönöm, hogy az élet annyi mindenféle változataiban gondol rám. Olyan kitüntetés ez, melyet aligha érdelek, amely azonban jobban esik mindennél. . . Az ákácok és az én régi mondásom úgy hatottak rám, mint egy régi ismerős megjelenése, mely kedves emlékeket hoz magával abból az időből, mely már erősen a hátunk mögött van.

. . . Olvastam a Mikszáth és Madáchfalvára vonatkozó ötletet, s tagadhatatlanul nagy megtiszteltetésnek tartom. Madáchnak kivált ezzel tartozik is a vármegye. . .

[Továbbá* azt írja Mikszáth, hogy a belügyminiszter nem szokta engedélyezni a községek elnevezését családok után, mert ebben bizonyos demokrata álláspont érvényesül. Azután így folytatja:] Semmi sem lehet demokratikusabb az emberi társadalomban: mint a jól végzett munkáért, az ~~összességnek~~ tett szolgálatokért az egyén kiemelése.

Nagyon köszönöm, hogy felkarolja ezt a tervet, tényleg semmi sem okozna nekem olyan örömet, mint éppen az, hogy a hely, ahol szüleim porladnak, az ő fiuk nevét viseli időtlen időig. De ezt csak bizalmasan vallom be, mert még kívánni se szeretnék olyat, ami esetleg elkeseredést szülhetne s amit nem szívesen adnak. . . A selmeci pipából se szittam még, de már itt van, és csak az a hibája, hogy túlságosan diszes, kár lesz érte, ha eltörik. Kinek köszönjem meg, nem tudom. Azaz, hogy tudni tudom, kinek kell mindent megköszönöm, az intező kezet jól látom (küldöm is kézcsókom), de nem tudom a selmeci adresset, akinek a levelet írfam az obligát udvariasság követelményeképp. . .

. . . Nem akarom háborgatni nagy gyászában, mely az én kedélyemet is lehangolta; a kesergő ember annyi, mint az imádkozó ember, zavarni nem szabad. . . Ezernyi mondani-
valómmal nem hozakodom most elő, mikor nincs egyedül

* Rudnayné Veres Szilárda áthidaló szövege az általa közölt levélben.

(és nem figyelhet rám). Isten látogatásának hívjuk mi, magyarok azt, mikor valakit magához vesz a mieinkből.

Tolakodásnak lehetne ellenben nevezni azt, ha én az ügyem felé próbálnám tekintetét elvonni ilyenkor. Ennél-fogva a legrövidebben, csókolom kezeit, és ajánlom magam jóakaratóba, alázatos szolgája

Horpács, 1909. szept. 9.

Mikszáth Kálmán

373.

MK — GÖRGEY ALBERTNEK

[Horpács, 1909. szeptember 12.]

Nagyságos Uram[!]

Egy pár napig Pesten tartózkodván, csak most találok második, igen becses levelét.

Sajnos, hogy hamarébb nem ért a szerencse ösmerhetni (ha csak egy levél útján is), bizonyára másképp írtam volna meg segítségével a »Fekete várost«.

De ez a hiba csak a történet ismerőjét érinti (s az sajnós kevés van), a poéta kigondolt történetet mesél, s a mesében előforduló lélektani s egyéb feladatok művészi megoldása képezi vágyódását.

Regényem rögtön kifogástalan lehetne, csak költött nevet kellene adnom hőseimnek létező nevek helyett. Természetesen csakis ebben az egy pontban értem a kifogástalanságot — vagyis rögtön elesnék az erre irányuló megjegyzések létalapja.

Újólág igen köszönöm szíves érdeklődését, s legyen meggyőződve, hogy habár semmit se törődtem azzal, hogy abban az időben milyen Görgeyek éltek s milyen nexusban voltak egymással, vagy a történet egyéb személyeivel — egy azonban előttem lebegett mindenkor, s vitte a tollamat, az a bámulat és szeretet, mely Görgey Arthur fenséges alakja révén úgyszólván az egész családhoz tapad.

Mély tisztelettel maradtam

Horpács, sept. 12. 1909.

igaz hivo
Mikszáth Kálmán

[Budapest, 1909. ősz elején]

Tudomást szereztünk arról, hogy Nagyságod barátai 40 éves írói működésének megünneplését célozzák és hogy ezt az alkalmat fel akarják használni arra, hogy a közönségben a nemzeti szépirodalmunk iránti lelkesedést felébresszék.

Értesüléseink szerint az a terv merült fel az Ön barátai körében, hogy a nagyobb irodalmi társulatokat fel fogják szólítani arra, hogy országos bizottsággá alakulva, olyformán intézzék a tervbevett irodalmi ünnepélyt, hogy annak mintegy kimagasló pontja Nagyságod műveinek egy oly gyűjteményes kiadása legyen, mely célszerű és gazdaságos kiállításánál és jutányos áránál fogva alkalmas legyen minél szélesebb rétegekben való elterjesztésre. Az eszme megpendítői úgy vélekednek, hogy méltányos és kívánatos volna, hogy műveinek ez alkalmából ilyformán közrobocsátandó gyűjteményes kiadásának írói jövedelme Önt illesse meg, egyrészt kárpótlásul azért, hogy írói pályája kezdetén munkái belső értékével arányban nem álló csekély tiszteletdíjért volt kénytelen akkori irodalmi viszonyainknál fogva művei szerzői jogát értékesíteni, másrészt példaadásul arra, hogy a nemzet megbecsüli és tőhetségéhez képest anyagiakban is jutalmazza azokat az íróit, akik a nemzeti irodalmat maradandó becsű művekkel gazdagították.

Az Ön anyagi részesedését olyképpen óhajtják barátai megállapítandónak, hogy lehetségessé váljék a tervezett kiadás jövedelméből Nagyságod számára való megszerzése és örök tulajdonába való átengedése egy szülőföldjén levő kis birtoktestnek, mely valaha anyai részről családjáé volt. A kiadás sikerét olyképp vélik biztosíthatónak, hogy a megalakítandó bizottság társadalmi úton az összes mérvadó tényezőket, testületeket, hatóságokat, magánosokat az akcióban való részvételre felszólítja és ily módon annyi előfizetőt gyűjt, hogy a nemzeti jutalomdíj jellegével bíró összeg az előfizetési pónzckból kikerüljön.

Tudomásunkra jutott, hogy Nagyságod szívesen fogadta a rokonszenvnek és megbecsülésnek ezen megnyilvánulását, a terv gyakorlati keresztülvitelének lehetőségét azonban attól kellett függővé tennie, vajon sikerül-e kiadóival, tekintettel a fennálló szerződésekre, oly megállapodást létesítenie, mely a terv keresztülvitelének nem áll útjában.

Tekintettel arra, hogy a kiadásunkban megjelent műveinek örökjogon korlátlan tulajdonosai vagyunk, és hogy ezen művek után Nagyságodat többé írói tiszteletdíj nem illeti, mi, mihelyt a barátai által felvetett kiadói terv és annak célzata tudomásunkra jutott, elhatároztuk, hogy a fentiekben vázolt terv keresztülvitelét nemcsak lehetővé tenni, hanem a magunk részéről is teljes erővel előmozdítani fogjuk.

[aláírás]

375.

SEBŐK ZSIGMOND — MK-NAK

[Fejléc:] Budapesti Hírlap szerkesztősége
[Budapest, 1909. szeptember 12.]

Kedves Mikszáth Úr!

Már ismét zörgetek az ajtón, ne nehezteljen érte. Kérem, szíveskedjék a lapomnak (Jó pajtás a címe) szánt kéziratából valamit küldeni. Nagyon büszke lennék, ha a mutatóvényszámok Mikszáth szellemével kelnének útra — ezek lennének az igazán jól kormányzott repülőgépek, melyek biztosan elérnének az olvasók szívébe.

Akár egy számra terjed, akár többre, bármily rövid, bármily hosszú — örömmel várjuk.

A Nagyságos Asszony kezét csókolja, mindnyájuknak jó egészséget kíván

igaz híve

Budapest, 1909. szept. 12.

Sebők Zsigmond

376.

MK — A MÁRAMAROSSZIGETI SZILÁGYI ISTVÁN KÖRNEK
[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1909. szeptember 12. után]

Állandó téli tartózkodásra hazatérve az igen tisztelt elnökség levelét találtam itthon, mely a szívemhez szólt, mintha a legközelebbi szép őszi napok melengető sugarából szótték volna hozzám.

A levél egyszerű kísérője pár szelíd fényű szóval annak a ténynek, hogy a Szilágyi István Kör tiszteletbeli tagjának választott meg negyven éves jubileumomra.

Nemcsak hogy köszönöm és elfogadom <de büszkeségemül fog szolgálni, mert a> a választást, még büszke is vagyok rá, hiszen magyar ember magyar embertől nagyobb kitüntetésben nem részesülhet, minthogy azt mondják neki: »Tessék leülni minálunk, szívesen szorítunk itt helyet magunk között, tegyen úgy az úr, mintha otthon volna.«

377.

ÖZV. PÓSA KÁROLYNÉ — MK-NAK

[Budapest, 1909. szeptember 22.]

Méltóságos Úr!

Alulírott, mint néhai Simonffy Kálmán volt orsz. gyűlési képviselő nővére, mély alázattal esedezem nagy elhagyatottságomban, arra kérve: kegyeskedjen 79 éves aggkoromra tekintettel bármily segélyben részesíteni, hogy a mostani reánk nézve végtelen nehéz megélhetési viszonyok mellett képes legyek három kis árva 9—11—13 éves leányunokám neveltetését további aggkoromban — ha elérhetem — bevégezni, hogy aztán az ő jóindulatokkal iparkodhassanak mindnyájunk fenntartásáért.

Férjem, mint kataszteri pótbiztos vagyontalanul halván el, hat év óta három árva 9—11—13 éves kislány unokáimmal küzdök a megélhetésért, akik az I. ker. elemi iskolába járnak, akikért én tovább küzdeni már nem bírok, mert szemeim elgyengülésével egészen munkaképtelen lettem.

Igen alázatos folyamodásom után kegyes jóindulatért
esedezve, mély tisztelettel maradok
Budapest, szept 22/909 alázatos szolgája
Budafoki út 91. szám. 47. ajtó. özv. Pósa Károlyné
Simonffy Juszтина

378.

ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

[Budapest,] 1909. okt. 10.

Igen tisztelt Barátom!

Kedélyvilágom jelenlegi sötét ójszakájában (betegnek is érzem magamat testben, lélekben, Margit leányom gyöngébb és túlérzékeny szervezetét annyira megviselte és megtörte szeretett édes atyjának halála, hogy ágyban fekvő beteg lett), fénysugarat hoztak a mellékelt sorok.

Most legelső teendőnek tűztem magam elő, hogy a szűkebb hölgybizottság nevében is aláírásaikkal a székesfővároshoz kérvényt nyújtsunk be, hogy a belváros egyik utcáját, a *Borz utcát* nevezzék el *Mikszáth utcának*.

Megindított mozgalmunk legelső napján az Akadémiából egyenesen Bárczy polg. m.-hez ment küldöttségünk, de ő akkor külföldön volt. Azt mondták, hogy egy nemrég hozott f. határozat értelmében *élő* emberről utcát elnevezni nem lehet. — Mi tehát keresztül akarjuk vinni azt, hogy ha a copf meg nem engedi, hogy *kivételt* tegyenek, akkor hozzák meg azt a határozatot a Mikszáth-jubileum alkalmából, hogy azt az utcát a Mikszáth nevére fogják elnevezni, ha életében nem lehet, úgy adja az Isten, hogy mennél később, majd mostanhoz 40 évre, halálakor. <...> Az az utca volt az, hol mint fiatal ember az általa elnevezett »kis Akadémiá«-ban először olvasott fel; és vonzó, minden szívet megnyerő személye ott hódított meg első ízben mindenkit, aki megismerte.

A jó Isten áldja meg!

Pár órára itt vagyok Bpsten, hova beteg leányomnak orvosi tanácsért jöttem.

Öszinte szívélyes üdvözlettel

régi igaz híve
özv. Rudnay Józsefné

MK — HENTALLER LAJOSNAK

[Budapest, 1909. október 13.]

Kedves Lajosom[!]

Nem tudok elgondolni semmit, ami engem kellemesebben érintene, mint az, hogy most a jubileumkor eszedbe jutottam neked, ki mindig közel álltál szívemhez.

Az öreg barátságnak is megvannak, azt hiszem, a betegségei, mint mindennek, ami öreg, de ez a mienk kivétel. Egyébként semmi se olyan szép, mint a barátságnak éppen az öregje. Mire ebbe az életkorba jutunk, ahol mi vagyunk most, szinte úgy tűnik fel nekem, hogy ha a születéshelyünk nem volna, meg az apró tárgyaink, melyek környeznek és a régi barátaink, kik kvázi elmúlt életünk állomáshelyei — talán el sem hinnénk már annyi idő után elváltozva, hogy mi vagyunk mi. Öreg barátaink úgyszólván elmúlt »én«-ünknek itt maradt részei lesznek.

Egy szó mint száz, köszönöm hálásan, hogy megemlékeztél rólam. Félig <bóbiskoló> halványodó, finom érzéseket ráztál föl lelkemben.

De nehogy elérzékenyedjem, a formához térek, mellyel hozzám való hajlandóságodat kimutattad. Hiszen a forma, az igaz, hogy mindegy, de mégis nem állhatom meg kijelenteni, hogy *egy olyan vágyamat találtad el, melyről én magam sem tudtam.*

Mert pipás ember vagyok ugyan (látom, hogy jól tudod), de efemer természetű, könnyen eldobható cseréppipákat használok, és mikor most ez a remekmű kibontakozott előttem a mindenféle selyem papírosokból, fölébredt bennem a múlt századbeli szkíta, aki elsápad, a nagy ezüstkupakos nemzeti bálványt ilyen igézó pompában látva maga előtt. Vagy képzelj magadnak egy eszkimót, aki <kimegy a kunyhójából s> kutyák helyett orosz trappereket lát befogva a szánkója elé.

Van ugyan hija az ajándéknak, mert úgy rémlik nekem, hogy ahhoz a dohánymonopólium megszüntetése is dukált

volna, mégis beismerem, hogy minden jubileumi ideámat túlszárnyalta. Mert a többihez mind csak két faktor kellett: egy ünneplő és egy ünnepelt. De ehhez a pipaötlethez három utolsó magyaroknak kellett még életben lenniök egy időben, a XX. század első évtizede végén, bizonyos összefüggésben egymással.

Kellett hozzá egy koponya, mely ekkora nagy pipából sem kap még nikotinmérgezést — ez én vagyok.

Kellett hozzá egy másik koponya, akiben ez szépen kirajzolt, aki megcsináltassa s ilyen intencióval elküldje nekem. Hohó! Nem az ember a halhatatlan, ahogy te képzeled jubiláns barátom, az ember törekeny edény, a pipa a halhatatlan a régi magyar felfogás szerint, ez adatik át szép sárgára kiszíva nemzedékről nemzedéknek. Mondom, ennek a kifőzéséhez kívántatott egy második koponya — s ez Te vagy.

Végre pedig kellett egy harmadik koponya, amelyik ezt az ideát tőled, a pipát pedig tőlem megirigyelje — s ez Komjáthy Béla.

Csak a három faktor összekերүlése hozhatta meg az ötletbe azt a nagy harmóniát, s ez lehet megmagyarázója annak a gögnek, amellyel az első szippantásokat kieregetem, de nem előbb, míg személyesen, élőszóval is meg nem köszönöm. Ami most nem lehet, mert egy kis influenzában sínylő-döm.

Maradtam addig is, míg ki bírom gondolni, hogy a nekem okozott nagy örömet hogyan viszonzhatnám

ölelő, öreg barátod
Mikszáth Kálmán

Budapest, okt. 13. 1909.

[Címzés:]

Nagyságos

Hentaller Lajos orsz. képviselő úrnak

Budapest

[Más írással:]

Zugló Bosnyák utca 8.

Ajánlott

380.

MK — TAKÁTS SÁNDORNAK

[Névjegy]

Budapest, 1909. okt. 22.

[Postabélyegző kelte]

Kedves Kollegám, most kezdem csak érteni Balassa Bálint versét, hogy:

»Vitézek! mi lehet

E széles föld felett

Szebb dolog a végeknél?. .« mióta a »Komáromi Daliákat« olvastam. Gyönyörű dolog az, úgy belenézni az akkori élet gyomrába. Köszönöm a könyvet, nagy élvezettel olvastam az idei gyönyörű ősznek ezt a legértékesebb gyümölcsét.

Tisztelő híved

Mikszáth Kálmán

[Címzés:]

Nagyságos

Takács Sándor úrnak

Budapest

Fiume szálloda

381.

MK — PRÓNAY MIHÁLYNAK

[Fogalmazványtöredék]

[Budapest, 1909. október 29. előtt]

— mint hírlapolvasónak van tudomásom ——— határozatokról melyeket tervbe vett jubileum[om alk]almával szülőmegyém hozott, <s melyek engem> ——— <ségnek minden> <hiszen mondanom sem kell>.

Be kell vallanom őszintén <hogy szinte> érdememen [felül kitünt]etőknek érzem ezeket a határozatokat <no de

hát ——— nincs az a sok amit az ember el ne bírjon ami jó)
——— de egyszersmind azt is, hogy bármilyen fényesen
ünnepelne is akár egész Európa (az én kis vármegyéből
——— egy kis melegítő napsugár) (amint hogy nem teszi)
az én kis [v]ármegyéim bármely szerény elismerése volna
nekem akkor is (legédesebb) legkedvesebb.

Annál inkább eltölt hálával, hogy a vármegye úgyszólván
[ké]t kézzel nyújtja érdeklődésének és méltánylásának külső
jeleit olyan mértékben, hogy azokkal mintegy elborítva nem
érezem érdemeimet akkoráknak, mint azok jutalmát. De
végre én megbírom, s a vármegye is. Csak virtusához marad
hű (hogy ha Nógrád vagy teszi vagy), ahogy Pázmány monda
rőla: (hogy) Nógrád vagy tesz valamit, vagy nem tesz,
de ha tesz, nem teszi félig. — — — — —

382.

MK — ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDÁNAK

[Fogalmazványtöredék]

[Budapest, 1909. október 29. körül]

... ha főleg a Nagyságos asszony is chhez a nézethez hajlana
roppant akaratával és nagy végrehajtó erejével. Én azt hiszem
hogy itt sokat lehetne még tenni. (Idő még van hozzá), ha
odairányítaná a hölgyek még megmaradt tevékenységi ked-
vét, (hogy) a könyvemre való aláírásokra buzdítsák (arra
képes ismerőseiket), egy ceruzát és egy aláírási ívet mindig
ott tartva készenlétben a szalon valamelyik bútordarabján.

Különben lesz ahogy lesz — óhajtanom azonban szabad
legyen, hogy szépen végződjen, ami olyan szépen kezdődött —
a fődolog (azonban), még a jubileumnál is sokkal főbb, hogy
egészségesek legyünk, s hogy a Nagyságod lelki zuzmaráján
minél előbb olvadásba hozza azt, amit lehet, a lüktető pesti
élet melege. Jöjjön közénk minél előbb, s vesse be magát újra
teljesen ezekbe a szokott hullámokba, melyek a mindennapi
foglalkozásokban való (vezést) a felejtés

MK — ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDÁNAK

[Levélrészlet]

[Budapest, 1909. október 29.]

Elhiszem, hogy meg van elégedve Nógráddal. Meg is lehet. De én is meg vagyok elégedve Nagyságoddal, mert az eredmény a Nagyságod műve. Jól lehet, el kell ösmerni, hogy a megye kitett magáért derekasan. Urak ezek, akik semmit se tesznek félig

Ami a gyarmati utca elnevezést illeti, ne méltóztassék iránta bővebben érdeklődni. Egyrészt azért, mert már a vármegye eddig is többet tett, mint amennyit álomban várhattam; másrészt, mert az utca elnevezés nem okoz nekem örömet. Kis szülőfalum elnevezése, ha már nem torlódik eléje ezután akadály, teljesen kielégíti e nembeni hiúságomat. Ugyancsak ez az álláspontom a főváros utcájával is. Szép lesz, ha meglesz magától, de nem érdemes érte akciót kezdeni s éppen azoktól kiesikarni, akik legtöbbit tettek. Nagy gond nekem, hogy Nagyságod nincs most Pesten, mikor legjobban szüksége van az embernek a jó szellemére, s az éppen nincs mellette. A levélváltás merev dolog bizonyos megtanácsozásokhoz, s különben is roppant aversiom van a levélíráshoz...

Szóval nagyon hiányzik nekem most (bár iszen mindig hiányzik), hogy némelyekben tanácsát kérhessem, némelyekben esetleg segítségét, mert úgy tudom, még elég idő van arra vagy emerre lendíteni a jubileum ügyét, mivel ahogy olvastam, csak valamikor februárra tervezik a jubileum határnapját.

Különben lesz, ahogy lesz, a fődolog (a jubileumnál is sokkal jobb), hogy egészségesek legyünk, s hogy a selmeci pipa jól szeleljen. A legóhajtandóbb pedig, hogy Nagyságod már minél hamarabb köztünk legyen s a megszokott régi tevékenység hullámaiba vesse magát teljes erővel. Az a levegője. Abban van a feledés és a vigasztalás is. Kezeit csókolja
Bpest, okt. 29. 1909.

[Mikszáth Kálmán]

384.

GAJDÁCS PÁL A TÓTKOMLÓSI »OTTHON« OLVASÓKÖR
NEVÉBEN — MK-NAK

[Tótkomlós, 1909. október 31.]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Budapest

Mély tisztelettel alólírottaknak van szerencsénk az idecsatolt dísztagsági oklevelet azon őszinte óhajunk kifejezése mellett átnyújtani, hogy Nagyságodat az Isten magyar nemzeti irodalmunk — melynek Nagyságod annyi dicsőséget és édes magyar hazánk, melynek a művelt nemzetek előtt oly fényes hírnevet szerzett — javára és dicsőségére még sokáig boldogul éltesse.

Midőn tisztelettel kérjük, hogy tótkomlói »Otthonunk« f. évi október 30-án, Nagyságod irodalmi működésének 40 éves jubileuma alkalmából tartott díszközgyűlésén nagy lelkesedéssel hozott azon határozatát, hogy Nagyságodat Otthonunk tiszteletbeli tagjává választotta, kegyeskedjék elfogadni, s midőn tisztelettel kérjük arra is, hogy minket jó hajlamaiban megtartani szíveskedjék, vagyunk kitűnő tisztelettel

Tótkomlós, 1909. október 31.

a díszközgyűlés megbízásából

Wertheim Béla
jegyző

Gajdács Pál
elnök

385.

PRÓNAY MIHÁLY, NÓGRÁD VÁRMEGYE FŐISPÁNJA —
MK-NAK

[Balassagyarmat, 1909. november 2.]

[Körrirat:]

Nógrád vármegye főispánja.

Nagyságos Uram!

Jobb szeretném levelem úgy kezdeni, hogy »szeretett költőm« vágy »édes palóc mester« — szívemnek lelkemnek ez jobban felelne meg, mert hiszen én is palóc vagyok, itt

nőttem fel közöttük én is, lelkem itt szívódott tele irántuk a legmelegebb érzéssel, amely érzelmeket ismét és ismét gyönyörrel élem át újból, valahányszor egy Mikszáth könyvet veszek a kezembe.

A hozzám intézett levél azonban a Méltóságos Úrnak szól, és ez nem engedi meg, hogy kívánságomnak egész nyíltan nyissak ajtót. Respektálnom kell — és én respektálok! de arra kérem Nagyságodat, hogy respektálja Nagyságod is vármegyém szülöttje iránt érzett — minden méltóság nélküli, de annál melegebb — érzelmeimet, és ha ezeket a hivatalos székbe is beviszem, nem követek el törvénysértést, az igaz, de köszönetet sem érdelek, hanem cselekszem úgy, mint ahogy vármegyém gondolkozik, magyarul és palócosan.

Balassagyarmat XI/2. 909.

őszinte tisztelő híve
Prónay Mihály

386.

NAGY MIHÁLY, NÓGRÁD VÁRMEGYE ALISPÁNJA —
MK-NAK

[Balassagyarmat, 1909. november 4.]

Nagyságos Képviselő Úr!
Mélyen tisztelt barátom!

Örömmel vettem hozzám intézett felette megtisztelő soraidat, s főként az ifjúkori emlékek felemlítésének örültem végtelenül, bár meghatva gondoltam vissza zsélyi otthonomra, és azok nagy számára, akikkel már csak emlékezetben foglalkozhatom.

Írói jubileumod előkészítő munkájából mi is kivenni igyekszünk részünket, de mondhatom, hogy ez nálunk köszönetre méltó munkával, vagy különös fáradsággal nem jár, hisz írói nagyságod ünnepeletése lelkes visszhanggal és büszkeséggel tölti el egész vármegyénket, mely most örömmel kap az alkalmon, hogy ezt nyíltan is kifejezésre juttassa, bár

őszintén megvallva, mostanáig sajnálattal kellett nélkülöz-
nünk részvéteket közügyeinkben. Adja Isten, hogy ígéreted
beváltva, e téren is mielőbb lelkesen üdvözölhessünk.

Szíves figyelmedet megköszönve a közeli viszontlátás
reményében mély tisztelettel üdvözöl, s magát nagyrebecsült
baráti hajlamodba ajánlja

szolgálatkész híved
Nagy Mihály

Balassagyarmat, 1909. nov. 4.

337.

ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

Budapest, 1909. nov. 4.

Igen tisztelt Barátom!

Egy napra ismét itt vagyok Budapesten, holnap utazom
vissza. Minthogy leveléből azt éreztemki, hogy az utca elneve-
zés nem okozna éppen valami nagy örömet, így a hölgybi-
zottság tevékenységét, illetve érvényesülését *más* irányba
óhajtom terelni, és erkölcsi súlyát másfelé szeretném érvé-
nyesülve látni.

Mielőtt ehhez hozzáfognék, kívántam tervemet közölni,
és arra kérni, lenne szíves véleményét és tanácsát megírni
nekem, hogy mindenben intenciói szerint cselekedhessem.
Ez természetesen bizalmi dolog, nem tud majd erről más,
mint mi ketten és akinek tollába mondom soraimat.

Tervem íme ez: A közeli napok valamelyikére szeretném
összehívni a szűkebb hölgybizottságot (14-en vagyunk);
Zsilinszky Mihályné elnöktársamat fognám az elnöklésre fel-
kérni.

Az eddig történetekről, már ti. amit mi tettünk eddigelé,
és amit lépéseinkkel elértünk — úgy Nógrád vármegyében,
mint máshol —, arról mindenk előtt be lenne számolva, hogy
az eddigiokból a továbbiakra jóleső biztatást merítve, újabb
lelkesevést érezen mindenki a buzgó tevékenységre és biztos
eredménnyel biztató cselekvésre.

Ha ezen beszámolás meglesz, akkor egy kérvényt szeretnék azon szűkebb bizottság tagjaival aláíratni, amelyet néhány helyre küldöttség vinne. A kérvény ugyanaz lenne több példányban, de az alkalomhoz módosítva.

A kérvény tárgya az lenne, hogy az illető hatóság vagy egyén szerezzé be, rendelje el, hogy mindazon hivatal és iskola, amelyek az illetőnek hatásköréhez tartoznak, könyvtára számára előfizessen a jubileum alkalmából egy-egy példányra műveiből. (Ezen mondat sehogysen helyes, de nagyon sietek, nem módosíthatom, bízom azonban benne, hogy meg fog engem érteni.)

Az egyik kérvény a székesfőváros vezetőségéhez szólna, hogy valamennyi iskolájába szerezzé be. — Ugyanazt gondolnám a Közokt. miniszterhez, hogy minden állami iskolánál tegye meg ezt, legalább is azoknál, amelyek városokban vannak. Talán a protestáns felekezetek iskolafenntartóihoz is lehetne hasonló kérvényt meneszteni, és talán az egyes kath. püspökökhöz is.

Ezekre nézve kérném szíves véleményét és tanácsát! — és ha gondol mást is, úgy kérem azt is megírni, vagy ha másképpen gondolja, úgy írja meg kérem azt is.

Ma este 6 órakor küldök szíves válaszáért.

Maradok szívélyes üdvözlettel és tisztelettel

igaz híve:
özv. Rudnay Józsefné

388.

JOSEFINE KAUFMANN — MK-NAK

Budapest d. 8/XI. 1909.

V. Szent István-tér 15. II. 4.

Hochwohlgeboren Herrn
Koloman Mikszáth

Budapest

Hochgeehrter Herr!

Ich habe die Ehre Ihnen anbei *M. 100*, als *Hälfte* der mir aus Deutschland gesandten Honorare, für 4 Übersetzungen »1. in der Frankfurter Zeitung«, »2. in den Münchner Neuesten

Nachrichten«, 1. in der »Berliner Morgenpost« zu überreichen. Die Belegexemplare sandte Ihnen seinerzeit per Post, »Die Stiefmutter« (Egy fiúnak a fele) wird diesen Tage erscheinen, da das Honorar bereits eingelaufen ist, ich werde Ihnen selbstverständlich auch diese Nummer sofort nach Erscheinen einsenden.

Indem ich hoffe, dass meine Arbeiten Ihren Beifall fanden, (ich bestrebe mich so wortgetreu wie möglich zu Übersetzen, und doch die couleur locale möglichst zu wahren) — bitte ich Ew. Hochwolgebornen auch um Ihr ferneres gütiges Wohlwollen.

Da ich, leider, durch meine Krankheit *ständig* ans Zimmer gefesselt bin, *nie* ausgehen kann, muss ich mich des Vergnügens beraubt sehen, Ihnen *persönlich* Ihren Honoraranteil (die andern Autoren verlangen die Hälfte vom Übersetzungshonorar, und so hoffe ich, das Ew. Hochwohlgeboren auch mit der Hälfte zufrieden sind); zu überreichen, *bitte also um Bestätigung der Übergabe.*

Mit vorzüglichster Hochachtung

Josefine Kaufmann

389.

CÄCILIE LANGSCH MŰFORDÍTÓ — MK-NAK

[Breslau, 1909. november 9.]

Zum Jubiläum.

25 év, hogy a Méltóságos úr nekünk boldogít az ő gyönyörű munkáival. Elné a magyarnak legjobb költője még anny[!] évek a mi gyönyörhöz.

Azt kíván tiszteletteljes
Cäcilie Langsch

Breslau, 9. XI. 09.

390.

HORÁNSZKY LAJOS — MK-NAK

[Fejléc:] Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság
Igazgatósága

Budapest, 1909. 13/XI.
Váci körút 32.

Kedves Kálmán bácsi!

Tegnap óta kerestetem a barátot, s ma kisült, hogy 2 napra Komáromba utazott. Légy szíves tehát tudatni velem, hogy a vacsorát elhalasszuk-e, vagy miként legyen. Teljesen alkalmazkodom parancsodhoz.

Ölel rabszolgád
Horánszky Lajos

391.

BURSICS ERNŐ — MK-NAK

[Budapest, 1909. november 20.]

Nagyságos Uram[!]

Az Úristen mégis csak megérleli mindenkinek a vetéseit, még ha jámbor tanítóember is a magvető.

»Külön órát a mesének!« című igénytelen röpiratomat, amely maga is jó öt esztendő s amelynek magvát lipitói állami tanítóskodásom idején a »Néptanítók Lapja« útján szórtam az igazi magyar szóért a tanítóvilágba, egy teljes esztendeig tartó vitát idézván föl evvel az indítványommal (ennek is már 15—16 esztendeje) tanítótársaim között és közöttem — avval a szerénytelennek látszó kéréssel küldöm meg Nagyjóúramnak, hogy abba belepillantani ne terheltesék! Ez a belepillantás talán nem vész kárba. Ha más nem, az a nyúlfaroknyi előszó, amit röpiratom elé írtam, meg-

magyarázza azt az örömet és az elégtétel érzésének azt a túláradását, amellyel az idei »Almanach« előszavát (a fantáziáról és a népmesékről) olvastam; s amely ennek a levelemnek megírására és röpiratom beküldésére ösztönzött, mondhatnám kényszerített.

Hiszen a magyar irodalomnak egyik legfényesebb tolla szólalt föl a magyar népmesének, az *élő* magyar nyelvnek, a népiskola földjébe való plántálása mellett; tehát ugyanazért az eszméért, amelyért engemet annyiszor és annyian lekicsinyeltek, amelyre komolykodó, s idegent majmoló tantervkészítőink ügyet sem vetettek . . .

Az eszme, amelyet Mikszáth Kálmán hirdet, megél és terebélyes fává növekszik! Nálunk, tanítóknál, talánha csenevész bokor maradhatott volna . .

Mély tisztelettel alázatos szolgálja:

Budapesten, 1909. november 20-án.

Bursics Ernő
székesfővárosi tanító

392.

MK — TAKÁTS SÁNDORNAK

[Névjegy]

[Budapest, 1909. december]

Nagy köszönettel küldöm vissza e kedves kis kincseket. Sajnálom, hogy nem tudom, mikor indulsz. Mert még szerettem volna veled karácsonyig is fecsegni.

Ha úgy kerül sora, hogy karácsonyig visszajössz, el ne feledd, hogy az ünnepek nálam való töltése végett kötelező ígreted szerint híradással lenni el ne mulaszd.

Igaz barátod
Mikszáth Kálmán

[Címzés:]

Nagyságos

Takáts Sándor úrnak

393.

VÁRDAI BÉLA — MK-NAK

Bpest, 1909. dec. 10.

Mélyen tisztelt Képviselő Úr!

Tegnap este átvevén Nagyságodtól az életrajz korrektúráját, közé keveredett egy lapnyi kézírata. Mivel úgy nézem, hogy ez még nem járt szedő kezében, s így szüksége lehet rá, vagyok bátor ide mellékelve visszaküldeni, maradván Nagyságodnak

a legmélyebb tisztelettel
alázatos szolgálója
Várdai Béla

394.

MK — HAFFNER GÉZÁNAK

[Budapest, 1909. december 12.]

Igen tisztelt Uram!

Megkaptam a levelet, s valóban botránys dolog, amit ezek a kolportőrök elkövetnek.

Sajnos a leírt esethez nekem csak annyi közöm van, mintha valakinek eladom a búzámat. Hogy aztán az milyen visszaéléseket követ el a tőlem vett búzával, arról nem tehetek.

A leírt eset az én jubileumommal sem áll kapcsolatban. Ezek a hölgyek egyszerű szélhámósok voltak, s ha az én nevemben kínálták portékájukat, egyszerű csalást követtek el.

Az én jubileumomra (bár nekem ehhez sincs semmi közöm), csak *előfizetni* lehet, s azt is csak a Belvárosi takarékpénztárhoz, szabad akaratból, s azt is 80 koronájával. Mire nézve, hogy ez így áll, ide mellékelve küldök egy nálam levő ívet. Ebből tetszik meglátni, hogy szélhámosság történt.

A jubileumomat rendező bizottság pláne a lapokban ki is jelentette, hogy minden egyéb más gyűjtés *ellen óvást emel*. Jó lenne a két így eljáró hölgy nevét tudni.

Igen sajnálom, mondom, az esetet, de ebben nekem egyéb bűnöm nincs, csak az, hogy azokat a kedves nejeire ráerőszakolt könyveket én írtam valamikor.

Mindamellettt megpróbálom, hogy a könyvkereskedőnél lármát csapva esetleg kitörüljék az Ön nevét. Talán megteszi szíveségből, de nem köteles vele, mert a könyvek épp oly tulajdonai neki, mintha bármily más portéka volnának, azt teheti velök, amit akar.

Budapest, December 12. 1909.

Maradtam tisztelettel

Mikszáth Kálmán

[Címzés:]
Tekintetes

Haffner Géza

MÁV ellenőr úrnak

Rákospalota

395.

ÖZV. RUDNAYNÉ VERES SZILÁRDA — MK-NAK

[Névjegy]

Váczhartyán, 1909. dec. 12.

Igen tisztelt Barátom!

Megjött im a levél!

Teljesült a remény!

A plébános örömmel elfogadta az iskolai ünnepély eszméjét is, amiről neki írtam. Levele mutatja, hogy sokkal különb ember, mint aminőnek festették.

Kár, hogy a szobrászban úgy csalódtunk. Majd csak jóra fordul minden! Viszonzásul állandó jó egészséget kíván igaz tisztelője

özv. Rudnay Józsefné

396.

MK — ANDRÁSSY GYULÁNAK

[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1909.]

Kegyelmes Uram !

Előre bocsátom, hogy semmi kérnivalóm nincs a kormánytól, sem tőled, sem most, sem a jövőben és nem is akarok lenni semmi, még képviselő se. Ez adja meg nekem a lehetőséget, hogy ösztönömet minden röstelkedés nélkül, minden szemérmesség akadály nélkül követhessem, mely arra (ösz-tökél) kész, hogy dacára miniszter voltodnak, elragadtatásomat fejezzem ki a Zrínyiről írt esszé fölött. Taine és Carlyle iratai óta nem élveztem így szellemi produktumot. S ezt tetézi az (a tudat) öröm, hogy magyar ember írta. Hogy két olyan magyar embert látok egyszerre, aminő a téma és aminő az írója.

(Megvallom, hogy meglehetősen desperatus gondolataim vannak a politikai helyzetről. De ez az esszé (kirázott) kiszakított közülük (lehetetlen) legalább egy kis időre. His-----

397.

RÉVAI TESTVÉREK — MK-NAK

[Budapest, 1909. dec. 24.]

Nagyságod velünk szemben afölötti aggályának adott kifejezést, hogy a mindent megrontó politikai és közéleti válságos viszonyok között a jubileum alkalmából megindított előfizetési akció nem fog abban a mértékben sikerülni, ahogy az gondolva volt és ennek folytán azon várákozásnak adott kifejezést velünk szemben, hogy a jubiláris kiadásunk részletüzleti terjesztését oly odaadással fogjuk foganatosítani, hogy az ebből Nagyságodat megillető jövedelem az előfizetési akció gyenge sikerét helyreüsse.

Egyúttal azon óhaját is kifejezte, hogy a részletüzleti akció révén már a jubileum alkalmával egy tetemes összeg, mint a jubilaris alap tartozéka, ki legyen mutatható.

Mi ezek folytán elvállaljuk a szavatosságot azért, hogy a jubilaris kiadásnak részletüzleti terjesztése címén Nagyságodat legalább 30.000 K. azaz Harmincezer korona fogja megilletni.

[Aláírás]

398.

MK — ISMERETLEN TANÁRNAK

[Budapest, 1909?]

Igen tisztelt tanár úr!

Igen szép a kis dolgozat és sajnálnám, hogy itt pusztuljon el az én asztalomon — pedig itt az lenne a sorsa, mert nekem úgyszólván semmi összeköttetésem nincs az írókkal és kiadókkal.

Ez egy kicsit furcsának tetszhetik Ön előtt, de így van. Én már egy évtizede nem voltam semmiféle redakcióban (azon egy évet kivéve, míg magamnak volt lapom), s író, kiadóféle emberrel már évek óta nem érintkeztem.

Ha írok, telefonon üzenek a szerkesztőségi szolgának — s e szolgán kívül tíz év óta más személyiséggel nem beszéltem, sem élőszóval, sem írásban. Már ti. az irodalmi köröket érteve. Mert egyébként elég jól érzem magam, s pajtáskodó ember vagyok a politikusok közt. Irodalmi érintkezésektől azonban régen megcsömörlöttem.

Sok szerencsét kívánok a küzdelemhez. Bizonyára megvan annak is a maga szépsége, édessége. Figyelemmel fogja kísérni

híve

Mikszáth Kálmán

[Budapest, 1910. január 2.]

Nagyságos Elnök Úr!

A karácsonyi ünnepeket falun töltve, csak most vettem kézbe a Kölcsey Egyesület levelét. Örömmel olvastam a lapokban már az úgynevezett »irodalmi érdemeimnek« első megpendítésénél, az Egyesület szépen és okosan kigondolt alapítványairól, melyekben benne van az öreg író és könyveinek megtiszteltetése s azonkívül a kezdő íróknak nyújtandó támogatás. Főleg ez az utóbbi tetszett nekem. Mert praktikusabb dolog írókat ösmerni fel azokban, akik még csak lesznek, mint elősmerni azokat, akik már csak voltak.

Hálával és szeretettel eltelve az Egyesület iránt, rosszul esik nekem most a kívánságát megtagadni. De hát kénytelen vagyok vele. Mert az isteni gondviselés, mely úgyszólván mindent megadott öreg koromra, inkább elvett volna »valamit«. Az éveimből vagy húsz esztendőt. Akkor talán el győztem volna menni a városokba, ahova a jubileummal kapcsolatosan meghíttak.

De a valóságban bizony beteges állapotban értem meg ezt az évet is, s még az utcára való kimenetelem is egy-egy bizonytalan következményű vállalkozás, így télen át. Minél fogva alig tehettem mást, minthogy már egy csomó városnak, Debrecen, Kolozsvár, Máramarossziget stb. meghívását (hiszen vas szervezet kellene ahhoz), nem fogadtam el, azzal mentvén ki magamat, hogy Szegedet kivéve, melyet kisebbik szülőföldemnek tekintek, nem megyek el sehova.

Nagyságos Elnök úr megítélésére bízom ezek után, hogy felelhetnék-e mással a Kölcsey Egyesület megtisztelő kívánságára is, anélkül, hogy azokat a városokat, akik jóakarattal, szívéllyességükkel megtiszteltek, meg ne sértsem?

Ám, ha a jubileum után valamikor, azzal nem összefüggően, talán ősszel parancsol velem a Kölcsey Egyesület, örömmel állok rendelkezésükre.

Fogadja elnök úr és tolmácsolja kérem az Egyesület tagjai előtt is mélyen érzett köszönetemet a kitüntetésért, melyet irántam tanúsítani méltóztatott s bocsánatkérésemet, hogy azt a jelentéktelen kérésüket, ami nekem különben minden időben kedves volna, miszerint köztük megjelenjek, a körülmények erejénél fogva nem tehettem meg.

Budapest, jan. 2. 1910.

Alázatos szolgáljuk

Mikszáth Kálmán

400.

MK — GAJDÁCS PÁLNAK

[Budapest, 1910. január 2.]

Igen tisztelt Elnök Úr!

Örömet okozott nekem a tótkomlói Otthon tiszteleti tagsága. Nem szokatlan, nem első és új kitüntetés, mely az idén ér, de ide is csak azt kell felelnem, amit a máramaros-szigetieknek: hogy a lóhere is csak a negyedik levelével lesz négylevelű lóherévé.

Azért éppen olyan kedvesen érint engem a tótkomlói Otthon nyájas szava, mintha akár a világ legfőbb irodalmi fórumától származnék; mert egyszerű jó magyaroktól ered; ezeknek írtam én negyven évig, ezek kell, hogy megértsenek. A harangozónak, aki a maga kis tornyának harangját rángatja, szebb muzsika a harang nyájas szava, mint akár a Paganini muzsikája.

Szívemből köszönöm a kísérő levélben kifejezett jókívánásokat. Ami pedig a diplomát illeti, azt kedves emlékül őrzöm meg holtomig, azzal a szeretettel együtt, melyet alföldi népünk iránt érzek.

Igen kérom, Elnök úr, méltóztassék ezt a köszönetemet tolmácsolni új tagtársaim előtt s engem továbbra is megtartani szíves jóakaratukban. Alázatos szolgálja

Budapest, 1910. jan. 2.

Mikszáth Kálmán

401.

MK — GAJDÁCS PÁLNAK

[Budapest, 1910. január 2.]

Kedves Palim!

Igen köszönöm a diplomát.

A fácskákat is köszönöm, ámbár nem kaptam meg. A szállítólevél megérkezett a »szalonnasütő hely«-re, Horpácsra, de a fák nem jöttek és a lyukak, melyeket előre megásattam nekik, üresen tátognak. Igen sajnálom, mert úgy pedzem, erdei fák voltak.

Nagy Lajos nevű totum fac-om volt az állomásfőnöknél, reklamálta őket, jegyzőkönyvet is vettek fel (úgy tudom). Azért tehát jó volna, ha az árukat bekövetelnéd, mert a vasút tartozik a kártérítéssel.

Feleségem (aki csókoltatja a feleségedet), azt gondolja, hogy a rendeltetési helyet jelző táblácskának kellett elveszni [a] csemotékről, s azért pusztultak el valahol útközben. Különbön pedig Kossuth nagy rendtelenségbe süllyesztette a vasútat is. Így megyünk feljebb-lejjebb mindenben.

De hát ez is mindegy. Fődolog, hogy még élünk. Bár nagyon rosszul. Maholnap a fa is csak arra való lesz, hogy a magyar embernek legyen, ahova felakassza magát.

De még addig is szeretnék veled koccintani. Mikor jössz? Boldog új évet kívánok mindnyájatoknak.

Igaz barátod

Kálmán

402.

NAGY SÁNDOR — MK-NAK

[Budapest, 1910. január 7.]

Igen Tisztelt Barátom! Kedves néhai Kartársam!

Ott, ahol most a te országos ünnepeltetésed megnyílt, valamikor együtt kapálgattunk a vidéki zsurnalisztika szölejében. S néhanapján bizony megesett velünk az az emberi

dolog, hogy munka közben összekülönböztünk és birokra is mentünk olykor az akkori két szegedi lapban. (Akkor még a kettő is sok volt.) Hol te voltál fölül, hol én alul. (Hiszen mint nagy író, tehát élet- és emberismerő, tudod, hogy vannak emberek, akiknek sorsa az, hogy mindig alul maradjanak.) Utaink azután szétváltak. És jött az idő, amikor te a Szegedi Híradó 25 éves jubileuma alkalmából üdvözlő levelet írtál hozzám: szellemtől sziporkázót, szeretettől meleget. Amire én most is hálásan emlékezem. Azóta elmúlt másik 25 esztendő is. Ezalatt te felhágtál a magyar Parnasszus csúcsára, én lent maradtam a hegy lábánál, elvegyülve a milliók tömegében. És most újabb negyedszázad után innen a mélységből kiáltom föl hozzád a viszontüdvözlésemet, meleg szívemből eredő jókívánataimat. Adjon a Gondviselés neked még hosszú időt és hozzá erőt, egészséget, jókedvet, hogy az emberi kor végső határáig gyarapíthasd a Magad és nemzeted dicsőségét.

Budapest, 1910. január 7.

Nagy Sándor
szabadságolt állományú szegedi

403.

LÁZÁR GYÖRGY — MK-NAK

687/1909. kgy. szám. [Szeged, 1910. január 9.]

Ünnepelt Mester!

Szeged szabad királyi város közönsége nevében, mely harminc év előtt a magáénak mondott és lelkes tanúja volt magasba törő pályád haladó kezdetének, ma — dicsőséged tetőpontján —, az egész ország ünneplése közt nem csökkent lelkesedéssel üdvözlünk, amidőn — hacsak egy napra is — újra a magunkénak mondhatunk.

Neved ismeri már az egész művelt világ, büszkesége vagy a hazának, de legnagyobb büszkeségünk vagy nekünk, akiket *Magad* tanítottál szeretni *Tégedet*, lelkesedni munkáidért, műveidért, s akiknek szeretete, ragaszkodása keltette új

virradásra reményeidet, buzdított rajongani a szépért és újra lelkesedni érte.

Ha sokan örülnek is hát e napokban széles e hazában sikereidnek, sehol se lehet az bensőbb és szeretettől áthatottabb, mint Szegeden, második hazádban.

Sokan vagyunk még, akik melletted voltunk harminc év előtt és szellemed ragyogásában gyönyörködve közvetlen láttuk a hatást, amit megnyilatkozásaid közéletünkre gyakoroltak, amint hullámok, viharok ültek el, új eszmék születtek írásaid nyomán, és megtermékenyült munkakedvünk.

Szebb lett a város, mint volt, s abban érdemes rész illet Téged is.

De hogy az újonnan jöttek is tudják s a késő unokák se feledjék, ki voltál nekünk s ki vagy a hazának —»Dugonics Társaságunk« ajándékát, művészi kéz festette arcképedet múzeumunkba helyeztük el, és egyik szép utunkat *Rólad* neveztük el.

Üdvözlégy városunk nevében *Mester*, ki a halhatatlanok közé írtad be *Neved*, fogadd ünnepi hódolatunk.

Szegeden, 1910. évi január 9.

Szeged szabad királyi város törvényhatósági bizottsága nevében dr. Lázár György polgármester

404.

MK — A GYÓRI KISFALUDY KÖRNEK

[Fogalmazvány]

[Budapest, 1910. január 11. előtt]

Igen tisztelt Elnök úr!

Igen sajnálom, hogy a Győri Társaskör kívánságát nem teljesíthetem. Elég ok volna azt mondani, hogy ebben az időtájban lesz a saját jubileumom, amellyel egész tömege jár az efajta megjelenéseknek. Ezek tizedrészének se lehetne eleget tennem. Igen sok városnak visszaautasítottam a meghívását. Kolozsvárnak, Debrecennek stb. melyek Mikszáth ünnepet csinálnak. Már ez oknál fogva se tehetném, hogy a tisztelt Társas Kör megtisztelő kívánságának *ebben az idő-*

tájban eleget tegyek. Hiszen ezzel megsérteném azokat, akik iránt a legőszintébb hálát kell éreznem.

De eltekintve ettől (bár iszen ettől eltekinteni nem lehet) <én már> beteges <ember> asztmatikus vagyok, aki télen úgyszólván ki se mozdulhat a szobájából <Csak egy adatot mondok: Két év előtt voltam utoljára a képviselőházban.> S még hozzá éppen a torkom szokott megtámadva lenni télen át <...> <tetejébe pedig asztmatikus embernek> Ily viszonyok <mellett> közt, még ha nem volnék is elfoglalva részint mint író, részint más téren, és ha nem volna is a jubileumi ünnepség (mely elől már ki nem térhetek) éppen ezekre az időkre kontemplálva, akkor se merném megígérni, hogy a tisztelt Társas Kör művészi estélyén <részt veszek> működöm — mert attól kellene félnem, hogy egészségem cserében hagy, s az utolsó órában rontom el programjukat lemondásommal. Mert úgy vagyok én már, hogy ha egyhuzamban két-három napig <egészséges vagyok> jól érzem magam télen, azt már ritka szerencsének vesszük.

Mindamellett azonban nem adok egészen kosarat. Nincs szívem hozzá, <ahhoz> attól az osztálytól invitálva, melynek Győrben az igen tisztelt Elnök úr a vezére, s melyből én <mint ősrégi politikus (25 év óta vagyok egyhuzamban a ház tagja)> az elhanyaglott gentry helyét vélem pótolni illetve őt erre a <z> már fájdalom üres helyre fejleszteni. Nem adok pedig kosarat abban a tekintetben, mert ha tavaszkor vagy őszkor (amikor szeretek is köszálni) rendelkeznek egyszer valamikor velem, tartozom egy felolvasással.

[aláírást jelző M vonal]

405.

A GYŐRI KISFALUDY IRODALMI KÖR — MK-NAK

[Győr, 1910. január 11.]

Nagyságos Uram!

A mindennapi élet önzés és érdekek által hajszolt forgataga időközönként megáll egy pillanatra, hogy jobb énjének

sugallását követve, szeretettel adózzon azoknak, akiknek szellemi munkássága százezreknek gyönyörűsége.

Ilyen pillanathoz érkezett a társadalom most, midőn Nagyságod írói jubileuma alkalmából országszerte ünnepli.

Ezen általános, országos mozgalomból részt kér a győri Kisfaludy Irodalmi Kör, azon lelkes törekvéssel, hogy rendelkezésre álló szerény erőihez mérten, Nagyságod irodalmi munkásságát szintén ünnepelje. Alig tudjuk kellőképpen kifejezni, hogy minő örömet okozna városunknak és körünknek, ha Nagyságodat körünknek ezen alkalomból, folyó évi január hó 30-án tartandó ünnepélyes felolvasó ülésén közöttünk tisztelhetnők, magánúton szerzett értesülésünk szerint ebbeli nemes óhajtásunk elé akadályok gördülnek, melyeknek elhárítása nincs módunkban, s így fájó szívvel kell eltekintennünk Nagyságodnak megjelenésétől, de midőn ezt tesszük, nem mondunk le azon reményről, hogy a jubileumtól függetlenül, más alkalommal, napsugaras májusi, vagy meleg derűs őszi időben annál sugarasabb, melegebb, derűsebb örömmel köszönthessük Nagyságodat körünkben, amint azt Pekár Gyula úr útján kilátásba helyezni méltóztatott.

Főtítkárunk jelentéséből hálattel szívvel értesülünk arról, hogy Nagyságod, személyes megjelenésében akadályozva lévén, most készül a »Közjogi regénye« kiadatlan előszavának Nagyságod megbízásából és nevében leendő felolvasatásával tisztel meg bennünket.

Átérezve e nagybecsű ajándék teljes értékét, igaz, mélyen érzett, őszinte köszönetet mondunk ezen irántunk tanúsított jóindulatáért, és egyben tudatjuk, hogy annak Nagyságod intenciója szerint bevezető és magyarázó szavakkal leendő felolvasására ezzel egyidejűleg Pekár Gyula urat kértük fel.

Hálás üdvözetünk tolmácsolása mellett maradtunk Nagyságodnak

Győr, 1910. jan. 11.

tisztelő hívei

dr. Kuncz Jenő
főtítkár

dr. Kramolin Viktor
elnök

406.

MK — BALASSA ÁRMINNAK

[Budapest, 1910. január 11.]

Kedves barátom, a szegedi fogadtatás alkalmából igen köszönöm a rólam írt meleghangú cikkeket — főleg amiket magad írtál —, valamint a banketten mondott gyönyörű beszédet, melyet hirtelen távozásom miatt még egy kézszorítással sem volt alkalmam megköszönni.

Egyben itt küldöm Nagy Sándor levelét. Ez még igazán hiányzott az ünnepségből: méltó epilógusa ez a harmónikus, kedves emlékü napnak. Közöld kérlek, mint ilyet, s add át a Szegedi Naplónak is. A lap azon három-négy számát, amelyek velem foglalkoznak, légy szíves nekem elküldeni (Reviczky tér 1.), hogy azokat emlékül eltehessem.

Budapest, 1910. január 11-én

Igaz híved

Mikszáth Kálmán

407.

LÖFFLER E. MÓRICZ — MK-NAK

[Kalkutta] Calcutta, 12 th. January 1910.
57. Park Street.

Nagyságos Uram!

A napokban térve vissza ide egy a Sikkimbe és Dél Tibetbe tett utazásról, olvasva a vett napilapok Nagyságodnak zengő dicséző szövegeit, veszek magamnak bátorságot és alázatos tiszteletemnek olyként kifejezést adni, hogy a sikkimi utamban eszközölt fényképfelvételeim azon kis albumát — mely[et] a Darjeelingben elhúnyt, sokat hányatott nagynevű hazánkfia Körösi Csoma Sándor sírjánál és a vele összefüggésben volt helyeken eszközöltem — megküldeni és Nagyságodat annak elfogadására kérni merészkedjem. Fogadja azt

oly jó szívvel — mily jó szívvel az adatik, és mily szent annak emléke, kiről a füzet szól.

S míg csatlakozva a milliók mellé, kik Nagyságodra az Ég áldását kérik, kívánva hosszú életet, erőt s egészséget, vagyok hazafias üdvözlettel és alázatos tisztelettel

Löffler Móricz

408.

FLIESZ HENRIK — MK-NAK

[Nagybánya, 1910. január 12.]

Nagyságos Uram !

A diadalmas éljenekbe, melyek Nagyságod varázslékének hódolatára sietnek, innen, a homályból belesír az én keserű lelkem. Szegeden szívvé olvadt át minden porcikája, juttasson csak egy csipetnyit nekem, szegény vidéki hírlapírónak, a nagybányai Teleki Irodalmi Társaság névtelenül dolgozó titkáranak.

Feleségem, Bartók Lajos feledhetetlen halottunknak unokahúga. Szegény tisztviselő gyermeke lévén, mint tanítónő harcol velem a kenyérért. Teszi ezt olyan lelkesedéssel, annyi kitartással, hogy mindenki teljes megelégedését kiérdemelte. Helyzete azonban rettenetes. Nagybányának innen nyolc kilométer távolságra fekvő Borpatak telepén kénytelen tanítani. Ezt az utat télen-nyáron *gyalog* teszi meg ez a valóban hős lélek, mert a bérkocsiért 120 koronát fizetni nem tudunk. Lakást, ellátást a hitvány telepen nem talál, s lábai a gyaloglás igazi vértanúi a kulturális Magyarország dicsőségére. Orvosi kijelentés szerint esetleg operatív beavatkozás lesz a napi négy órás gyaloglás, a népnevelés terén < . . . > kifejtett működésének keserves pálmája.

Esedezem, méltóztassék ezt a barbár állapotot a kultuszminisztérium illetékes képviselői előtt szóvá tenni. Kegyeskedjék odahatni, hogy feleségemet a városba helyezték, mert itt két új tanerőre szükség van. E tekintetben a gondnokság

már előterjesztést is tett. Feleségem áthelyezési kérvénye a vallásminisztériumban 112.400/909 szám alatt nyert beiktatást.

Rettenetes az a tudat, hogy Bartók Lajos unokahúga, egy úriasszony, mint velem együtt szegénynek született.

Mély tisztelettel bátorkodom megjegyezni, hogy magam állami tisztviselő vagyok a kincstári bányászatnál, s így Nagybányához köt a sorsom. Kettős háztartás vezetése a már említett anyagi, de egyúttal érzelmi okok miatt is lehetetlen.

Árassza reánk fennkölt szívének varázsát, nem kérek teljesíthetlent, hiszen az államnak egyre megy, akár itt is folytatja feleségem átérzett hivatását.

Nagybecsű válaszáért, egy pár vigasztaló soráért esedezik alázatos szolgálója:

Nagybánya 1910. január 12.

Fliesz Henrik
m. kir. bányaszámellenőr

409.

JASKOVICS FERENC — MK-NAK

[Balassagyarmat, 1910. jan. 13.]

16. sz.

Nagyságos Uram!

Mellékelvo a vezetésemre bízott áll. főgimnázium ifjúságának folyó évi február hó 1-én tartandó hangversenyére szóló Meghívót, mély tisztelettel kérem Nagyságodat, méltóztassék minket becses megjelenésével megtisztelni, és a szegény tanulók segélyezésére irányuló törekvésünket némi kegyes adománnyal támogatni.

legmélyebb tisztelettel
alázatos szolgálója:
Jaskovics Ferenc

A CHICAGÓI MAGYAROK PETŐFI KÖRE — MK-NAK

Chicago, 1910. január 14.

Nagyságos Mikszáth Kálmán urnak

Budapest

Nagyrabecsült mester! A chicagói Petőfi-kör, mint az itt élő magyarság kulturális és hazafias törekvéseinek harcosa, egyhangú lelkesedéssel hozta ama határozatát, hogy abból az alkalomból, amikor szülőhazánk irodalmi és társadalmi tényezői uraságod dicsőteljes 40 éves írói jubileumát ünnepli meg, innen a távolból mi is elküldjük szívből jövő üdvözlőnként, mély tiszteletünk kifejezését és legjobb szerencsekívánatainkat.

Csak mi, Amerikába szakadt magyarok tudjuk kellőképpen méltányolni ama mesterművek gyakorlati értékét, amelyek az ön tollából származnak. Egy idegen világban, idegen népek között élő embernek annyi édes és örömteljes órákat okoznak ama érdekesebbnél érdekesebb elbeszélések, rajzok és regények, melyek az ön teremtményei és egyúttal a magyar irodalom remekművei.

A Petőfi-kör könyvtárában az ön szerzeményei kétségkívül a legkedveltebbek közé tartoznak, és mi az elsők között akarunk lenni, akik a megjelenő összes műveit könyvtárainknak megszerzik.

A gondviselés engedje, hogy ezen a göröngyös, de mégis szerencsés és áldásos úton, a magyar írói pályán még számos éven át állandó jólétben és egészségben működhessék s hogy a magyar irodalom gazdagítására és minden magyar igaz gyönyörűségére sok-sok alkotása hagyja el a sajtót.

Fogadja ismételt hazafias üdvözlőnként és kiváló tiszteletünk kifejezését.

A chicagói Petőfi-kör nevében

Beleznay Ferenc gróf
titkár

411.

KIRÁLY ALADÁR — MK-NAK

11.334. szám/909. [Sepsiszentgyörgy, 1910. január 16.]

Nagyságos Uram !

Háromszék vármegye törvényhatósági bizottsága 426—1909 közgyűlési számú határozatában dr. Székely György törvényhatósági bizottsági tag indítványára meghatározta [1], hogy Nagyságodat 40 éves írói jubileuma alkalmából szívéliesen üdvözli.

Az egész ország lelkesedéssel siet a hosszú, eredménydús működés alatt annnyiszor osztályrészül juttatott kellemes órákért, s a magyar nemzeti Góniusz szolgálatában, az irodalom dicsőségére kifejtett buzgó munkálkodásért hála-ját leróni, minket azonban még szorosabb kötelék emlékei visznek az ünnepeltet ünneplők soraiba.

Nagyságodnak politikai élete e vármegyében kezdődött. Az első országgyűlési képviselői mandátumot az illyefalvi választó kerület adta egyhangúlag Nagyságodnak.

Azért, az egész vármegye közönsége nevében, midőn annak osztatlan tiszteletét és szeretetét tolmácsolom, kívánom, hogy Nagyságodat a Mindenható édes magyar hazánk javára, övéinek boldogítására kegyelmében sokáig tartsa meg.

Háromszék vármegye közönsége nevében

Sepsiszentgyörgy, 1910. január 16.

dr. Király Aladár
alispán

P. H.

[Háromszék vármegye Közönsége]

[Budapest, 1910. jan. 16. után]

Tekintetes Alispán Úr!

Háromszék megye üdvözlő levelében kedvesen csillog az a néhány szó, hogy nem vagyunk idegenek, mert nekem egy negyed századdal ezelőtt az első mandátumot Háromszék nyújtotta.

Mégpedig hogyan nyújtotta — felém, ah! Mennyi gyöngédséggel! Érdemes megmelegedni az emlékénél. Így csak székely tud bánni azzal, akit meg akart emberelni.

E választási kampány idején nagy gégebabjba estem. Egy érthető hangot sem voltam képes kiejteni hónapokig, vagy talán soha, nemhogy végigjárni egy sor községet beszédekkel. Dehogyan mertem volna odaállni a választóközönség elé. Megírtam tehát háromszéki barátaimnak, hogy nem léphetek fel. Erre aztán egy Illyefalván felvett jegyzőkönyv volt a felelet, melyben látatlanban kijelöl a kerület, s egyszersmind határozatilag kimondja, hogy ösmervén politikai meggyőződésemet eddigi tevékenységemből, sem személyes megjelenésemet, sem programbeszédemet nem kívánja.

De nehogy ez feltűnő legyen, s találgatás útján ki ne pattanjon a köznép előtt követségrontó testi fogyatkozásom, Háromszék összes, a fővárosban lakó szabadelvű jelöltjei hasonló jegyzőkönyvi kivonatot kaptak kerületeiktől.

Mosolyognom kellett, látva, az illető jelöltek mily kevéske jegyzőkönyveikre, illetve az azokban nyújtott elismerésre, s gondoltam magamban, hogy az ő babérjaik az én szegény beteg torkomban nőttek.

Ez volt az első leckém, hogy a babér nem okvetlenül az érdemek kertjében tenyészik.

Ezt talán most a köztörvényhatóság kőbe véshető szépségű üdvözlétének olvasásánál is figyelembe illenék venni, de annyira megejtí szívemet megemlékezésük, s annyira tolnak fel a régi emlékek a Nemere és a délibábos Szép

Mező klasszikus földjéről, hogy csak elérzékenyedni tudok
és soha el nem múló hálát érezni, melyet kegyeskedjék kérem
tolmácsolni a tekintetes törvényhatóság előtt.

A tekintetes Alispán Úr alázatos szolgája
Mikszáth Kálmán

413.

GAJDÁCS PÁL — MK-NAK

[Tótkomlós, 1910. január 21.]

Hőn szeretett, kedves Kálmán,
Szívem, lelkem hozzád szállván,
Hozzád megy mint hírnök, követ,
Ezért reám ne dobj követ!

Mert bevallom én azt menten,
Biz az nincsen ősi renden:
Hívogatni a névnapra,
De hiába ez divat ma.

A divatot bár ismerem,
Engem nem köt, nem kenyerem,
Azért hogyha hívlak bátya,
Az a szívem szava, vágya.

S hogy jól mulass lesz rá gondom,
A menüt is hát elmondom:
Lesz nyúlgerinc, őz pecsenye,
Malacpörkölt, cigányzene.

A zenéhez leszen bor is,
Kínálgatja Julis, Boris;
Kalánéta* is szólni fog,
Mint a lúd, ha nyúvad, tikog.

Azért tehát, jó Kálmánom,
Csak azt kérem, azt kívánom:
Lévén tele szívünk, tálunk
Jőjjetek hát immár nálunk!

* Klarinét

Pál sorsa így jobbra fordul,
Ha nem mástul, hát a — bortul:
Ez a szívet, bármi szittyá,
Bármi bús is, fölvidítja.

Mert az ital, a bor szeszi,
A szívet acéllá teszi,
És nem gyúrja puha péppé
Ölel csókol híved: G. P.

Tótkomlós, 1910. Jan. 21.

414.

CONCHA GYŐZŐ — MK-NAK

[Névjegy]

[Budapest, 1910. január 27.]

Kedves barátom! A tartamosabb együttlétnek nincs alkalmasabb módja — látod mint professzor teszem föl a tételt —, mint a vacsora, ennél fogva igen kérlek mához egy hétre, febr. 3-ára vacsorára, s miután frakkod, szmokingod neked sincs, csak nyarka fiaidnak, házi ruhában is a legszive-
sebben vár barátod

1910. I. 27.

Concha Győző

415.

TALLIÁN BÉLA — MK-NAK

Török-Kanizsa 29. I. 910.

Kedves Barátom!

Azon reményben, hogy a Szegeden volt torokbajod már elmúlt s nincs akadálya, hogy a szobát elhagyhasd, szeretnék veled Bpesten találkozni. — Ha, amint hiszem, te is eljössz a Khuen cabinet bemutatkozásához, úgy erre legkedvezőbb alkalmunk lenne akkor a Házban. — Szeretnék egyetmást a politikát illetőleg megbeszélni és tájékozni magamat nálad

az általad felvetett Adria kérdésében is. — Ha nem jönnél a Házba, úgy értesíts Petőfi tér 1. sz. a. lakásomra, hogy aznap hol találkozhatnánk?

Igaz híved
Tallián Béla

416.

NAGY NEP, JÁNOS — MK-NAK

Verebély Bars m.

1910. január 30.

Mélyen tisztelt Uram!

Én önt munkái és arcképe után ismerem. Nem emlékszem, hogy önt valaha láttam volna.

Öreg ember vagyok; február 27-én leszek 80 éves. De bár jobb szememre vak, balkaromra béna, erősen süket vagyok, és bal lágyéksérvvel is küzdő, a *Felvidék*ben ma jelent meg a 4363-ik cikkem e cím alatt: A mi muzsikus cigányaink. Első cikkem rokonom, Nagy Ignác lapjában jelent meg 1846-ban, József fhg. nádor 50 éves jubileuma alkalmából —, kinek fia, József és kisleánya, Erzsébet és Mária Henriette tőlem tanult meg magyarul. Miről eleget írtak a lapok, 1905. június 13-án elhunyt fenséges barátom halála alkalmából, amidőn: »Lehullott a legszebb csillag az égről« Bárd Ferenc és Társa hangjegykereskedésében megjelent, mely munkámért nekem a gyászba borult fenséges apa (1000) egyezer forintot küldött.

Sohasem voltam fizetett hírlapíró, nem iratkoztam be mint olyan soha, nevem még a Pallasban sem jön elő, de azért talán nem neheztel, hogy kollégának tartom, és szívem mélyéből kívánom, hogy önt a magyarok szerető istene úgy kedves családjá, mint a magyar nemzeti irodalom, kultúra javára jó erő és egészségben az élet legvégső határáig éltesse.

Hazafias üdvözlettel híve
nagyflórisi Nagy Nep. János
1848—49-diki igazolt honvéd *közültéz*,
volt főhadnagy, volt ügyvéd, EMKE
tb. jogtanácsos és a Pesti Napló nyelv-
beütői közül az utolsó élő.

417.

GAÁL ISTVÁN — MK-NAK

[Déva, 1910. február 6.]

Mélyen tisztelt kedves Bátyám!

Íme mégis mozog az E. K. E. ! Ha mindjárt csak gyöngécskén is! A »Virágos kert« mindenesetre kedves gondolat, ha mindjárt lehetne is gáncsolni a kivitelt, főképp — pápaszemes professzori szempontból. Forgalomba még nem is került, s én mint az E. K. E. Hunyad m-i oszt. titkára jutottam az első példányokhoz. Engedd meg, kérlek szépen, hogy a mellékeltet neked, mint a »Scientia amabilis« lelkes hívének, átnyújthassam.

Egyebekben pedig magamat szíves jóindulatodba ajánlva, vagyok

őszintén tisztelő híved[•]és öcséd
Gál Pista

Déva, 1910 február 6.

Mell. 2 kül. leny. is.

(Mellékelve: Az E. K. E. Virágos Kertje. A növénytani oktatás szerint csoportosított 10 drb. virágos levelező-lap. Készítette: ifj. Léczfalvi Bodor László. Deák Túrista-szállók javára kiadja az Erdélyi Kárpát Egyesület. Kolozsvár.)

418.

VOINOVICH GÉZA — MK-NAK

[Budapest, 1910. február 7.]

Mélyen tisztelt Nagyságos Uram!

A kegyes engedélyhez képest bátor vagyok a cikkért kopogtatni. Méltóztassék azt a sorok vivőjének átadni.

Bpest, 1910. febr. 7.

A legmélyebb tisztelettel
alázatos szolgálója
Voinovich Géza

419.

PERÉNYI ZSIGMOND — MK-NAK

[Pecsét alakú feliraton:] Máramaros vármegye főispánja.

[Máramarossziget, 1910. február 9.]

Kedves és tisztelt Barátom!

Ígéretemhez képest mellékelve küldöm a Szilágyi István Körben tartott felolvasásomat.

Kegyesskedjél annak fogyatékoságaitól eltekinteni. Lehet hogy kevés tehetséggel, de annál nagyobb szeretettel van megírva.

A Nagyságos Asszonynak majd legközelebb személyesen fogom megköszönni a segítségét, melyet a »Hét« dacára mégis erősen igénybe vettem.

Kérve kézsókjaim jelentését, vagyok meglehetősen üdvözlettel M. szigeten 1910. febr. 9-én.

Tisztelő igaz híved
Perényi Zsigmond

420.

LIPPAY ZOLTÁN — MK-NAK

Csangota [Győr m.], 1910. II. 13.

Kedves Bátyám!

Ne haragudjék a konfidensen hangzó megszólításért. Hiszen nekünk, magyar olvasóknak csak szabad úgy beszél-nünk önhöz — még személyes ismeretség híján is —, mint ahogyan a szklabonyai gyerekek szóltak ajándékot osztó Divényi Józsi bátyjukhoz. Szívünk és emlékezetünk meg-rakodva a drága kincsekkel, amiket 40 éve folytonosan ad, úgy érezzük, hogy még közelebb lesz hozzánk, ha a formák korlátjain is átlépünk.

Nekem még külön jogcímen is van: a rokonság. Olvasván e szót, ne villanjon meg eszében, Kedves Bátyám, valami ősi család kapcsolat lehetősége a maga familiája és az én familiám között. Én egy meséjén keresztül tartom a rokonságot. Emlékezzék vissza »Hályog-kovács« históriájára, amikor egy szemspecialista professzor úgy kitanította az ügyeskezű Strázsa János uramat, hogy sohse tudott az aztán többé zöld hályogot operálni. Hát ennek a professzornak — Lippay Gáspárnak vagyok én az unokaöccse.

Hogy azután ehhez a rokonsághoz hogyan járul a szeretet, azt én itt nem próbálgatom elmondani. Először, mert úgy sem tudnám, másodsor, mert már úgyis megpróbáltam ebben a kis tanulmányban, amelyet mellékelve küldök. Azokat a sugarokat akartam visszatükrözni, amelyek írásaiból a magyar közéletre szóródtak és legélesebben derítették fel az én szemhatáromat. Tegye el a többi jubileumi emléke közé. Amilyen kis helyet foglalok el ott, épp olyan nagy megnyugvás és kielégültség költözik az én szívembe, mert ilyen kerülő úton bár, de mégis tudtam köszönő szót intézni Mikszáth Kálmánhoz azért, hogy életem sok óráját megédcsítette.

Igaz tisztelettel és szeretettel híve
Lippay Zoltán

421.

SZABOLCSKA MIHÁLY — MK-NAK

[Fejlc:] A Téli Újság szerkesztősége Temesvár

[Temesvár, 1910. február 18.]

Kedves Barátom!

Mély tisztelettel és meleg ragaszkodással értesítelek, hogy a temesvári Arany J. Társ. *tiszteleti* tagjává választott. Ez a föld frissen és újonnan forgatott ugarföld itt a magyar költészet virágaira nézve. Hódított terület.

Március 6-án a város és vármegye részvételével Mikszáth ünnepélyt tartunk. Nem zaklatlak a meghívással, mert res-

pektáljuk az álláspontodat. Engedd meg mégis, hogy kunyeráljak tőled valamit.

Hidd el nekem, hogy a »vidék« legintelligensebb közönsége mégiscsak ezen az ünnepélyen gyűl össze.

Légy kegyes nekem egy tíz soros választ írni, erre az ünnepélyre való *meghívásunkra* . Olyanformát, mint az aradiaknak írtál. Hogy most nem jöhetsz, de tán valamikor! »Hátha majd egy boldogabb időben« — Csokonaival szólnán . . . —

Ezt a levelet én elnöki megnyitóm csattanójául tartogatnám.

Ha túlságosan nem terhelnélek vele!

Egyebekben a jó Isten minden áldását kívánva rád és szeretleiddel, sokszoros üdvözlettel vagyok,

Temesvár, 1910. febr. 18-án, tisztelő és szerető híved

Szaboleska Mihály

422.

RUBINYI MÓZES — MK-NAK

Budapesten, 1910. febr. 24.

Nagyságos Uram!

Megremeg a kezemben a toll, hogy e levelemet kezdem írni. Búcsúzom egy nehéz munkától, mely annyi gyönyörűséget szerzett nekem. Fiatal voltam, mikor hozzáfogtam. Kicsi fiam szaladgál a székem körül, hogy búcsúzom tőle. Őt esztendeig volt örömöm, vigasztalásom, lázam, életemnek minden tartalma.

S most vége. Jön a gáncs meg tán a dicséret, de mindez már alig érdek. Sok nehézség állt utamban, mennyi töprengés, mennyi pillanatnyi kétségbeesés. De ha újra 1904 volna, s újra ugyanez az elhatározás kelne lelkemben — odaadnám magamat újra — szívesen!

Egy szép első példányt akartam vinni személyesen nagyságos uramnak. Nem bírom bevárni a jövő hetet, mikor már

készen lesz a könyv. Tán illő se volna. Az első ívekből raktam össze egy példányt, küldöm azzal a hódolással, szeretettel, melyet próbáltam meg is magyarázni. Így akarok gratulálni jubileumához.

Szeretettel, hűséggel

dr. Rubinyi Mózes
VI. Andrásy út 14. II. 6.

U. i. Az első példányt pedig elviszem, ha engedelmével rá méltónak tart.

423.

A NAGYVÁRADI SZIGLIGETI TÁRSASÁG — MK-NAK

[Nagyvárad, 1910. február 27.]

Mélyen tisztelt Íróársunk!

Negyven éves írói pályájának határkövénel üdvözetünket küldjük Önnek, azzal a tisztelettel, szeretettel és hálával, amely Mikszáth Kálmánt irodalmunk minden barátja, a magyar nemzet minden fia részéről busásan megilleti. Mert az Ön szakadatlan munkásságának e negyven éve a legfőbb, legtisztább gyönyörűségnek: a költészet nyújtotta örömeinek kimeríthetetlen forrása volt minden magyar szív és lélek számára. Vannak írók, akiknek működése földrengéshez és viharhoz hasonló: korszakokat döntenek romba és forradalmi erővel hozzák be az emberiség lelkébe eszméiket, újításait. S vannak írók, akiknek munkássága olyan, mint a napé, amely a tavaszi eső után, életébresztően mosolyog a mezőre. A könnyeken át mosolygó napsugárnak: a humornak drága adománya az, amivel Önt oly bőségesen felruházta a Gondviselés, amely már oly sok nagy író adott nekünk s a legnagyobbak közt: MIKSZÁTH KÁLMÁNT. Különösen az Ön műveiben látjuk, mélyen tisztelt urunk, hogy a humor az írónak milyen becses, fölséges, égi adománya. Az élcelődésben léhaság van, a szatírában harag és gyűlölet, a humorban bölcsesség és emberszeretet. A humor nemcsak az író elméjéből, de szívéből is fakad, megaranyozza az élet, az emberek gyarlóságait, valósággal megszeretteti velünk az embereket,

s ezért, akinek minden fogyatkozásokat megértő szíve nincs, nem is lehet nagy humorista, nem is lehet nagy író. S annál becsesebb reánk nézve az Ön írói működése, mert műveiben ön a magyar életet, a magyar embert mutatta be: a mi földünket, a mi életünket, a mi fajunkat szeretettette meg velünk, sőt nemcsak velünk idehaza, de a messze idegenben is, ahová szelleme hódító útjában eljutott. MIKSZÁTH KÁLMÁN ritka tökéletességű íróművészetével, nagy jellemző erejével, a maga reális valóságában állítja elénk a magyar föld fiát: a magyar parasztot: észreveszi a poézis gyöngycit a kisvárosi élet szürke kavicsai közt: poézist talál még abban a birodalomban is, amelyből pedig szökve szökhetnék a Múza: a politika sivár, rideg, kufárszellemű birodalmában. S mikor arról a világról ír, melynek alakjai lassan-lassan pusztulnak, vesznek körülöttünk! Az ősnemesi udvarházak omladozó falaira MIKSZÁTH KÁLMÁN fonja a költészet legdúsabb örökzöldjét, meg tudja szerettetni velünk az arany könnyelműség e népét is, amelynek hibáit ő is jól látja, de romlása neki mégis fáj, mint ahogy az édes anya is szereti és pusztulásában is siratja az ő tékozló fiát.

Mélyen tisztelt Író társunk! A kultúra hadseregében a legelső hősök — akik pedig ott gyakran csak közlegényi rangot viselnek — különböző fegyverekkel vívják a harcot. Az egyiknek kezében bástyadöntő bárd és öldöklő acél villog, a litteratúra militáns katonái ők, akik kegyetlen rohammal iparkodnak diadalra vinni a maguk zászlaját. Mások olyanok, mint a mesék hőse, akinek kezében csak egy virágszál volt, azzal érintette meg a sokáig hasztalan ostromolt vár kapuját, amely egyszerre fölpattant előtte s a legbűvösebb kincset tárta a bámulók elé. Ön, mélyen tisztelt Író társunk, nem tartozik a litteratúra militáns katonái közé, neve az irodalom ama hősei közt ragyog, akik úgyszólván csata nélkül, játszva győzedelmeskednek, mert kezükben van a leghatalmasabb fegyver: a költészet bűvös virága. A mi szívünket is megérintette Ön, MESTER, ezzel a csudavirággal. S íme feltáruznak Ön előtt minden szívek és lelkek, és pazarul ontják lábai elé legdrágább kincseiket: a tisztelget, a szeretetet és hála adóját. És mindenek örvendezve kívánják: vajha MIKSZÁTH KÁLMÁN kezében még sokáig maradna herva-

datlan a költészet csudavirága! Hogy még sokáig életre keltse szíveinkben is a legnemesebb gyönyörök virágait; és minél fényesebbé és gazdagabbá tegye a virággal csodatevő hős számára a hírnév, a dicsőség örök tavaszát! . .

Kelt a Szigligeti Társaságnak 1910. évi február hó 27-én tartott ünnepi üléséből.

Sas Ede
a Szigligeti Társaság
főtitkára

P. H.

Rádl Ödön
a Szigligeti Társaság
elnöke

424.

LIPÓTVÁROSI CASINO — MK-NAK

[Fejléc:] Lipótvárosi Casino

Budapest, 1910. III. 3.

Nagyságos Uram!

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, [hogy] a Lipótvárosi Casino *irodalmi bizottsága*

1. hó 5-én szombaton délután 4 órakor a Budapesti Hírlap szerkesztőségének helyiségében (Röck Szilárd u. 4.) ülést tart, amelyre szíves megjelenését *okvetlenül* kérem.

Kiváló tisztelettel
dr. Fried Vilmos
titkár

425.

JÓKAI RÓZA (FESZTY ÁRPÁDNÉ) — MK-NAK

[Budapest, 1910 tavasza elején]

Kedves Mikszáth!

Itt küldöm a képet, itt-ott még egy kicsit *nedves*. Még tegnap is pepecseltem rajta. Azért küldöm ilyen későn, mert le hagytam fotografirozni.

Majd ha megkapom a fotografiát, hozok egyet megmutatni.

Mindnyájukat melegen üdvözli

hívük
III. Róza

426.

BÖSZÖRMÉNYI LAJOS — MK-NAK

[Nagyszalonta, 1910. március 5.]

Igen tisztelt Uram!

Ma indítottam útnak Horpácsra egy kis kerek eperfát, melynek alanya magától kelt ki virágos kertemben, s melynek magvát valószínűleg madár hozta oda, s nem lehetetlen, hogy leszármazottja, vagy legalább is rokona annak az eperfának, melynek lombja az Arany Jánosék udvarában »feketén bólingatott«.

Én azt hiszem, hogy a költők lelkei keresik és fel is találják egymást, azért úgy gondoltam, hogy végtelen tiszteletem jeléül legalkalmasabb lesz ez a kis fa, hogy ennek látása az ön lelkének gondolatait mindannyiszor Arany Jánoshoz vezesse.

A fát sajátkezűleg oltottam be, s ha egy kis kerek virágágy közepébe ültetik, jó hatása lesz.

Mindnyájunk előtt drága életére Isten áldását kérve vagyok

Nagyszalonta, 1910. március 5.

igaz tisztelője
Böszörményi Lajos
református lelkész

427.

MK — BÖSZÖRMÉNYI LAJOSNAK

[Budapest, 1910. március 5. és 27.
közt]

Nagy tisztelőtű Uram!

Vettem becses levelét és küldeményét, mely mindjárt megkapta szívemet. A kis eperfa magot, melyet az egyik szárnyas az ön kertjébe leejtett, fölkapta csemetekorában egy szárnyas gondolat, és az én kertembe viszi. Kedves dolog ez nagyon. Legott menesztettem egy ukázt Horpácsra,

totum facomhoz, hogy különös szeretettel ápolja, öntözgesse, trágyázzassa.

Azóta már el is van ültetve és eddig még semmi baja, hacsak ezután nem búsulja el magát az új földben.

Persze még igen kicsiny, és nálunk lassan nőnek a fák. Félek, hogy már későn kezdem megvalósítani kedves ideámat: azt tudniillik, hogy az ország különböző helyeiről olvasóim által küldött facsemeték itt megnövekedve örök érintkezésben legyenek velem, és mikor aggastyán koromban én már megszűnök a közönségnek mesélni, ők meséljenek nekem a közönség nevében suttogó lombjaikkal.

De hajh, ez is csak olyan fantazmagóriám. Öncsalás. A fák azért nem igyekeznek jobban, s bizony-bizony, mire beszédesekre megnőnek a lombjaik, akkor már én ott leszek, ahol a gyökereik.

Fogadja egyébiránt [meleg köszönetemet és tiszteletemet]*

Mikszáth Kálmán

428.

MK — SZABOLCSKA MIHÁLYNAK

[Budapest, 1910. márc. 5.]

Tisztelt Barátom!

Említvén leveledben, hogy respektáljátok álláspontomat: »sehova nem [menni, ha mindenüvé nem]* mehetek« látom, hogy okos emberek vagytok: ellenben észrevettem magamon az ingadozást.

Ha nem az ország színe előtt teszem a fogadalmat, szeretnék holnap bekukkantani az Arany János Társaságba, ahol én leszek a *téma*. A maximum, amit az író elérhet. Mintha a jáger maga is nyúllá változnék. Hogy fogtok gyúrni, pácolni, mártásokkal leönteni és feltálatni — azt mind érdekes volna meghallgatni.

És milyennek találnám vajon Temesvárt? Harmincöt évvel ezelőtt tértem be oda egy éjjel, még szinte német város

* A fogalmazványból kiegészítve

volt. Vásár ideje lévén, nem kaptam szobát a vendéglőben, az utcákon való járkálással voltam kénytelen bevárni a hajnalt. De legalább láttam fölkelni a napot. S ha Mátyás királynak Budán kelt fel a nap, én azóta mindig Temesvárott fölkeltnék képzeltem.

Ez az utóbbi falláciám még most sem romlott le. Sőt megcsontosodott. Hiszen annyira ott kél föl, hogy melengető sugarai rám sütnék onnan, most télen is.

A többi változásokat azonban örömmel konstatalom. Hogy már nem német város Temesvár, mutatja, hogy a jubiláris könyvkiadásom aránylag Temesvárott és Temes megyében fogyott a legjobban, s hogy már nem állanék ott idegenül, kedves leveled a bizonyosság, melyben arról értesítesz, hogy az Arany János Társaság tagjai közé választott; vagyis ha egy egész szobát nem is, de egy kis helyet szorítottatok nekem magatok közt, és én azt meg tudom becsülni.

Ha megengedi a gondviselés, hogy vagy egyszer ott ülhessek köztetek, nem tudom, de ez már csak tőletek függ, és egy kicsit a Gondviseléstől.

Legyetek híradással, ha valamikor vendégben esnék szorultságatok.

Addig is pedig tolmácsold köszönetemet tagtársaimnak és baráti üdvözlömetet, s tartsd meg barátságodban tisztelő hívedet

Mikszáth Kálmánt

Bp. 1910. márc. 5.

429.

PERÉNYI ZSIGMOND — MK-NAK

[A levélpapír felső bal sarkán körirat:]

Máramaros vármegye főispánja.

[Máramarossziget, 1910. március 16.]

Tisztelt Barátom!

A szigeti választópolgárok 15—20 tagú küldöttsége f. hó 19-én vagy 20-án óhajt nálad tisztelni, hogy neked a

kerületet felajánlja. Arra kérlek, kegyeskedjél engem azonnal sürgönyileg értesíteni, hogy nem-e alkalmatlan néked a küldöttséget fogadni?

Ha alkalmatlan, lefújhatom őket; eddig azért nem tettem, mert nagy kedvük volt feljönni.

Persze, ha feljönnek, jó volna őket valamely vendéglőbe meghívni.

Szíves válaszat kéri

1910. III. 16.

tisztelő őszinte barátod
Perényi Zsigmond

430.

RÉVAI MÓR JÁNOS — MK-NAK

[Fejléc:] Grand Hotel Bristol.

Gebrüder Walter. Meran Südtirol.

Merán, 16/III. 1910.

Mélyen tisztelt barátom!

Március 4-iki levelemre ma kapom másolatban mellékelt választ Széll Józseftől. Ezt a levelet, mint a személyek és viszonyok alapos ismerője — Te bizonyára jobban fogod megérteni, mint én. Én azt olvasom ki belőle, hogy még lehet a dologról esetleg beszélni, és azt válaszoltam igen udvarias formában, hogy felkértem a főispánt, közölné velem alkalmiilag Pestre jövetele időpontját, hogy értekezhessünk a dologról és lássuk, lehetséges-e valamelyes tranzakció?

Rám nézve a Fogarasi dolognak két szempontból van kiváló értéke, mindkettő Veled kapcsolatos. — Az egyik az, hogy az iniciatíva Tőled indult ki, amit sok okból igen nagyon értékelek, a másik az, hogy ha a kerületet, illetve annak mandátumát elnyernem sikerülne, ez, mint a Te kerületed utódlása, az én szememben igen nagy erkölcsi értéket képezne — speciel rám nézve.

Épp ez okból nem is fogok ez ügyben semmit sem tenni tanácsod és útbaigazításod nélkül. Pár sorban egyidejűleg értesítem Jeszenszky államtitkárt a főispán levelének tar-

talmáról, mivel erre directe felhívott — de egyebekre nézve várom esetleges szíves utasításodat, illetve állásfoglalásodat. — Ha ez ügyben esetleg hazajövetelem előtt velem valamit közölni óhajtanál — talán Lacika útján izenhetnél pár sort, nehogy ezzel is fárasszalak most, mikor annyi a levélírásod.

Nagyon örültem a Tanítói ünnepély szép sikerének.
Ő Nagysága kezeit csókolva, k. fiaidat üdvözölve vagyok
mindenkor kész kötelezett
tisztelő híved
Révai Mór

431.

ERŐS EGON — MK-NAK

Budapest, 1910. III. 22.
VI. Dessewffy u. 10.

Mélyen tisztelt Uram!

Alázatos kérésemet, melyet néhány hónappal ezelőtt Önhez intéztem, legnagyobb sajnálatomra nem teljesítette.

Minthogy leghőbb vágyam, hogy a többi világhírű író és tudós mellett autogramgyűjteményemben az Ön b. kezeírása is birtokomban legyen, ismételten tisztelettel kérem, kegyeskedjék e mellékelt lapra néhány szót írni és azt nekem visszaküldeni.

Tolsztoj gróf, Sven Hedin, Nordenskjöld, Shackleton, Vámbéry, Puccini, dr. Strauss Richárd, Herczeg F[erenc], Heyse Pál urak is voltak oly szívesek gyűjteményem részére néhány szót írni, és remélem, hogy Ön is, mélyen tisztelt Uram, ezúttal teljesíteni fogja egy ifjú bámulójának alázatos kérését. Azon reményben, hogy kérésemet nem fogja zaklatásnak tekinteni, fáradságát előre is köszönve, maradok kiváló tisztelettel

tisztelő híve
Erős Egon

Ha mélyen tisztelt Uram esetleg azon keggel akarna kitüntetni, hogy gyűjteményemet meg szeretné tekinteni, kérném, kegyeskedjék időt kijelölni, melyben Önt lakásán felkereshetném.

Mély tisztelettel E. E.

432.

BALASSA GYÖRGY — MK-NAK

[Sarajevo, 1910. március 23.]

Nagyságos Uram!

A sarajevoi Mikszáth ünnepen azt mondtam: Mikszáth csak elsősorban a miénk, munkái az egész művelt emberiség közkincsét képezik.

Hogy nemzetünk nagy írójáról olyan közönségnek írtam, mely a magyarnak túlnyomó részben nem barátja, ez büszkeséggel és örömmel tölt el, de hogy ez a szerb-horvát nyelvű orgánum oly szeretettel nyitja meg hasábjait Mikszáth Kálmán dicsőségének: ez bizonyítéka annak, hogy Mikszáth csak elsősorban a miénk, de a szeretet által magukénak vallják azok is, akik munkáit nem a magyar nyelv zenéjének eredeti bájában ismerték meg, hanem csak fordításban.

Kérem Nagyságodat, fogadja el tőlem ennek bizonyágául a csatolt lappéldányt.

Sarajevo, 1910. március 23.

Hazafiúi mély tisztelettel
legkisebbik szolgálja:

Balassa György
áll. főgimn. tanár.

433.

DARÁNYI IGNÁC — MK-NAK

[Levelezőlap]

[Dunaörs, 1910. ápr. 2.]

A legújabb Dr. kollegának szívből gratulál egyik régi híve és tisztelője
2/IV. 1910.

dr. Darányi [Ignác]

434.

MILKÓ IZIDOR — MK-NAK

[Távirat]

Szabadka, 1910. április 3.

A szabadkai Szabad Lyceum Egyesület Mikszáth ünnepéről a város legnagyobb terméből, mely a költőt lelkesen ünneplő közönséggel van tele, tisztelettel és szeretettel teljes szerencse kívánatunkat küldjük a nagy írónak, aki 40 esztendő óta gyönyörködteti a magyarságot és a nagy világot halhatatlan humorának és nemes költészetének örökbecsű termékeivel, a magyar írásművészetnek világszerte megbámolt remekeivel. Hálásan köszöntjük Nagyságodat ez országos nevezetességű, s az egész kultúr emberiség érdeklődésével megünnepelt évfordulón, és kívánjuk, hogy még sokáig élvezhesse boldog családi körében Magyarországnak és az egész művelt világnak osodáló elismerését.

Milkó Izidor elnök

435.

MK — MILKÓ IZIDORNAK

[Névjegy]

[Budapest, 1910. április 3.]

Igen tisztelt Barátom!

Nevének megpillantásánál kedves emlékekbe merülök a régi jó időkből, mikor még nem voltam se páciens, se doktor.

Szíves értesítését, valamint közreműködését kis ünnepem megszépítésében (mert ékesíti azt a szabadkai megnyilatkozás is), hálásan köszönöm,

Budapest, ápr. 3. 1910.

igaz híve
Mikszáth Kálmán

[Túloldalon nyomtatva:] Mikszáth Kálmán

[Budapest, 1910. április 3.]

Igen t. elnök úr!

Mély köszönettel vettem az értesítést, hogy az Otthon tiszteletbeli tagjának választott, vagyis belevett, nem a rendes alapszabályok szerint, hanem egy érzelmi fellobbanásnak értékre semmivel össze nem hasonlítható cselekményével az ő családjába, vagyis az én családomba, kollégáimnak abba a csoportjába, ahol eddig nem volt alkalmam tartózkodni, amit különben igyekezni fogok ezentúl kipótolni. Amellett, hogy az én kis ünnepemet felékesíti ez a tény, élénk világításba hozza azt a nobilis irányt, amelybe az igen t. elnök úr vezeti az Otthont, egyszersmind meglepő örömet okoz nékem. Meglepőt mondtam, mert nem hitettem volna, hogy valaha az Otthon tiszteleti tagja legyek, midőn egy jó évtizeddel ezelőtt egy verseny egyesület alapításában vettem részt, mint annak elnöke. Akkor szemben állottunk egymással, legyőzni iparkodtunk egyik a másikat; ez ugyan nem sikerült egész mostanáig. Mind a két egyesület felvirágzott, a nemes versenyben tekintélyt eresztett, hézagot pótol. Különben egy lévén a cél, egy a szándék, előre lehetett látni már akkor, hogy győző csak az lehet, akinek előbb nyílik alkalmá az azt mondani a másíknak a kinyitott virágleveles kapunál: A mi házunk neked is házad. És legalább kitűnt az is, hogy csak a világ szűk nekünk a gondolataink, terveink és elméink számára, de a szívünk nem szűk az egymás számára. Fogadja igen t. elnök úr legmélyebb tiszteletem kifejezését és tolmácsolja kérem, mélyen átérzett hálámat és köszönetemet társaimnak.

Budapest, 1910. április 3.

Alázatos szolgája
Mikszáth Kálmán

[Budapest, 1910. április 5.]

Igen tisztelt tanár úr!

Arra az álláspontra kellett helyezkednem a jubileumnál, vagy mindenüvé elmenni, vagy sehova. Egészségi állapotom, korom, lusta természetem az utóbbira utaltak. Nehány városnak megírtam volt, hogy Szegedet kivéve nem megyek sehova. Ezt megszegve megsérteném azokat a helyeket, ahol engem a legnemesebb szándékkal megtiszteltek. Isten mentsen ettől.

A jubileummal kapcsolatban tehát nem mehetek Kolozsvárra. Ha később, őszkor, vagy jövő tavaszkor méltóztatnak egyszer parancsolni, szívesen állok az irodalmi társaság rendelkezésére.

Sajnos a másik dologban sem adhatok olyan választ, aminőt szeretnék. Nincs semmi kész munkám. Az »Amerikai menyecske« című könyvem (regény) írásánál tettem le a tollat ezelőtt vagy néhány héttel — azóta gratulációkra írok válaszokat, ez teljesen igénybe veszi az időmet. A regény elejét esetleg elküldhetném egy felolvasás erejéig (ez a Pinkerton detektívirodáról szól), de az se nem jellemző egyéniségre, sem elég élvezetet nem nyújthat, már a bevégzetlenségénél fogva sem. Hiszen ígérhetném, hogy addig írok valamit, de be tudnám-e tartani? Nem hiszem. A közeledő jubileumi nap mind több teendő s a nyakamba, s azonfelül beteges is vagyok. Hiába tesz a király doktorrá: inkább vagyok már én páciens.

Könnymű ígéretek helyett inkább alázatos hálámat és tiszteletemet fejezem ki az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, hogy rám gondolt, s hogy kis ünnepemet fölékesíti, hozzájárulásával nagyobbá teszi, mint a folyamot a nagy patakok beleomlásai. Különben Kolozsvár maga is folyam. A levelében fölemlített kiváló nevek kétségtelenné teszik, hogy az egy igen szép nap lesz reám nézve. Kár hogy nem lehetek ott!

Általában kőbe léptem az otthon maradási módszeremmel. Mert mi lesz a végeredmény? Az, hogy magamról meg-

írhatom, miszerint életem legszebb napjait nem én éltem át, hanem csak hallomásból tudom.

Mély tisztelettel maradok a titkár úrnak
Budapest april. 5. 1910.

alázatos szolgája
Mikszáth Kálmán

[Címzés:]

Nagyságos Kovács Dezső úrnak, mint az E. I. T. titkárnak Kolozsvár.

[Bélyegző:] Budapest 910. ápr. 6. Kolozsvár, 910. ápr. 7. Ajánlott.

438.

MK — RÚDNAYNÉ VERES SZILÁRDÁNAK

[Levélrészlet]

[Budapest, 1910. ápr. elején]

A parasztképek gyönyörűek, s Lenke báróné annyira a »Jó palócok« menyecskeje, mintha nem is anyától született volna, hanem a költő fantáziájából pattant volna ki.

Igen köszönöm a képeket.

Ami a képeket illeti, felhasználásuk nagyban elősegítené a művészt. A mi szobrászaink a színházból ösmerik a parasztot. Talán úgy gondolják, hogy a figurák meglepetés kell, hogy legyenek nekem. Az persze nem jut eszükbe, hogy lapokat én is olvasok, tehát tudom a meglepetést... A képeket visszaküldöm, melyeknek használata nem vehető kilátásba, s csak kettőt tartok vissza a művész számára, az egyiket visszaküldtem Bachruchnak, hogy a Lenke báróné arcát csinálja meg Veronkának (ő ugyanis a Szt. Péter esernyőjét készíti). Kezeit csókolja

[Mikszáth Kálmán]

FÜRST BERTALAN — MK-NAK

Budapest, 1910. április 8.

Nagyságos Doktor úr!
Mélyen tisztelt Barátom, Doktorkám!

Oly sok ünnepeltetés után, és oly nagyarányú ünnepeltetés közepette, amelyben néked, kedves Doktorkám, részed van, igazán össze kell szednem minden erőmet, hogy éppen Te előtted, mint a legfőbb aeropág előtt, ne essem ki szerepemből és ne csináljak oly hibát, amely maga után vonná az »irodalom« berkeiből (habár még nem is voltam benne) való kiküszöbölését. Az igazat megvallva, gondolatban összeszedtem azokat a részleteket az általad felépített kincsházából, amelyek elégségesek egy félig-meddig megfelelő üdvözlő irat megszerkesztéséhez, de hiszen ha ezt akarom tenni, akkor joggal és okkal támadhatnál meg engem a plagizálás vádjával, amit Isten ments, sehogysem akarnék. Éppen ezért meg kell elégedned, kedves Doktorkám, egy egészen szimpla »irodalmi« csemetével.

Engedd meg, hogy rendkívüli öröömnek adjak kifejezést akkor, amidőn látom, hogy Magyarország, édes hazánk is meg tudja és meg akarja becsülni azt a kiváló elmét, amely nekünk, édes mindannyiunknak az élvezetes óráknak oly szakadatlan láncolatát ajándékozta, és meg tudja becsülni önmagát, amikor annak legfőbb kulturális intézete, az egyetem avatta fel doktorrá azt, aki a doktorok doktora lehetne.

Isten áldjon és engedje meg, hogy még hosszú időn keresztül legyen részünk ama szellemi kincsekben, amelyek hazánk nevét hirdetik a külföldön, önmagunk örömére és szűkebb családod boldogságára.

Mélyen tisztelt Doktorkámnak számtalan üdvözetem kifejezése mellett, vagyok

igaz őszinte hódoló és barátod:
Fürst Bertalan

440.

LICHTENSTEIN LÁSZLÓ — MK-NAK

Miskolc, 1910. április 10.

Nagyságos Uram!

A miskolci nemzeti munkapárt a város északi választókerületében dr. Lipcsey Ádám urat kérte fel a jelöltség elfogadására.

Dr. Lipcsey Ádám úr a kérelemnek engedve a jelöltséget elfogadta — s e hó 17-én d.e. 11 órakor tartja meg programbeszédét.

Mi dr. Lipcsey Ádám úr személyében a magyar hírlapírásnak, a szabadelvű eszmékért hazafias buzgósággal, töfhetetlen állhatatossággal küzdő bajnokát kívántuk bizalmunkkal megbecsülni, s pártunknak kedves ünnepe leendő programbeszéde elhangzásának napja.

Nagy örömünkre szolgálna, ha ezt az ünnepünket Nagyságod is — az illusztris magyar író —, mint a mi szívesen kért és várt vendégünk, megjelenésével megtisztelni méltóztatnék.

Bizalomteljes kérésünk, szíves hívásunk mellett, vagyunk hazafias üdvözléssel

a miskolci nemzeti munkapárt nevében
Lichtenstein László
pártelnök

[Címzés:]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Budapest

VIII. Szentkirályi u. 32.

441.

KOMÁROMI JÁNOS — MK-NAK

[Sárospatak, 1910. április 17.]

Nagyságos Uram!

A »Sárospataki Főgimnázium Erdélyi Önképzőköre« Nagyságodnak 40 éves írói jubileuma alkalmából a főiskolai imateremben fényesen sikerült ünnepélyt rendezett a tanári

testület, a két akadémiai fakultás, a gimnáziumi ifjúság s a városi közönség nagy részvétele mellett.

Ez az élénk érdeklődés fényes bizonyossága annak a szeretetnek, tiszteletnek és hódolatnak, mellyel ily hosszú irodalmi pályafutás után tekint a magyar közönség apraja-nagyja Nagyságodra. Ez ünnepélyünkkel talán mi is hozzájárultunk ahhoz, hogy abba a babérkoszorúba, amelyet a nemzet nyújt Nagyságos Uramnak, hódolatunk jeléül egy levélkét odailleszszünk *mi is*.

Fogadja tőlünk szívesen, Nagyságos Urunk, őszinte üdvözlötünket! Fogadja szívesen, mikor a pataki diákok nevében azt kívánom:

Mikszáth Kálmánt az Isten tartsa meg sokáig!

Sárospatak, 1910. április 17.

Dávid Zoltán	Maradtam őszinte tisztelettel:
a kör tanárelnöke	Komáromi János
	VIII. o. t. ifj. elnök.

Csontos József
főgimn. igazgató.
P. H.

442.

TARKÓ JENŐ — MK-NAK

[Pozsony, 1910. április 21.]

Nagyságos Uram!

Kedves Mester!

Kis diák koromban egy könyv akadt kezembe, melynek az volt a címe, hogy »Ne okoskodj Pista!«

Aha! ez nekem való — gondoltam. Nekidültem az olvasásnak, és faltam a betűket veszedelmesen. Elolvastam végig. Birtam! Sokat nevettem rajta, pedig alig értettem még akkor. Mégis tetszett.

Akkor volt... Kis diák koromban.

Ma ugyancsak elém került a két Pista története. De ma? Ma ki sem tudnám fejezni azt a gyönyörűséget, melyet olvasása nyújt. Ma már meg tudom érteni.

Úgy érzem, hogy ezeknek az alakoknak eleven testet kell ölteniök; színpadra kell lépniök. Oda illenek!

Csodálom is, hogy e bájos mű színdarabbá dolgozására eddig senki sem vállalkozott. Egyrészt azonban örvendek, mert én akarom átírni. Képzetelemben már fel is épült három felvonásnyira.

Engedje meg, kedves Mester, hogy e művét színdarabbá dolgozzam s tőlem tehetőleg élvezetessé tegyem a színpadon is mindenki számára.

Eljött hozzám a minap az a lump, félbolond Kozsibrovsky. Tetszik tudni, a képviselő. Köszönés nélkül, fáradtan esett szobámba, mint ahogy a sajátjába szokott. Sarokba vágta gyűrött cilinderét, végig terült íróasztalom előtt a pamla-gon, nagyokat fúj, szuszogott, s csak azután dörgött rám keményen, mikor már jól kipihente magát.

— Hallod-e te firkász!? Én az Istennek se megyek már tovább! Érted-e? Még a felséges Úristennek se! Pfüh! De kifáradtam. . .

— Bocsánat uram; kihez van szerencsém? Én T. J. vagyok.

— Szhja, igaz! Még be se mutatkoztam. No, sebj! — Szervusz öcskös! Gróf Kozsibrovsky János országgyűlési képviselő vagyok.

— Örvendek. Ismerem uraságodat M. úr könyvéből.

— Hisz ez az! Ördögöd van, öcskös, hogy így eltaláltad. Épp erről akarok veled beszélni. Mert épp emiatt a fránya Mikszáth miatt szakadt rám a baj. — Még ne mondd neki, hogy szidom! — Te is tudod; könyvet írt Moronyinéről, a Moronyi Pista feleségéről, akibe Tóth Pista úgy belegabalyodott.

— Ehüm, hát ezért lelkendezik úgy gróf úr, mert asszony van a dologban?

— Az ám, még pedig a Moronyiné! . .

— S mit akar ónagysága?

— Mit akar? Mit akar? Hisz tudhatod, milyen az asszony-féle! Nem elég neki, hogy könyv íródott róla.

— Nem elég? Mit kíván hát egyebet?

— Mit? Hjjaj, de ostoba vagy! . . Tartsd csak ide azt a kajla füledet; megsúgom; hát színpadra kívánczok a fruska!

— Nem rossz az ízlése, divatos ez mostanság. Mért ne menne, ha teheti?

Nem is itt a baj, te oktondi! Ámbár a Pista okoskodott kissé, hogy az ő felesége csak az övé, abban senki más emberfia ne gyönyörködjék, de később mégis csak beadta a derekát. Engem szalasztottak, hogy nézzek be valamelyik színmű-ácshoz, vállalná-e a munkát. De biz egyik se vállalja, pedig voltam már valamennyinél. Jaj, majd leszakad a lábom! Téged hagytalak utoljára.

— Szép!

— No, nem azért, mintha. de gondoltam; ha még te se vállalod, akkor.

— Én? Már hogy az ördögbe ne vállalnám, mikor szíveséget tehetek vele Moronyinének. A Moronyinének, gróf úr!

— Megteszed? Megcsinálod, kedves, drága, aranyos szép öcsém?

— Meg én. Csakhogy M. K. úr engedelve nélkül nem lehet. De ha gróf úr elmenne hozzá és kicszközölné. . .

— Micsoda? Hogy én Mikszáthhoz menjek? Hahaha! . . . Te! Hahaha! Látszik, hogy nem igen ismersz bennünket. Még hogy én elmenjek a Mikszáth lakására! Hahaha! . . . Úgy kívánna, mint a huszonegyet! . . . Haragszik rám az öreg. Megölne egy kanál vízben, ha tehetné. Hehe! . . . Egyszer őt is megtréfáltam, s nagyon az elevenére szolgált a tapintásom. Azóta nem szívelhet. Te azonban írhatnál neki, mert ellenségek se vagytok, meg könnyebben is értitek meg egymást. De rólam egy kukkot se szólj neki, ha azt nem akarod, hogy az egész tervünk füstbe menjen.

— No, majd megpróbálom, írok neki.

— Hát áll az alkú! Itt a kezem: szervusz! Előre is köszönöm a szívességedet. A szép asszony nevében köszönöm. Majd legközelebb megisszuk az áldomást, ha lesz rávaló pénz. Csak spórolj! No, szervusz, öcskös! Sietek a jó hírrel.

Ím, az ő kívánságukból látható leginkább, mennyire indokolt az én kérésem. De ha már az én szavamra nem is hallgat, kedves Mester, legalább annak az ármányos Moronyinének a kedvéért engedje meg, hogy Pistáékat színpadra vigyem.

Az ura után (igaz-e) pirulás nélkül mehet az asszony oda is.

Ha ugyan az ura végett menne.

Mert nem lehet tudni

Hisz a Tóth Pista se maradhatna el!

Becses válaszát kérve tisztelettel maradtam továbbra is Pozsonyban, 1910. ápr. 21. (Kárpát u. 3.)

híve
Tarkó Jenő

443.

**MK — EGY MEGNEVEZETLEN POLITIKUSNAK
[KHUEN HÉDERVÁRY KÁROLYNAK]**

[Fogalmazvány]

[Budapest, 1910. április 21.]

Kegyelmes Uram!

Becses soraidat utánam küldték Horpácsra, de én hétfőn már bejöttem, s azok most érkeztek utánam.

Ígéretemnek aligha tehetek eleget, mert amikor tettem, nem gondoltam, hogy valamely párt kötelékébe lépjek még ezentúl is. Azonfelül nem is érne az én odamenetelem már semmit; mert Szegeden neheztelnek rám, hogy kedden Rosa Izsóhoz oda intézett táviratban elutasítottam a jelöltséget, melyet múlt hétfőn felajánlottak.

Bár azt tudom, hogy »Kein Bruder in Spiel«, de mégis nehezen esett volna egykori kedves vezérem ellen próbálkozni.

Maradtam egyébíránt

Budapest, április 21. 1910.

tisztelő híved és szolgád
Mikszáth Kálmán

444.

**MK — AZ EGYETEM BÖLCSÉSZKARI DÉKÁNJÁNAK,
BÉKEFFY REMIGNEK**

[Budapest, 1910. április 20. körül]

Igen tisztelt Dékán úr!

Szíves értesítését, hogy engem a budapesti egyetem írói ünnepem alkalmából tiszteletbeli bölcsészeti doktornak óhajt felavatni, amit őfelsége is már jóváhagyni kegyeskedett, nagy örömmel és hálával vettem.

Oly tisztesség számomra, milyenről nem is álmodtam volna, s amint forgatom fantáziámban ide-oda a komoly doktori kalapot, szinte nem is tudom, hogyan tűzzem melléje azt az egyszerű mezei virágot, mely az én pályámat és sikereimet szimbolizálja.

Azt mondhatnám, amit a veszprémi püspök a Lánchíd megszavazásánál, hogy »minek az erre a rövid időre!« (Maga a püspök öreg úr volt.) Mondhatnám, de nem lenne igazam, mert ez a kitiüntetés és nagyrésze azoknak, amelyek értek, olyanok, mint a szép őszi meleg esők. Nem annak az évnak szólnak és nem annak a termésnek, amely már be van takarítva, hanem a *jövő termés számára* kövéritik meg a talajt. Csalogató példák ezek az utánam következő írónak, jelzik, hogy a magyar szeme rajta pihen azokon, akik dolgoznak érte, és ha behunyja is néha (hiszen aludni is kell), egyszer egy barázdán mégiscsak meglátja. Még buzdítóbb példa, hogy a tudomány is, mint a tisztelt Dékán Úr levele értesít, le-lehajlik magaslatáról, hogy kezet szorítson azokkal, akik leggyöngédebb testvérüket, a szépirodalmat és a költészetet ápolják. Egyébiránt fogadja az igen tisztelt Dékán Úr stb.

Mikszáth Kálmán

445.

BALÁZS ÁRPÁD — MK-NAK

[Fejléc:] Szilágyvármegyei Wesselényi Egylet titkára

Zilah, 1910. IV. 28.

Nagyságos Uram,

Írói jubileumával kapcsolatban olvastam nagyságodnak azt a végtelenül bájos kérését, hogy egy-egy facsemetét szívesen fogad ajándékkul az ország minden részében élő tisztelőitől.

Engedje meg, hogy a kedves gyűjteményhez én is hozzájárulhassak egy *akácfa-csemetével*, mely méltán jelképezi a magyar hazaszeretetet. Minél jobban nyesik, vágják — annál mélyebben ereszti gyökereit a földbe.

Ezt a tipikusan magyar fát ültesse el nagyságos Uram a Zilah városnak szánt kis területre annak emlékéül, hogy ez ősrégi magyar város akáclombjai alatt született meg az a minden magyar szívet megdobogtató magyar nóta: »*Gyere velem akáclombos falumba. . .*«

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem és nagyrabeosülésem nyilvánítását.

Balázs Árpád
vármegyei árvasz. ülnök

N. B.

Kérem szíves értesítését, hogy a csemetét hova és minő címre irányítsam?

446.

TÓTH ISTVÁN — MK-NAK

[Fejléc:] Adria Biztosító Társulat ügynöksége.

Lekér, 1910. év április hó 28.

Az Adria Biztosító Társulat.

Méltóságos Mikszáth Kálmán igazgató tanácsos úr,
Jubileumára üdvözlöt.

Dicsértessék az úr Jézus Krisztus szent neve.

Hintsen áldást reánk a mindenható kék ege.

Ez földerült napot örömmel üdvözlöm

Méltóságos igazgató tanácsos urat szívemből tisztölöm.

Az ő jubileumára szívem azt kívánja,

Szálljon rá az égnek minden áldása.

Éltének a lelkem soká örvendhessen,

Hogy számos éveken át még köztünk lehessen.

Éltesse az Isten több számos éveken át,

A teremő nyújtsa hosszúra élte fonalát.

Szálljanak gerlicék az ő ablakába,

Hozzanak zöld ágat az ő asztalára.

Hogy örömek közt egészségben, boldogságban éljen,

Tündököljön élte, mint fényes nap az égen.

Ezerszer üdvözlöm a tanácsos urat a mai szent napon,

Igazság könyvében ez van írva lapon:
 Ditsósség Istennek a Nagy Magasságban
 Ki lakik az égben fénylő boldogságban.
 A Mindenható koszorúzza nemes cselekményeit,
 Hintsen áldást rá és nyerje meg az ő reményeit,
 Szálljon reá az Egek gyöngy üdvösséges harmatja,
 Szívem lelkem, kebelem, szótlanul azt kívánja.
 Koszorúzza nemes éltét a Szent háromság egy Isten,
 Koszorúzza végtelenül itt e földön és a mennyben.
 A mindenható fonja hosszúra élte fonalát,
 Ha pedig nemes éltének elvégzi pályáját,
 A megboldogult lelkének nyissa meg az úr Jézus a
 menyország ajtaját
 És nyerje el a menybéli mindenható arany koronáját.
 Kívánom, hogy mi is, minnyájan, az egész társulat elérhessünk
 A mennyei fényességben ott a Szent angyalokkal, az
 úr Jézus
 Színe előtt Glóriát kiálthassunk, mondván, Dicsőség a
 magasságban
 Istennek, itt, a földön a jó akaratú embereknek pedig
 legyen
 Szent békesség, szívemből kívánom.
 Adria biztosító társulat Lekér kerülete
 ügynöke Tóth István
 Bars megye

Bocsánatot kérek méltóságodtul, hogy elkéstem azért
 mert nem tudtam a címét, szerencsémre a fölügyelő úr nálam
 volt, ő szíveskedett méltóságod címét átadni, ezért fogadja
 üdvözlömetem, hálás szívvel.

447.

MK — A DEÁKI POLGÁ TÉRRI LEÁNYISKOLA
 TANULÓINAK

[Mikszáth ünnepség műsorlapján]

[Budapest, 1910. április 28.]

Mikszáth Kálmán köszöni a szép délutánt, amit a kis,
 lánykák szereztek neki.

448.

KODOLÁNYI ANTAL — MK-NAK

[Budapest, 1910. április 30.]

Igen tisztelt kedves barátom!

Úgy tudom, birtokot vettél, kell tehát, hogy érdeklődjél a gazdálkodás iránt.

E gondolat indított arra, hogy jubileumod emlékére én is megküldjem számodra e kis gazdasági munkát, baráti emlékül, melyet ezelőtt két évvel, én is 50 éves gazdasági írói működésem emlékére írtam.

Fogadd azt oly szívesen, mint amily készséggel s örömmel küldöm, kérve: tartsd meg emlékedbe s barátságodba továbbra is annak küldőjét

őszintén tisztelő barátodat

Kodolányi Antalt

Bpest, 1910. ápril 30.

Gellérthegy utca 41 sz.

449.

MK — KODOLÁNYI ANTALNAK

[Névjegy]

[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1910. április 30. után]

Kedves Barátom[!]

Köszönöm a kedves gondolatot. — Valóban van egy kis birtokom Nógrádban és azóta sokkal jobban érdekel az, amit a föld produkál, mint azon törni a fejem . . . .

450.

MK — [TERSZTYÁNSZKYNÉ PIRI ETELNEK]

[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1910. április vége, május eleje]

Kedves Etelkám!

Annyi a dolgom, kivált levelezési (tekintve, hogy egy jubileum elszenvedésében vagyok), miszerint heteket, hónapokat késnek a levelekre adandó válaszaim, vagy ki is maradnak, ha a levél elhányódik, esetleg örökre. — Nem szabad azonban az ilyet otthoni ésszel megítélni. — Mert egészen más a perspektíva, ha elárulom, hogy volt már olyan nap, amikor 170 ajánlott levelet kaptam.

Így aztán igen későn felelek a te leveledre is, melyben fiadat ajánlod nekem. Melegen átérzem egy anya helyzetét és lelki világát. De sajnos ez a pálya, amelyen őt nem bírom hathatósan támogatni. Egy pár uradalmi birtokost ösmerek ugyan, de ezek nem az én *ajánlatomra* szerzik a tisztjeiket, aki, szerintük, nem értek a mezőgazdasághoz. Főispánnak ki bírok valakit szorítani, ha nagyon megkötöm magam, de ispánnak nem. —

451.

A MAGYAR MŰVÉSZEK EGYESÜLETE (BERLIN) —
MK-NAK

[Berlin, 1910. május 3.]

Szeretve tisztelt Kartárs Úr!

Nagyságos urunk

A »Magyar művészek egyesülete Berlinben« örömmel ragadja meg az alkalmat, Nagyságodat írói jubileuma alkalmából üdvözölhetni.

Mi akik Berlinben a magyar kultúrát képviseljük, a magyar tudomány és művészet ismertetését tűztük ki célunkul. Ezen cél elérésében sohasem fogunk lankadni, amíg oly erős erkölcsi támásponttal rendelkezünk, mint Nagyságod, édes hazánk e kiváló fiának neve.

Midőn Nagyságodnak szívből jövő szerencsekívánatainkat tolmácsoljuk, kérjük, hogy bennünket a berlini magyar művészek egyesülete dísztagságának elfogadásával megtisztelni kegyeskedjék.

Kiváló tiszteletünk és nagyrabecsülésünk kifejezésével maradunk

Nagyságodnak őszinte hívei
a »Magyar Művészegyesület—Berlin« nevében
László [Ákos]
elnök

Berlin, W.
1910. május 3-án.

452.

A DÉSI M. KIR. ÁLLAMI FŐGIMNÁZIUM — MK-NAK

[Dés, 1910. május 3.]

Nagyságos Uram!

A dési m. kir. áll. főgimnázium Önképzőköre folyó hó 8-án ünnepli Nagyságodat, 40 éves írói jubileuma alkalmából. Midőn ez alkalommal ifjúságunk nevében is a legmelegebben üdvözlöm Nagyságodat, ifjúságunk nevében azzal a kéréssel is bátorkodom Nagyságodhoz fordulni, kegyeskedjék megengedni, hogy ifjúságunk a jubiláris ünnepélyel kapcsolatban önképzőköri pályadíj alapot létesíthessen Nagyságod nevével. Az alap kamatai a magyar nyelvben és irodalomban legszebb haladást tett ifjúnak fognak kiadatni, az iskolai évet bezáró ünnepélyen.

A létesítendő alap már együtt van, csupán Nagyságod jóváhagyása hiányzik. Abban a reményben, hogy Nagyságod pártolni fogja ifjúságunkat ideális törekvéseiben, újítjuk meg szerény kérésünket, s vagyunk

Nagyságod alázatos szolgálói

Dr. Kőrösy György
igazgató

dr. Lukinich Imre
az Önképzőkör vezető tanára

Dés, 1910. május hó 3.

[Címzés a levélpapíron:] Nagyságos Mikszáth Kálmán
úrnak, Budapest

453.

MK — A DÉSI ÁLLAMI FÖGIMNÁZIUMNAK

[Befejezetlen fogalmazás]

[Budapest, 1910. május 16. és 28. között]

Boldog vagyok, ha a jó Erdélyből <meg> gondolnak rám, s ilyenkor szinte <azt> jól esik hogy a local patriotizmus még nem engedte a két országot teljesen összeforni.

Igen tisztelt <elnök> igazgató úr!

Nagyon kellemesen érintett becses levelük, hogy engem a dési főgymnázium részéről is a megtiszteltetés oly neme ér, melynél szebbet kigondolni se lehetne.

<Erdélynek> Jó nekünk, magyaroknak, akiknek két hazánk is van. S ha egy elkeserítene is, még mindig ott van a másik. <Bizonyosan Erdély engem is még talán> Erdélyt 25 évig szolgáltam mint politikus, Magyarországot és Erdélyt <már> együtt negyven évig, és bizony már össze is zavarom, melyiket szeretem jobban <Mi kiknek>

<Az ember szinte abba az illusiob>

Abba az illusioba <nem egy> <vagyok most beleesve> lehetek így, mintha két édes anyám volna, Magyarország és Erdély, s <a> hol az egyik hol a másik <simít> <venne>

simogatná meg fejemet, mint[ha] két anyai szeretet suhogna körültem, (micsoda hatványozása ez az emberi boldogságnak) <s mintha egyszer a szegényebbik elism> s hol a szegényebbik hozzám való <húzódás> vonzalma <érzékenyítene> érzékenyítene el jobban, hol a hatalmasabbiknak.

454.

CSILLAG JÓZSEF — MK-NAK

[Győr, 1910. máj. 4.]

Nagyságos Uram!

Bocsánatot kérek öntől, hogy alkalmatlankodom, de nem tudom megállani azt, hogy sok kellemes órámm szerzőjének még 40 esztendei írói munkásságot ne kívánjak.

Őszinte híve:
Csillag József

Győr, 1910. V. 4.

455.

HERODEK KÁROLY — MK-NAK

[Körbélyegző:] A vakok budapesti orsz. kir. nevelő-
és tanintézetének igazgatósága. 1826.

[Budapest, 1910. május 5.]

Méltóságos

Mikszáth Kálmán író úrnak

Budapesten

A vakok budapesti orsz. intézetének igazgatósága (VII. István út 95. sz.) a művelt vakok számára dombornyomású ú. n. Braille-könyvtárt óhajtt létesíteni. Miután a könyvtárt társadalmi úton kénytelen szervezni, mély tisztelettel kéri Uraságodat, méltóztassék megjelent műveinek egy példányát a vakok Braille-könyvtára céljaira adományozni, és megengedni, hogy azokat vakjaink számára jólelkű hölgyek

révén lemásoltassuk. Uraságod ezen nemes elhatározásával kétségtelenül nagy szolgálatot fog tenni a társadalom leg-szerencsétlenebbjeinek, a látóképességüktől megfosztott vakoknak.

Kérésünk szives teljesítését remélve vagyok
kiváló tisztelettel:
Herodek Károly
igazgató

Budapesten, 1910. május hó 5-én

456.

JAKAB ÜDÖN — MK-NAK

[Budapest, 1910. május 8.]

Mikszáth Kálmánnak

Sok szép mesét írtál te már ez életben,
Egyik szép mesénél a másikat szebben,
De a legszebb mesét mégse magad költéd:
Az a legszebb mese, ami — veled történt.

Tündérmesének is annyira szertelen,
Hogy különb falusi fonókba' se terem,
Ha meghallaná sok régi költőnk pora:
El nem tudná hinni valóságnak soha!

Mióta őseink e hazát megvették,
Szerzett itt birtokot sok szittyá nemzetség,
Karddal, verejtékkal, vagy áruló szóval,
Minden más egyébbel, de nem íróttollal.

Magyar mesemondók, magyar lantpengetők
Ma is koldusok ám, mint századok előtt;
Csak akkor szoktak ők földesurak lenni,
Mikor elmentek már a földbe pihenni.

S ime földesúr lett, még élve belőled,
Van hímes kaszálód, erdőd, szántófölded,
Amint sorba jönnek, mindenik évszakot
A magad birtokán vendégül láthatod.

Eddig a virágot más mezején szedted,
Madárszó neked a más földjéről zengett,
De fordult az élet: van saját virágod,
Saját pitypalattyod, saját csalogányod.

Ezután az ősz is sokkal szebb lesz neked,
Mint nekünk a tavasz virágzása lehet:
Idegen virágok nyiltánál többet ér,
Ha magunk fáiról pereg ránk a levél.

Nyugton nézheted majd ezután, ősz fővel,
A vándor darvak ha költöződnek ősszel,
Figyelmeztetve, hogy az idő elsiet,
S költözni kell innen egyszer mindenkinek!

Te hazulról nem fogsz menni idegenbe,
A magad földjébe hajthatod fejed le,
S mit a hála emel álmaid fölébe,
Oda írhatják majd emléked kövére:

»Itt nyugszik egy író, ki sokat álmodék,
S minden fényes álmát teljesíté az ég,
Sőt mikor munkája egy birtokot hozott:
Az is beteljesült, amit — nem álmodott.«

Budapest, 1910. május 8.

Jakab Ödön

457.

SZÉLL KÁLMÁN — MK-NAK

Budapest, 1910. május 14.

Tisztelt Barátom!

Engedd meg, hogy egy babérlevéllel én is járuljak ahhoz a koszorúhoz, amelyet negyven éves írói jubileumod alkalmából, a mívelt magyar világ fűz homlokod köré. El vagyok ragadtatva szín-arany Mester mivoltodat kidomborító és

hervadhatlan érdemeidhez méltó, fényes ünnepeltetésedtől.
Fogadd hozzá legmelegebb szerencsekívánataimat.

A Gondviselés tartson meg téged sokáig. Áldja meg Génieszodat kifogyhatatlan ihlettel és alkotó erővel. Páratlan tollad, mely minden elmét és szívet elbűvöl, még számos remek gyönggyel gazdagítsa szellemi életünk kincsesházát. A nemzeti Közmívelődés pedig merítsen ezen örök forrásból nemcsak újabb ragyogó ékességet, hanem további hatalmas fokozott lendületet is, nagyfontosságú, üdvös céljainak megvalósítására.

Régi őszinte és változhatlan baráti érzelmekkel maradok tisztelő,

igaz híved
Széll [Kálmán]

458.

OEHLER ALFRÉD — MK-NAK

Wien, 14/5. 1910.

Euer Hochgeboren!

Vor Allem beglückwünsche ich Euer Hochgeboren zu ihrem Dichterjubiläum. Möge es Ihnen noch sehr viele Jahre gegönnt sein, zu Ihrer eigenen, und zur Freude Ihrer Bewunderer zu wirken.

Die Gelegenheit Ihres Jubiläums benütze ich zu der ergebensten Bitte: Euer Hochgeboren möchte durch Ihr wertiges Autogramm einen sehr wertvollen Beitrag zu meiner Sammlung geben. Ich werde es mir als besonderer Ehre anrechnen, das Autogramm des lebenswürdigsten magyarischen Humoristen zu besitzen.

Den besten Dank im voraus aussprechend, zeichne ich ergebenst

Alfred Oehler
kk. Postoffizial

Wien, 9/4 Lichtensteinstrasse. No. 96.

459.

KHUEN HÉDERVÁRY KÁROLY — MK-NAK

[Budapest, 1910. május 14.]

2709. I. M. E.

Ő császári és apostoli királyi Felsége a folyó évi május hó 14-én kelt legfelső elhatározásával, előterjesztésemre Nagyságodnak az irodalom terén szerzett rendkívüli és kimagasló érdemei elismerésül a Szent István rend kiskeresztjét díjmentesen méltóztatott legkegyelmesebben adományoznia.

Midőn erről örvendetes tudomásul értesítem, egyúttal a legnagyobb fejedelmi kegy ezen megnyilvánulása alkalmából a legőszintébb és legmelegebb szerencsekívánataimnak adok kifejezést Nagyságod előtt.

Budapest, 1910. május hó 14-én

dr. Khuen Héderváry

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Budapest

[Címzés az irat külzetén:]

A m. kir. miniszterelnöktől.

Nagyságos Mikszáth Kálmán úrnak

Budapest

Hivatalból

460.

KHUEN HÉDERVÁRY KÁROLY — MK-NAK

Budapest, 1910. évi május hó 15-én.

Tisztelt Barátom!

Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy azon általános ünnepeltetés közepette, amelyben negyvenéves írói jubileumod alkalmából az ország minden részében osztatlan lelkesedéssel részesülsz, én is a legmelegebben üdvözöljelek, és legbensőbb igak szerencsekívánataimnak adjak kifejezést.

Teszem ezt hivatali állásomból kifolyólag, amelyet ezidő szerint mint kormányelnöke azon országnak, foglalok el, amely országnak Te páratlan tehetségeddel annyi fényt és dicsőséget szerezél, de teszem ezt egyúttal azon régi, meleg érzelmekből kifolyólag, amelyekkel irántad, mint hazánk egyik kimagasló irodalmi nagysága iránt mindenkor viseltetem.

Az irodalom minden nemzetnek kiváló kincse és büszkesége, de különös fontossága van hazánkban, ahol az irodalomnak nemzeti egyéniségünk kidomborítása körül a legelsőrendű szerep jut. Nagy részed van neked abban, hogy a nemzetek közti verseny terén sikerült nekünk, mint kis nemzetnek is, oly helyet elfoglalnunk, amely miatt nincs okunk szégyenkezni, nagy részed van abban, hogy a külföldön is becsüléssel, tisztelettel és rokonszenvvel emlegetik a magyart, és ezért a nemzet legjobbainak hálijára tettet magadat érdemessé.

Nem túlzok és nem hízelgek, amidőn azt mondom, hogy minden olvasód egyúttal tisztelőd, s hogy mennyi tisztelőd van, azt mutatja az a fényes ünnepeltetés, amely most osztályrészedül jut, és amelyben részt vesz a legelső magyar ember, koronás királyunk is.

Minden magyar örömmel és lelkesedéssel tekint fényes irodalmi pályádra, melynek egy határkövéhez értél most, és áldja a Gondviselést, hogy Téged adott nekünk, ki megtanítasz minket vigadni s búsulni.

Szívből kívánom neked, de kívánom különösen a hazának is, hogy még számtalan éveken át folytasd eddigi dicsőségteljes, áldásos munkálkodásodat, s zavartalan boldogságban és a legjobb egészségben élvezd a babérokat, amelyeket a hálás nemzet nyújt feléd.

Kiváló tisztelettel
igaz híved:

Khuen Héderváry Károly

[A levélpapíron domború nyomással:] Magyar Királyi
Miniszterelnök

461.

ANGYAL JÓZSEF — MK-NAK

[Névjegy]

[Budapest, 1910. május eleje]

Kedves Kálmán! A jubileumi hódolatnak illetékes megnyilatkozását fogadd szívesen — addig is, míg gratulációimat szóval kifejezhetem.

Igaz híved

[A névjegykártya túloldalán nyomtatva:] Angyal József

462.

SZALAY IMRE — MK-NAK

[Budapest, 1910. május 16.]

Méltóságos Uram!

Ma, amikor az egész magyar irodalmi világ ünnepet ül és Méltóságodnak, hazánk szépirodalma terén szerzett halhatatlan érdemeit méltatja, a Magyar Nemzeti Múzeum sem maradhat el tisztelői és üdvözlői sorából.

Örökbecsű művei, amelyek a nép lelkéből vannak véve és a nép lelkéhez szólnak, Széchenyi országos könyvtárunknak mindenkor díszét és szeretettel őrzött tárgyát fogják képezni. Adja Isten, hogy Méltóságod ezt a gazdag gyűjteményt még sok jeles művel szaporíthassa, amelyek olvasóközönségünknek nemcsak művelődésére, de hazafias érzésének erősítésére, hazai történetének és közéletének megismerésére fognak szolgálni.

Fogadja Méltóságod a Magyar Nemzeti Múzeum nevében kifejezett hazafias, meleg üdvözlétemet, s őszinte tiszteletem kifejezését.

Budapest, 1910. május 16-án

Szalay Imre
a Magyar Nemzeti Múzeum
igazgatója

[Címzés:]

Méltóságos Mikszáth Kálmán úrnak
a Szent-István jeles rend vitézének

Budapest

463.

HOITSY PÁLNÉ — MK-NAK

[Névjegy]

[Budapest, 1910. május 16.]

Az egész nemzet jött itt össze; annak együttes ereje se tudja meghálálni egy óra alatt azt a sok derűs órát, melyet írásaiddal neki szerezteél!

[A névjegykártya túlololdalán nyomtatva:]

Hoitsy Pálné

464.

A MIKSZÁTH JUBILEUM BIZOTTSÁGA — MK-NAK

[Budapest, 1910. május 16.]

Nagyságos Urunk!

A tisztelettel alulírott bizottság, amelynek az a feladat jutott, hogy Nagyságodnak negyven éves írói jubileuma alkalmából a nemzet hálájának méltó kifejezéséről és megörökítéséről gondoskodjék, azzal vélte szép misszióját a nemzet közmegelegedésére teljesíteni, hogy Nagyságod anyai ágon való

őseinek birtokát művei jubiláris díszkiadásának jövedelméből nemzeti ajándékképp megszerzi Nagyságod számára. A birtokvásárlással kapcsolatos teendőket a mai napig csak részben végeztük el. Erről bizottságunk jogtanácsosának dr. Ardó Alfréd úrnak idecsatolt jelentésével óhajtunk a mai napon beszámolni, annak kijelentésével, hogy feladatunk mielőbbi teljes sikerű befejezése lelkes törekvésünk és gondoskodásunk tárgya marad. Mély tisztelettel vagyunk Nagyságodnak

őszinte hívei

a Mikszáth Jubileum Végrehajtó Bizottsága:

Beöthy Zsolt elnök

Budapest, 1910. május 16.

465.

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG — MK-NAK

[Budapest, 1910. máj. 16.]

Nagyságos Urunk!

Egyik művében Nagyságod azt a személyes reminiscenciáját mondja el, hogy midőn egyszer egy vidéki kastélyban vendégképpen töltött egy éjszakát, arra kérte a házigazdát, hogy adna valami olvasmányt, mert lefekvés előtt rendszeren olvasni szokott. Ez a kérelem nagy zavart okozott a háziaknak, mert hosszas keresés után egy régi lőcsei kalendáriumnál egyebet nem bírtak a házban felkutatni. Se könyvnek, se könyvszekrénynek semmi nyoma nem volt.

Hogy a Nagyságod horpácsi dominiumának vendégei valamikor így ne járjanak, felkértük Csepreghy mestert, rójon össze egy nagy könyvszekrényt, amely a Nagyságod horpácsi kúriájában levő dolgozó szoba egyik falát borítsa.

Ezt a bibliotékát Nagyságodnak jubileuma alkalmából azzal a kéréssel ajánljuk fel, hogy azt tiszteletünk és nagyrabecsülésünk jeléül szívesen fogadni és a bibliotéka főhelyére saját munkáinak azt a kiadását szíveskedjék elhelyezni,

amelyet a jubileumi bizottság megbízása folytán a leglelkesebb kiadói ambícióval létrehozni mi vagyunk szerencsések.

Fogadja Nagyságos Urunk sok szerencsekívánatunk mellett kiváló tiszteletünk nyilvánítását, melylyel [!] vagyunk Budapest, 1910. május 16.

készséges hívei
Révai Testvérek Irodalmi Intézet
Részvénytársaság
Révai Mór s.k. Székely Ferenc

[Címzés:]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Helyben

466.

SCHWARCZ SÁNDOR — MK-NAK

[Budapest,] 1910. május 16.

Kedves Mikszáth bácsi

A mai Jubiláris napjára kalapom leveszem, és hazánk nagy fiát üdvözlöm. És kiáltom! Éljen a mai nemzedék nagy írók Királya!

haza-fias üdvözlettel

Alázatos szolgálója
Schwarcz Sándor
III. elemi oszt. tanulója
VII. Erzsébet körút 33. I/4.

467.

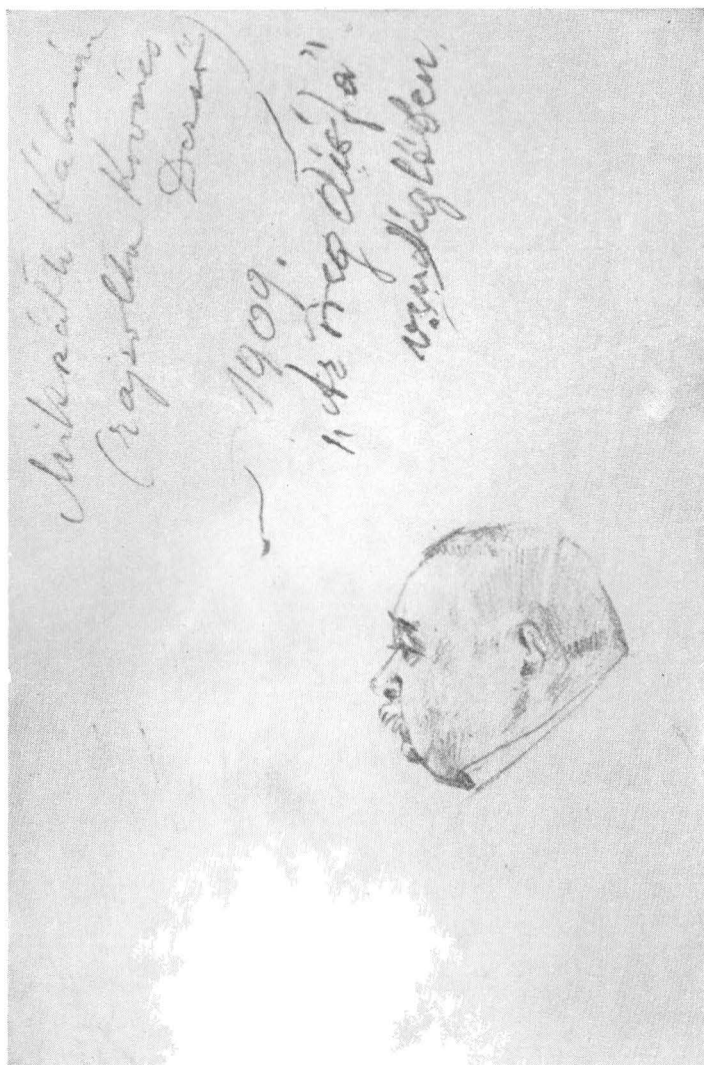
WLASSICS GYULA — MK-NAK

[Fejléc:] Közigazgatási bíróság elnöke

[Budapest, 1910. május 17.]

Kedves Kálmán!

A Szt. István rend kis keresztjét oly kitüntetés érte, hogy most majd nagyzási hóbertba esik és azt képzelem, hogy

I. Mikszáth Kálmán 1909 júniusában „Az öreg diófa”-ban

Hedves Lajosnak

Nem tudok elgondolni senkivel ami engem kellemeztet
értekezni mint az hogy mint a publicusor orielde
jelöltöm néked. Ke mindenki körül állni szerettem.

De őrös becsapás is megvan az utóbban
a becsapás mint mindenki ami őrös de ez a
már kével. Egyébként senki se olyan szép mint
a becsapás épen az őrös. Mind ebbe az élet =
Körbe járni ahol mi végülis mint, szinte úgy
hívték fel nekem: hogy ha a születés helyem nem volna
meg, az apó becsapás melletti környezet és a
régi becsapás. Kell gyors elment életem állomás =
helyre - helyre és sem hirtelen meg mindig való
tlen, elvillanás, hogy me végülis me. Őrös
becsapás úgy néz ki elment "életem" itt mentet
vissza látnak.

Egy nő mint szer kőzörmű helyén hogy
megemlékezni róla. Felig ^{hagyományos} ~~hagyományos~~, hanem éreztet
részét jól keltemben.

De nekem elvillanásom, ~~amennyire~~ a formák
több melletti korra való hirtelen éreztet kőzörmű.

Milyen a formák a így hogy mindenki, de megis nem
alábbam. meg ^{szükségem} ~~szükségem~~ hogy egy olyan végülis baloldal el
a helyre az egész, sem baloldal.

Mert papok entre vették ugyan (Lajos hogy
jól tudod) de egyébként sermonszi, kőzörmű elvillanás
Lajos papok hírnélők és melletti mint ez a rendszer
Közvetlenül elvillan a rendszerbe. Sőt papok orielde,
főként benne a mélt szándékai rendszer éle
elcipide, a meg, éreztet meg nemzeti bilvánt egy
egyébként meg az egész elvillan. Vagy képezt
megemlékez: egy éreztet éle ~~amennyire~~ ~~amennyire~~
Közvetlenül helyre over ~~amennyire~~ ~~amennyire~~ ~~amennyire~~
a rendszer éle.

II. Mikszáth Kálmán Hentaller Lajosnak 1909. okt. 13-án

nagy kereszt. Pedig szegény csak a te melleden büszkélkedhetik — de itt teljes kevélységbe is eshtik: és ezt a kevélységet mindenki menteni is tudja.

Végtelenül élveztem a tegnapi sziporkázó beszédedet. Egész Mikszáth volt.

Az én Istenem áldjon meg
V/17. 910.

igaz barátod
Wlassics [Gyula]

468.

NAGY MIHÁLY — MK-NAK

[Balassagyarmat, 1910. május 17.]

8925/1910. szám.

Nagyságos Mikszáth Kálmán Úrnak,

Budapest.

Őszinte örömmel és az Apostoli király felséges személye iránt érzett mélységes hálával töltötte el Nógrád vármegye közönségét az a legmagasabb elhatározás, amely szerint Ő cs. és Apostoli királyi Felsége, a költők fejedelmét, MIKSZÁTH KÁLMÁNT, a Szent István lovag rend keresztesévé legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

Midőn Nógrád vármegye közönsége fent vázolt érzelmeinek kifejezést adok, fogadja Nagyságod a legmagasabb kitüntetéshez, a törvényhatóság nevében is kifejezésre juttatott őszinte szerencse kívánataimat és kitűnő tiszteletem nyilvánítását.

Balassagyarmat 1910. május 17-én.

Nagy Mihály
alispán

[Címzés:]

Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak

Budapest Reviczky tér 1.

469.

MK — KHUEN HÉDERVÁRY KÁROLYNAK

[Fogalmazványtöredék]

[Budapest, 1910. május 18. este]

Kegyelmes Uram! Igen tisztelt Vezérem!

Részint a vasúti menetrendek kérelhetetlensége, részint a kerület makacs akarata [fölírvva:] *ahova indulóban vagyok* — lehetetlenné tette, hogy személyesen tisztelegve <hálásan> megköszönjem azt a szépséges levelet, melyet hozzám intézni méltóztattál, valamint az egész Mikszáth-ünnep <iránti> <körüli egyb> összhangzatos sikerére vonatkozó <működésedet> egyéb <készséges jószágodat> intézkedéseidet, melyek hálával töltik el szívemet irányodban. <Nem annyira a dolgok okoznak> Örömet <de az igénytelen> okoztak a dolgok <hanem> de még inkább az a gyöngéd [beszúrva:] *az erőltettség árnyától ment* mód, amelyben nyújtattak.

Az isten adjon munkádra, mely közös <munkát> munkánk áldást s azonfelül Neked, [beszúrva:] *ki vezetsz*, egészséget, kitartást, türelmet és hú embereket.

Khuen.

470.

A SELMECBÁNYAI EV. LÍCEUM PETŐFI KÖRE —
MK-NAK

[Távirat]

Selmecbánya, 1910. ápril. 27.

Azon Önképzőkör, melynek tagjai közül került ki egykor a legnagyobb magyar lírikus, örömmel és büszkén vallja a legnagyobb magyar humoristát magáénak, kinek ünnepli negyven éves írói jubileumát. Midőn az országban mindenütt ünneplik nevét, és hódolnak tehetségének, elsősorban körünk az, mely nem mulaszthatja el, hogy örömmel és lelkesedéssel

üdvözlje azon férfiút, ki egykor tagjai közé tartozott, kinek szelleme a mai ifjúságot is áthatja, s ki a magyar névnek külföldön is becsületet szerzett. Tartsa meg a gondviselés még sokáig irodalmunk dicsőségére, nemzetünk büszkeségére.

Selmechányai ev. líceum Petőfi Köre

471.

MK — A SELMECHÁNYAI EV. LÍCEUM PETŐFI
KÖRÉNEK

[Fogalmazványtöredék]

[Budapest, 1910. május 17. után]

A selmechányai Petőfi Kör szíves üdvözlete és értesítése hogy ott ahol <egykor> hajdan Petőfi <ült> bontogatta első szárnyait s ahol az én zsenyéim <méltányló> is elhangzottak egykor, most <engem az is. > negyven éves írói évfordulomat ünnepelték. Hogy csuklottam-e <sokszor> aznap nem emlékszem, de szerettem volna hallgatni egy szögletből <hogy> miképpen dicsértetek most ti engem ott, ahol annyiszor ért gáncs és megvetés is.

Több mint negyven éve annak, amikor édes anyám oda vitt s én meglátva a <gombo> a házak falánál gombozó kis gyerekeket csodálkozva figyelmeztettem őt:

— Hallgasd csak hallgasd ezeket a gyerekeket mama, milyen kicsinyek és már németül visítanak.

<A múlt években fordí>

Vagy harmincöt évig nem jártam ott, akkor aztán egyszer odavetődtem Pulszky Gusztival <a kit váltig> mint odaváló képviselő jelölttel akit váltig biztattam útközben, hogy német <program beszédre> beszédekre készüljön, de milyen nagy volt <csodálkozás> csodálkozásunk, hogy nem is találkoztunk <ott> németül beszélő emberrel.

<Az isten áldja meg azt a nagy sárga épületet>

Ezt a csodát pedig <mind> az a nagy sárga ház okozta, ahol ti most <ti most> tanyáztok és ahol mi tanultunk amelynek a falait áldja meg az isten. A fiúk akik német szóra

gyültek ide mind <elvitték> elhordták apránként <innen> a német szót és helyébe ott hagyták a magyart. .
[A papír felső szélén a következő kézirat-töredék olvasható:]
A titkár bocsánatot kért ha egy kicsit várakoznom kell, mert az ezredes az útról megérkezve nyomban megfürdött és most felöltözik egy <fehércsikos> piros falú selyem.

472.

MK — ELHALT TANÁRÁNAK, SCHOLCZ VILMOSNAK

[Fogalmazvány-töredék]

[Budapest, 1910. május 18—25?]

Kedves Scholcz tanár úr!

Tudom, hogy ön nem kapja meg ezt a levelet, mert Ön meghalt és mintegy húsz éve porladozik már a selmeci földben, ahol az ön szíve arannyá fog változni és kibányásztatik egy napon, de nem is az ön testéhez van adreszálva ez a levél, a lelkéhez <mely> szól <s az ön lelke> senki máshoz nem is szólhat, az ön lelke pedig ott él azokban, akik az Ön dolgait folytatják a selmeci Petőfi körben, ahol Petrovics Sándor bontogatta ki <első> szárnyait s ahol <én is> az első ingadozó lépéseket tettem én is a Parnassus felé, negyven és néhány év előtt az ön <buzdító biztató> meleg, simogató, biztató tekintetétől felvillanyozva.

<Képzelve> Emlékszik-e kedves tanár úr arra a nagy teremre a pékbolttal szemben, ahol az önképző köri felolvasásokat tartottuk? Tudja-e, mikor álltunk ott utoljára egymással szemtől-szembe? — 1866-ban. <Egyszer> Egy Brozik Titusz nevű társunk csinos munkát olvasott fel. — Önnek sehogyan se fért a fejébe, hogy azt ő írta volna. — Elkezdte inquirálni, s kisült, hogy a munkát én írtam Broziknak. Ön erre kegyetlenül megdorgált engem s jegyzőkönyvi megrovásra ítelt, de kikötötte, hogy a Brozik neve ne említettessék, nehogy az enyimmal <említve> szerepelve, egykor <ez a név> ez tisztesség számba menjen. Ön még <megdorgálni> ütni is úgy tudott, kedves Scholcz tanár úr, hogy az <embert> nem fájt, ellenkezőleg gyönyörűséget okozott — — —

[Budapest, 1910. május 18.]

Méltóságos Uram!

Van annak már vagy tizenkét éve, fiatal szegény fiú voltam, s nagyon szerettem volna Mikszáth műveit olvasni, de semmiképp sem tudtam azokra szert tenni. Elhatároztam, hogy Méltóságodnak írok. A gondolatot tett követte. Levelemre gyönyörű választ kaptam, azonban végtelen sajnálatomra ezen levél — máig sem tudom mi módon — eltűnt.

A könyveket azonban nem kaptam meg. Azóta sorsom jobbra fordult, s azt hiszem, hogy nagy részét olvastam annak, amit Méltóságod írt.

Engedje, hogy tisztelői sorából azt nyújthassam, amit legjobb tehetségem szerint nyújthatok — egy kis költeményt. Lehet, hogy a szakértő kritikus előtt rossz, de az érző magyar ember szívében bizonyára megtalálja helyét. —

Tisztelője
Springer Mihály

Budapest, V. Sas u. 12.

Mikszáth

Emlékezzél vissza. . . tán tizenkét éve.
Minden búbánatom küldtem egy levélbe.
Megírtam, hogy édes magyar szülőanyám,
Dagadó kebléből nem táplál — a hazám.

Idegen kenyéren, messze, távol élek,
S haza jönni többé soha nem remélek.

Tengerpartján álltam, holdvilágos estén
..A hold ezüst fényét orcáimra festvén.
Elfogott a vágy, hogy hazám újra lássam,
S magam annak földjén jó mélyen beássam.

Legyek eltemetve, megölve — feledve,
De ott pihenhessek, hazám, az öledbe.

Amit innen vittem, összekuporgattam,
Azt az egy pár könyvet vaskézzel tartottam.
Ha elfogott néha a puha gyávaság,
Akkor »Mikszáth« volt az egyetlen imádság.

A víz partján ülve csöndben olvastattam
S minden egyes lapját könnyemmel áztattam.

Kaptál babérágat, földet, dicsőséget;
Bálványoz a hazád . szülőanyád . téged.
Tartson meg az Isten erő, egészségben,
Hivogasd el mind, kik élnek messzeségben!

(Nem kell oda más, csak egy kis szó, meg beszéd,
S ezer hajón jönnek, édes hazám, feléd.)

Életednek mégis ez leendő tán legszebb
Igaz boldogsága. . . színmagyar szívednek:
Hogy kik távol élnek sajtó honfiszívvel,
Sírva bujdokolnak »Mikszáth« könyveiddel.

Mikor nyáron este tiszta holdvilág van,
Gondolj vissza Mikszáth, hogy az idő hol van?! . . .

írtam Hódmezővásárhelyen, 1910. május 18-án

Springer Mihály

474.

EGY ISMERETLEN OLVASÓ — MK-NAK

[Budapest, 1910. május 16. után]

Nagyságos Úr!

Bocsásson meg bátorságomért, de igazán sokáig vártam
egy nálam hivatottabbra, míg végre félek, visszahozhatlanul
elrepül az alkalom perce.

Nagyságod jubileuma alkalmával nem hallottam annak
a tömegnek megnyilatkozását, melynek én is egy parányi
része vagyok. Az a nagy tömeg az, mely Nagyságodat nem
látta, nem ismeri, s csakis írásai útján, a személyes érintkezés

lelkese­dést keltő hatása nélkül, csaknem mint elvont fogalmat üdvözli Nagyságot, talán tisztább, talán igazabb lelkesedéssel, mint azok, kiknek az üdvözlet alkalmával legalább egy mosolygó, derült arc emléke jut osztályrészül.

Bennünket csak az a hit lelkesít, hogy midőn Nagyságod műveit megírta, lehetetlen, hogy ne gondolt volna reánk, lehetetlen, hogy ne akart volna hatni reánk, lehetetlen, hogy ne akarta volna meghódítani lelkünket, s most, midőn ezen akarat vagy vágy sikerének bizonyosságát veszi ezen megnyilatkozásunkban, lehetetlen, hogy egy, talán nem is érzett úrt jubileumában ne tapasztalna hirtelen betöltve, és talán magányában egyedül olvasva ez igénytelen sorokat, csodálatos vágyat érez magában magához ölelni azt az ismeretlen nagy tömeget, melynek szeretete, tisztelete, vagy egy magasabb értelemben vett méltánylata, szóban ki nem fejezhető melegséggel igyekszik Nagyságod szívéhez férni.

Mint ismeretlenek találkozunk ma, anélkül, hogy ezáltal ismeretség fejlőd­nék ki közöttünk, de bármilyen volt e találkozás, (adja Isten, hogy csak egy időre) búcsút kell mondanunk egymásnak. Egyik fő dolog, amiért mi üdvözöljük Nagyságot az, hogy Nagyságod *magyar* író, mi pedig szintén *magyarok* lévén, nincs szükségünk hangzatos szavakra, hanem búcsúzunk úgy, mint egyszerű magyar emberek, kevés szóval, de igaz ér­zelemmel: *Isten áldja meg Kegyelmedet!*

Egy, abból a nagyon sokból.

475.

DR. FLESC H ÁRMIN — MK-NAK

[Mohács, 1910. május 19.]

Nagyságos Mikszáth Kálmán dr. úrnak

Bpsten

Halhatatlan Mester!

Bocsássa meg bátorságomat, hogy mint egyszerű munkása a kultúrának beletolakodom azon legkiválóbbak közé, kik Nagyságodban a halhatatlan író­ t, a magyar genius leg­hivatottabb és leg­lánglelkűbb bajnokát ünneplik!

Azon biztos tudatban fejezem ki hódolatomat a teljesen idegen, a költők főpapja előtt, hogy nem utasítja vissza a tisztelet és rajongó lelkesedés szent áldozatát, mellyel negyven éves írói jubileuma alkalmából eléje járulok. Aki a nép lelkét ily páratlan mesteri kézzel tudta ország-világnak bemutatni: annak szemében nem kicsinyes azon áldás, mellyel egy honfiúi magyar szív fohászkodik Istenhez, az egyisteniség legrégibb vallásának formájában, kérve az Egek Urát, hogy a magyarság szemefényét, hazánk díszét, nemzetünk leghalhatatlanabb bajnokát, a tudás Ezójását övezze még soká-soká isteni szellemének dicsfényével a magyarság gyönyörére és szűkebbkörű családjá örömére.

Fogadja szerény emlékül munkámat, »A zsidó«-t, és ha egy csöppel gyarapíthatná tudományának tengerét e mű, kérem, felekezetünk tanainak részletesebb megismerésével, szívének arany sugarait vallásunk híveire is árasztani, mert csak ily nagy szellemek képesek eloszlatni az ellenünk még mindig fennálló előítéletet.

Mohácson, 1910. május 19-én.

Nagyságos mesternek legalázatosabb
tisztelője
Dr. Flesch Ármin
főrabbi

476.

DR. ZÁVORY SÁNDOR — MK-NAK

[Budapest, 1910. máj. 21.]

Kedves Kálmán!

Jubileumod alkalmából történt ünnepeltetésed fáradságait kipihenhetted már annyira, hogy az én együgyű gratulálásomat meghallgathatod.

Nagyon örülök, hogy ragyogó írói pályád 40 éves fordulóját jó egészségben megérted. Engedje meg a Gondviselés, hogy dicsőséged verőfényében még sokáig sütkérezhess.

Sok szép dolog történt veled. De hogy doktorrá avassanak; az már méltatlanság volt ellened.

Midőn Thaly Kálmán Kossuthot az Akadémiába beválasztatni ajánlotta: Kossuth tiltakozott ezellen. Véleményem szerint helyesen tette. Kossuthra nem lehetett megtiszteltetés, hogy őt lehúzzák a szürke akadémikusok közé abból a szédítő magasságból, ahova önteremtő erejéből emelkedett s impozáns nagyságában egyedül állott.

Hirtl, a világhírű bonctantudós a Práterben sétált gyors tempóban. Gondolataiban mélyen elmerülve egy katonatisztbe ütközött.

— »Saukerl!« (disznó) szólt mérgesen a tisztt.

— Selbaráner! (az vagy magad) válaszolt Hirtl. Erre a tisztt elébe ugrik Hirtlnek, hogy kérdőre vonja.

— Sie! Sehen's nicht, dass ich ein General bin? (Hallja maga, nem látja, hogy én generális vagyok?)

— Wass? General, General, Generäle gibt's — viele Generäle, aber Hirtl gibt's nur einen, und dass bin ich! (Mit? General, generális van akármennyi, de Hirtl csak egy van, s az én vagyok.)

Hát doktori címe Szigeti Mártonnak is van, meg Ketzlernek is adtak olyat. Mi az neked? Te Mikszáth vagy! Téged már nem díszíthet se doktori cím, se ordó; minden hiábavalóság, mint a prédikátor mondaná.

Engem végtelenül meghatott, midőn a párizsi Père Lachaise temető kapuján belépve, jobbról az első sírkövet megláttam. Egyszerű obelisztk. Olyan mint a kerepesi temetőben Török Pálé. Csak egy szó van rávésve, egy név: Aragón. Semmi több, még keresztnév sem. A nagy tudós e síremlékének kigondolása méltó volt a nagy nemzet akadémiájához.

De már hogy neked dominiumot adott a nemzet jubileumi ajándékkul: ezzel túltett a francia akadémián.

»Egyed vígassággal a te kenyeredet és igyad vidámsággal a te borodat«, amit az a dominium termeni fog. (Prédikátor: IX. 9.)

[Aláírás]

Sisatovac-zárda, 1910. május 21.

Méltóságos Uram!

Leborulok a magyar nemzet nagy fia előtt.

Lelkem meleg imája száll az egy igazságos bíróhoz, mindnyájunk Istenéhez, tartsa meg Méltóságodat sokáig munkabíróan, nemcsak nemzetének, hanem az egész művelt világ büszkeségére.

Az a szívtelen politika ellenséges táborba állítja nemcsak a nemzeteket, hanem a rokonvérű testvéreket is, pedig mily szép a mi Krisztus urunk tanítása: »Szeresd felebarátodat, mint Önönmagadat.«

Nem a nemzetiség teszi az embert, hanem a becsületesség.

Azon igaz élvezetekért, amelyeket lángeszével írott munkái nyújtottak, fogadja Méltóságod negyvenéves írói jubileuma alkalmával, szívemből eredő legforróbb köszöneteimet.

Méltóságos Uram! Ezen alkalommal reményteljesen fordulok jószágos szívéhez (munkái után ítélve), azon kéréssel, hogy nevének sajátkezű aláírásával küldjön címemre és költéségemre munkái közül az egyiket, mely könyvtáramban elhelyezve szent ereklye lenne a szerb nemzet kicsi fiának, a magyar nemzet legnagyobb fiától.

Rajongó nagy tisztelője:
Georgije Golub
szerb szerzetes

U. p. Csalma, Szlavonia.

FÜGGELÉK

FÉLBENMARADT LEVÉLFOGALMAZVÁNYOK

478.

EGY POLITIKUSNAK

[1887 után]

a.)

Igen tisztelt Barátom!

Szívesen vállalom, sőt szerencsémnek tartom a házat ezen az ünnepélyen képviselhetni.

E válaszoló soraim kapcsán egyszersmind arra kérlek (mert mostmár nem okozok vele külön alkalmatlanságot), ne csak a huszárt méltóztass elküldeni, hanem útiköltségül szabadítsák ki a bentlevő, illetve bentmarasztott november havi tiszteletdíjamat.

b.)

Igen tisztelt Barátom!

Szívesen vállalom, sőt szerencsémnek tartom a házat ez alkalommal képviselhetni.

E soraim kapcsán, minthogy mostmár nem okozok vele külön alkalmatlankodást < . . . > Neked (ki egyébként is annyit fáradsz én értem), arra is kérlek < mivelhogy utol . . . nov. fizetésemet > méltóztass házbeli tiszteletdíjamat is felszabadítani

c.)

Igen tisztelt Barátom

Miután úgyis elmegyek az ünnepélyre, de egyébként is szívesen vállalom, sőt szerencsémnek tartom a házat képviselhetni.

Minthogy e soraiddal módot adtál nekem minden külön alkalmatlankodás nélkül Nálad

479.

EGY FŐORVOSNAK

[1889—1890?]

Igen tisztelt Főorvos Úr!

Minthogy még mindig nem jól érzem magamat, és nem mehetek ki, és minthogy a főorvos úr által oly nagy odaadással és figyelemmel gyógyított bajban (amely kedves jószágáért örökre hálás leszek) semmi visszaesés nincs, engedje meg, hogy arra kérjem, kegyeskedjék nekem megüzenni az összeget (talán telefonon is jó lesz), amellyel tartozom, hogy azt azonnal elküldhessem. Ha szükség lesz, hiszen

480.

EGY SZERKESZTŐNEK

[1890-es évek?]

de más eszmetárs.

az <ő> (Ruffy Pál,)

állítás[a] megvilágítására előrántott . . . az ártatlan magán diskurzusban és pedig . . . legtiszteltebb alispáni nevek közül <mind olyan van, mely legélénkebben illusztrálja az állítást>. Én ugyanis perhorreskáltam a parlamentben és a sajtóban elhamarkodva kapott becsmérő szavakat, melyek ha játszilag vagy bonhomióval <lettek is kiejtve> mondattak is, gyakran romboló nyomot hagynak a legtiszteltebb <ala> egyéniség

íránt is a <fölszított> kialakult benyomásokban és emlékezetekben. Ezek a rectificatio nem mindig segít.

Mindamellett, igen kérem, méltóztassék e néhány soromnak helyt adni holnapi lapjában, mert hát mégis segít talán valamennyire a rectificatio is. <Leg> Jobban bízom azonban a természettudósoknak abban a különös megfigyelésében, hogy a fehér liliomon

481.

A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETÉNEK

(1899. január után)

Tanúsítom, hogy Zámory András úr a szerkesztésem alatti »Országos Hírlapnál« mint munkatárs volt alkalmazva. Ajánlom őt az Újságírók Egyesületének.

482.

EGY SZERKESZTŐNEK

[Levél Gajári Ödönhöz]

[1904. november?]

Kedves Barátom! Szidjátok a kormányt, hogy megcsinálja a házszabály revíziót és elnémítja a képviselőket. S ezalatt senki jobban el nem némitja őket, mint ti. Mert amit mi a folyosón mondunk in camera charitatis, azt az újságíró kollégák fülön fogják, megírják, minélfogva <én> már

483.

RÉVAI MÓR JÁNOSNAK

[1905.]

Igen tisztelt Barátom!

Mire soraim Triesztbe érnek, reményelem már kipihentem a nápolyi utat. Innen már nem tudok neked semmi érdekesezt írni. — Pártom már feloszlott, s tegnap először jelentem meg

a régi fészekben, a volt szabadelvű pártban, ahol valóságos éljenzési viharral fogadtak — noha a mieink iránt egy kicsinyt és talán jogosan hűvösek.

Becses leveledet, valamint az igazgatóság hivatalos levelét az utalvánnyal együtt köszönettel vettem tegnap .

484.

RÉVAI MÓR JÁNOSNAK

[1907. szeptember]

Kedves barátom !

Itt küldöm ezeket a leveleket. Leírtam számodra. A levelek a Pákh Albert testvéröccsének birtokában vannak. A levélírónak . .

485.

ISMERETLENNEK

[1907 után]

a.)

Igen tisztelt Uram !

Szíves kérdésre válaszolva, csodálkozom arra a hírre, hogy a horpácsi birtokom miképp

b.)

Tisztelt Uram !

A horpácsi kis birtok iránti kérdezősködésre azt kell felelnem, hogy nem szándékozom azt eladni, s csodálom, miként keletkezhet ilyen hír.

Ez természetesen nem azt teszi, hogy életre halálra ragaszkodom hozzá, de azt, hogy csak azon az áron túl adnám el, amennyibe nekem került, nekem pedig az új ház építésével aránylag olyan sokba került, hogy az illető vevő bizonyosan olcsóbban kap azon a vidéken birtokot.

Ellenkezőleg

c.)

Igen tisztelt Uram!

A horpácsi kis birtok iránti kérdezősködésre megjegyzem, hogy az nem eladó és nem is volt azóta, amióta én megvettem.

Vagyis nem bocsátottam árúba, ami azt teszi, hogy én voltaképpen nem életre halálra ragaszkodom hozzá, de csak azon az áron túl adom el, a⟨mennyi⟩ amennyibe nekem került, nekem pedig az új ház építésével aránylag olyan sokba került, hogy az illető vevő bizonyosan kap ott a közelben olcsóbban is birtokot.

A kis birtok négyszáz-húsz magyar hold, ⟨mind⟩ egyetlen megszakítással, a háztól kezdődő egy darabban, mind első minőségű szántóföld, van benne vagy negyven hold rét és vagy 35 hold legelő, mely feltörve termékenységben felülmúlná előreláthatólag a szántóföldeket

486.

EGY KORMÁNYFŐNEK

[1908.]

Kegyelmes Uram

Igen tisztelt Barátom!

Múltkori kérésemhez s arra adott szíves sat talán többet.

Mert a valóság semmit sem ér, ha nem látszik. — A látással ellenben sokra lehet vinni a közügyekben, ha nincs is semmi alapja.

⟨Kutassam⟩ Találgassam-e a fegyverkezés okait, céljait.
Minek? Hiszenha ⟨megtehetném⟩ fölfedezhetném is az
állítólagos felkelő csapatot . . . terveivel és reformjaival,
még mindig nem ⟨lehetne belőle katona mert⟩ hihetnék a
háborúban, mert ⟨tudnám megkonstruálni a háborút⟩ ahhoz
ellenség is kell. Azt szinte meg kellene még előbb keresni. Ha
tudnám is, hogy a Fészekben milyen reformokat akarnak, hon-
nan tudhatnám, hogy ebből az öregek mit nem akarnak

487.

ISMERETLENNEK

[1908.]

száradjon a ⟨melynek⟩ melyben semmi értelem
nincs ⟨Any annyira még nem vagyok *avult*⟩

Valami ilyenféléről csakugyan beszéltem Zuboly kollé-
gának, de az másképp volt és mást jelentett. Az egész abban
konkludált, hogy az írói mozgalom ajánlatos még akkor is,
ha csak a híre van meg. Mert már maga ez a hír is feléje
fordíthatja a figyelmet, az olvasó kíváncsisága fölébred,
⟨hogy hát⟩ mit is akarnak ezek az írók, tudakozódik beszél
róla s esetleg maga is véleményt akar formálni, belekóstol
az újak műveibe s összehasonlításul a régiekbe is, szóval
valami kis gyűrűzés támad ⟨az álldogáló irodalmi⟩ ⟨a nagy
rodalmi⟩ ⟨az irodalmi tavon, hol a kiadók csónakjai⟩ az
rodalom álló vizein

488.

[HOITSY] PÁLNAK

[1908. ősz elején]

Kedves Palim!

A regény elejére nézve (éppen a legelejére), látnom kell
még Toporcot, a Görgey kastélyt.

489.

GLÜCK FRIGYESNEK

[1909. február végén]

Kedves Frigyesem!

Köszönöm szíves meghívásodat, de sajnos, ámbár már elég jól érzem magamat, még nem engedi meg a doktor a kimenetelt nappal sem (míg hét fok meleg nem lesz), az esti kimenettel pedig még nem is merek előhozakodni. Voltaképpen még igen gyenge vagyok.

Denique nem ért semmit, hogy az irhámát sikerült megmenteni a halál karmaiból, még mindig nagyok a veszteségeim. Ilyen az is, hogy holnap nem lehetek veletek. Gondolataim édelegve járnak híres ménesi asszú borodon, mellyel egyszer megvendégeltél bennünket. Valahogy ki ne igyátok egészen én nélkülém.

Betegségem alkalmával tanúsított szíves részvéteket és tudakozódásodat hálás szívvel köszönöm addig is, míg (reményilem már egy pár nap múlva) személyesen is megszoríthatom érte a kezedet.

[MK írásával a lap alján balról:] Glück Frigy.

490.

SÁNDOR PÁLNAK

[1909.]

Kedves Pálom!

Most mikor az utolsó szivart szívom azokból, amelyeket szíves voltál küldeni, az utolsó füstfellegnél nyúlok a tollhoz, hogy megköszönjem. Annyira kitűnőek voltak, hogy a vendégeimnek (már) nem is adtam belőlük.

Közbül egyszer kedvem lett volna, hogy írjak neked.

Akkor ugyanis, midőn a börzei elnökségnél kisebbségben maradtál.

Meg akartam neked mondani, hogy már a te hitsorsosaid is butulnak. — Éppen ott vannak már, ahol mi, magyarok. .

491.

EGY BARÁTJÁNAK

[1909?]

Igen tisztelt Barátom!

Nagyon sajnálom, hogy beteg vagy, de hátha csak múltó baj és nem lesz hónapra semmi bajod? Reménylem is

492.

KISS JÓZSEFNEK, A HÉT SZERKESZTŐJÉNEK

[1909. december]

Igen tisztelt Barátom!

Említettem volt, hogy Wolfner nálam volt és zokon vette, hogy én a versenylapba írtam, én erre úgy félig-meddig fölemlítettem, hogy ne dörmögjön, hiszen majd alkalmilag neki is írok, de persze eszem ágában sem volt, — azt is említvén neki, hogy én úgy se tudok ilyeneket írni. Amit ő maga is bizonygatva elösmert, hogy ez egészen más mező, s nem a legjobb írók írják a legjobb dolgokat ebben a genre-ben.

Azért azonban demantálni a dolgot nem lehet, mert mondtam ezt. — Írni nem fogok neki, nincs is rá időm, igen el vagyok foglalva a Vas. Újság követeléseivel, karácsonnyal stb. Azt se tudom, hol a fejem. Ilyen lappáliakkal ne izgassatok. Ha szabad ember volnék, okvetlenül írnék neki, mert semmi közöm a kiadók versenyéhez, s ebbe a forgatagba soha sem engedtetném magam sodortatni.

493.

RÉVAI MÓR JÁNOSNAK

[1909.]

Igen tisztelt Barátom!

Nagy köszönettel vettem becses soraidat, nem gondoltam, hogy olyan gyorsan intézed el a dolgot, <nagy köszönettel vettem> örömet okozott nem csak azt amit nyújtasz, <módot amellyel lényegét> hanem főleg a módot is, <mellyel ezt az állást nyújtod> ahogy <nyújtasz> nyújtasz <mindezeket> Ügylátszik mindezeket bölcsen előre meggondolva határozta, hogy a honoráriumot kétféle szakítottad. Ez okozott főleg örömet, — meglepődést, mert látom, hogy komolyan programba veszed, az igazgatóság teljes felállítását, mert <ameddig> főleg ez az, amitől én intézetünk nagyobb föllendülését <v hiszem> bizton hiszem. Természetesen hagyjuk még ezt pihenni, míg <J> jónak látod e tárggyal behatóbban foglalkozni. A politikai <helyzet még> kép se teljesen tiszta még, hogy tovább láthassunk. A <kommunike> komüniké, melyet a lapoknak küldtél, nem aknázza <ki> ugyan <de> ki <telj> a benne rejlő reklámértéket, de nem is volna szép, ha ilyen előkelő <h> intézet rikitóbb <reklám színekb> színekből dolgoznék. Az »Altes Haus« <stílus> diszkrét stílusa az. . .

494.

EGY ISMERETLEN ÜDVÖZLŐNEK

[1910. a jub. előtti hetek]

Tisztelt Uram!

Addig, addig meséltem az országnak, míg a saját sorsom is <begub> begubancolódtott valahogy valami mesébe. Hogy jöttem én bele ebbe az állapotba, azt nem tudom, <hogy jöv> hol jövök ki belőle, azt se tudom, hanem csak azt érzem, hogy valami mese történik velem. .

495.

EGY EVANGÉLIKUS LELKÉSZNEK

[1909—1910?]

Igen tisztelt lelkész úr

Kedves hitsorsosom!

Kedves levelét vettem, melyben sok hízelgő csemege foglaltatik számomra, <talán> több is, mint amennyit megérdemlek. De hát az ember sok dicséretet elbír

496.

RÉVAI MÓR JÁNOSNAK

[1910 elején]

Kedves barátom!

A legnagyobb diszkréció mellett, minthogy a titoktartást feltétlenül megígértem, értesítek a következőkről — szinte kérve titoktartásodat a legnagyobb mértékben.

Czipu, Weisz útján legutóbb azon ajánlatot tette nekem, hogy visszalép a jelöltségtől, s egyik fogarasi kerületben se próbálkozik, ha a pénzügyminiszternél befolyást gyakorlok előléptetésére nézve.

Én erre személyes találkozást kívántam mire Czipu megjelent nálam Pesten, s abban állapodtunk meg, hogy én.

497.

WAGNER GÉZA EGYHÁZI FELÜGYELŐNEK ?

[1910. ápr. 12—13.]

Igen tisztelt lelkész úr

Kedves barátom

Itt küldöm, amennyire emlékszem, a beszédet. Ámbár már megjelent valami ilyenféle, de annak nem volt füle-farka, (vagy én mondtam el rosszul, vagy rosszul sztenografirozták),

ennélfogva legyen szíves az én kéziratomat elküldeni Az Újságnak, (Rákóczi utca) hogy közölje a helyes szöveget, mert szeretném, hogy a protestáns közönség úgy kapja meg, ahogy én gondoltam. A holnap megjelenő helyes szövegből aztán könnyű lesz jegyzőkönyvbe venni.

Tessék egy két sorban Dr. Ágai Bélával, a szerkesztővel tudatni, hogy ez az önök és az én kívánságom is.

Maradtam a viszontlátásig tele a.

498.

EGY KEGYELMES ÚRNAK

[1910.]

Kegyelmes Uram!

Ki sem mondhatom, mennyire köszönöm kedves soraidat és szíves közbenjárásodat. Rám nézve a dolog sok kellemetlenséggel is jár, de minthogy valamely liliputi bankettet úgy se . .

499.

ISMERETLEN VEZETŐ POLITIKUSNAK

[A jubileumi napokban]

. . Midőn én is szerencsét kívánok, örülve a te kettős örömödnek, <egszersmind> megfordul az eszembe, hogy bár csak két szíved volna ilyenkor, hogy mind a kettővel érezhess. De neked is csak egy van. Sőt abban az egyben is még mi, <is> <k> őszinte barátaid és törhetetlen híveid is kérünk magunknak egy kis helyet.

500.

A PH SZERKESZTŐSÉGÉNEK

[1910. május, a jubileum után]

[A lap alsó felén]

Nyilatkozat

Igen tisztelt szerkesztő úr!

⟨Mikor ez a⟩ ⟨az jutott⟩ ⟨az imént lezajlott⟩ Már már abban a nózetben voltam, hogy ez az én igen szép ünnepem minden hiba nélkül ⟨folyt le, ami rendkívüli rekord volna a sokak⟩ fog lefolyni, ami páratlan eset, sőt világrekord volna a sokak által rendezett ünnepek mezején.

⟨Hanem így⟩ Erősködtem is hogy az mégsem lehet, s tényleg történt is egy kis hiba, amit nem hagyhatok dementi nélkül. Egy vagy két lap ugyanis azt írja ma hogy az én igen tisztelt barátom, Frigyessy Adolf, a trieszti biztosítóintézet ⟨ve⟩ nagy tehetségű ve[zére] nem tu[d magyarul]

501.

GLÜCK FRIGYESNEK

[1909—1910.]

Igen tisztelt Barátom!

Régen voltam úgy meglepetve mint ma. Az ember faluról szokott disznóságokat kapni, de nem Berlinből. Igaz, hogy ezek már civilizált disznóságok. S te mint erős magyar ember szándékosan keresed ki a nagy német nemzet alkotásai közül azokat az ⟨is⟩ egyetleneket, amelyekkel összehasonlítva a magáét, nagyobb fokon áll a magyar.

Velem szemben azonban [. . .] gid van ez az válik be egyéb[ként].

[Budapest, 1909—1910.]

a.)

Igen tisztelt Barátom!

Talán ördögöd van hogy az <így kitaláltad a dolgot> ötleteid úgy beválnak. Éppen már mindent megúntam halálosan, ami kevés változatú ételt megenged a doktor, mikor a nagy kultúr-nemzet alkotását kapom <Bizony nem hittem volna, igen köszönöm> nagyon megörültem nekik <s igen köszönöm> főleg nagyra veszem, hogy <rám gond tőled> éppen te küldöd, s bámulom hogy [szakadás] mi minden jut eszedbe, s mi mindenre kiterjed figyelmed.

Nagyon megö.

b.)

[Budapest, 1909—1910]

Igen tisztelt Barátom!

Talán ördögöd van, hogy <így kitaláltad a dolgot> az ötleteid így beválnak. Éppen már mindent megúntam, ami kevés változatú ételt megenged a doktor, mikor a nagy kultúr-nemzet alkotásait kapom. <Bizony nem hittem volna> Nagyon megörültem nekik, <igen köszönöm> <igen köszönöm> főleg nagyra veszem, <hogy rám gond tőled> éppen te küldöd, s bámulom, hogy <olyasmire> mi minden jut eszedbe s mi mindenre kiterjed figyelmed.

<Nagyon megörültem mondom, elő is vettem, de azt hiszem — tekintve a német kosztot —, te még jobban megörülnél, ha én <küldenék neked> <de innen innen Neked> küldenék neked disznóságokat innen, azaz valamelyik magyar faluból.

De sajnos ezek nekem tiltott paradicsom

Azo

Meg kell azonban vallanom, hogy azzal <. .>

Meg kell azonban vallanom, hogy ami akkor vissza <. .>
<Éshát> Végre is sikerült mint jó magyarnak valamit
kikeresned Berlinben, <ami nekik> <. .> <ami> Ami össze-
hasonlítva a mi ilynemű dolgainkkal — fenségünket mu-
tassa ki. Csakhogy a mi »dolgunk« most tiltott paradicsom
előttem.

Köszönöm kedves figyelmedet s igazán. . .

503.

EGY BARÁTJÁNAK

[Budapest, 1909—1910. körül]

Igen tisztelt Barátom!

Igen köszönöm kedves szándékodat. A két füzet, melyet
megkaptam Horpácson (kis birtokomon Nógrádban) van; az
egyiket Nagy Gyuri hozta hozzám, abban vannak emlékeid. . .

504.

EGY MINISZTERNEK

[Budapest, ?]

Kegyelmes uram

Régi hurutom miatt nem tehetvén személyesen, engedd
meg, hogy néhány <rövid sorban adjam> <e> levélben adjam
elő kérésemet a lehető legrövidebben, hogy minél kevesebb
idődet vegye igénybe ez is.

Osváth Albert rendőr orvost <. . .> ajánlom kegyes jó-
indulatodba <ki vagy harminc éve szolgál, most volna a sor,
hogy most üresedés lévén, ő legyen a főorvos. A főkapitányság
azonban mást ajánlott. Minthogy> <Azv Har> Bár már <m>
több mint két évtizede szolgál a rendőrségnél, most mikor ti.
kerületében a főorvosi állás megürült, a <rendőrs> főkapitány

mégis mást ajánlott főorvosnak. Nem tudom, mi az oka, csak azt tudom, hogy már <az előző> <Rudnay kormány> is üldözte Osváthot. <Én jártam közbe <ho> Rudnaynál, hogy aki úgy szereti> Aki pedig igen szeretetreméltó jellemes ember és kitűnő orvos. <Én jártam közbe, hogy egy ideig <megmaradt még> meghagyták s így. .>

Kérésem oda terjed, hogy méltóztass ennél a pontnál

JUBILEUMI ÜDVÖZLETEK JEGYZÉKE*

Levelek

- 505.** Ungvármegyei Közművelődési Egyesület — MK-nak
Ungvár, 1909. december 13.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 16. Mné. aj. 1913.
A Kör közli, hogy MK tiszteletére, jubileuma alkalmából ünnepi felolvasó ülést tartott. (Ld. Az Újság 1909. 7. évf. 297. sz. (dec. 16.) Közlemény az ünnepség lefolyásáról, uo. közlik a levelet is. (Aláírók: Romanecz Mihály elnök, Nagy József titkár.)
- 506.** A szatmárnémeti Kölcsey Kör nevében Fechtel János elnök — MK-nak
Szatmár, 1910. január 16.
Jelz. Ms. 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 20. Mné. aj. 1913.
A Kör bejelenti, hogy a levél kelte napján (16-án) MK tiszteletére jubileumi matinét rendezett. Ez alkalomból üdvözli az író. (Az ünnepségről ld. PH 1910. 32. évf. 15. sz. (jan. 19.))
(Aláíró még: Szabados Ede.)
- 507.** A soproni Irodalmi és Művészeti Kör — MK-nak
Sopron, 1910. január 20.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 23. Mné. aj. 1913.
Január 19-én tartott ünnepi ülésüket jelentik az írónak. Az ünnepségen Bethlen Oszkár, a Pesti Napló szerkesztője méltatta Mikszáthot. (Aláírók: Hering Zsigmond elnök, Mészáros Sándor főtitkár.)

* Valamennyi az MTA Kézirattárában

- 508.** A nagybányai Teleki Társaság nevében Révai Károly — MK-nak

Nagybánya, 1910. január 28.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 4. Mné aj. 1913.
A Petőfi barátjáról, Teleki Sándorról elnevezett Kör közli, hogy MK nevéből utcát neveztek el.

- 509.** A Lévai Szabad Líceum — MK-nak

Déva, 1910. február 21.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 5. Mné aj. 1913.
A Szabad Líceum vezetősége március 8-án megtartandó Mikszáth ünnepsége számára az írótól felolvasandó tárcát, rajtot vagy elbeszélést kér. (Az ünnepségről ld. Hunyadvármegye 1910. 9. évf. 11. sz. márc. 13. beszámolóját. Felolvasták MK *Bede Anna tartozása és A szép Bulykayné* c. novelláit. (Aláírók: Göllner Károly elnök, Bászeli Ernő jegyző.)

- 510.** A budapesti Bethlen Gábor Kör — MK-nak

Budapest, 1910 április hó 1. után
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 31. Mné aj. 1913.
A kör üdvözli az író, mint tiszteleti tagját jubileuma és kitüntetései alkalmából. A levél a díszdoktori cím adományozása után kelt. *Mikszáth Kálmán díszdoktor* c. közlemény Az Újság 1910. 8. évf. 77. sz. (ápr. 1.). jelent meg. A köszönő levél megj. uo. ápr. 23-án. (Aláíró: Remetey Dezső titkár.)

- 511.** Vértess József tanár a székesfehérvári Felső Kereskedelmiskola nevében — MK-nak

Székesfehérvár, 1910 tavaszán. Dátum nélkül.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 25. Mné aj. 1913.
A tanár az iskola önképzőkörének vezetőjeként üdvözli az író. A levélen a Kör ifjúsági vezetői is szerepelnek aláírásukkal. (Vértess István ifj. elnök, Hajós Imre főjegyző.)

- 512.** Vas vármegye alispánja nevében Radó Gyula megyei főjegyző MK-nak

Szombathely, 1910. május 7.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 10. Mné aj. 1913.
A főjegyző jelenti, hogy a vármegye közgyűlése miatt nem vehet részt a jubileumi ünnepségen.

- 513.** A Magyar Nyelvet és Népművelést Zemplénben terjesztő Egyesület — MK-nak

Sátoraljaújhely, 1910. május 8.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 13. Mné aj. 1913.
Az 1902-ben alakult, főleg Kazinczy emlékét ápoló Egyesület költő-alelnöke, Fejes István fogalmazásában írott üdvözlő levél a jubileum alkalmából. (A vezetők: Bessenyei István alelnök, Szalay Béla egyesületi titkár aláírásai.)

- 514.** Mikecz Dezső alispán, Szabolcs vm közönsége nevében — MK-nak

Nyíregyháza, 1910. május 10.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 21. Mné aj. 1913.
Jubileuma alkalmával üdvözli az írot a nagy magyar klasszikusok sorában.

- 515.** Lovassy Andor alispán Torda-Aranyos vm. nevében — MK-nak

Torda, 1910. május 11.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 9. Mné aj. 1913.
Üdvözli az írot a Vigadóban rendezendő nagy ünnepség előtt, és sajnálatát fejezi ki, hogy a képviselőválasztások miatt a megye nem vehet részt az ünnepségen.

- 516.** Az Orsz. Polgári Iskolai Tanárok Egyesületének Bácsbodrog megyei Köre — MK-nak

Újvidék, 1910. május 14.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 14. Mné. aj. 1913.
A Kör bejelenti, hogy az Egyesület titeli közgyűléséről üdvözölte, és a Kör a nagy ünneplés alkalmával ismételten

üdvözli az író. (Aláírók: Avar Gyula, a kör titkára, Kardos Ignác, a kör elnöke.)

517. A Magyar Hölgybizottság MK-nak

Budapest, 1910. május 16.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 28. Mné aj. 1913.
A jubileum rendezésében résztvett Bizottságnak az ünnepségen átnyújtott üdvözlő irata az író számára. (A társelnökök: Zsilinszky Mihályné és Rudnayné Veres Szilárda aláírásán kívül még 21 aláíró, Mikszáth korának vezető köreiből. A nők mindegyike egy egy babérágat nyújtott át az írónak egy jelmondat kíséretében.)

518. Mészáros Jenő, a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete nevében — MK-nak

Budapest, 1910. május 18.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 15. Mné. aj. 1913.
A jubileum lezajlása után üdvözik az író, a magyar világ, a magyar élet költészetének mesteri rajzolóját, új remekművek alkotóját. (A levélíró főtitkáron kívül aláírta Baló József elnök, a Győri úti Tanítóképző Int. igazgatója.)

519. Domány János polgármester Komárom város közönsége nevében — MK-nak

Komárom, 1910. május 18.

Jelz. Ms 10. 269. Jub. gyűjt. 1.cs. 11. Mné aj. 1913.
Az üdvözlő levél MK-nak a Vigadóban elmondott beszédére, annak utolsó mondatában előforduló *»egy boldog embert«*-re utalva tolmácsolja a megye közgyűlésének szencsekívánatait.

520. Jász—Nagykun—Szolnok megye — MK-nak

Szolnok, 1910. május 19.

Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 1. Mné aj. 1913.
Jubileumi üdvözlés a vármegye közönsége nevében a törvényhatósági bizottság rendkívüli közgyűléséről. (Aláírók: Horthy Szabolcs főispán, Benkő Albert alispán, Küry Albert főjegyző.)

521. A Bács—Bodrog megyei Irodalmi Társaság nevében
Vértesi Károly, az Egyesület elnöke — MK-nak
Budapest, 1910. május 28.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 24. Mné aj. 1913.
Az üdvözlő levél Mikszáth halála napján kelt. Vértesi
Károly megemlíti a Társaság március 6-án Mikszáth
tisztelőjére rendezett ünnepségét, s személyes megjelené-
sét a vígadói ünnepségen. A társaság az író dísztaggá vá-
lasztotta, horpácsi kertje számára pedig facsemetével ked-
veskedett, pályadíjat is tűzött ki egy MK-ról írandó
ódára.

Táviratok

522. A losonci Leányegyesület
Losonc, 1909. december 20.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 21. Mné aj. 1913.
523. Domahidy István és Viktor
Szatmárnémeti, 1910. január 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 22. Mné aj. 1913.
524. A soproni Irodalmi és Művészeti Kör
Sopron, 1910. január 19.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 5. Mné aj. 1913.
525. Az aradi Kölcsey Egyesület
Arad, 1910. január 20.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 6. Mné aj. 1913.
526. A győri Kisfaludy Kör
Győr, 1910. január 30.
Jelz. Ms 10.269. Jelz.: Jub gyűjt. 3. cs. 11. Mné aj.
1913.
527. A máramarosszigeti Szilágyi István Kör
Máramarossziget, 1910. február 6.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 9. Mné aj. 1913.

- 528.** Kövesi Albert pécsi színikazgató
Pécs, 1910. február 23.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 20. Mné aj. 1913.
- 529.** A sarajevoi Magyar Egyesület
Sarajevo, 1910. március 4.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 19. Mné aj. 1913.
- 530.** A temesvári Arany János Társaságtól, Szabolcska Mihály
Temesvár, 1910. március 6.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 24. Mné aj. 1913.
- 531.** Bács-Bodrog megyei Irodalmi Társaságtól Vértesi Károly
alelnök
Zombor, 1910. március 6.
Megj. Az Újság 1910. 8. évf. 56. sz. (márc. 8). 15. l.
- 532.** A dévai Szabad Líceum
Déva, 1910. március 19.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 29. Mné aj. 1913.
- 533.** A losonci M. Kir. Áll. Tanítóképző Intézet
Losonc, 1910. március 19.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 4. Mné aj. 1913.
- 534.** A rimaszombati prot. főgimnázium
Rimaszombat, 1910. április 5.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 54. Mné aj. 1913.
- 535.** Az érsekújvári Polgári Leányiskola
Érsekújvár, 1910. április 10.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 23. Mné aj. 1913.
- 536.** A László Mihály-féle nyilv. jogú főgimnázium Önképző-
köre
Budapest, 1910. május 7.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 42. Mné aj. 1913.
- 537.** Darányi Ignác
? 1910. május 15.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 38. Mné aj. 1913.

- 538.** Sárkány község Elöljárósága
Sárkány, 1910. május 15.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 44. Mné aj. 1913.
- 539.** Takács Menyhért, jászóvári premontrei prépost
Jászó, 1910. május 15.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 55. Mné aj. 1913.
- 540.** Az apatini Szabad Líceum Egyesület
Apatin, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 53. Mné aj. 1913.
- 541.** Baksay Sándor
Kunszentmiklós, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 48. Mné aj. 1913.
- 542.** Bernáth Géza és neje
Montreaux, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 56. Mné aj. 1913.
- 543.** Brolly Tivadar, Pozsony polgármestere
Pozsony, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 49. Mné aj.
- 544.** Dókus Gyula, Zemplén vm. alispánja
Sátoraljaújhely, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 17. Mné aj. 1913.
- 545.** Gajdács Pál
Tótkomlós, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 40. Mné aj. 1913.
- 546.** Győr város Tanácsa
Győr, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 58. Mné aj. 1913.
- 547.** Herczog Péter
Budapest, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2 cs. 57. Mné aj. 1913.

- 548.** Kenessey Béla kolozsvári ref. püspök
Kolozsvár, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 43. Mné aj. 1913.
- 549.** A losonci Magántisztviselők Egyesülete
Losonc, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 46. Mné aj. 1913.
- 550.** A Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt ig. Löwenstein Arnold
? 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 47. Mné aj. 1913.
- 551.** A Magyar Művészek Berliini Egyesülete
Berlin, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 60. Mné aj. 1913.
- 552.** Nendvich Andor, pécsi polgármester
Pécs, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 36. Mné aj. 1913.
- 553.** Perényi Zsigmond, Máramaros m. főispánja
Máramarossziget. 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 52. Mné aj. 1913.
- 554.** Tarnay Gyula, miskolci alispán
Miskolc, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 35. Mné aj. 1913.
- 555.** Tallián Béla
Törökkanizsa, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 59. Mné aj. 1913.
- 556.** A trieszti Magyar Kör
Trieszt, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 16. Mné aj. 1913.
- 557.** A zalaegerszegi Irodalmi és Művészeti Kör
Zalaegerszeg, 1910. május 16.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 34. Mné aj. 1913.

558. **Andrássy Gyula**
 Budapest, 1910. május 16.
 Jelz. Ms 10.269. Jub gyűjt. 2. cs. 37. Mné aj. 1913.
559. **A körmöcbányai Magyar Közművelődési Egyesület
 nevében Faith Máttyás**
 Körmöcbánya, 1910. május 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 41. Mné aj. 1913.
560. **Hazai Samu, honvédelmi miniszter**
 Budapest, 1910. május 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 33. Mné aj. 1913.
561. **Lukács László pénzügyminiszter**
 Budapest, 1910. május 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 26. Mné aj. 1913.
562. **Orsz. Ág. Hitv. Ev. Tanáregyesület**
 Nyíregyháza, 1910. május 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 8. Mné aj. 1913.
563. **Pesti Izr. Hitközség elemi és polgári fiúiskolájának ifjú-
 sága és tanítótestülete**
 Budapest, 1910. máj. 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 2. Mné aj. 1913.
564. **A pozsonyi Toldy Kör nevében Zichy Géza**
 Pozsony, 1910. május 17.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 50. Mné aj. 1913.
565. **A Zala vármegyei Közművelődési Egyesület**
 Zalaegerszeg, 1910. május 16. után.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 7. Mné aj. 1913.
566. **»Vagyunk« Írók Országos Szövetsége**
 Budapest, 1910. május 18.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 39. Mné aj. 1913.
567. **Mangold Gusztáv a Balatoni Közművelődési Egyesület
 titkára**
 Budapest, 1910. május 19.
 Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 25. Mné aj. 1913.

- 568.** Serényi Béla
Budapest, 1910. május 19.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 51. Mné aj. 1913.
- 569.** A nagyváradai Felső Kereskedelmi Iskola Széchenyi
Önképzőköre
Nagyvárad, 1910. május 21.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 3. Mné aj. 1913.
- 570.** A Budapesti Székesfővárosi Kereskedelmi Iskola Szé-
chenyi Önképzőköre
Budapest, 1910. május 22.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 1. Mné aj. 1913.
- 571.** Az iglói Ág. Hitv. Ev. Főgimnázium
Igló, 1910. május 28.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 18. Mné aj. 1913.
- Műsorok, értesítések Mikszáth-ünnepségről a jubileum idején*
- 572.** A nagykőrösi Községi Polgári Leányiskola
Értesítés, műsor.
Nagykőrös, 1909. december 18.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 25. Mné aj. 1913.
- 573.** Pozsonyi Felsőkereskedelmi Iskola
Meghívó, műsor.
Pozsony, 1910. febr. 23.
Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 17. Mné aj.

JEGYZETEK

R Ö V I D Í T É S E K

Akad. Ért.	= Akadémiai Értesítő
BH	= Budapesti Hírlap
EIT	= Erdélyi Irodalmi Társaság
Hi	= Hátrahagyott Iratok. (A Jk folytatása.) 1—19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes
ITK	= Irodalomtörténeti Közlemények
jelz.	= jelzet
Jk	= Jubileumi kiadás. Mikszáth Kálmán Munkái. 1—32. köt. Bp. Révai. Testvérek kiad. 1910.
Jub. gyűjt.	= jubileumi gyűjtemény. Mikszáthné által összegyűjtött jubileumi dokumentumok albuma.
K	= kézirat (kizárólag a levelekre vonatk.)
Krk	= jelen kritikai kiadás
lev.	= levél
megj.	= megjelent
MK	= Mikszáth Kálmán
Mné aj.	= Mikszáthné ajándéka
M. h.	= Mikszáth-hagyaték
OSzK	= Országos Széchényi Könyvtár
PH	= Pesti Hírlap
Visszaeml.	= Visszaemlékezések. — Mikszáth Kálmánné visszaemlékezései. Bp. 1922. Athenaeum. 1957. Szépirodalmi Kvk.
VÚ	= Vasárnapi Újság
[ ]	= a szerkesztő közlése, szövegpótlása
< >	= a K-ban törölt szöveg
<...>	= olvashatatlanul törölt vagy romlott szöveg

A LEVELEK JEGYZETEI

326.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/d. M. h. Töredék.

A fogalmazvány keltezetlen. MK Kozma Andorhoz valóban elküldött levelét nem ismerjük. A fogalmazvány magában csak az idézet említésével nyújt támpontot. A hiányosan megmaradt MK könyvtárban megtaláltuk Kozma Andornak azt a dedikált kötetét, amelyre a levél vonatkozik:

»Mikszáth Kálmánnak, az igaz magyarság gyönyörűségének, csodálattal és szeretettel Kozma Andor.«

A könyv: a »Magyar Symphoniák«. Athenaeum, Bp. 1909.

Nem kétséges, hogy éppen erről a dedikált példányról van szó, mert Mikszáth a levélben időzőjelben közli a dedikációban előforduló »magyarság«-ot és nem időzőjelben az idézett szó előtt álló »igaz« jelzőről is említést tesz.

327.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/k. M. h.

»Az ilyen csapás lesújtja az embert...« — Rákosi Jenő 1909-ben feleségét vesztette el, akivel szép és boldog házasságot élt.

»de profundis clamo ad te Domine« — mélységből kiáltok hozzád, Uram!

»voces de excelsis clamant ad me, miserum« — hangok kiáltanak a magasságból hozzám, nyomorulthoz.

328., 329.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/h. és Ms 39/l. M. h.

A két levél aláírása nem ugyanaz. Elolvasásuk után azonban nem kétséges, hogy ugyanegy személytől erednek.

Valószínű, hogy a 70 éves öreg ember nemesak »a magyar irodalom egyetlen élő Koszorúsá«-hoz írt efféle leveleket, mert 1909-ben valóban sikerült egy füzetnyi humoros történetkét kiadnia, amiből a második levélhez mellékelte egy példányt. Címe: »Ami jó, az el nem avul.« Rósa János. Bp. 1909.

»adeptus« — tanítvány, egy bizonyos körhöz tartozó, beavatott.

»*kategorikus imperativus*« — törvényszerű, kötelező parancs.
»*ut iam asi*« — ez vagy te, te vagy aki vagy (szállóige a Védák-
ból).

»*praeſcium*« — praefáció, előszó.

»*ab invisis*« — látatlanban.

330.

K: nem ismeretes. Megj.: Mikszáth Hátrahagyott munkái. I. köt. Emlékezések és tanulmányok. 189—199. l. (*Petőfi Almanach* c. elbeszélésben.) Franklin, Bp. 1914. és Az Újság 1909. 7. évf. 86. (ápr. 11.) sz. 1. l.

A levél előzménye az, hogy egy szerkesztőbizottság Petőfi halálának hatvanadik évfordulójára Petőfi Almanachot adott ki. Az Almanach szerkesztője Ferenczi Zoltán volt, de a bizottságba több nőtagot, így Benczúr Gyula festőművész feleségét is beválasztották. Ilyen minőségben ír Mikszáthnak.

»*kegyelmed ígért levelét meg nem küldte énnekem...*« — Amint MK-val történni szokott, megígérte ugyan az Almanachba írandó cikket, de halogatta megalkotását, végül tüdőgyulladására miatt nem írta meg. Ezt a cikket sürgeti levelében Benczúrnő.

Az író kárpótlásul *Petőfi Almanach* c. tárcájában, amelyet felépülése után írt, a közben megjelent könyvet ismertette, és Benczúrnő levelét is beleillesztette. (Ld. Az Újság 1909. 7. évf. 86. (ápr. 11.) sz.) — Benczúr Gyuláné a nagybeteg író születésnapjára 60 szál piros rózsát küldött, mint MK a fent idézett tárcában (*Petőfi Almanach*) is említi: »Ezeket a rózsákat én sohasem láttam: mire én belőlem megint ember lett, már akkor eltűntek, éppen mint azok az állítólagos évek, melyeknek jelzői voltak.«

A levelet még sokáig emlegették a Mikszáth-családban. Ld. Mauks Kornélia: Mikszáth Kálmánról. Olcsó Kvtár (2019—2025. sz.) 1921. (Benczúr Gyulának látogatása 31—39. l.)

»*Hornyánszky uram...*« — Hornyánszky Viktor nyomdajelölt. Az ő nyomdájában készült az Almanach.

»*Dávidházi uram...*« — Könyvkötő, aki a díszes kötést készítette. Az Almanach a következő adatokkal jelent meg: *Petőfi-almanach*. Szerkesztette Ferenczi Zoltán dr. Kiadja gróf Apponyi Albertné szül. Mendsdorf-Pouilly Clotild grófnő elnöklete alatt a *Petőfi-ház* hölgybizottsága. Bp. 1909. Hornyánszky Viktor ny. 447 l. Díszkötésben.

331.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/k.

MK-nak több levelét ismerjük Heller Józsefhez. Csak ez az egyetlen Heller-levél került elő az MTA Kézirattárából az előbbi levelezés után két évvel később. A *Szelisyei asszonyok* operai feldolgozása volt akkor készülében.

A Heller által megzenésített, operetté feldolgozott munka (»Weiberdorf«) nem került bemutatásra. Viktor Leon feldolgozásában

Drezdában adták elő 1907. szept. 8., *Die Schönen von Fogaras* címen. (Ld. Bisztray Gyula jegyz. Krk 12. köt. 257. l.)

»*Ma én is templom előtt haladtam el! A Pesti Hírlapot értem alatta.*« — A levélben említett MK-elbeszélés: *A régi műhelyben* a PH régi, 1882-es újságró gardájáról és a régi rodatció életéről szól. (Ld. PH 1908. 30. évf. 308. (dec. 25.) sz. 1—4. l. és 1909. 31. évf. 8. (jan. 10.) sz. 1—5. l. Megj. Mikszáth Hátrahagyott munkái I. köt. Emlékezőések és tanulmányok. 66—68. l. Franklin, Bp. 1914.)

»*culpa mea maxima culpa mea*« — én vétkem, én igen nagy vétkem.

»*bumedli*« — kártyakifejezés. A snapszer játékokban csomót jelent.

»*tachles*« — tachlisz — cél (héber kifejezés).

332.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/qq M. h.

»*Az újságból olvasom, hogy beteg vagy...*« — MK 1909. január elején súlyos tüdőgyulladást kapott, és napokig volt eszméletlenül élet és halál között. (Ld. Visszaeml. 1967. 271—272. l.)

»*Aehrenthal nyomást...*« — (*Aehrenthal Lexa Alajos* osztrák külügyminiszter.) A magyar ellenzéki politikusok harcot indítottak, ha már nem is a magyar vezényleti nyelv, de a magyar ezrednyelvért, a nemzeti bankért és az újonckvóta felemelése ellen. Mindezek a törekvések részint az osztrák külügyminiszteren, részint a trónörökös, Ferenc Ferdinánd merev álláspontján törtek meg.

»... szerettem volna veled egy kedélyes vacsora-estét tölteni...«
A találkozás a Tallián által tervezett időben a betegség hosszas lefolyása miatt nem volt lehetséges, amint pedig MK jobban lett, nagyobbik fia kíséretében Abtáziába utazott, áprilisban. A találkozás csak hónapok múlva, az 1910-es év elején történt meg Szegeден.

»*pártolója vagy-e még a „szűz”-nek?*« — »szűz«-dohánnyal vidéki ismerősök és különösen a délvidéki Tallián meg-meglepte az író, aki szívesen megkóstolta a »finánc« nem látta füstölnivalót.

333.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/ii. M. h.

»...*néked — akiről kívánják, hogy beteg* —« — A levél előzőiből és az azokkal kapcsolatos adatokból is megállapítható volt a hiányzó évszám, mivel MK éppen ekkoriban esett át súlyos tüdőgyulladáson.

Mikszáth válaszát ld. a töredékekben (489. lev.). Glück Frigyes, a Pannonia szálló igazgatója Mikszáth baráti köréhez tartozott. Az író fiatal éveiben gyakran megszállt e szállóban (1872—1873. évek).

334.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/rr. M. h.

»*Részvételjesen vettem hírt betegségéről...*« — A levélíró MK-val való kapcsolatára vö. 263., 286. lev.

»stádn egészségedre is jó hatással volna a falusi ... levegő« — MK lábadozóban innen is, onnan is kapott meghívást falusi levegőre.

335.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/ee. M. h.

A levél írója egy Heves, Borsod és Hajdú megyékre kiterjedt földbirtokos család tagja. Semmiféle hivatalt nem viselt azonkívül, hogy a Szihalom melletti kis községnek, ahol földbirtoka volt, »tűzoltó-főparancsnoka« lett. Lehettek azonban rejtett irodalmi ambíciói, erre vall levelének fellengős stílusa.

»...arra kérem, írjon nekem egy cikket a kiadandó *Anthológiába*...« — Nincs nyoma, hogy ez az antológia valóban megszületett volna.

A Mocsáry által említett Maczki [Valér] és Zalár [József] írók Heves megyei kapcsolatuk révén kerültek a tervezett almanach írói listájára.

336.

K: Rudnayné Veres Szilárda birtokában volt 1922-ben. Megj.: Emlékeim. Légrády, 1922. 220. l.

»Nem is képzelé, milyen kellemesen hatott rám a ... kép.« — MK 1909 januárjában említett súlyos tüdőgyulladásban eszméletlenül feküdt napokon át. Marschallné Debrecenből családi csoportképet küldött a nagybetegnek, anyja, Rudnayné pedig valami korábban divatos csodaszert. MK, mint ő vélte, ez »aconitum«-tól lett jobban. (I. m. 120. l.)

337.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 20. sz. Mnó aj. 1913. Körülbelül 25×18 cm-es, rajzlapra írott, kézi festéssel díszített levél. Az első lapján kétoldalt díszes virágcserepből kinövő, leveles, virágos, középen összehorult futónövény, a virágcserepek közelében a disznótort jelképező kövér disznó, szájában zöld ágacskaival. A hátlapján félordalt felfutó virágos fa, aljában muskátli-cserepekkel. Az aláírások ezen a hátoldalon vannak.

338.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/mm. M. h.

Rudnay Józsefné Veres Szilárda a nagy nőnevelőnek: Veres Pálnénak a leánya. A Veres családdal pedig egyrészt Mauks Ilona, másrészt anyai ágon Mikszáth is tartotta az atyafiságot. Mikszáthné le is ír visszaemlékezéseiben egy családi látogatást, amelyet Veres Pál édesanyja tett a mohorai rokonoknál, abban az időben, amikor a Mauks-leánykák még iskolás korban voltak. Ez az özvegy Veres Pálné Meskó

Magdolna, nagyanyja volt Rudnay Józsefnének. (Ld. i. m. 1957. 38—39. l.) Édesapja Veres Pál Nógrád megye alispánja volt, anyjának, Beniczky Herminnek az Országos Nőképző megalkotásáért szobrot emelt a halás utókor. (Élete, működése emlékköt. leánya életrajzban örökítette meg.) Rudnayné 1922-ben kiadta saját emlékeit. (Ld. Rudnayné Veres Szilárda: Emlékeim 1847—1917. Lógrúdy 1922). Ebben több lapot szentel Mikszáthnak.

Veres Szilárda örökölte anyja pedagógiai hajlamát, az irodalom iránti rajongását és szinte hódoló tisztelettel vette körül a nagy író. Ez különösen kitűnt a jubileumi ünnepségek megrendezése körül.

»*a csatolt papírlapokra trottakat...*« — A levél bizonyos feljegyzésekről számol be. MK talán betervezte volna ezeket új regénye, a *Károlyi István* kompozíciójába. De a mű már nem készült el. E feljegyzéseket Rudnayné közölte 1922-ben. (Ld. i. m. 204—210. l.), a család múltjának részletes ismertetésénél.

»*Omnia s i perdas, sed famam servare memento*« — Ha mindent elvesztel is, jó híredet őrizd meg.

»... *a bejárat közeléből kihozatott a plebános egy koporsót...*« — Feltehető, hogy Mikszáth Rudnayék Borz utcai (mai Nyáry Pál utcai) háza szalonjában hallotta már a koporsó-történetet, hiszen a múlt emlékei a szalonban is megjelentek és az író mindig mohón raktározott el mindent, ami megragadta figyelmét, és alkalomadtán elhelyezte ott, ahol a legjobban használhatta. Így a *Különös házasságban* is. Rudnayné idézett útja ugyanis még 1898-ban volt, a regény pedig két év múlva, 1900-ban jelent meg.

A koporsó kinyitása különben szerepel Mikszáth egy régebbi novellájában is, a Száldobosi-Papp család különös történetében. (Ld. A Száldobosi-Papp familia. Jk 27. köt. Kisebb elbeszélések 4. köt. 17—35. l.)

»*templárius*« — templomos lovagrend tagja. 1119-ben alapított, 1312-ben feloszlott rend.

»*jus gladii*« — pallosjog.

»... *a tegnapi Pesti Hírlapban olvastam...*« — Arról, hogy MK betegsége után megjelent a képviselőházban, tudósítást olvasunk Az Újság 1909. 7. évf. 60. (márc. 12.) sz. 9. l. *Mikszáth Kálmán a képviselőházban* címen.

339.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/j. M. h.

Gineverné Györy Ilona egy londoni útján ismerkedett meg férjével. Több cikket írt Angliáról, férje hazájáról magyar lapoknak. (Férjéről ld. a VÚ 1905. 52. évf. 20. (máj. 17.) sz. 316. l. Sárosi Bella cikkét.)

Györy Ilonának igen jó érzelme volt az élet reális oldala iránt. Ifjúságunk nevelésében gyakorlatibb célkitűzéseket sürgetett. Erről cikket is írt a VÚ-ban. (Ld. 1905. 52. évf. 20. (máj. 17.) sz.) Megfigyelései szerint: »az angolok ... nem tettek egy két pályát kizárólag a művelt,

intelligens családok gyermekeinek pályájává, nem tolongtak az ügyvédi, hivatalnokai, orvosi pályára, hanem elmentek a legjobb családok fiai is műiparosnak, gyárosnak, kereskedőnek . . . lettek gépészek, vegyészek, elektrotechnikusok és íme — e révén uralkodik Anglia. A lányok nem egyedül a tanítónői pályát ösztönlik el, hanem lesznek rajzolók a szőnyegbútor és tapétagyárakban, lesznek kert-tervezők. Termelnek a vásárcsarnok számára zöldséget, virágot, gyümölcsöt.*

»Múltkori levelemből, kedves Bátyám, . . . úgy értette ki, mintha az én tervem is könyv volna. . .« — Györy Ilona »Angolok« címen valóban adott ki egy könyvet, amelyben megfigyeléseit az angol élet sok területére vonatkozólag összegyűjtve közli, de ez a könyv már csak 1914-ben jelent meg. (Ld. Élet kiadás Bp. 1914.)

»Jarrold . . .« — Jókai és MK több művének angol kiadásával kapcsolatos Jarrolddal való tárgyalás. Egy eltűnt fordítás ügye, amelyre nem is tud fényt vetni, valamint egy másik mű, nyilván az *amerikai menyecske* angolra fordítása is felmerül. Ezt a fordítást vállalná és szorgalmazná Györy Ilona is.

Jarrold adta ki angol nyelven a *Szent Péter esernyőjét* N. Worwick fordításában (London ó. n.).

»annektálás« — annexió — hozzászátolás.

»most öt óriási gyűlésen kellett az elnöklő chairman tisztjét viselnem. . .« — Györy Ilona Skóciában felolvasásaival és cikkeivel sűrűn ismertette Magyarországot. Állandó előadója lett a legnagyobb angol városok Corporation Lectureinek. Az egyik skót város polgármesterét annyira elragadta előadása, hogy arra kérte, ismertesse Magyarországon ennyi hévvel Skóciát is. Így születt meg egy Budapesten, az Urániában előadott »Skócia« c. darab. (Ld. Sárosi Bella: Györy Ilona Skóciáról. VÚ 1905. 52. évf. 20. (máj. 17.) sz. 316. l.)

»chairman« — elnök.

340.

K: az OSzK Kézirattárában. Jelz. Levelestár 1958. év. 74. sz.

»Sohasem voltam vigasztalhatlanabb . . . nem mehetek. . .« — Csiky Kálmánné 1904 óta özvegy. A kapcsolatot azonban tovább őrzi a család. MK a januári súlyos tüdőgyulladás után nem gyógyult fel teljesen. Éppen ezekben a napokban — március végén — felesége unszolására elhatározta, hogy Abbáziába utazik »egy kis meleget, napfényt élvezni«. Március utolján László fiával útra is kelt. Nyilván az úti készülétek miatt nem mehetett el Csiky Kálmánné vacsorájára. (Ld. Visszaeml. 1957. 271—273. l.)

341.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/p. M. h.

»Néhányzor írtam már verseket Rózsa Kálmán kiadóhoz. . .« — Hogy Mikszáthék ezt a levelet megőrizték, és az íróhoz érkezett legkedvesebb levelek közé sorolták, bizonyítja, hogy a sok helyesírási hibával ékes levél természetes bájával kedves emléke maradt az írónak.

A korabeli divatlapokban és családi lapokban sehol sem bukkan fel Simon Rózika, sem az álnévül verse alá írt »Szikla Rózsa« neve. Rózsa Kálmán, az 1900-as évek egyik ismert népies kiadója sem vette pártfogásába verseit. A mintául küldött vers, a levél melléklete:

TÉLI HANGULAT

A földett fehér fátyólával
Takarta el a téll.
Meny[i] virág vólt, mind lehulott:
Vagy meg csipte a dérr.
s Menyi! remény volt, menyi álom.
Menynyi! szép gondolatt,
Mind! mind a semiségbe tűntek,
Egy néhány hétt: alatt,
Még néhány, ! hétt előtt azt, hittem
Boldog sors: vár reám...
A föld tekén, hogy: én vagyok tán,
Leg boldogabb, leány.
A költészettnek, fény sugára?
derengett, lelkemen.
de óh! csak néhány hétig tartott:
setét lot hirtelen.

Szikla Rózsa

342.

K: az MTA Kézirattárában. MK Kézirattöredékei. Ms 36/z.
I. bor. ff. 6.

Keltezetlen levél. Valószínű kelte 1909 tavasza.

»Szenteljen kérem pár percet az idemellékelt mutatvány elolvasásának« — A levélírónak két levele már ismeretes gyűjteményünk e kötetében (328., 329. lev.). A sok viszontagságon átment újságíró családi bajokkal küzdve, a támogatás kérésének legkétségbeesettebb formáit használja. Állításai ellentmondóak, különösen családi viszonyait illetően. A jelzett mutatvány valószínűleg a MK könyvtárában is megtalált kis, egy ívnyi anekdotagyűjtemény: *Ami jó, az el nem avul*. Rósa János 1909. Ezt a mutatványt már a 329. sz. levélhez is mellékelte. A levél kelte is ebből következtethető.

343.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/kk. M. h.

Herzog Péter életrajza nem alkotásaiban követhető nyomon, hanem annál élesebben kirajzolódik a Tiszti címtár adatainak puszta egymás mellé sorolásából. Egy iparmágnás a század első másfél évtizedében.

Br. csetei Herzog Péter főrendiházi tag, a főrendiház pénzügyi bizottságának tagja, Budapest Székesfőváros képviselőtestületének tagja, a Főváros közigazg. bizotts. tagja stb.

E tisztségeknek anyagi alapja, hogy nagybirtokos, a Magyar Gyáriparosok Szövetségének igazgatósági tagja, a Magyar Textil és Textilvegyészeti Iparosok Országos Egyesületének igazgató elnöke, elnökgazgatója az Egyesült Nagyvárad László és Hunyad-gőzmalmi r. t.-nak és még vagy tizenkét nagyvállalat igazgatósági tagja. Így természetes, hogy érdemei elismeréséül már 1896-ban megkapta a Vaskorona-rendet.

Hogy a kép teljes legyen, ide kell még iktatnunk Herzog Péter társadalmi munkásságát. 1909-ben a levél írása évében már néhány éve alelnöke volt a Szünidei Gyermektelep-Egyesületnek és alelnöke, majd elnöke lett a Hajléktalanok menhelye egyletnek.

»*hogy... tollad hatalma a nagyközönség erszenyét kinyitja-e...*« — A tárcát, amelyet MK Herzog Péter felkérésére írt és amely gyűjteményekbe nincs felvéve, ld. Az Újság 1909. VII. évf. 92. (ápr. 8.) sz. 1. l: *Penészszerű gyerekek.*

MK cikkében vádolja a társadalmat, mert még azok is, akik szívesen adakoznak mutatós jótékonycélra, ezt az intézményt pénz nélkül hagyják küzdeni. A polgárságot teszi feloldóssá, mert ennek a rétegnek van legtöbb érzelme a humánus intézmények iránt, »a gazdag arisztokrácia csak gyűjteni szeret, szegényeknek a szegényektől«. »Nem evangéliumi szeretet ez, mondaná Tolsztoj.« »A tőkék emberei elnyomortanak az általuk létesített gyárakban mondjuk, évenként százezer embert és az általuk fenntartott szanatóriumokban kigyógyítanak húszszert.«

Meg kell jegyeznünk: ezek a gondolatok felvetődnek a *Nosztly fiú esete Tóth Marival* c. regényben is. A mondanivalót ott az orvos fejti ki.

344.

K: az MTA Kézirattára. Jelz. 36/z. MK Kézirattörédei. IV. boríték. ff. 9. hátlapján.

Keltezetlen levél. Fejléce a VÚ 56. évfolyama van jelölve, így a kelet éve 1909. A levél egyéb adataiból következtetve megközelítően április 11 előtt, március végén kelt.

»*Úgy hallom .. hogy útra készülsz...*« »...*boldog ünnepeket.*« — Mikszáth 1909 tavaszán március végén tüdőgyulladásból felgyógyulva, nagyobbik fia, Kálmán László kíséretében utókúrára Lovranába utazott, ahol körülbelül 2—3 hetet töltött. Március 24-én még Pesten van, bizonyítja ezt Csiky Kálmánéhoz írott, e napon datált levele (ld. 340. lev.), amelyben — nyilván már az úti készülétek miatt — egy meghívást mond le. Április 18-án már újra Pesten van. Mint Benczúr Gyulának írja ápr. 19-én: »Tegnap érkeztem haza Délről...« (Ld. 346. lev.) Hoitsy, a VÚ-ban akkor folytatásokban megjelenő *Fekete város* kéziratá miatt ír Mikszáthnak. Húsvét 1909-ben ápr. 11—12-én volt.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/II. M. h.

A levelet mindkettőjük nevében Rosner felesége, Forgách Klotild írja. Innen a magázó stílus is. Rosner báró Mikszáthnak parlamenti ismerőse.

»húsvéti szíves jókívánatait« — Mikszáth 1909 eleji abbáziai, lovranei tartózkodása idején húsvétra néhány barátjának Lovranából üdvözlő lapokat küldött. Így üdvözölte Rosner Ervinéket is. Mikszáthot a válaszlap nem találta Lovranában. A levél kelte napján már Pesten volt. Ezért a »Lovrana, Hotel Lovrana« át van húzva a címzésen és fölébe írva: Budapest Reviczky tér 1. a.

K: az OSzK Kézirattárában. Jelz. 64/1925. (Benczúrné aj.)
»Tegnap este érkeztem haza Délről...« MK ápr. 18-án érkezett haza Lovranából.

»...utóbbi napok valóságos Benczúr-lázban ... teltek el.« — Benczúr Gyula festőművész akkor állította ki nagy képét, amelyet az új parlament számára festett: »Az Országgyűlés hódolata a király előtt.« A kép azért is keltett nagy szenzációt, mert a kor legismertebb politikusainak portréit foglalta magában.

Az Újság 1909. 7. évf. 79. (ápr. 3.) sz. 1. l. tárcarovatában: »A Múcsarnok tavaszi kiállítása« címen Yartin József így ír a Benczúr-képről: »A mesternek eddig legkiválóbb reprezentáló képe abból az egyszerű okból, hogy művész és téma megtalálták egymást. Itt aztán van fényre, pompára, ragyogásra, díszmagyarra alkalom elég, s ami a legfontosabb, soha a mesternek alkalmá nem nyílt ily előkelő pózokra...« és tudjuk, hogy a király előtt tisztelgő fényes csoportban (kivált a kissé hátrább állókban) voltak, akik fáradtan nehezedtek a jobblábukra, vagy totyakos apáthiával várták a történendőket, vagy alig szuszogtak az aszthmától, ám mégsem szabad így festeni őket, mert az a nagy kép történelmi dokumentum, s így félig nem mostani szemmel kell nézni, hanem a jövőndő generációk szemével.«

Megemlékszik a képről a VÚ 1909. 56. évf. 15. (ápr. 11.) sz. 285—287. l.; uo. 17. (ápr. 25.) sz. 346. l. »Benczúr Gyula képe«. Ez utóbbi a kép keletkezésének történetéről is szól. A festmény a nemzet hódolatát fejezi ki a király előtt Magyarország ezeréves fennállása alkalmából. (A képviselőház tulajdonában.)

A kép gondolata: az országgyűlés két házának hódolata Szmrecsányi Miklóstól ered. Benczúr elfogadta a nagy felelősséggel és munkával járó megbízást és 1899 őszén fogott hozzá. A Benczúr-képen 74 politikai vezérszerepet vivő férfi portréja látható. A festő 9 évig dolgozott rajta.

Sok portrét festett Benczúr a magyar arisztokrácia és a közélet nagyjairól. MK portréját is ő festette meg 1913-ban az író halála után. Ez lett Benczúr akadémiai székfoglalója is.

Benczúr Gyula erre vonatkozólag levelet intézett Berzeviczy Alberthez, az MTA elnökéhez 1913. ápr. 8-án:

»...Mégfestettem tehát egyik hálhatatlan költő és író, nekem felejthetetlen kedves barátomnak, Mikszáth Kálmánnak arcképét.

Kérem Excellenciádat, festett székfoglalómat kegyesen fogadni és azt a M. Tud. Akadémia leltárába, mint annak tulajdonát felvenni...« (Ld. Akad. Ért. 1913. 281. füz. 361—362. l.)

»epidemikus« — járványszerű.

347.

K-törődék: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39 cc/12. M. h. A levél végleges eredetijének K: nem ismeretes. Megj.: Az Újság 1909. ápr. 28. és Visszaeml. 1957. 273. l.

»szép, nemes hangon tartott beszéded...« — A Petőfi Társaság 1909. ápr. 18-án vasárnap felolvasó ülés keretében megemlékezett a tervbe vett Mikszáth-jubileumról. Herczeg Ferenc, az elnök méltatta Mikszáth írói érdemeit, és indítványozta, hogy köszöntsék táviratilag a súlyos betegség után tengerparton (Lovranában) üdülő írót.

A tagok lelkesen fogadták az elnök indítványát. Herczeg Ferenc a következő szövegű táviratban üdvözölte az írót:

»A Petőfi Társaság mai üléséből, melynek elnöki megnyitó-beszéde írói pályád negyven éves jubileumával foglalkozott, és melyben a Társaság és közönség lelkesen ünnepelt, fogadd tagtársaid tisztelettel és szeretettel teljes üdvözlését

Herczeg Ferenc.«

(Ld. Az Újság 1909. 7. évf. 33. (ápr. 30.) sz. 8. l.)

»...üdvözőld sürgönyödet ugyan nem kaptam meg...« — Mikszáth' mint azt a Benczúr Gyulának írt, 1909. ápr. 19-én kelt leveléből tudjuk, már ápr. 18-án visszatért Délről. Ezért nem kapta meg az ugyanaznap feladott sürgönyt, és csak az újságból olvasta el szövegét kedden, 20-án. A 23-án írott választ közölte Az Újság egy hét múlva, ápr. 28-án.

A MK íróasztalából előkerült törődék szövege a következő: *Kedves Barátom!*

Szövből köszönöm szép, nemes hangon tartott beszédedet, <melyet> <mellyel> érdememen felül emeltél ki>, <...mely egykor> melynél tömö-rebb dolgot régen olvastam. Nem hozakodom elő banális szerénységekkel, hogy <talán> érdememen felül volt. Ha az ember nem resteli a magas <csizma> cipőszarkat, hogy nagyobbnak nézzék — mért kapálódzék egy ilyen arany patkó ellen?

Ugyancsak melegen köszönöm a Petőfi társaság<től> <tagtársaim> nevében küldött sürgönyödet. Ugyan nem kaptam meg a valóság szerint azokon a <helyeken> tengerparti helyeken, ahol kereselt, de nyomatásban olvastam a szövegét. Fogadd ezért is, es tolmácsolj kérlek tagtársaimnak is hálás köszönetemet. <Az első meleg szó pályám elején onnan> <jött> <A szeretet> <A szeretet szava jól esik> <onnan>

⟨Maga a jubileum⟩ ⟨magát a jubileum⟩ ⟨Hogy szereteteket nyit-
vántottátok megdobogtatja szívemet⟩ ⟨Hogy jubiláltok⟩

⟨Hogy jubiláltok⟩ ⟨Hát isten neki, szinte természetesnek taládom.⟩
Hogy meggyújtjátok a gyertyát, azt jelenti, hogy este van.

Hogy ⟨ti is⟩ jubiláltok, ⟨az nem valami⟩ hogy engem jubiláltok,
⟨szintén furcsa csak⟩ olyan furcsának tűnik fel nekem! Hogy meg-
gyújtjátok ⟨a gyertya⟩ az ünnepi gyertyákat nekem, kevélyé lenne, de
csak ⟨meluchiót⟩ ⟨okoz⟩ melázóvá lesz, mert eszembe jut, hogy a gyertyá-
kat ⟨akkor⟩ csak este szokás meggyújtani. A melegség keresésére ⟨indul-
tam⟩ futottam el otthonról a déli partokra. — —

Mikszáth a levél második részét végleges szövegében egészen
más elrendezésben írta meg. A gondolatok kialakulásának különböző
stádiumai jól megfigyelhetők.

348.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. 10.269 Jub. gyűjt. 2. cs. 27.
Mné aj.

»a kassai Kazinczy-kör ... Nagyságodat... dísztaggául válasz-
totta.« — A MK-t ünneplő irodalmi társaságok sorában az elsők
között volt az 1898-ban alakult kassai Kazinczy Kör. Az író az
1909. ápr. 28-i ülésén választotta dísztaggá. Aláírója a Kör alelnöke:
Blanár Béla, főtitikára Eötvényi Nagy Olivér jogakadémiai tanár.
(Bővebben ld. a kassai Kazinczy Kör 1909. máj. 27. keletű levelé-
nek jegyzetében.)

349.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39 c/8. M. h. az elküldött
levél másolata az OSzK Kézirattárában. Levelestár (1958.)

»Örömet okozott s élénk hangulatot rázott fel ... becses sürgönye...
hogy a „Kazinczy Kör”... dísztagjának választott...« — A végleges
fogalmazás nem MK kezeírása, de a két levél: az első fogalmazvány és
a végleges fogalmazvány másolatának egybevetése kétségtelenné teszi
a másolat hitelességét. Tárgyi szempontból a második fogalmazvány
abban tér el az elsőtől, hogy MK ebben magát — a pályadíj elnyerése
idejét említve — ötödik osztályos diáknak mondja, míg az első fogal-
mazásban hetediket említ. Várdai szerint a jutalmat MK Rimaszom-
baton 1862/63 tanévben ötödikes diák korában kapta. (Ld. Várdai Béla:
Mikszáth Kálmán. 1910. 33. 1.) A hetediket nem ott, hanem Selmecen
járta.

A levél első fogalmazványa:

Igen tisztelt alelnök úr!

A »Kazinczy Kör« ⟨megtisztelő⟩ ⟨kitüntető⟩ ⟨határozata⟩ ⟨nekem⟩
nagy örömet okozott. Az első ⟨...⟩ irodalmi kitüntetésem is a Kazinczy
nevével van összekötve: mint rimaszombati diák a h e t e d i k osztályban
az ő munkáit ⟨kaptam jutalmul⟩ nyertem első pályadíjúl ⟨első ju⟩
irodalmi ⟨dolgozatért⟩ zsenyéért, most az élet végén ⟨az ő nevével⟩ —
pedig ⟨nevében⟩ maguk közé vesznek éppen azok, akik az ő nevébe és lelkébe
öllözködtek.

Kedves nekem az is, hogy Kassáról jö a megtiszteltetés. Hiszen már megint Kassa a főváros. A hívők fővárosa. Mert Kassán van a Szent str. — S ahol a Szent str van, onnan kell várni a feltámadást.

<Adja az> Fogadja tisztelt atelnök úr mélyen érzett köszönetemet, s tolmácsolja azt kérem többi tagtársaimnak

szerető hívők

Mikszáth Kálmán

«a Szent str» — Rákóczi Ferenc sírja. A fejedelmet 1906-ban a kassai dómban temették el.

350.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/l. M. h.

«Parancsodhoz képest eljárta ma a múzeumban ... kitértam a Szilágyi halálára vonatkozó adatokat. . . » — Horánszky Lajos kapcsolatai MK-val az író életének utolsó két évében elmélyültek. Horánszky MK-t hírlapi és levéltári kutatásaiban támogatta.

«A te nagy kulcsod kinyithatná a zárat. . . » — Felvetődik a kérdés: miért érdeklődik MK 1909-ben ilyen behatóan Szilágyi Dezső életének egyes mozzanatairól. Tudjuk, hogy alakja régebben is foglalkoztatta az író. 1894-ben, amikor a polgári házasság mellett lánzsát tört, Mikszáth *Szilágyi Dezső* címmel érdekes jellemzést írt róla. (Ld. Jk 20. köt. 110—116. l., A Tisztelt Házból 151—157. l. Országgyűlési kareolatok 242—246. l.) Vonzotta MK-t ennek a nagytekintélyű politikusnak kiváló egyénisége, testi és szellemi nagysága, hatalmas vitatkozó ereje, a sok mameluk szellemű politikus között lobogó szabad szelleme.

Mégis, nemcsak ez lehetett oka az 1909 májusában jelentkező érdeklődésnek.

Az a feltevésünk, hogy MK vagy a magyar közjogi regényhez, az *Amerikai menyecske*hez szerzett adatokat, gyűjtött alakokat — ez nagyon valószínű —, vagy volt valami más terve is: egy nagyobb művet szentelni Szilágyi Dezső emlékének.

«... a hírlapok a halálesettel kapcsolatban. . . » — Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter haláláról elsőnek a PH 1901. aug. 1-i (13. évf. 210. sz. 1—8. l.) cikke számol be. Felsorolja Szilágyi Dezső államférfiúi érdemeit, igazságügyi reformjait. Felemlíti, hogy az ő hatalmas akaratereje teremtette meg az esküdtzséket és segítette valóra váltani a polgári házasságot.

Ugyane lap más helyen (2. l.) a haláleset körülményeiről közöl részleteket. Ezekből kitérnek, hogy Szilágyi Dezső júl. 30-án érkezett haza Karlsbadból. Bérkocsin hajtattott Harmincad u. 6. sz. alatti lakására. Szolgájával ebédet hozatott, jóízűen és jól megebédelt, majd bezárkózott pihenni. Este 7 óraker még látták kijönni, de 8-kor már hiába kopogtak ajtaján. Neuoffer János ügyvéd Sz. D. barátja lakatossal felnyitatta az ajtót. Szilágyi az ágy előtt arccal előre esve feküdt. Halott volt.

«1901. júl. 26-án, vagyis halála előtt négy nappal ... pohárköszöntő alakjában politikai hatályudalát elmondotta. . . » — A PH 1901.

13. évf. 211. (aug. 2.) sz. 5. l. Szilágyi utolsó beszédével foglalkozik, s megemlíti, hogy Szilágyi Dezső 1901 nyarán Karlsbadban, elutazása előtti napon lakomát adott. Ott búcsú toaszt keretében oly szépen beszélt a szabadelvűségről, hogy környozete bámulattal hallgatta.

»Ezen beszédben ostorozta a Széll-féle kormány bűneit...« — A PH 1901. 13. évf. 214. (aug. 5.) sz. 1. l. »Belpolitikai Hírek. Szilágyi Dezső egy el nem mondott beszéde« cím alatt cáfolja Szilágyi Karlsbadban elmondott beszédét, amelyről a lapok azzal a kommentárral írtak, hogy abban Szilágyi Széll Kálmánt támadta. Münnich Aurél képviselő cáfolatát is közli. Münnich kijelenti, hogy Szilágyi ott díszebédlet nem adott senki tiszteletére, s nem mondta el a neki tulajdonított felköszöntőt. A PH 215. sz. (aug. 6.) 2. l. Belpolitikai Hírek »Szilágyi utolsó politikai nyilatkozata« c. alatt közli Darányi Ignác táviratát Marienbadból, amelyben cáfolja, hogy Szilágyi támadta volna Széll Kálmánt vagy jövő terveiről beszélt volna.

A teljes igazságot megállapítani nincs módunkban. De Széll Kálmán, aki ebben az időben (1899—1903-ig) miniszterelnök volt, bár nem szerencsés kezű, de annyira mégis hatalmas, hogy a karlsbadi ügy miatt néhány, az ebeden részt vett politikuson számonkérje az ellene irányuló támadást.

Horánszky a jelenvoltak közül említi Darányi Ignácot, Werner Gyulát és Dániel Gábort.

»Hydra« — vízkigyó. Heraklész egyik hőstette a lernai Hydra elpusztítása volt.

»Takátsanak említést tettem óhajlásodról...« — A történetíró Takáts Sándorhoz MK forrásmunkákért fordult. Feltehető, hogy Takáts Sándor segítségére Mikszáthnak *A fekete város* befejezéséhez is szükséges volt, mert annak közlése betegsége miatt 1909 januárjában félbeszakadt.

Horánszky leveléhez csatolt jegyzet az idézett korabeli lapok híreiből közöl adatokat.

»A poétával szemben elkövetett illelenségemet talán megbocsátja a malomigazgató« — A célzás arra vonatkozik, hogy Herzog Péter, a nagy iparmágnás, akinek Mikszáth a Szünidei Gyermektelep javára egy novellát írt, azzal viszonzta Mikszáth ily irányú szívességét, hogy bevásároltatta őt az Egyesült Nagyváradi és Hunyadi gőzmalmok (Arad) igazgatóságába. Ld. Herzog Péter távirata. 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 27. MTA Kézirattára, és Herzog Péter levele Mikszáthnak 1909. ápr. 2. 343. lev.

»a tantieme akrobata« — Hegedüs Sándor, aki szerette és kergette a pénzt.

»a nemzet gégeje« — Apponyi Albert, szónoki virtuozitása és nagy frázisai miatt.

351.

K: az OSZK Kézirattárában. Jelz. Levelestár 1958. év. 74. sz. (Vétel Csiky Etelkától.)

A levél keltezetlen. Keltét (1898. május eleje) a nyomdai munkálatok közben sikerült tisztáznunk. MK 1896 óta állt komaságban

Csikyókkal. Csikyné 1903-ig „nagyaságos”. Ez időközben május 18. csak 1898-ban esett szerdára. Időben a II. kötethez (221. lev. után) sorolható.

MK egészségi állapota ekkor még megengedte, hogy estéit társaságban töltsse. Kirándulásaik színhelye ily esti összejöveteleknél gyakran volt a budai Öreg diófa vendéglő is, ahol sok kellemes nyáreleji napot töltött a Rudnay, Csiky, Mikszáth család. (Ld. a képmellékletben közölt társaslapot.)

»Károlyi Pista el nem mondott tósztaja« — A szenvedélyesen tósztozó képviselő felett MK sokat gúnyolódott. Így az *Országgyűlési Karcolatokban* is (1892. 237., 273. l.) Károlyi azonkívül mint előkelőkódő arisztokrata volt ismert. (Ld. Király István jegyzeteit az *Új Zrínyiáshoz*. Krk 10. köt. 334—335. l.)

352.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Jub. gyűjt. 1. cs. 24. Mű a j.

»Máramarosszigeten a Szilágyi István Kör ... egyhangúlag elhatározta, hogy Nagyságotat ... a Kör dísztaggá válassza.« — Az irodalmi kör az elsőik között volt, akik Mikszáth Kálmánt üdvözölték. A kör névadója akkor csak tizenkét évvel azelőtt halt el, de ma is felmenti minden irodalomtörténet, amikor Arany János nagyszalontai éveivel foglalkozik.

Az irodalmi kör ezzel az üléssel csak megkezdte Mikszáth ünnepelését. A következő évben, 1910. február 6-án nagyobbszabású jubileumi ünnepséget rendezett, amelyen Mikszáth életének családi epizódjairól nagyon kedves képet festett Mikszáthné adatközlései alapján Perényi Zsigmond, a megye főispánja. (Ld. Máramaros 1910. febr. 10.) Ebből a felolvasásból az is kitűnik, hogy Mikszáthot milyen szálak fűzték a városhoz. Perényi Zsigmonddal az ismeretség »egy külföldi fürdőhelyen« — valószínűleg Rohicsen — kezdődött. Később, bizonyosan Perényi hívására, Mikszáth ebben a választókerületben jelöltette magát. (Ld. Mikszáth választát ld. 376. lev.)

353.

K: az OSZK Kézirattárában. Jelz. 1955/82. (A Magyar Asszonyok Könyvtárából.) Megj.: Mauks Kornélia: Mikszáth Kálmánról. Bp. 1921. 24—27. l.

Keltezetlen.

»Ezt a levelet ma írom, de csak holnap, kedden ... fogom postládába dobni. ... « — A levél dátumának megállapítását a fenti nap megjelölése mellett az teszi lehetővé, hogy Mikszáthné öt év múlva, egy Benczúr Gyulánának írott, 1914. május 18-án kelt levelében ezt írja: »ma, áldozócsütörtökön volt szerencséje uramnak hozzátok itt Horpácson« — Áldozócsütörtök 1909-ben május hó 20-ára esett. Így a levélírás napja május 17. A levélírás évét kétségtelesen tesszik MK-nak Benczúrék telekvásárlási ügyének bonyodalmaival foglalkozó további levelei (364., 367. lev.), amelyek keltezettek.

»...megvette Macska, Szorcsik és Pöstényi a Múzeumtól.« — Az eredetileg Nagy Iván-féle telket a három tulajdonos a balassagyarmati múzeumtól vette meg. Macska István azonban semmi körülmények között sem volt hajlandó a telket áruba bocsátani, így a vásárlás meghiúsult. Mindamellett maga a látogatás kellemes napot jelentett MK-nak és a festőművészeknek is.

A Benczúr-házaspár látogatásának előzményeiről és a nap lefolyásáról derűs és mozgalmas képet fest Mauks Kornélia fent idézett visszaemlékezéseiben (31—39. l.).

MK emlékeztén Benczúrné magyaros stílusú levelőre, amelyet tél végén, betegsége idején küldött neki, magyaros ebédet főzött, de Benczúrék megérkezésekor tűnik ki, hogy a festő diétázik. Így Nollka gyors intézkedésére rántott csirke és habkoch kerül a vendégek elé, viszont a levágott malacot csaknem teljes egészében Mikszáth fogyasztja el. Az ebéd utáni séta, a gyönyörű, fenyővel beültetett telek megtekintése, négylevelű lóhere keresgélés mind derűs epizódjai a napnak. A tárgyalás sikertelensége végül is elrontja a látogatás hangulatát. Különösen MK-t szomorítja el: »Benczúrék elmenetele után szegény Kálmánt teljes csüggedés fogta el. Csendesén összehúzódott egy nagy karosszékre, egész este nem szólt egy szót sem.«

354.

K: az MTA Kézirattára. Jelz. Ms 38/j. M. h.

»Újságróli működésem negyven éves fordulója...« — Gelléri Mór MK egykori (1878—1880.) szegedi újságrótársas. Első közgazdasági jellegű dolgozatai a Szegedi Híradóban és a Tiszavidéki Újságban 1869-ben jelentek meg.

A küldött levél nyomtatott sablon. Belső lapjára írta Gelléri a maga személyes közleményét MK számára.

Gellérinek része volt MK Szegedre szerződötetésében. (Ld. Szegedi Napló huszonöt éve 1878—1903. c. jubileumi Albumban. (Szeged 1904.) MK szerződötetése a Szegedi Naplóhoz. 64—67. l.

355.

A levél eredetije az MTA Kézirattárában. Jelz. Jub. gyűjt. 1. cs. 17. Mnó aj.

»Büszkévé tett a szíveshangú levél, mellyel ... dísztagunkká történt megválasztását megköszönte...« — MK 1909. ápr. 29-én kelt levelére ez a levél a válasz. Tulajdonképpen kísérlőlevele a dísztagságról szóló oklevélnek. A kassai Kazinczy Kör tagjai között ott szerepeltek a kassai jogi akadémia tanárai is. A lovetlet aláíró főtitkár is a Jogakadémia tanára, Eöttevényi Nagy Olivér. A levél másik aláírója a Kazinczy Kör akkori elnöke: Münster Tivadar, Kassa egykori polgármestere.

356.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/vv. M. h.

MK ebben az időben a tervbevett jubileumi kiadványsorozat jövedelméből erdővásárlásra gondolt (egyszer bányát is akart venni).

A nyár folyamán végül is megvásárolta Horpács határában a Szomolyapusztához tartozó erdőt a Kármor hegy oldalán. (Ld. Visszaeml. 1957. 276—277. l.) Bizonyos azonban, hogy a tervezetések között volt olyan is, hogy a »drága« jelzővel emlegetett Nyitra környékén vásárolt volna erdős részt, hiszen azt tervezte, hogy juhászatot kezd, apja régi juhászának ivadékat is oda telepíti, kis házat épít az erdőn, ott lakik majd nyáron. A jubileumi bizottság azonban május 27-i gyűlésén úgy döntött, hogy a jubileumi kiadás bevételeinek felerészén az író anyai őseinek, a farádi Vereseknek horpácsi birtokát vásárolják meg. Így esett a választás a két Veres birtok közül az egyikre, a borsosberényi szomolyai erdőre. (I. m. 1957. 275—276. l.)

A nyitrai ügyvéd levele a vásárlási szándékkal lehet kapcsolatos, annál is inkább, mert konkrét adataink vannak rá, hogy Mikszáth már 1906-ban Thuróczy Vilmos Nyitra megyei földbirtokost ilyen földvásárlásban nyújtandó segítségére kéri. (Ld. 1906. aug. 18-án Horpácson és aug. 31-én Cirkvenicán kelt Thuróczy Vilmosnak írott leveleket.)

357.

K: a Kisfaludy Társaság irattárában az MTA Kézirattárában. Jelz. 1909/61.

MK nemigen tartotta be a határidőket, amelyeket reá szabtak szerkesztők, kiadók, irodalmi társaságok, egyesületek. A felolvasás nem is történt meg.

358.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 62. Mné aj.

A levél kelte: 1909. jún. 2. MK Horpácson idézik.

»Téged magyar nemzetünk jubilál... Én... szűk körben...«
— Egy hetvenkötéses öreg író kissé szomorú levele ez, ötven éves írói működésének elismerését várva. Könyves Tóth Kálmán egyike volt a vidék legtermékenyebb kultúr munkásainak.

»Tedd meg öreg barátod iránt!« — MK nem hagyta visszhang nélkül az öreg író kérését. Mert nem véletlen, hogy a VÚ hasábjain úgy két hét múlva (ld. VÚ 1909. 56. évf. 25. sz. (jún 20.) 524—525. l.) cikk jelent meg Könyves Tóth Kálmánról. A név nélküli cikk a levél visszhangjának látszik: különösen ilyen sorai: »Nekünk kedves, régi hívnünk és munkatársunk — a leghívebbek és legrégebbek egyike... Nagyon szorgalmas munkatárs volt a 60-as, 70-es években, alig volt szám, melybe ne írt volna...« Az újság az öreg író arcképét is közölte.

359.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/l. M. h.
Gyűjteményünknek időrendben ez a második Horánszky levele. Az első levél kelte 1909. máj. 4. 350. lev.

»szerencséltség... egy szerény kártyapartira.« — MK szívesen kártyázott, bár nem állt a logjobb kártyás hírében. Nem is a kártya, inkább a társaság vonzotta őt, köréje gyűlt tisztelőinek baráti csoportja, akik szívesen kísérték éjfélután hazáig is az elbűvölően anekdotázó író. (Ld. Herczeg Ferenc akadémiai emlékbeszéde. 1928. MTA Emlékbeszédek. 20. köt. 6. sz. 2. 1.)

Horánszky az öregedő MK-nak nagyrészt korához illő öregurakból hívott össze egy kis kártyakompániát. Ezek az öregek valamennyien jelentősebb szerepet töltöttek be egykor közéletünkben.

»Nagyon örülnék, ha fiaidhoz is szerencsém lenne...« — MK fiai 1909-ben már felnőtt férfiak. Kálmán László, 24 éves, Berci 20 éves. Divatos fiatal emberek lettek. MK öltözkézésében régimódi, kissé hanyag volt, de csinos fiaival büszkén jelent meg társaságban.

360.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/nn. M. h.

»Már ötödik hete gyógyítatom magam az idegesség ellen« — Maria-Grünben híres idegszanatórium volt, gazdag emberek divatos gyógyhelye.

A levél írója, Latinovich Géza nagy világljáró volt, jól ismerte a külföldi gyógyhelyeket. MK-val való kapcsolata még a szegedi évekből ered. A szegedi átvíz idején lent járt Szegeden és cikkeket írt a pusztulásról. (1879.) Így »Romok közt« címmel az Egyetértésben. (Szinyeyei: Magyar Írók.)

361.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 19. Mné aj.

A levél fogalmazója, mint az minden más irodalmi körnél is általános szokás volt, a Kör titkára: Kardos Albert. A levél tulajdonképpen egy kis tanulmány Mikszáth írói művészetéről. Olyan írói tulajdonságokat említ, amelyek Mikszáthot felfelé ívelő pályáján jellemezték (egyszerűség, műfaji gazdagság, természetes realizmus).

A debreceni Csokonai Kör sok kiváló íróval segített első szóhoz és művei kiadásához. Kiadványai a Csokonai Könyvtár sorozatban, Évkönyvében és önállóan is megjelentek. A Kör elnöke 1909-ben Géresi Kálmán: a debreceni tankerület főigazgatója volt.

362.

K: nem ismeretes. Megj.: PH 1909. 144. (jún. 19.) sz. 9. 1. Fogalmazványának töredéke az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 12. M. h.

»Falun tartózkodván csak ma vettem a Csokonai Kör meleg hangú levelét...« — MK június 5—12-ig Horpácson tartózkodott. A levél teljes szövegét csak a fent idézett lapból ismerjük. Befejezetlen variánsa a következő:

Falun tartózkodván csak most vettem a Osokonai Kör meleghangú üdvözlét,

Ha barátja volnék a frázisoknak, és csinálni akarnám magamat, azt mondanám, hogy új erőt meríttek az elismerő szavakból a jövőre stb. De biz én nem meríték új erőt. A napsugár, mely az ősz tájékat éri, már nem fokozza a termőképességet. Az már csak egy kis nyájas hangulatot önt szét.

<Mindazonáltal> Mindamellet nem kis örömet okozott nekem a Osokonai

363.

K: a debreceni Déri Múzeum Történeti Adattárában. 125. sz. (Lelt. sz. I. 1925. 33.) (Vétel K. Tóth Kálmán hagyatékából fiától K. Tóth Mihálytól.)

»*Falun lévén (a „Grundon”, ahogy nevezem a kis... birtokomat)...*» — MK 1905. óta mindig itt kezdte a nyaralást. A forró napokra (júl. közepén, aug. elején) külföldi fürdőre utazott, az őszeleji napokat megint szívesen töltötte Horpácson.

E levél válasz K. Tóth Kálmán MK-nak frott 1909. jún. 2. Dobrecenben kelt (358.) levelére. A késés okát maga az író magyarázza horpácsi tartózkodásával.

»*A tárca iránt érdeklődtem az „Újságnál”*»... — Mikszáth K. Tóth Kálmán tárcáját Az Újságban nem tudta közölni, de kárpótolja őt a VÚ hasábjain írott cikkel, mely az öreg író képét is hozza. (VÚ 1909. 56. évf. 26. jún. 20. 524—525. l.)

»... *mielőtt végképp üthagyjuk egymást...*» K. Tóth Kálmán 14 évvel élte túl őt.

Megemlítjük még, hogy a VÚ az író közbenjárására uo. egy verset is közöl Könyves Tóth Kálmántól: »*Öt évtized után*» címmel.

364.

K: az OSzK Kézirattárában. Jelz. 1955/82. (Magyar Asszonyok Kvtárából.)

»*Mindamellet jól áll az ügy — a fundus nem lehet a Macskáké.*» — MK nagyon szerette volna nyélbeütni a telek megvásárlását, hogy Benczúrékát odacsalogathassa kedves Horpácsára. (Vö. 353. lev. és jegyz.) Ezért eszel ki különféle tervet a telek megszerzésére.

»*Tegnap kaptam ajándékba egy másfeléves szeláttelt szarvast*» — Érdekes, hogy Mné a Visszaeml.-ben éppen a levél kelte előtti napon történt kirándulás leírását adja, de tévesen emlékszik az időre, mert az erdei sétát és a jubileumi kiadásból megvásárolandó új birtokrész megtekintését augusztus végére teszi. Ebben említi: »*Másnap aztán jelentik, hogy a borsosberényi illetve szomolyai földbirtokos egy szép fiatal szarvast küldött ajándékba.*» (Visszaeml. 1957. 276—277. l.) A szarvas ajándékozás ténye (júl. 3.) bizonyítja, hogy Mikszáthné rosszul emlékezett az időre.

A szarvas tórnája lett MK utolsó: *Mohora, Mikszáthfalva és a szarvas* c. elbeszéléseinek. (Mogj. a VÚ 1910. máj. 15. jubileumi számában.)

»Németke« — MK fia, Borci. (Ld. a róla szóló novellát: *Németke* Jk 16. köt. 15—24. l.)

»Nelli sógornőm... a Szontagh-féle öreg ház padlásán... keresi a Pongrácz Eszter imakönyvét...« Szontagh Pál egykori kúriája padlásán még akadnak régi könyvek, amelyeket tudománykedvelő gazdája őrzött Horpácson. Egynehány MK könyvtárába is átkerült a kis birtok megvásárlása révén.

Mauks Ilonáéknak volt egy Pongrácz Eszter nevű rokonuk, aki 1873-ban ment férjhez Móhes Józsefhez. (Ld. A Nyéki Méhes család és a rokon családok. 56. l. Összeáll. Nyéki Méhes Mózes. 1933. (Szorzó)) Lehet, hogy ennek imakönyvéről volt szó, talán régi, családi beírásokat rejtett, amint az e korban gyakori.

»Vagy tíz nap múlva pedig már Rohison leszünk«. — Az író utolsó éveiben Rohicsra (ma Rogaska Slatina) járt nyaralni, ahol emléktáblával jelölték meg azt a tölgyet, amely alatt üldögelni szokott. A fürdő nevét MK hol ts, hol cs, hol tseh véggel írja.

365.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/mm. M. h.

»férjem... Szépen javul és erősödik, de...« — Rudnayné férje betegségének javulásáról ír. A kór súlyosabb volt, mint hitték. Rudnay ősz elején meghalt. (Ld. Rudnayné 1909. okt. 10-i levele MK-nak.)

A levélben említett *nyílt levél* később 1910-ben más formában jelent meg, nem Mikszáthnak, hanem Bárczy István polgármesternek szólt.

Rudnay Béla bizonyára mint főkapitány lehetett segítségére a jubileumi bizottságnak.

»a magnetikus álombeli jóslat...« — Erre vonatkozólag Rudnayné: Emlékeim 1847—1917-ben a következőket mondja el (226. l.): »Tartsányi Ezekiel, Ebecken lakó öreg fiskálisnak Ilona nevű leánya, aki később Tihanyi Bélához ment férjhez, abban az időben, mikor a Szklabonyán lakó Mikszáth Jánosné szíve alatt hordozta Kálmán nevű fiát, alkalmasint nonában, vagy más letargikus álomban hónapokon át betegen feküdt (ezt akkor közönségesen magnetikus betegségnek nevezték...)

A behunytt szemmel álomban fekvő hölgy jóslatokat mondott az ágyánál megjelenteknek, melyek többnyire beteljesedtek. Így Mikszáthnének tett jóslata a Mikszáth-családban sűrűn emlegetés tárgya volt: »Születni fog egy fiú, kinek neve lesz Jézus. Születni fog a Révész funduson: nagy ember lesz belőle, úgy, hogy még Gyarmatot is ki fogják elűzte világitani.«

A fiú — mint megjegyzi az emlékirton — jan. 16-án Jézus nevenapján született egy olyan telken, amely valaha a Révész családé volt.

A foljegyzést Rudnayné — mint írja — MK írásával őrizte. — Balassagyarmaton a jubileum alkalmából valóban rendeztek, talán éppen a jóslatról tudomást szerezve — kivilágitást.

»...köszönetet kell mondanom a hölgybizottság nevében is...« Rudnayné lelkes agitációjára 1909. ápr. 5-én egy jubileumi hölgybizottság alakult, amelynek célja az volt, hogy minél szebbé és az író érdemeihez méltóbbá tegye a jubileum ünnepségeit. A bizottság egyik elnöke Rudnay Józsefné, a másik Zsilinszky Mihály államtitkár felesége lett. Tagjai között Pest legtekintélyesebb asszonyai foglaltak helyet, az arisztokrácia is szép számmal volt képviselve. MK-ról naponta közölt hírt a budapesti sajtó a jubileum előkészítésével kapcsolatban.

»Küldöm a nyílt levél fogalmazványát...« — A levél különböző szervezetekhez felhívást tartalmazott a jubileumi kiadás propagálására (iskoláknak, törvényhatóságoknak stb). Nyílt levél helyett körlevél lett belőle.

366.

K: 1922-ig Rudnayné Veres Szilárdu birtokában. Jelenleg ismeretlen helyen. Megj.: Rudnayné: Emlékeim 1847—1917. (1922.) 223—224. l.

A levél keltezetlen. (Mogállapításunk szerint Rohicsón. 1909. július 14. körül kelt. (Ld. 367. lev.: júl. 18: »Már mintegy egy hete vagyunk itt...«)

»Lehetetlen, hogy... meg ne köszönjem... a., Veres házból' jött ajándékot.« A »Veres háza ajándéka a Szent Péter esernyőjének nagytott mása, kerti bútorba tervezve. Talpazatán ezüst lapon a következő felírás volt olvasható:

Mikszáth Kálmánnak
»Szent Péter Esernyője« alatt
pipaszó mellett eltöltendő derült órákat
kívánnak
a »Veres házból«
és a magyar nők egy kis csoportja
1909.

Mikszáth Kálmán ezt az ajándékot köszöni meg az idézett levélben.

»a bizottság programjának főpontját félti, vagyis a horpácsi... földek megvásárlását...« — A jubileumi »nemzeti ajándék«, a földvásárlás ügye már ekkor köztudatba került. Rudnayné és Zsilinszky Mihályné elnöklésével megalakult a Hölgybizottság, amely 11 hónapig dolgozott az előkészületeken. Először azt tervezte, hogy társadalmi úton történő gyűjtéssel egy nagyobb és értékes műtárggyal ajándékozza meg az író. (Vö. i. m. 223. l.)

A Hölgybizottság utóbb belátta, hogy okosabb lesz előfizetők gyűjtésével segíteni a bizottság főprogramját, azaz az MK-művek jubileumi kiadását. Ezt a tervet maga MK is támogatta később, amikor az előfizetések nem mentek olyan ütemben, mint azt a kiadó és az író is remélte.

»ezt a gyűjtést sokan félre is érthetnék.« — Mikszáth a Hölgybizottság gyűjtésének első formájáról beszél. Mert olyan ötlet is hangzott el a Hölgybizottság megbeszélésain, hogy a gyűjtött pénzt egy dobozban át kellene nyújtani MK-nak, hogy ő döntse el, mit vesz rajta. (Ld. i. m. 223. l.) Ez ellen az alamizsna ellen tiltakozott Mikszáth egy újságról előtt, kijelentvén, hogy csak műve ellenértékéért fogad el tiszteletdíjat és ezt magyarázza meg levélben is.

»Három hétig maradok Rohácson« — Rudnayné aug. 5-én már Postre címezi levelét MK-nak.

367.

K: Az OSzK Kézirattárában. Jelz. 1955/82. (A Magyar Asszonyok Kvtárából.)

»... bizonyos Jaskovich nevű professzor...« — MK még mindig nem mondott le arról a tervről, hogy Benczúrék Horpácson telepedjenek le nyári szállásra. Szövevényes fantáziájával egész haditervet eszel ki. A balassagyarmati Múzeum akkori igazgatója, Jaskovich Ferenc egyszersmind a gimnázium igazgatója volt.

»Ennek az eredménye az idecsatolt levél« — Révai Jaskovichnál nyilván egy Macskáék elleni újabb fizetési meghagyást járt ki a telek ügyében.

Mikszáthné is levelezett ugyanez ügyben Benczúrnéval (OSzK Kézirattára. Jelz. N. sz. 1955. óv. 82. sz.):

Kedves Piroskám!

Végre abba a helyzetbe jutottam, hogy ígéreteket beválthatom és referálhatok a horpácsi telekről. A jegyzőtől többszöri levélváltás után megtudtam a következőket: Macska semmi sztn alatt se hajlandó a telket eladni; magához vállotta már a többi két részt is, ami nem volt a nevében, és a fák legnagyobb részét már ki is vágatta és eladta. A falut egész elcsúfította. Az a kopár, letarolt pusztaság a falu közepén igen siralmas kép.

Bizony nagyon szomorú, hogy a magyar paraszt ilyen bárdolatlan még, semmi érzéke sincs a szép iránt. Pár forintért elpusztította a falu díszét.

A jegyző továbbá még azt is írta, hogy miután a Macska telke már nem kapható — nem tett lépéseket az orosz gróf telke iránt, hogy az eladó-e? Ha az orosz gróf (Berchtold) telkére reflektáltak, légy kegyes azt nekem tudatni, én aztán írok a jegyzőnek, hogy tudakozódjék ez irányban — de ez már persze nem oly szép, mint a Macska féle befáztott telek volt — bizony én sajnálom legjobban, hogy nem sikerült ez a dolog — férjem valóságosan kétségbe van esve, hogy nem lehettek vele egy faluban.

Istenem, milyen jó lett volna!

Maradtam szerelettel tisztelő híved

Mikszáthné

Benczúrék végül is Dolányban telepedtek le (Benczúrfalva).
»faktor« — tényező, itt ténykedő személyt jelent.

»Itt ülök egy bolond nagy tölgyfa alatt...« — Mikszáth által említett tölgy képe megvolt a család tulajdonában, a fürdőhelyen levelezőlapon sokszorosítva lehetett kapni. (Ld. MTA Kézirattárának Mikszáth képanyagában.)

368.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz.: Ms 39/mm. M. h.

»Van nekem még egy... tervem...« — Úgy véljük, ez az újabb terv az Uránia színházban rendezendő előadássorozat terve, sok élőképpel Mikszáth írásainak illusztrálására, néhány rá vonatkozó vagy művéből vett jelenettel.

»ha valamely eszmét... jónak... tétel, mintegy végzetszerűleg ragadtatik megvalósításának elősegítéséhez.« — Az idézet Veres Pálné 1867. máj. 24-én az Országos Nőképző Egyesület alakuló ülésén elmondott beszéde elejéről való. (Ld. Rudnay Józsefné—Szigethy Gyuláné: Veres Pálné Beniczky Hermin élete és működése. Bp. 1902. 177. l.) A beszéd a Tigris-szállóban hangzott el.

»A selmeci pipát« — a Mikszáth hagyatékából több selmeci pipa került az MTA ereklyéi közé, onnan egy részük Balassagyarmatra, a Palóc-múzeumba.

369.

K: a Nemzeti Múzeum Görgey család levelestárában. Megj.: 1. Kozocsa Sándor ITK 1932. 42. évf. 421—422. l. — 2. Fábíán István: Magyar Írók levelei XV—XX. sz. Bp. 1938. »A tanítás problémái« 21. sz. 374—377. l.

»A „Fekete Város” egy családi legenda körül forog« — MK a jelen esetben a *Fekete város* közlése kapcsán nyilatkozik a regényről a Görgey család egy toporci leszármazottjának. (A regényt a VÜ 1908. (okt. 18-i) 42. sz. 843. l. kezdte közölni, majd az író súlyos tüdőgyulladás miatt 1909. jan. 3-i számában a közlés megszakadt és csak febr. 28-án folyt tovább, amikor Mikszáth felgyógyulása után tovább írhatta a regény folytatásait. Mnó Visszaeml.-ben (1957. 274. l.) helytelenül emlékszik úgy, hogy csak ápr. 18. után, Délről visszatérve folytatta újra.)

»Görgey István említi egy munkájában« — A munka, amelyről MK beszél »A Görgey nemzetség története« Athenaeum, Bp. 1904. 48 l. Görgey István nem a történeti részből, hanem a családban elterjedt *mondából* merít. A 47. lapról: »... elmondom, most minden szöpités nélkül egyik szépesi alispán Görgeyről, ami még megmaradt emlékezetomban néhai atyám egykori elbeszéléséből.« Görgey István apja a monda két motívumát: a polgármester agyonlövését és az alispán lefejezését mesélte el fiának megemlítvén a vérrel szerzett föld meséjét is.

Görgey Albert Kornél a levél írója dédapja révén rokona Görgey Istvánnak, aki testvéröccse volt Görgey Artúrnak.

»A Görgey család pusztán keret...« — a fiatal Görgey Albert viszont a család okmányokban fennmaradt történetére hivatkozik.

»Jósika elve hagyta Zách Klárát« — »Klára és Klári« regény az Anjouk korából. Írta Jósika Miklós. I—II. Post. 1863. A történelem szerint a Róbert Károly családjára támadó Zách Feliciánt egész családjával kiirtották.

»Carlyle« — az esztétikus — szívesen formálja út a történelmet a hangulatkeltés kedvéért, mert ilyen adottságai vezetik a történetírásban is.

»...élt Quendel, Fabricius...« — A Fabricius család kiterjedt család volt a felvidéken.

370.

K: az OSzK Kézirattárában. Jelz. 1939/13. (Vétel az Ernst gyűjteményből.)

A levél kelte: 1909. aug. 17. (Levelezőlap-bélyegzőn.)

»Ilona napkor, a mi saját Ilonánk dacára...« — Enyediné és Mikszáthné is Ilona volt.

»...oly régen nem hallottunk hírt...« A levelezőlap soraiból azt látjuk, hogy meglazultak a kapcsolatok az özvegy és a család között. Zsótér Ilona később (1911.) újra férjhezment az igen szerényen élő gróf Niczky Andrásához.

371.

K: az MTA Kézirattárában. Egy Benczúr festményről készült levelezőlap alakú fénykép hátlapján Benczúr Gyuláné kezétől. (MTA Kézirattár Mikszáth fényképgyűjtemény.)

»„Pipacsok a búzában” Mik- nem: Benczúr Gyulától...« — A kép búzaföldön, érett kalászkok között játszadozó, rózsás arcú, meztelen kis puttókat ábrázol. A vele kapcsolatos szellemes utalás világos: MK egyik 1890-ben megjelent elbeszéléskötetének címe: *Pipacsok a búzában*. A kép rózsás testű kis puttói is ilyen pipacsok, de nem MK, hanem Benczúr ábrázolásában. Ez a hasonlat adja a levélke érdekeségét és dokumentum jellegét.

A képeslap borítékban érkezhett, mert postai pecsét nincsen rajta. Mivel a boríték elveszett, nem állapítható meg a kelet helye. Az a valószínű, hogy Benczúrék valamilyen fürdő- vagy üdülőhelyről, esetleg külföldi tartózkodási helyről üdvözölték a családot.

Mikszáthné és Benczúrnó levelezése MK halála után is folytatódott. (Ld. Mikszáthné leveleit az OSzK Kézirattárában Benczúrnéhoz. Levelestár.)

372.

K: 1922-ben Rudnayné Vores Szilárda birtokában volt. Jelenleg ismeretlen helyen. Megj.: Rudnayné: Emlékeim 1847—1917. Légrády (Bp. 1922.) 227. l.

»*Olvastam a Mikszáth és Maddchfalvára vonatkozó ötletet...*« — Még a jubileumi Hölgybizottság megalakulása alkalmával (1909. ápr. 5.) adott programban szerepelt az a kívánság, hogy szülőfaluját, amely előbb Szklabonya, majd Kürtabony nevet viselte, most, jubileuma alkalmából Mikszáthfalvára változtassák. Az ötletet tehát a Hölgybizottság vetette fel elsőnek ápr. 5-én. (i. m. 222. l.) Később a Budapesti Hírlap hasábjain újra előtérbe került a téma (1909. júl. 17-én.), mint egy sátoraljaúj helyi tanító ötlete.

»*A selmeci pipából se szittam még...*« — A selmeci nők a pipát is a Hölgybizottság kérésére küldték MK-nak. (A nagy, díszes faragású tajtékipipát Mikszáthné férje halála után más reliquiákkal együtt az MTA-nak adományozta.) Az ajándékozó, Rudayné aug. 5-i levele szerint Király Ernő selmeci líceumi igazgató neje, Händel Valéria, a honti főesperes leánya.

»*Nem akarom háborgatni ... gyászban...*« — Ebben az időben halt meg Rudnay József, egész nyári betegeskedés után.

373.

K: a Nemzeti Múzeum Görgy család levelestárában. Megj.: Kozocsa Sándor: Mikszáth Kálmán két ismeretlen levele. ITK 1932. 42. évf. 421—422. l.

Ez a levél tulajdonképpen folytatása az ugyane tárgyban írott 1909. aug. 16-i keltezésű, 369. lev.-nek. Egyébként Mikszáth nemcsak a Görgy család történetéből merített. Takáts Sándor monográfus történetirő, éppen a *Fekete várossal* kapcsolatban sok segítséget nyújtott az írónak. »Legérdekesebb a dologban — írja — hogy Mikszáth a *Fekete város* című regényben nemcsak hogy felhasználta azokat az ismeretlen adatokat, amelyeket ez alkalommal hallott I. Lipót koráról, de még ki is színezte azokat...« Tudott dolog, hogy a regény végén Lőcse városa lefejezteti Görgy alispánt. Figyelmeztették MK-t hogy ne így fejezze be a regényt. Az öreg Görgy István is abszurdumnak mondta Görgy alispán esetleges kivégzését. — »Mit — kiáltja erre Mikszáth — abszurdum! No, hát-mostmár azért is lefejeztetem Görgy alispánt. Egy fillér ára kogyelem sem leszen.« (Takáts Sándor: Hangok a múltból. 405. l.)

Takáts visszaemlékezésével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy Görgy István maga említette családjá történetében (Ld. A Görgy nemzetség története. Bp. 1904.), mint apja által elmondott hagyományt, Görgy alispán lefejezését, hozzátéve, hogy ennek valahol lőcsei forrásokban nyomának is kell lennie.

374.

K: nem ismeretes. Közölte Révay Mór János: Írók, könyvek, kiadók. (Bp. 1920.) II. köt. 225—227. l.

A levél keltezetlen.

»*Nagyságod műveinek... gyűjteményes kiadása...*« A levél részletes megvilágítása annak az akciónak, amely MK műveinek jubileumi

kiadásával kapcsolatban megindult. A terv már 1909 tavaszán felvetődött. A jubileumi bizottság május 27-i gyűlésén Beöthy Zsolt indítványozta, hogy adassék ki egy díszmű Mikszáth Kálmánról, azonkívül adassék ki minden művönök népszerű kiadása, melynek fele előfizetési ára az ünnepeltnek nemzeti tiszteletdíjajánlatként adassék fel.

Mikszáthok júniustól július közepéig Horpácson, majd július közepétől aug. elejéig Rohicsen nyaraltak, aug. elején tértek vissza Horpácsra, ezért várta itt őket a birtokvétel tervét ismertető levél. (Visszaeml. 275. l.) Ezt a levelet már a jubileumi bizottság intézhette Mikszáthhoz. A bizottság később a tiszteletdíj közvetlen átadása helyett a birtokvásárlást egy határozat szerint maga bonyolította le, és erről MK-t értesítette.

»Az Ön anyagi részesedését...« — Révaiéknak, akik szerződés szerint MK minden kiadását örökjogon megvették, úgy hogy MK-t már írói tiszteletdíj sem illette volna meg, nyilatkozniok kellett, hogy a művek jubileumi kiadásának előfizetők útján befolyt jövedelmét (Mikszáthné szerint annak felét) a birtok megvásárlására átengedik. A levél e nyilatkozatot foglalja magában, és nem sokkal azután kelhetett, hogy a Bizottság MK-nak a fent említett értesítést megküldte, így valószínűleg nyár végén, vagy ősz elején. A nyilatkozat szövegeése igen óvatos.

»Sikerül-e kiadóival... megállapodást létesítenie...« — MK művei nagyrészt Révai kiadásában jelentek meg, de egyes műveit Légrády adta ki, majd Róvainak erős versenytársa lett Franklin. Ezért nem is sikerült MK minden művét a jubileumi kiadásba bevinni. (Ld. *A Noszty Jű esete Tóth Marival, A jekete város.*) Révai és Franklin viszonya nem volt jó a későbbi időben sem. Hosszas per keletkezett közöttük. (Ld. Révai—Franklin per. 1912. Kézirat gyan. Révai.)

375.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/00. M. h.

»szíveskedjék a lapomnak... szánt kéziratából valamit küldeni.« — Sebők Zsigmond 1909-ben önálló gyermeklap alapítására határozta el magát. A *Jó pajtás* c. kis lapja 1909. okt. 3-án indult.

Tudjuk, hogy MK igen gazdag termést hagyott a gyermekirodalomnak is. Legutóbb W. Petrolay Margit állított össze gondos bibliográfiát az író szétézártan megjelent ifjúkori és ifjúsgági irodalmi munkáiról. (Ld. Mikszáth Kálmán elfelejtett ifjúkori írásai. ITK 1956. 60. évf. 3. sz. 289—299. és 4. sz. 423—430. l.)

»Nagyon büszke lennék, ha a mutatványszámok Mikszáth szeltemével kelnének útra.« — Sebők kérését MK a lap második számába küldött elbeszéléssel teljesítette. (Ld. *Jó pajtás* 1909. I. évf. 2. sz. (okt 10). 26. l.) Az elbeszélés címe: *Gróznika kegyelmet kér.* A folytatásokban közölt elbeszélés a 3. és 4. számban is folyt, és az 5-ben fejeződött be. Gyűjteményes kötetben is megvan az író

könyvalakban meg nem jelent utolsó elbeszélései és regénytörödékei között. (Ld. Tövisskes látogatóban. Franklin, Bp. 1912. 117—133. l.)

A Jó pajtás 1910. jan. 1-i számában is van egy MK mese: *A csizmadia és fia*. Ez a mese más helyen nem is jelent meg. Kéziratát megtaláltuk MK horpácsi hagyatékában. Jelenleg az MTA Kéziratárában van. Ennek a mesének közléséhez a gyermekújság szerkesztője többek között a következő megjegyzést fűzi:

»Azt tartja Mikszáth Kálmán ugyanis, hogy a gyermeket már a legkisebb korától a magyar népmesékkal kell mulattatni, mert a népmesékkal szívja be a nemzete szellemét, az egészséges nép lelkét, ezekből alakul ki színessé, formássá, erőteljessé a nyelve, amire nagy szükség van most, mikor édes anyai nyelvünk folyton romlik a sajtóban, a hivatalos aktákban, még a képviselőházi szónoklatokban is.«

376.

A levélnek három variánsa került elő. A variánsok K: az MTA Kéziratárában. Jolz. Ms 39/c. 16. M. h. A fogalmazványok mind 1909. szeptember 12. után kelték. MK ugyanis szept 12-én újra Pesten van, s mostmár ott is marad. A Szilágyi István Kör még 1909. május 15-én közölte vele, hogy dísztagjává választotta, így az író jó három hónap múlva köszöni meg a Körnek a megtiszteltetést. Mikszáthot más szálak is fűzték a városhoz. Ez lett volna utolsó választókerülete.

A levél végleges fogalmazása lappang (bizonyára Máramaros-szigeten (Sighet), esetleg a feloszlott irodalmi egyesület okmányai között.)

Az első fogalmazás:

»Igen tisztelt Elnök úr

Csak most <falusi tartózkodásomból való visszatértem> <faluról állandó teli>

Állandó teli tartózkodásra faluról visszatérve, mintha <m> ennek a mostani szép őszi <napsugárnak volna egy r> időnek a <egyik melengelő napsugara esnék s öntene> <szőtte> <s áradna> <szét> <ki hozdám intézett becses leveléből> a melengelő napsugarából <szövettek> szőttek volna egy levelet hozzám <úgy> kíséretül annak az egyszerű okmánynak, mely azt tanúsítja, hogy engem a Szilágyi István Kör tiszteletbeli tagjának választott <ak.>

Nem vagyok a külső ünneplések barátja, s én nem csak mint frázist mondom, <de egy ünnepeltetése az> de azt mindig nagy megtiszteltetésnek tartom, ha valahol azt mondják nekem...

Oly <kedvesen> kedves hangulatba hozott...

A második variáns:

»Állandó teli tartózkodásra hazatérve faluról itt találtam a „Szilágyi István Kör” levelet abból a megyéből, melyet az isteni poéta érzelmeivel teremtett, de nem a poétáknak...«

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/ii. M. h.

A levél frójáról csak a levélben foglaltakat tudjuk. Arról sincs adatunk, hogy MK nyújtott-e valami segítségét a gondokkal küzdő öregasszonynak.

A levél abban a vonatkozásban érdekes, hogy Pósa Károlyné Simonffy Jusztin édestestvére volt Simonffy Kálmánnak, az egykori (1872—75) országgyűlési képviselőnek. Simonffy Kálmán zeneszerző és politikus, a magyar zene és a magyar dal egyik leglokeltebb híve és művelője volt.

A magyar zene népszerűsítésére Fátyol Károllyal, a kor híres cigányprímásával bejárt 27 vármegyét, mindenütt népszerű hangversenyeket tartva. Amerre járt, mindenütt dalárdákat szervezett. Nővere bizonnyára azért fordult írónkhoz, mert MK a Magyar Írók Segélyegyletének tagja volt, s így e révén más, hasonló esetekben is nyújtott művészeknek, előregedett írónak, azok hozzátartozóinak segítyt. (Ld. Újlaky Vilma levelét, Miskolc, 1908. jan. 11-ről.)

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/mm. M. h.

»Kedélyvilágom jelenlegi sötét éjszakájában...« — Rudnayné gyászára utal.

»a belváros egyik utcáját, a Borz utcát nevezzék el Mikszáth utcának.« — Rudnaynének ez kedves ábrándja, s bár MK nem túlságosan ragaszkodik hozzá, és olvi akadályai vannak, mégis megpróbálja megvalósítani. Hónapok telnek el a huzavonában, amíg végre nem okkor, hanem 1910. április 30-iki kelettel nyílt levelet tesz közzé Az Újság hasábjain (1910. május 3. 8. évf. 104. sz. 12. l. Hírek):

»Özv. Rudnay Józsefné Veres Szilárda nyílt levele Bárczy István polgármesterhez.

A magyar nők egy küldöttsége arra kívánta kérni a székesfővárost, s a közmunkák tanácsát, hogy ama határozattal szemben, hogy élő emberről Budapesten utcát nem neveznek, tenne kivételt Mikszáth jubileuma alkalmából. E télen ugyanilyen tartalmú magánlevelemre, melyet egy közös ismerősünk kézbesített méltóságos úrnak, azt üzenté, hogy levélben fogja kifejtetni, hogy ennek teljesültét nem tartja lehetőnek. A levelet később meg is kaptam. Soraim átadójához pedig azt a kérdést intézte, hogy vajon miért óhajtjuk éppen a Borz utcát? Erre a kérdésre még mindig adós vagyok a felelettel és magyarázattal... Azért gondolnánk éppen a Borz utcát, mert a 80-as évek elején Mikszáth a nálunk — Borz utcai családi házukban — tartott irodalmi estélyeken mindig jelen volt. Eleinte bizony eléggé szótlanul vonult félre, mert akkor ő még nagyon hallgató, magába zárkózott fiatal ember volt; de azután áldott emlékü édesanyám szeretetreméltó, szellemes körében annyira felmelegedett, s az ott egybegyűlt kiválóságok társaságában, kik között voltak: fővárosunk akkori jeles vendége De Gubernatis Angelo gróf, Villars gróf francia,

és Feridun bej török főkonzul, Haynald Lajos bíbornok, Kuun Géza gróf, Vámbéry Ármin, Szilágyi Dezső, Beniczkyné Bajza Lenke, Szász Károly, Győry Vilmos, Herman Ottó, Hoitsy Pál, Schwarcz Gyula, Zichy Antal, Vadnay Károly, Dalmady Győző, Gyulai Pál, Gőnczy Pál, Szontágh Pál (Horpácsról), oly jól érezte magát, hogy leküzdve akkori elfogódott természetét, megtette azt a hihetetlen dolgot is, amit eddigelé még sehol másutt, hogy kéréseknek engedve, oda ült ő is a felolvasó asztalhoz. Mikszáth az utolsó ottani estélyről ezt írta akkor: „Ezúttal nem voltak felolvasások, hanem annál élénkebben folyt az eszmecsere irodalmi dolgokról, melyek késő éjjélíg vidám hangulatban tartották össze a társaságot. Ez volt az utolsó irodalmi estély, mely a téli szezont befejezte a *„Borz-utcai kis akadémiá”-ban*, melynek egykor kétségtlenül nyoma lesz az irodalomtörténetben is.” Mivel Mikszáth fiatal éveiben oly sokat időzött e helyen, és ekközben annyira jól érezte magát, hogy első felolvasását ott tartotta, azért gondolnám, hogy éppen a Borz utcát kellene elnevezni Mikszáth nevével.

Budapest, 1910. április 30-án.

Ugyanebben a hónapban (ápr. 25-én és 26-án) valósította meg másik tervét is: a Mikszáth-estéket az Uránia színházban. Erre időrendben még visszatérünk.

A levélre MK válaszában csak egy fogalmazvány-töredékét ismerjük. Ez a fogalmazvány MK íróasztalában maradt, így került a hagyatékkal az MTA Kézirattárába. (Ld. 382. lev.)

379.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Levelestár H. (Vétel Forgács Gyula gyűjtőtől.) Variánsai uo. Jelz. a) Ms 39/cc. 20. b) Ms 39/cc. 25. c) Ms 39/c, 16. M. h.

»régi barátaink... elmúlt életünk állomáshelyei...« — Hentaller Lajosnak még a Szegedi Naplóval volt kapcsolata, mert annak jubileumi albumába, mint a többi régi munkatárs, ő is írt. (Ld. Köt. levél. A Szegedi Napló huszonöt éve 1878—1903. Szeged 1904. 188—189. l.) Móra Ferenc is említi ui. (52. l.) a külső munkatársak között, »politikai cikkek« megjegyzéssel.

»szkíta« — scythák vagy szittyák harcias ókori törzsek, Herodotos említi őket. A középkorban ezt az elnevezést a magyarokra is alkalmazták.

»trapper« — ügető ló.

»kelleit egy harmadik koponya, amelyik ezt az ideát töled, a pipát pedig tölem megvirigyetje, — s ez Komjáthy Béla« — Komjáthy a szegedi 1879-es árvíz után biztosi tanácsosa volt az árvízi bizottságnak. Ilyen minőségben támadta őt MK a Szegedi Naplóban. (Ld. Komjáthy Béla. Szegedi Napló 1880. 49. sz. és Szeged könyve. I. köt. 86—96. l. Hi 6. köt.; Toldalék a Komjáthy photographiájához. Szegedi Napló 1880. 51. sz. és Szeged könyve I. köt. 97—99. l.) Komjáthy Béla nagy pipagyűjtő volt.

Az író az ajándék-pipáról említést tesz egy riport kapcsán A Hét riportterének is. (Ld. Adorján Andor: A jubiláns Mikszáth Kál-mánnál. A Hét 1909. 20. évf. 52.1033. sz. (dec. 26.) 863—866. l.)

Mikszáth pipáinak faragott állványa is volt. Az állvány ma a balassagyarmati Mikszáth-emlékszobában áll a Palóc Múzeumban.

a) töredék :

— volna még, mint a te

— ki mindig közel állál. — Az öreg barátságoknak is megvannak a maga betegségei, mint mindennek, ami öreg. — Jól esik átéreznem, hogy a miénk kivétel. S tapasztalataimból azt az igazságot kezdem leszűrni, hogy annyira megváltozunk ebben az életkorban, hogy ha születés helyünk nem volna meg, és nem volnának meg régi barátaink, mint múlt életünknek quasi állomáshelyei, el sem hinnénk, hogy mi vagyunk. Öreg barátaink úgyszólván elmúlt »éna-ünknek kiegészülő részlet» lesznek. —

b) fogalmazvány:

Kedves Lajosom!

Megkaptam gyönyörű pipádat, vagy is az én gyönyörű pipámat. Olyan vágyamat találtad el velem, melyről magam sem tudtam.

Mert pipás ember vagyok ugyan, de erre a célra ephemer természetű, könnyen eldobható cseréppipákat használok, és mikor most ez a remekmű kibontakozott előttem a mindenféle sclyempapirosokból, fölébredt bennem a múlt századbeli székta, aki eláradt a nagy, ezüstkupakos nemzeti bálványt ilyen igéző pompában maga előtt látva.

Mint varázsérzítésre omlott porrá bennem a »jelen» embere. Kicsinynek kezdtem magam érezni a pipával szemben. Hohó, hát bolond vagyok én? Milyen tévutakon jártam ebben a jubileumi zajban! Hiszen már halhatatlannak kezdtem magam képzelni, holott a pipa az, az a bizonyos cserépedény, melyet mi régiak halhatatlannak tartottunk, sárgára kiszíva ügyekezvén azt átadni a következő nemzedéknek. Mennyivel szerényebb fölfogás volt ez a mostaninál! Igaznak pedig egyformán igaz, akár az egyik, akár a másik.

Kedves barátom : az én örömöm-----most a pálya végén [a papír átszakítva]-----mint idea, túlszárnyalta jubileumom összes idejét. Mert a többiekhez mind csak két faktor kellett. Egy jubiláns és egy jubiláló. — De ehhez a pipa ötletéhez három utolsó magyaroknak kellett még életben lenniök, akik egyidőben bizonyos összefüggésben szerepelnek a XX-ik század első évtizede végén.

Kellett hozzá egy koponya, mely ekkora nagy pipából sem kap nikotin mérgezést — ez én vagyok.

Kellett hozzá egy másik koponya, akinek az eszébe jutott s ilyen művészi kivitelben megtestesítse — ez Te vagy.

Végre pedig kellett egy harmadik koponya, amelyik ezt a pipát tőlem megirigyelje — s ez Komjáthy Béla.

Csak a három faktor összekերülése hozhatta meg az ötletbe azt a nagy harmóniát, s ez lehet megmagyarázója annak a gögnek, amellyel én az első szippantásokat belőle a felhők megszeplítésére kiiregettem.

e) töredék:

Annnyira megváltozunk az idők folyamán, hogy már jóformán csak a régi barátaink azok <akik> <az bizonyítottányok> akik némileg dokumentálják, hogy ő az. S régi <baráts> barát úgyszólván mint elmúlt énjének egyik része jelentkezik...

330.

K: Az OSzK Kézirattárában. Jelz. 1931/35. (Takáts Sándor ajándéka) Megj.: Takáts Sándor: Hangok a múltból e. gyűjteményben. Athenaeum, Bp. 6. n. 403. l. Emlékezés Mikszáth Kálmánra e cikkben 401—408. l.

Keltezten.

»... *mióta a „Komáromi Daliákat” olvastam*» — Takáts Sándor munkája, amelyről MK rövid levelében oly lelkesedéssel emlékezik meg: Komáromi daliák a 16. században (Franklin, Bp. 1909.), mely előbb folytatásokban a Budapesti Szemle lapjain jelent meg. (Ld. Budapesti Szemle 1909. 138. köt. 390. sz. 374—399. és 139. köt. 391. sz. 19—43. l.) A végvári élet rajza. Ezért a Balassa idézet is.

A Budapesti Szemleiben (1912. 150. köt. 300—304. l.), Mikszáth hátrahagyott írásainak, illetőleg a »Tövískes látogatóban« c. novelláskötetnek a bírálatában mondja (v.-g.) [Voinovich Géza] Mikszáthról: »... A végbeli élet rajza az „Aranyos csikó”-ban... Takáts Sándor egyik értekezésén alapszik, mely a „Komáromi daliák a XVI. században” címen a Budapesti Szemle 138. [139] kötetében látott napvilágot, s melyből az elbeszélés idéz is pár sort. Innen való az esztergomiak áttelepülése Komáromba, Deli Halinak, a beszély egyik főszereplőjének alakja, a bajrahívás formáinak a leírása, a kihívó levélnek szövege. A környezetrajzba Mikszáth vékony kis mesét illesztett. Nyilván Takáts Sándorhoz vezet a kötet két másik történelmi rajza is.«

MK 1904-től Takáts Sándorral és Horánszky Lajossal töltötte őszi és téli szombat estéit a régi tiszti kaszinó vendéglőjének egyik kis páholyában. Takáts így emlékezik reá: »Mintha még most is hallanók bájos és üde előadását, politikai életünk ismert alakjairól való vidám rajzait, miket pajkos derűje, eredeti, könnyed előadása mindenkor feledhetetlenné tett.« (I. m. 401. l.)

331.

K: (rongált) az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 19. M. h. Keltezten.

»... *mint hírlapolvasónak van tudomásom [azon] határozatokról...*» — MK e levelét egy, még a nyár folyamán hozott törvényhatósági bizottsági határozat előzte meg, amely MK jubileumi ünneplésével foglalkozik. A határozatról Az Újság 1909. júl. 10-i (6. évf. 162.) száma a Hírek rovatban számolt be »Mikszáth és szülőmegyéje« címen. Eszerint Az Országos Nőképző Egyesület elnöksége felhívást intézett

Nógrád megye törvényhatósági bizottságához, hogy Mikszáth Kálmánnak, Az Újság főmunkatársának írói működése negyven éves fordulója alkalmából Balassagyarmaton jubileumi ünnepséget rendezzen. A közgyűlés a határozatot okt. 16-án jóváhagyta. A keltezést ez a dátum határozza meg.

Mikszáth töredéklevele egyes eltépett részeiben kiegészítésre szorult. Ezt csak ott eszközöltük, ahol bizonyosak voltunk a szöveg-pótlás helyességében.

A levél Prónay Mihály főispánnak és nem Nagy Mihály alispánnak szólhatott. MK ugyanis Nagy Mihállyal tegező viszonyban volt, Prónayval azonban nem, így a levél neki szól. Nagy Mihálynak egy az időben írott válaszleveléből azt is tudjuk, hogy MK a hozzá intézett levelében ifjúkori közös emlékeket is (zsélyi fürdői élmények) fel- említett. (Ld. 386. lev.)

382.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39. cc. 19. M. h.

»a könyvemre való aláírásokra...« Az előbbi levelek ismerete vezetett rá bennünket, hogy Mikszáth e levelet Rudnaynéhoz intézte. Mikszáth ez időben nagyon aggódott művei jubileumi sorozatának kelendősege miatt, és nem is alaptalanul. Nem akarta, hogy az akció sikertelensége esetén olyan birtokrészt vegyen át, amely adósságokkal terhelt. Az események őt igazolták. (Ld. Révay Mór J.: Írók, könyvek, kiadók c. műve II. köt. 225—230. l.) Ezért kéri annyi aggódó gondnal a hölgybizottság vezetőjét és a körébe tartozó nőket a könyvsorozat terjesztésére.

»Nagyságod lelki zuzmaráján.« — Kétségtelenné teszik a levél-töredék elmzettjét a vigasztaló, új célokra biztató szavak. (Rudnayné gyásza.) A levelet MK a 381. lev.-ben említett törvényhatósági gyűlés után (okt. 16.) írta.

383.

K: 1922-ben Rudnayné Veres Szilárda tulajdonában. Jelenleg ismeretlen helyen. Megj.: Rudnayné: Emlékeim 1847—1917. Légrády, Bp. 1922. 227—228. l.

»Elhíszem, hogy meg van elégedve Nógráddal...« Az Országos Nőképző Egyesület és jubileumi Hölgybizottság együttese átiratára Nagy Mihály alispán elnökletével Balassagyarmaton is megalakult a Mikszáth jubileumi bizottság, és javaslatot dolgozott ki, amelyet okt. 16-án a vármegyei közgyűlés elé terjesztett. E javaslatnak pontjait a napilapok is közzölték. Vö. 381. lev.

»február-ra tervezik a jubileum határnapját...« — a jubileum határnapja — mint tudjuk — május közepéig kitolódott (máj. 16.).

384.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 27. sz. Mné aj.

»Nagyságodat Otthonunk tisztelbeli tagjává választotta...« — Tótkomlós, Bihar megyei nagyközség evangélikus lelkésze 1909-ben az a Gajdács Pál, aki MK selmeci iskolatársa volt. (Ld. gyűjt. I. köt. 1. lev.)

Gajdács Pál diák korában leírta magának Selmecen Mikszáth egy felolvasott novelláját. Ezt a jubileum évében meg is küldte Az Újság szerkesztőjének. A szerkesztőtől a novella és a kísérlével is Mikszáthhoz került, és ma is megvan Gajdács kezefrásával az MTA Kézirattárában. Érdekes véletlen, hogy a novella utolsó lapja a már 1913-ban az Akadémiára került anyaghoz keveredett, az előző lapok pedig a hagyatékkal csak 1950-ben kerültek az MTA tulajdonába. Az anyag egyesítésekor *Az én Gyuri bácsim* c. elbeszélés hiánytalanul kiegészült. (Említi Várdai Béla Mikszáth-monográfiája 1910. 7. l.)

385.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/jj. M. h.

»cselekszem úgy, mint ahogy vármegyém gondolkozik, magyarul és palócosan« — MK-nak egy töredékében megtalált, még a nyári (júl. 10-i) hírlapi közleményre írott levele után egyre szélesebben bontakozott ki a készülő jubileumi ünnepség terve. Nógrád megye az okt. 16-i vármegyei közgyűlés előtt elkészítette a nagy író ünneplésének módzatairól szóló javaslatot. Ennek főbb pontjai: A vármegye nagynevű szülöttének érdemeit jegyzőkönyvben megörökíti, és küldöttségileg üdvözli őt a fővárosban tartandó országos Mikszáth-ünnepélyen. A balassagyarmati és losonci főgimnázium igazgatóságát Mikszáth-ünnepély tartása miatt megkeresi és mindkét főgimnáziumban 1000—1000 koronás alapítványt tesz, amelynek évi 50—50 K kamatát a magyar szépirodalom művelésében legjobb sikereket elért VIII. osztályú tanuló kapja. Indítványozzák, hogy MK népszerű alakjainak szoborcsoportozatát bronzba öntsék és ajándékuul Mikszáth-nak megküldjék.

Nagy Mihály alispán javaslatára elhatározták, hogy a jubileum napjának előestéjén a város ablakait kivilágosítják. (Ld. Mné jub. gyűjt. 3. cs. 38.)

A szoborcsoport el is készült. Murányi Gyula szobrászművész *A jó palócok* alakjaiból formálta meg. A szobor kb. 45 cm. magas, a csoportban ott van Filcsik, Galandáné, Veér Klára, s a csoport közepén a nagy palóc: Mikszáth. A szobrot ma a Palóc Múzeumban, Balassagyarmaton őrzik.

386.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 1. Mné aj.

»meghatva gondoltam vissza zselýi otthonomra...« — MK Nagy Mihályhoz írott levele, amint a válaszból következtethetjük, igen meleghangú lehetett. Zselý kis fürdőhely Balassagyarmat közelében.

Mikszáth 1872—73-ban Mauks Ilonának írt leveleiben gyakran említi. A vasárnapi szórakozásra, titkolódzó szerelmeseik találkozására egyképpen alkalmas szép fokvósú kis fürdőn nyári táncvigalmak, majálisok, vidám kirándulások zajlottak le Mikszáth jurátusévei alatt. Ezekre emlékezik vissza az öreg alispán is.

»*Írói jubileumod előkészítő munkájából . . . kivenni igyekszünk részünket . . .*« — MK jubileumának sikeréhez egyébként az alispán az előző levél jegyzetében foglalt megyei határozat ünnepi programjának megszerkesztésén kívül (385. lev. jegyz.) még azzal is hozzájárult, hogy MK műveinek jubileumi sorozatát a vármegye számára több példányban megrendelte.

387.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/mm. M. h.

»*A kérvény tárgya . . . lenne, hogy az illető hatóság . . . előfizessen . . . egy-egy példányra . . .*« — A Hölgybizottságot nyilván arra kérte MK, hogy műveinek megvásárlását különböző közületeknél propagálja. Így is volt. A Révai Testvérek előbb csak előfizetőket akartak gyűjteni a sorozatra, de hamarosan sor került a részletügyletre is, és a társadalmi akció helyett a cég akciójára, amelybe a Grill-féle könyvterjesztő vállalatot is bekapcsolták. »Mikszáth Kálmánt természetesen nagyon izgatta abban az időben ennek az egész akciónak a sikere és több ízben kifejezte előtünk aggályait.« (Ld. Révai Mór J.: Írók, könyvek, kiadók Bp. 1920. 230. l.) (Vö. 397. lev.)

Rudnayné levele hű képét adja a Révaiék akcióját megelőző társadalmi úton történt megmozdulásnak.

388.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/m. M. h.

A levél írója Budapesten élő német anyanyelvű fordító. Néhány Mikszáth novellát ültetett át német nyelvre különböző németországi lapok számára. Ezeket levelében fel is sorolja. Adatai azért értékesek, mert adalékok MK műveinek külföldi elterjedésére.

A felsorolt német lapok közül a következőknél sikerült megállapítanunk a közölt novellák címét és megjelenésük idejét. A Münchner Neueste Nachrichten 1909. 62. évf. 438. száma közölte *A fekete asszony* (Die schwarze Frau) c. elbeszélést, a Berliner Morgenpost 1909. okt. 13. száma a *Tizennégy éves szenátort* (Der vierzehnjährige Senator). A levélben jelzett *Egy fűnek a fele* (Die Stiefmutter) volt a fent említett Münchner Neueste Nachrichten másik elbeszélése (ott ui. kettőnek a megjelenését jelzi a levél). A Frankfurter Zeitungban megjelent novellát nem sikerült kiderítenünk.

Kaufmann Jozefin fordított a Pester Lloyd számára is. Az ő fordításában jelent meg a *Katánghy Menyhért* (Melichor Katánghy) a Pester Lloyd 1910 évi 57. évf. 178—193, 195—213, 215—227. számában, majd az *Universal Bibliothek* 4002—4003. számában. (Ld. Heinlein

István: Mikszáth Kálmán művei idegen nyelven. Akad. Ért. 1910. 21. köt. 11. füz. (nov. 15.) 562—581. l.)

A levél magyar fordítása:
Nagyságos

Mikszáth Kálmán úrnak,

Budapest

Igen tisztelt Uram!

Van szerencsém Önnek mellékelten átadni 100 márkát, mint a *Frankfurter Zeitung*-ban (1), a *Münchner Neueste Nachrichten*-ben (2) és a *Berliner Morgenpost*-ban (1) megjelent 4 fordításért nekem Németországból küldött honorárium felét. A tiszteletpéldányokat annak idején postán megküldtem Önnek. Az „*Egy fiúnak a fele*” (Die Stiefmutter) a napokban fog megjelenni, minthogy a honorárium már befutott. Ezt a számat is, magától értetődően, megjelenése után azonnal elküldöm Önnek.

Remélve, hogy munkáim az Ön tetszését megnyerik (törekedtem a lehetőleg szövegű fordításra és a helyi színezetnek a lehetőség szerinti megőrzésére), kérem Nagyságod további szíves jóindulatát.

Mivel én, sajnos, betegségem következtében állandóan szobámhoz vagyok kötve, sohasem mehetek ki, meg vagyok fosztva attól az örömtől, hogy Önnek tiszteletdíj-résztét személyesen nyújtsam át (más szerzők is a fordítás tiszteletdíjának a felét kérik, ezért remélem, hogy Nagyságod is meg van elégedve a felével), kérem tehát az átvétel elismerését.

Kiváló nagyrabecsüléssel
Kaufmann Jozefin

Szinnyei József, a Magyar Írókban nyilvántart egy Kaufmann József nevű hírlapíró, aki 1851-ben Ozorán, Tolna megyében született, és 1889-től Görzben, Karinthiában élt. Említi humorisztikus írásait és fordításait magyarról németre. Hogy meddig élt Görzben, nem tudjuk. 1909-ben 58 éves lehetett. Nincs kizárva, hogy Kaufmann Jozefin, MK fordítója, ennek a hírlapírónak hozzátartozója, talán leánya volt. Erre utalhat a Jozefin keresztnév is.

339.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 3. Mné aj. 1913.

A jelentéktelen és igen rossz magyarsággal megírt levélben MK egyik legszorgalmasabb német fordítója üdvözölte az író. A Breslauban (ma Wrocław) élő író első sorban a leipzig-i Philip's Reclam Universal Bibliothek sorozata számára fordította Mikszáth elbeszéléseit. Az MK-sorozat címe: Erzählungen von Koloman Mikszáth. Az elbeszélések egy-egy kötete, úgy, mint a mi Magyar Könyvtár vagy Olcsó Könyvtár sorozatunk, folytatólagos számozást kapott. A kötetek kis formátumúak, ezért viselik a »Bündchen« nevet. Ugyancsak év nélkül (sine anno) jelentek meg.

Cecilia Langsch fordításai ebben a sorozatban:

- Az alispán kisasszonyok* (Die Töchter des Obergespanns). Erstes Bändchen. Univ. Bibl. Nr. 3463. s. a.
- Aranyos felhők* (Die verloren gegungene Kuh.) Zweites Bändchen. Univ. Bibl. No. 3664. s. a.
- Az elfelejtett rab* (Der vergossene Arrostant). Zweites Bändchen Univ. Bibl. No. 3664. s. a.
- Az én első princípálison* (Mein erster Prinzipal). Uo.
- A gentry-fészek* (Das Adelnest). Erstes Bändchen. Univ. Bibl. No. 3463.
- A király ruhái* (Die Kleider des Königs). Uo.
- Lábnyomok a homokban* (Fußspuren in Sande). Zweites Bändchen. Univ. Bibl. No. 3664.
- Látogatás egy alakomnál* (Der Besuch bei dem Modell). Uo.
- A málna* (Die Himbeeren). Uo.
- Még egy megyei történet* (Noch eine Komitatsgeschichte). Uo.
- Az öreg Prikler néni* (Die alte Beschließerin). Erstes Bändchen. Univ. Bibl. No. 3463.
- A romlott férfiak országa* (Das Land der verderbten Junggesellen). Zweites Bändchen. Univ. Bibl. No. 3664.
- Rózsaszínű rozsa* (Aus der Zopfzeit). Erstes Bändchen. Univ. Bibl. No. 3463.
- A szárdobosi Papp familia* (Eine mysteriöse Geschichte). Uo.
- A tanácsúr fursangja* (Der schlaue Minister). Zweites Bändchen. Univ. Bibl. No. 3664.
- A Tisza* (Die Theiß). Uo.
- A túlvilági utas* (Die Reise jenseits der Welt.) Uo.
- Az ügyes-bajos ember* (Der beschwerliche Mensch). Uo.
- Veréb Pál traktában* (Paul Sperlings Bewirtung). Erstes Bändchen. Univ. Bibl. No. 3463.
- Más kiadónál:
- Katanghy Menyhért* (Dr. Katanghys Leben und Abenteuer). Kürschner's Bücherschatz. No. 370. Berlin, Eisenach, Leipzig, 1903.
- Prakovszky, a siket kovács* (Prakovszky der Taube Schmied). Uo.
- A ló, a báránka és a nyúl* (Kinderspielzeug). Breslauer Morgen-Zeitung 1909. 603. sz.
- Szontágh Pál kutyái* (Paul Sonntaghs Hunde). Berliner Illustrierte Zeitung 18. évf. 1909. 44. sz.
- A zöld légy és a sárga mókus* (Die grüne Fliege und das Eichhorn). Deutsche Lesehalle. Berlin, 1896. 22. 1.
- A piros harangok* (Die rothen Glocken). Kürschner Universal — Redakteur. (Als Manuscript gedruckt.)
- »Huszonöt év, hogy a Meltóságos úr nekünk boldoglt munkajáival...« — Ez a szám még német viszonylatban sem helyes, mert Mikszáth műveit már 1882-ben kezdték németre fordítani.

390.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/1. M h.

»Tegnap óta kerestettem a barátot...« — Horánszky Lajos és Takáts Sándor a szombat estétet töltötték az íróval. (Ld. Takáts

Sándor: Hangok a múltból. 401. l.) A levélben említett »barát« tehát Takáts Sándor, aki tudvalevőleg piarista rendi szerzetes volt.

»kisült, hogy 2 napra Komáromba utazott . . .« — Takáts Sándor komáromi származású volt, sokat foglalkozott szülővárosa múltjával. Komáromi útjai legtöbbször anyaggyűjtő jellegűek voltak.

391.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/cc. M. h.

»Külön órát a meséknek!« — Bursics Ernő székesfevárosi tanító a kilencvenes évek elején a Néptanítók Lapjában több cikket írt annak érdekében, hogy a meséket külön órán ismertessék az iskolás gyermekek körében. 1904-ben ezeket a cikkeket önálló füzetben is kiadta. (Ld. Bursics Ernő: Külön órát a meséknek. Hozzászólás a népiskolai tanítástervek revíziójához. Bp. Szerző kiadása. 16 l.) Ebből a kiadványból küldött egy tiszteletpéldányt MK-nak.

»az idei „Almanach” előszavát . . . olvastam . . .« — Az Egyetemes Regénytár 1910. évi Almanachjában —, amely már 1909 őszén megjelent — MK az előszót a meséknek szentelte.

392.

K: az OSzK Kézirattárában. Jelz. 1931/35. A címzett ajándéka. (Ld. Hangok a múltból. 404. l.)

A levél keltezetlen. Az előbbi három Takáts Sándorhoz írt levélnek és ennek a levélnek adatai alapján feltehetőleg: 1909. tél eleje.

»Nagy köszönettel küldöm vissza e kedves kis kincseket« — Takáts 20—30 év előtti tárcáit küldte meg MK-nak. A történetíró éppen Bécsbe készült (Vö. i. m. 404. kk.) Visszajövet Bécsből a szombati összejövetelek újra megkezdődtek. — Megemlékezik Takáts ui. arról az anyaggyűjtésről, amelyet Mikszáth számára utolsó, tervezett regényéhez végzett. Bécsből pompás adatokat hozott neki ehhez a regényéhez, az ál-Károlyiról. Tetszett MK-nak, hogy a megyei urak a kivégzés helyett azt határozták, hogy a szélhámos csalót meztelenül kikkötik az Écsedi lápba, hadd szívják ki a szúnyogok minden csepp véréit. — No — mondá Mikszáth — így jól van, ezt már nem fogom lefejeztetni! Ti. mint Görgey Pált A fekete város c. regényében.

393.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/u. M. h.

»Tegnap este átvevén Nagyságodtól az életrajz korrektúráját . . .« — Várdai Béla MK egyik életrajzírója. (Ld. Mikszáth Kálmán élete és munkái. Bp. 1910.) Még MK életében elkészítette az író életrajzát. MK maga nézte át a kész munka korrektúráját. Az életrajz nemcsak az író életadatait tartalmazza, hanem műveinek tárgyilagos méltatását is.

Várdai Béla munkájáról megemlékezik Takáts Sándor is »Hangok a múltból« c. gyűjteményének Mikszáth Kálmánról írott cikkében.

(Emlékezés Mikszáth Kálmánra.) Mikor a munka elkészült, Mikszáth kéziratban megkapta azt. Ekkor mondta Takátsnak a következőket: »Mondd meg Várdai barátodnak, hogy élvezettel olvasom szép művét, de némi igazítani való lesz rajta, mert ő mindazt, amit én magamról mondtam, készpénznek vette, pedig az legnagyobb részt költött dolog! Aztán a regényeimet túlszigorúan kritizálja!« (Ld. i. m. 406. l.)

A levélben jelzett látogatás bizonyára a Mikszáth által kifogásolt »igazítani valókat« tisztázta.

394.

K: a Petőfi Irodalmi Múzeum tulajdona.

Az előfizetés a jubileumi kiadványra egyrészt társadalmi úton (Rudnayné szervezésében) folyt, másrészt a Révai Testvérek és megbízottuk, a Grill könyvterjesztő vállalat útján.

»kolportőrre — terjesztő.

»ide mellékelve küldök egy nálam levő ívet« — MK öngazolásul két aláírási ívet is csatolt. Ezek egyike a készpénzfizetées gyűjtőív, a másik a részletügyleté. (Ezek ma is a levél mellékletei.)

395.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/mm. M. h.

A levél MK szülőfalujának megmozdulásáról számol be. Mikszáth szülőházának, illetve későbbi lakóházának emléktáblával való megjelölését és ezzel kapcsolatban iskolai ünnepséget terveznek. A levélben említett »plébános« a falu katolikus papja: Laczkó Lajos esperes. A Hölgybizottság tagjai nyilván bizonyos aggályokat éreztek vele szemben az evangélikus MK, a *Különös házasság* szerzője miatt. De éppen ezért írja Veres Szilárda örömmel, hogy a pap »különb ember, mint amilyennek festették«. A plébános lett az ünnepség főrendezője.

»Kár, hogy a szobrászban úgy csalódtunk . . .« Hogy ki ez a szobrász, nem tudjuk. MK szobrát a jubileumra Holló Barnabás készítette el. Ez a szobor ma az MTA tulajdona. (Az emléktáblák csak az író halála után kerülhettek Mikszáth szülőházára és lakóházára 1910. szept. 8-án.)

A Mikszáthfalván 1910. szept. 8-án megtartott emlékünnepegről a Nógrádi Hírlap 1910. 38. évf. 37. (szept. 11.) száma közöl tudósítást. Az ünnepségre maga Rudnayné is küldött táviratot.

A műsoros ünnepély az iskola épületében folyt le. Az emléktáblák leleplezése a műsor után szépszámú közönség előtt ünnepélyes kegyelettel történt meg.

396.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 13. M. h.

Keltezetlen. A töredéknek címettje nincs. Egyetlen támpont a Zrínyiről írt esszé. A szerző ifjabb gróf Andrássy Gyula, akinek

Zrínyi-tanulmánya 1909-ben jelent meg. (Gr. Zrínyi Miklós, a költő. Franklin, Bp. 1909. Olcsó Könyvtár 66 l.)

Ifj. Andrassy Gyula munkájában Zrínyit, a katonai erények mintaképét mutatja be, Macchiavellivel hasonlítva össze. Megállapítja, hogy Zrínyinek nemesebb a felfogása, mint az olasz hazafié, aki szerint a jó cél minden eszközt szentesít. (Ld. i. m. 7. l.)

Andrassy Montecuccolival kapcsolatban erősen bírálja a Habsburgok magyarországi politikáját, különösen katonai vonatkozásban. A dinasztia a mai napig sem bírta teljesen legyőzni a nehézségeket idegen katonai szellem, idegen vezérlés, idegen célok miatt. (62. l.) A vasvári békéről ezt mondja: »Lehet-e a király valódi előnyt nemzetének nyomorúságában?«

A befejező részben néhány szép mondata van Zrínyiről, és ezeken a mondatokon mintha egészen halványan némi önbírálat is átderengne: »Zrínyi nem bírta nemzete sorsát irányítani, nemzetét megmenteni a környező veszélytől . . . neve szomorú időknél egyetlen valóban dicső emlékévé lett.« (65. l.) Ifj. Andrassy Gyula műveiről ld. Kertész János: Az ifjabb Andrassy Gyula gróf irodalmi munkássága. 1898—1929. Bp. 1933.

397.

K: nem ismert. Révay Mór János közölte Írók, könyvek, kiadók című művében. (Bp. 1920.) 230. l.

A levél kelte Révay szerint 1909. dec. 24.

»Nagyságod velünk szemben . . . aggályának adott kifejezést . . .« — Vö. 374. lev. és jegyz.

Az előfizetési ívek nem jártak olyan eredménnyel, mint azt az író várta. Az országban már sok Mikszáth mű forgott közkezen, és a nép nagy tömegei nem olvastak a kalendáriumon kívül legfeljebb ha »historiát« ponyváról. Az előfizetésgyűjtők sem jártak el mindig kellő tapintattal. (Ld. MK Haffner Géza MÁV ellenőrnek szóló, 394. sz. levelet 1909. dec. 12-ről.)

»Együttal azon dhaját is kifejezte, hogy a részletüzleti akció révén . . . egy . . . összeg ki legyen mutatható . . .« — A kiadó ugyane jubileumi sorozatra a maga külön területén részletfizetéses ügyletet kezdett. Ez nagyon megkönnyítette a könyvsorozat megvásárlását az előfizetéses megrendeléssel szemben. MK ezt látva kérte a céget, hogy a részletügylet jövedelmének egy számszerűen meghatározott részét is a jubilaris alaphoz csatolják.

Révai nem térhetett ki e nyilvánvalóan jogos kérés elől: a jubileumi ünnepségnek akkor már nagy nyilvánossága volt. Így ajánlotta meg a 30 000 koronát.

398.

K: A sümegi Darnay Kálmán múzeum levelestárában.

A címzett kilétére vonatkozólag csak találgatásokra vagyunk utalva. A levélből semmi támpontot nem szerezhettünk. Gyakran fordultak kezdő írók Mikszáthoz leveleikkel, műveik támogatását kérve.

»*Én már egy évtizede nem voltam semmiféle redakcióban*« — Mikszáth utolsó éveinek visszavonultságára vot főnyt ez az önvallo-másnak ható levél. Ebben van érdekessége is.

399.

K: Aradon, az egykori Kőlcsey Egyesület levéltárában. (Bisztray Gyula értesülése.) I. Megj.: Az Újság 1910. 8. évf. 16. sz. (jan. 21.); 2. Ficzay Dénes közlésében Tiszatáj 1954. 8. évf. 4. sz. (dec.) 309. l. a K alapján. Befejezetlen fogalmazványai K: MTA Kézirattára. a) Jelz. Ms 39. c/14 b) uo. c) Ms 39/c. 15. M. h. Gyűjteményünkben Ficzay szövegét adjuk.

Az Újság 1910. 8. évf. 8. (jan. 11.) sz. 7. l. beszámol arról, hogy az aradi Kőlcsey Egyesület elhatározta, hogy a hó végén több neves író részvételével Mikszáth ünnepélyt rendez. Az ünnepségről részletesen írt Az Újság 1910. jan. 21. száma.

Az Egyesület a jubileum emlékére két Mikszáth-díjat alapított. Az egyik díj: az Egyesület minden évben megvásárolja MK műveinek jubileumi kiadását, megtisztelvén ezzel az írókat és a könyveiket. A kiadványsorozatot a legjobban működő megyebeli könyvtár kapja. A másik: pályadíjat tűzött ki a kör fiatal írók jutalmazására. A díj évi 300 korona. Ez egyébként a kör eredeti célkitűzésében is benne volt.

»rosszul esik nekem most a kívánságát megtagadni.« — A Kör meghívta az írókat a tervezett ünnepségre. A téli időben sokat betegeskedő Mikszáth a meghívást elhárította, illetőleg látogatását öszre halasztotta. MK levolat az ünnepségen felolvasták, és az írókat táviratban üdvözölték.

a) fogalmazás:
<Mikor>

A legmélyebb köszönettel és hálával...

Öszinte szívből élenken köszönöm az egyesületnek, hogy az elsőik közt volt <akik> az én úgynevezett irodalmi érdemeim megünneplését felkarolák, mégpedig olyan <kedves> diskkrét és okos módon, melyben benne volt az öreg író <megtisztelése> és könyveinek megtisztelése, s azonkívül <jobb érzelmű fiatal> a kezdő íróknak nyújtott támaszték.

<Nagy köszönettel>

Hálára vagyok kötelezve az egyesület kegyes jóakarataért, s igazán rosszul esik, hogy hozzám, intézett kívánságukat nem teljesíthetem. Nem azért, mivel télen nem igen szoktam utazni, beteges ember lévén, ezen még túl teheti magát az ember, de azért vált az lehetetlenné, mert már több helyre (Koloszvár, Győr, Máramaros-sziget stb.) megírtam, hogy az egy Szegedet kivéve, melyet második szülőföldemnek tekintek, sehova sem fogok elmenni — aminthogy ez le...

b) fogalmazás:

Nagyságos Elnök Úr!

A karácsonyi ünnepeket falun töltve csak most veszem kézhez a Kölcsey egyesület szép levelét s csak most felelhetek rá.

Élénk örömmel olvastam volt a napokban már mindjárt az elején az én úgynevezett irodalmi érdemeim megünneplésének első megpendítésénél a Kölcsey Egyesület szépen és okosan kidöntött alapítványait, melyekben benne van az öreg író és könyveinek megtisztelése, s azonkívül a kezdő írónak nyújtandó támaszték. Mert gyümölcsözőbb írótat felismerni, mint elismerni.

Hálával és szeretettel vagyok eltelve az Egyesület iránt, azért esik főleg rosszul, hogy hozzám intézett kívánságát most nem teljesíthetem, mert az lehetetlenné vált azáltal, hogy már egy sor városnak: Debrecennek, Kolozsvár, Máramarosszigetnek stb. azt válaszoltam, hogy Szegedet kivéve, melyet kisebbik szülőföldemnek tekintek, sehova se megyek el.

Ha vasból volnék se bírnám meg a magyar szíveslátásnak ezt a most rám szakadó zuhatagját, pedig megfordítva: túlságosan beteges vagyok, s így télen át még az utcára való kimenetel is bizonytalan kimenetelű vállalkozás rám nézve...

c) töredék-fogalmazás:

Ha vasból volnék se bírnám meg a <szív> magyar <vendégszeretetnek> szíveslátásnak ezt <a megtisztelt> ezt a most rám szakadó a zuhatagját...

400.

K: fogalmazványtöredék az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 14. M. h. Véglagos szövege megj.: Az Újság 1910. 8. évf. 61. (márc. 13.) sz. 12. l. Újra közzétette Gajdács Pál Az Újság 1914. 12. évf. 24. (jan. 28.) számában.

Gajdács Pál az általa alapított tótkonlói Otthon olvasókör közreműködésével már 1909. okt. 30-án tartott jubileumi ünnepséget MK tiszteletére. Ld. Az Újság 1909. 7. évf. 257. (okt. 30.) sz. Az Újság 1910. márc. 13-i száma egy, az író tiszteletére rendezett díszközgyűlésről is beszámol. Az ünnepségen Gajdács Pál derűs epizódokat olvasott fel Mikszáth diákéveiből és előadták Mikszáth két diákkori költeményét — *Veres hónapok* és *Térdepeljete* le címűt.

va lóhere is csak negyedik levelével lesz négylevelű...* Egyrészt ez a negyedik dísztagság, amivel az íróat megtisztelték, másrészt a négyévtizedes írói múltja utal vele az író. — Az »Otthon« tiszteleti tagságáról szóló oklevelet az olvasókör újévi ajándéku küldte el Mikszáthnak. Az író levelét a kör levéltárában ereklyeként helyezték el.

Az első fogalmazás szövege:

Nagyíztelű Elnök Úr

<Igen íztelt Elnök úr>

<Igen ke>

Örömet okozott nekem a tótkonlói Otthon <olvasó> kör tiszteleti tagsága <levele> <Eljoga> Nemcsak elfogadom azt, de kedves emlék

gyándnt fogom <azt> megőrizni életem fogyldig. <Kedves> Jobban esik az nekem, mint <a> akár az Akadémia(i) koszorúja mert kedvesebb nekem a harangláb <kongás> kis harangjának a nyájas kongása, mint a dómok harangjának a zúgása . . .

401.

K: nem ismeretes. Közölte Gajdács Pál. (Az Újság 1914. 12. évf. 24. (jan. 28.) sz. 9. 1.)

Keltezetlen. Gajdács Pál szerint ugyanakkor érkezott hozzá, amikor az ezt megelőző levél a tótkomlósi »Otthon« olvasókörnek, s így a feltételezhető kelet: 1910. jan. 2.

A levélhez a szerkesztő a következő megjegyzést fűzte: 1909-ben, a jubileumi készülődés idején pendítette meg Mikszáth Gajdács előtt kedves tervét: »Legjobban szeretném, ha a jubileum alkalmából az én közönségem hazánk minden tájáról gyümölcsfát küldene az én kertembe; én ezeket a fácskákat vármegyék szerint elosztva elültetném, s mikor már megszűntem tollat forgatni, ezeknek a fáknak a suttogását hallgatnám.«

Mikszáthné is majdnem ugyanígy emlékszik meg a jubileumi fácskákról. (Visszaeml. 1957. 282. 1.)

»A szállítólevél megérkezett a „szalonnasütő hely”-re« — Gajdács Pál szerepel MK utolsó novellájában: *Mohora, Mikszáthfalva és a szarvasban*. Ebben elmondja az író Gajdács látogatását és a birtok »feltekintését«. A régi iskolatárs azzal szerez bosszúságot MK-nak, hogy a legregényesebb helyekre is csak annyi megjegyzése van: »Jó szalonnasütő hely.« (Ld. VÜ 1910. 57. évf. 20. (máj. 16.) jub. szám. 409—411. 1.)

»totum fac« — mindenes.

402.

K: Nem ismeretes. Megj.: Szegedi Napló 1910. jan. 13. 6. 1. Közölte: Nacsády József (szerk.): A mi Mikszáthunk. 151—152. 1. Szeged 1960. Tiszatáj. (Irodalmi Kiskönyvtár. 3.)

» . . . valamikor együtt kapálgattunk a . . . zsurnalisztika szölejében« — Nagy Sándor a Szegedi Híradó szerkesztője volt a múlt század nyolcvanas éveiben.

» . . . te a Szegedi Híradó 25 éves jubileuma alkalmából üdvözlő levelet írtál . . . « — Megj.: Hi 7. köt. 3. 1. *Ismeretségünk története*. (Ld. gyűjteményünk II. köt. 153. lev.) A jubileum 1884-ben volt.

» . . . én lent maradtam a hegy lábánál« — Nagy Sándor elhagyta a hírlapírói pályát, Pestre költözvén hivatalt vállalt és csak külső munkatársként írogatott különböző lapokba.

403.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 26. Mné aj.

A levelet a szegedi MK-ünnepségen (jan. 9.) felolvasták az író előtt.

»Szeged ... város ... harminc év előtt a magának mondott...« — Mikszáth szegedi évei (1878—1880) alatt oly mélyen megszerette ezt a várost, hogy második szülőföldjének tekintette. Jubileuma előtt valamennyi nagyobb város meghívta őt a tiszteletére tartott ünnepségre, de MK — egészségi állapotára hivatkozva — nem fogadta el a meghívást, egyedül Szegedre ment el, a Dugonics Társaság ünnepségére.

A Visszaeml. beszámol a készülődésekről és közli MK szegedi beszédét. (Ld. 1957. 278—280. l.)

Az író nem a legjobb egészségben indult útnak, felesége aggodalmaitól kísérve: »Egy nagy huruttal, a táskában házi orvosságokkal, a télikabát zsebében egy felbontott üveg Selters-vízzel és a fiúkkal útnak indult« — írja Mikszáthné.

Szegeden lelkes tömeg, virágerdő és ünneplés fogadta az író.

Mikszáthné az ünnepség napját 1910. jan. 11-re teszi. A Jubileumi gyűjtemény 3. cs. 29. sz. darabja, a Dugonics Társaság meghívója, 1910. jan. 9-re szól. Szövege a következő:

A Dugonics Társaság. Szeged.

A Dugonics Társaság 1910. évi január hó 9. ik napján délelőtt 10 órakor a városi szókópiület közgyűlési termében

d í s z g y ű l é s

keretében fogja ünnepelni a legnagyobb magyar szépirodalmi írónak MIKSZÁTH KÁLMÁN-nak, Társaságunk tiszteletbeli tagjának 40 éves írói jubileumát.

Mulaszthatatlan erkölcsi, de egyben kedves kötelességet is ró le irodalmi társaságunk ez ünneplésen szépirodalmunk azon legelső rangú kapacitása iránt, kinek tüneményyszerű írói tehetsége Szegeden domborodott ki, ki e város hamisítatlan magyar légköréből indult hódító irodalmi útjára, s ki magát igaz belső ragaszkodással ma is Szeged polgárának tekinti.

Ez ünnepségünkre Nagyságodat tisztelettel meghívjuk s Társaságunkat megtisztoló szíves megjelenését kérjük.

Szeged, 1909. évi dec. hó 28-án.

Hazafiúi üdvözléssel
dr. Lázár György
elnök

Január hó 4-ik napjéig szíves értesítést kérünk.

Az ünnepségről a PH jan. 11-i száma (kedd) 12. 1. számol be, »Mikszáth ünnep Szegeden« címmel.

Mikszáth 1910. január 8-án, szombaton érkezett Szegedre fia és néhány neves politikai barátja kíséretében. Az állomáson nagy küldöttség várta. A Tisza-szállóba szállt. Este 9-kor barátságos lakoma volt a Kas-vendéglőben.

A díszgyűlés vasárnap délelőtt volt a városháza dísztermében:

»Az ünnepelt író Lázár György Szeged város polgármestere egy nagyobb küldöttség élén hozta a városháza nagytermébe. MK megjelenésekor hosszas és zajos óljonzás hangzott fel. A polgármester ezután néhány szóval üdvözölte MK-t, Szeged fiát — úgymond —, a mi fiunkat. Az üdvözlés után Móra Ferenc elszávalta az ez alkalomra írt alkalmi költeményét. A költeményt tetszőssel fogadták. Ezután Roth Ferenc kegyesrendi tanár, a Dugonics Társaság tagja bemutatta MK élet- és jellemrajzát tartalmazó értékes értekezését. Méltatta MK írói munkásságát, fejlődését, zamatos magyar humorát. Az értekezés tulajdonképp az első összefoglaló Mikszáth-méltatás . . .«

Dr. Kovács János, a Dugonics Társaság alelnöke átnyújtotta MK-nak a Társaság által készítettet ezüst plakettet, amelyre egyik oldalán Mikszáth profilképe, másik oldalán a Társaság címere van felvéve.

MK válaszolt az üdvözetekre. Elmondta, hogyan keletkeztek elbeszéléseinek alakjai, és milyen kapcsolatban állnak Szegeddel.

A szegedi ünnepség egyik nagysikerű száma volt Szávay Gyula: Donációs levél c. verse, amelyben Szklabonya község Mikszáthfalva névre való átkeresztelését mondta el humoros rigmusokban. A verset a győri Kisfaludy Kör ünnepsége alkalmából a Győri Hírlap is közölte.

A Társaság által kiadott meghívón az elmondottakon kívül még a következő számok szerepelnek: 5. A Dugonics Társaság által Mikszáth Kálmán nevére tett alapítványi okirat felolvasása. Felolvassa Balassa Ármin, a szépirodalmi osztály főnöke. 7. Szeged város átiratának felolvasása. Felolvassa Homor István, a tudományművelési osztály elnöke, 8. Epilog. Írta és felolvassa Szávay Gyula.

Mind Mikszáthné, mind Rubinyi Mózes tévesen teszi tehát az ünnepséget jan. 11-re. Ezen a napon az ünnepség beszámolója jelent meg a hírlapokban. A műsor 7. pontjában említett átirat az a levél, amelyet itt bemutatunk. Az átirat kelte is jan. 9.

Mikszáthné által összeállított jubileumi gyűjtemény (3. cs. 28.) megőrizte Lázár György polgármester üdvözől beszédét is.

(Az ünnepség teljes leírását ld. PH 1910. jan. 11. sz. 12. l.)

404.

K: az MTA Kézirattára. Befejezett, de el nem küldött fogalmazás. Jelz. Ms 36/z. MK kéziratföredékei. IV. bor. ff. 253, 267. sz. Összeillesztve.

»Igen sajnálom, hogy a Győri Társas Kör kívánságát nem teljesíthetem.« — Mikszáth tisztelőre a Kör 1910. január 30-án ünnepséget tervezett és az író is meghívta. Mikszáth betegségére hivatkozva elhárította a meghívást, de későbbi időre megígérte látogatását.

»Két év előtt voltam utoljára a képviselőházban . . .« — Mikszáth élete végén sem a szerkesztőségekbe nem járt be, sem politikus barátaival nem jött össze. A szabadelvű párt 1905. évi bukása óta sok eszmében és emberben csalódva elfordul a politikai élettől. Utolsó éve elején reménykedni kezd a párt újjászületésében. Fellép, de súlyos egészségi állapota miatt máramarosszigeti kortesútja tragikusan

zárul. A nagybeteg író ezt az utat (máj. 19—máj. 24.) csak pár nappal éli túl. Mentegődzései a Kör meghívására e levélben valóban súlyos érvek. (Ld. még 405. lev.)

405.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt.-ben. 1. cs. 22. Mné n.j.

»Ezen ... országos mozgalomból részt kér a Győri Kisfaludy Irodalmi Kör...« — Az ünneplő városok sorában Szeged után Győr következett. A város Kisfaludy Köre Kramolin Viktor volt főispán és tiszti főügyész, elnök és dr. Kuncz Jenő főtítkár közreműködésével nagyszabású ünnepséget rendezett.

»Közjogi regénye ... leendő felolvasására ezzel egyidejűleg Pekár Gyula urat kértük fel...« — Az 1910. jan. 30-án vasárnap délután 4 órai kezdettel a városháza dísztermében tartott ünnepségről beszámolt a Dunántúli Hírlap jan. 31.-i, a Győri Hírlap jan. 31.-i, a PH jan. 31-i száma és több más fővárosi lap is.

Az ünnepségeken Győr város »színe-java« részt vett, de képviselte magát Budapest is: Lőrinczy György, Pekár Gyula és Szávay Gyula jelentek meg az ünnepségen. A műsor első száma dr. Kramolin Viktor ny. főispán, elnök beszéde volt, amelyet a Dunántúli Hírlap fenti idézett száma teljes terjedelmében közölt.

Pekár Gyula olvasta fel ezután az *Amerikai menyecske* humoros előszavát.

Lőrinczy György egy erre az alkalomra írt »Palóc lakzi« c. versét adta elő. Idézzük utolsó négy sorát:

»Képzeletével él, s bízik a nemzet
Jövendőjében, mely felé ragyog;
Szembe kacag a komor fürgetegnek
Míg nevet a nemzet — sose halott!«

Ezután helyi számok következtek: Lippay Zoltán köri rendes tag tanulmánya az író munkásságáról: »Mikszáth irodalmi működése és a magyar közélet« címmel, ezen kívül Újlaki Géza, a Kör titkára humoros képei az író műveiből.

A Kör az ünnepségről táviratban üdvözölte az írókat.

Mikszáth a táviratra a következő sürgönyválaszt küldte: »Kramolin Viktor Győr. A Kisfaludy Kör üdvözlétél hálás szívvel köszöni Mikszáth Kálmán.« (PH 1910. jan. 31. és Győri Hírlap 1910. jan. 31.)

»A győri Kisfaludy Irodalmi Kör« — 1908-ban alakult irodalom-pártolás, művelés, felolvasások, ünnepségek rendezése céllal. Működése különösen Felső Dunántúlra terjedt ki. Évkönyveket is adott ki.

406.

K: nem ismeretes. Megj.: Szeged és Vidéke 1910. jan. 13. 2. 1. Közölte: Nacsády József (szerk): A mi Mikszáthunk. 150—151. 1. Szeged 1960. Tiszatáj. (Irodalmi Kiskönyvtár 3.)

»... a szegedi fogadtatás alkalmából...« — A szegedi Dugonics Társaság 1910. január 9-én ünnepelte Mikszáthot. A »kedves város volt az egyetlen a vidéki városok között, ahová Mikszáth elment.

»... küldöm Nagy Sándor levelét« — A levél a Szegedi Híradó egykori szerkesztőjének levele az író üdvözlésére.

Balassa Ármin olvasta fel a Dugonics Társaság által az író nevére tett alapítvány okiratát. Balassa a Szépirodalmi Osztály vezetője volt.

407.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/p. M. h.

»A napokban térve vissza ide egy a Sikkimbe és Dél Tibetbe tett utazásról« — Löffler E. Móric kilétéről közelebbit nem tudunk. Gazdagabb pesti nagypolgár családdhoz tartozónak véljük. MK egy Détsy Imre ügyvédnek írott, Szegeden, 1880. márc. 4. kelt levelében említ egy Löffler Jakabot, akinek 50 forintos kötvénye felosztása felől tesz intézkedést Détsy Imrénél. Ez a Löffler könyvárus és papírkereskedő. Lehet, hogy ennek fia volt a fiatal Löffler E. Móric, s ismeretségük innen ered. Az 1910-ben fiatal, 30 év körüli férfi az akkori arisztokrácia és pesti nagypolgár szokása szerint külföldi, távolkeleti utat tett. Barátjával, egy festővel elzarándokolt Darjeelingbe is, Kőrösi Csoma Sándor, a nagy Tibet-kutató, szótáriró sírjához. — A VÜ 1910. 57. évf. 7. (febr. 13.) sz.-ban 137. l. a címlapon van egy cikk: »Kőrösi Csoma Sándor emléke Indiában«. A cikk névtelenül jelent meg. Közli Löffler E. Móric képeit: Kőrösi Csoma Sándor síremlékét a darjeelingi temetőben; A Bongál Ázsiai Társaság Kalkuttai házát, ahol Kőrösi Csoma Sándor dolgozott stb.

Említi a cikk a magyar tudós emlékére a Bengáli Társaság által 1910. jan. 5-én rendezett ünnepélyt: »Az ünnepélyen jelen volt két magyar fiatalember, Löffler E. M. és Tóth Jenő festőművész; az előbbinek szívességéből kaptuk a mai számunkban Kőrösi Csomáról közölt képeket«.

408.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 30. sz. Mné aj. 1913.

»Feleségem, ... mint tanítónő harcol velem...« — A levél külső formájában, a Teleki Társaság pecsétjével ellátva, azt a hitet kelti, hogy vele egy irodalmi társaság üdvözli az író. Lényegében a levél magánjellegű. Bartók Lajos egy ideig szüleivel Nagybányán lakott, iskolai tanulmányai egy részét is ott végezte. Valószínűleg akkor telepedett ott meg egyik testvére, akinek a leánya az a tanítónő, akiről a levélben szó van. (Ld. még MK Bartók Lajosnak írott, valószínűleg 1884-ben kelt levelét.)

409.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 12. Mné aj. 1913.

»Mellékelve a ... főgimnázium ... hangversenyére szóló Meghívót...« — Gyűjteményünk más helyén (Ld. Prónay Mihály főispán MK-nak és Nagy Mihály alispán MK-nak 1909. nov. 2. és nov. 4. 385, 386. lev.) már szóltunk arról, hogy Nógrád vm., Mikszáth szülő vármegyéje gazdag programmal készült megünnepelni az író jubileumát. Megkereste a balassagyarmati gimnáziumot is, hogy az rendezzen ünnepséget az író tiszteletére. Így született meg 1910. febr. 1-én a szóban forgó hangverseny.

A megye 1909. okt. 16-i közgyűlése elé olyan határozati javaslat is került, amely szerint MK jubileumának emlékére a megye 1000 korona alapítványt tesz, amelynek 50 koronás kamata évente »a magyar szépirodalom művelésében legszebb sikert elért VIII. osztályú tanulóknak adassék«.

410.

K: nem ismeretes. Megj.: Az Újság 1910. 8. évf. 53. (márc. 4.) sz. 10. 1.

A levél Mikszáth műveinek és hírnévének elterjedéséhez nyújt adalékot, a század első évtizedében, a tömeges kivándorlás idején. A jubileumi kiadás híre, majd megrendelő íve az amerikai magyar munkásokhoz is eljutott. A levélről a Pester Lloyd is hírt adott. (Ld. Pester Lloyd 1910. 57. évf. márc. 3. sz. 1—2. 1.)

411.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 7. sz. Mné aj. 1913.

»Nagyságodnak politikai élete e vármegyében kezdődött.« — MK 1887-ben kapott először mandátumot Tisza Kálmánégy ígérete folytán. (Ld. A régi műhelyben. PH 1908. 30. évf. 308. (dec. 25.) sz. 1—4. 1. és PH 1909. 31. évf. 8. (jan. 10.) sz. 1—5. 1., valamint Hátrahagyott munkái. 60—86. 1. Franklin, Bp. 1914.)

MK 1892-ig volt a kerület képviselője. Azontúl Fogaras jelölte és választotta őt.

A választással kapcsolatosan ld. még MK Málik Józsefnek frott (163., 164., 216.) leveleit gyűjteményünk II. kötetében, valamint Szotyori Nagy Károlynak frott, 1887. jún. 11-én kelt (165.) levelét.

412.

K: fogalmazás töredékei az MTA Kézirattárában. Jelzeteik: a) Ms 39. cc/9.; b) Ms 39. c/4.; c) Ms 39. cc/37.; d) Ms 39. c/5 M. h. A végleges fogalmazás megj.: Az Újság 1910. ápr. 14. sz. és Ellenzék (Kolozsvár), 1910. ápr. 22. 31. évf. 91. sz. 4. 1.

Keltezetlen.

a) fogalmazás:

Megilletődve *(olv vettem)* olvastam el Háromszék megye hozzám intézett üdvözlő iratát, s igen köszönöm, hogy rólam megemlékeztek. *(Lankadó szárnyakkal megérezem az önök lehelletét, kinek mikor Szárnyamat megcsapja az önök szeretetének szele (mint a hogy) mikor most a leszállásra gondolok, minthogy megcsapta és segítette az emelkedésben annak idején. Háromszék megye küldött fel engem legelsőbben az ország tanácsába . . .*

b) fogalmazás:

Tekintetes alispán úr

Háromszék vármegye üdvözlő sorait olvasva mellyel jubileumom alkalmából megtisztelt, jól esik, hogy fölemlíteni méltóztatik *(olvasom miszerint)* arról való szíves megemlékezésük, hogy nem vagyunk idegenek *(egymás számára)* mert a vármegye *(adta nekem)* *(küldött engem)* nyújtotta nekem egy negyed századdal ezelőtt *(az)* *(elsőbben mandátumot)* az első mandátumot.

(Ha) Igaz. Még pedig hogyan nyújtotta! Mennyi gyöngédséggel! Így csak a székely *(tud megtisztelni)* tud *(adni annak akít)* megembereelni látatlanban, ismeretlenül.

(Mikor az illyefalvi kerület) *(felszóllott)* kijelölt *(kevéssel)* A jelölés után gyögyűthatlannak hitt gége bajban *(estem)* szenvedtem, úgy hogy egy szót sem voltam képes kiejteni, nemhogy végig beszélni egy sor községet *(minél fogva)* kijelentettem, hogy nem lépek fel.

Erre az volt a felelet, hogy az illyefalvi kerület gyűlést tartott, s ottan *(—)* híveim *(hogy ezt a képviselőseget ezt a)* elhatároztattak, hogy *(hogy)* miután *(erős)* múltamnál fogva ismerik a politikai meggyőződésemet nem kívánják *(hogy programbeszédet tartására)* se személyes megjelenésemet, se programbeszédemet a kerületben.

(de ha)

De nehogy ez a határozat *(találgatásokra)* feltűnő legyen, s találgatás útján testi fogyalkozásom kípattanjon *(ez a testi fogyalkozásom)* a nép előtt, Háromszék vármegye összes, a fővárosban lakó szabadelvűpárti jelöltjei hasonló jegyzőkönyvi kivonatokat kaptak kerületeikből.

c) fogalmazás:

. . . Háromszék összes *(idegen)* a fővárosban lakó szabadelvűpárti jelöltjeinek *(megküldték)* hasonló jegyzőkönyvi kivonatokat küldtek a kerületekből *(a választók.)*

Elmosolyodtam mikor *(hallottam)* láttam, hogy az illető jelöltek milyen kevélyek a jegyzőkönyveikre *(s azokban)* illetve az azokban nyújtott elismerésre, s gondoltam magamban, hogy az ő babérjaik az én beteg torkomból nőttek. *(Ez volt az a)*

Ez volt az első teckém, hogy *(az tis)* a babér nem okvetlenül az érdemek erdejében *(ter)* tenyészik.

⟨Ennek⟩ Ezt talán most ⟨is eszembe kellene venni tudom⟩ a közhatóság ⟨becses⟩ szép lendületes üdvözlétének olvasásánál is figyelembe ⟨kellene⟩ illenék nekem venni, de annyira jól esik ⟨a nyájas⟩ megemlékezésük ⟨hogy⟩ s annyira totulnak a kedvesebbnél kedvesebb emlékek a Nemere ⟨Nemere szépséges⟩ és a Szép Mező klasszikus földjéről, hogy csak elérzékenyülni tudok és soha el nem múló hálát érzni, melyet, igen kérném, kegyeskedjék tolmácsolni a törvényhatósági bizottság előtt . . .

d) fogalmazás:

Nagyságos alispán úr!

Mély megilletődéssel vettem Háromszék vármegye törvényhatóságának 11.334 szám alatti ⟨üdvözlő⟩ határozatát, illetőleg ⟨nagybecsű⟩ a nagyságos alispán úr nagybecsű sorait, melyek ⟨arról értesítenek,⟩ negyven éves jubileumom ⟨alatt⟩ alkalmából a ⟨két⟩ köztörvényhatóság üdvözlését fejezik ki. Mélyebb ⟨nyomokat⟩ érzéseket fakasztanak azok szívémben, mint más hasonló iratok. Az a fény mely az önök kifejezett rokonszenvéből árad ki az én kis ünnepemre, nem ismeretlen előttem, világított az már az én útamon. Amint méltóztatik is említeni, Háromszék megye adta nekem az első mandátumot, egy századnak a negyede előtt, mikor ⟨a mandátumhoz⟩ még a mandátumokhoz gyöngéd emlékek tapadtak, nem keserűségek, mint mostandban, mikor még a mandátumok az ország első tanácsába vezettek. Most már nem csak nem első, de talán nem is tanács. Hisz maga a tanácsalanság.)

⟨Talán nem is tett velem jót⟩ Nem gondolom, hogy jót tett velem a vármegye, mert sok illúziómat hagytam ott apránkint, de bizonyos, hogy jót akart tenni, s ezért engem olyan hálára kötelezett, mely csak velem ⟨magammal⟩ múlik el; ⟨és⟩ kivált a mód teszi jeledhetetlenné, amellyel ez a mandátum megbíztott.

Akkoriban majdnem halálos kimenetelű torokbajba este[m] éppen a választások előtt úgy, hogy gondolnom sem lehetett a föllépésre, programok adására, községek bejárására egyetlen hallható szót sem voltam képes kiejteni. Visszalépésemet tudattam tehát háromszéki barátaimmal.

Ők ⟨ekkor⟩ erre egy Ilyefalván tartott kijelölő értekezlet jegyzőkönyvével feleltek, ⟨mely⟩ hol azt határozta el a választó közönség, hogy ősmerve politikai nézeteimet a választási mozgalomban nem kívánja személyemet járasztani, csak a mandátum átvételére jöjjenek el amikor nekem tetszik.

Megörültem neki. Így csak a székely tudja megtisztelni, akit akar. Pedig még hátra volt az igazi gyöngédség. — Hogy e testi fogyatékom ne legyen feltűnő ⟨avagy kinyomozói lesznek⟩ ugyanakkor Háromszék összes kerületeinek a fővárosban lakó jelöltjei hasonló jegyzőkönyvi kivonatot kaptak.

Elmosolyodtam látva, hogy az illető jelöltek bizonyos nagy képpel ⟨hír⟩ mint hirdetik szerte szét itt a politikai körökben a rendíthetetlen bizalom irigylésre méltó dokumentumaikat. Hiszen én tudtam, hogy az ő babérjaik az én szegény beteg torkomban nőttek.

Ez volt az első leckém, hogy az elismerés virágai nem okvetlenül az érdemek kertjében nyílnak

A töredékek közül ez a »d«-vol jelzett nyújt újat, Mikszáth régi sérelmeire tett célzással, amelyet azonban a végleges szövegben jobbnak lát elhagyni.

413.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt.-ben. 2. cs. 4. Mné aj. 1913.

»a névnapra . . . hogyha hivlak . . .« — Gajdác itt Pál napra, jan. 25-re hívja meg az frót családjával együtt.

»Pál sorsa így jobbra fordul . . .« — A január havi Pál napot Pál-fordulónak nevezte a népi kalendárium és aszerint, hogy tiszta vagy ködös idő volt aznap, jószolt egészséges vagy járványos időt. Legismertebb ilyen rigmus a Pál-fordulóról:

»Pál fordul köddel

Ember hull döggel.«

(Nyírségi szállóige)

A látogatás egyrészt a jubileumi zsűfolt teendők miatt, másrészt a néhány nappal azelőtt Szegeden tartott Mikszáth-ünnepség fáradalmi miatt nem történt meg.

414.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/dd. M. h.

» . . . mint professzor teszem föl a tételt . . .« — Concha Győző MK-val egykorú, de őt jóval túlélte jogtudós, egyetemi tanár, aki ifjú korában 1870—1872 között Andrássy Gyula gróf gyermekeinek nevelője volt. MK nagyobbik fia is tanítványa volt Conchának.

» . . . frakkod, szmokingod neked sincs, csak nyalka fiaidnak . . .« — Mikszáth Kálmán László ekkor már 25. évét töltötte, Albert 21 éves volt. Jó megjelenésű, társaságban kedvelt, elegáns fiatalemberek.

Concha jellemzésére és MK-val való barátságuk eredetére vonatkozólag érdekes Sipőcz Jenőnek egy levele, amelyet 1922. február 9-én Concha 50 éves jogírói jubileuma alkalmából írt az akkor híres jogtudósnak.

[Fejléc:] Budapest székesfőváros polgármestere.

Bp. 1922. febr. 9.

Méltóságos Uram!

. . . fölmerül a lelkemben egy beszélgetés emléke, amelyet a nemzet nagy írója, Mikszáth Kálmán, a »Mikszáth Eiche« lombjai alatt velem folytatott, méltatva a fiatal jogászt arra, hogy vele az ország dolgairól is beszéljen.

A nagy író pesszimiztikusan ítélte meg a magyar jövőt, sok hibát látott éles tekintetével a magyar közéletben, amelyeket más észre sem vett. A beszélgetés folyamán azt jegyeztem meg, hogy majd másként lesz minden, ha — és rámutattam Méltóságodra, akinek alakja akkor tűnt fel a faszorban — a Concha tanár úr fenkolt, tiszta tanítása áthatja a magyar közéletet. Mikszáth szemei felcsillantak.

Igaza van, mondotta, annak a tiszta erkölcsnek, tisztult gondolkodásnak kell úrrá lennie a közéletben, amelyet 6 hirdet szóval és írásban, akkor lehet még remény a magyar jövőre! . . .

Mély tisztelettel
dr. Sipőcz Jenő

(Ld. MTA Kézirattára, Levelestár.)

415.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/qq. M. h.

»Azon reményben, hogy a Szegeden volt torokbajod már elmúlt . . .« — Tallián Béla, a régi barát jelen volt Mikszáth szegedi jubiláris ünnepségén 1910. jan. 11-én. Még a szokásos szűz-dohány ajándékot is elvitte neki, a délmagyarországi híres, arany szemű, barnapettyes muskotaly fajtát. (Ld. Visszaeml. 1957. 280. l.)

Mikszáth a szegedi jubileumi ünnepség idején nem volt jó egészségben. Torokbaja kínozza. (Visszaeml. 1957. 278. l.) Erre a torokbajra tesz célzást Tallián Béla fenti levelében. A baj különben egy éloton át kísértett a családban. Erről emlékezik meg egykori orvosa Závory Sándor is, már időzött memoárjában. (Emlékeim. 58—67. l.)

»Ha . . . te is eljössz a Khuen kabinet bemutatkozásához . . .« — A Khuen Héderváry kormány 1910. január 17-én alakult. Tallián Béla, aki makacs szabadelvű volt, ettől a kormánytól a szabadelvű eszmék felújítását várta. Ezért akart ott lenni a beiktatáson is.

» . . . az általad felvetett Adria kérdésében is.« — MK-t élete utolsó éveiben pénzemberek vették körül, akik a barátságot anyagi formában realizálták. Így választotta be őt Herzog Péter az Egyesült Nagyvárad László Gőzmalom igazgatóságába és így lett igazgatósági tag az Adriai Biztosító Társaságban. (Ld. 446. lev. és jegyz.)

»Értesítés Petőfi tér 1. sz. a. lakásomra . . .« — Tallián Törökkani-
zán lakott, csak napokat töltött Pesten.

416.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/g. M. h.

»A Felvidéken ma jelent meg 4363. cikkem . . .« — Az említett lap Verebélyen megjelenő kis hetilap volt. A cikk a jelzett időben és címen megjelent.

»Első cikkem . . . Nagy Ignác lapjában jelent meg 1846-ban József jhg . . . 50 éves jubileuma alkalmából.« — Nagy Ignác lapja, a Hölgyfutár 1849. nov. 15-én indult. József nádor jubileuma pedig a levélíró szerint is 1846-ban zajlott le. Így az öreg író emlékezete csalt. József nádor I. Ferenc király negyedik öccse és leszármazottai az alsóuthi 80 000 holdon gazdálkodtak.

»fia József és kisleánya Erzsébet és Mária Henriette tőlem tanult meg magyarul« — A nádornak három gyermeke: József, a cigányasztár szerkesztője (népszerűen Pulatinus Jóska), Erzsébet és Mária Henriette Nagy Jánostól olyan formán tanulhatott magyarul, hogy Nagy N.

János 1830 körül születvén, 3 évvel lehetett idősebb József főhercegnél, aki 1833-ban született, nyilván azok között a játszótársak között volt, akiknek megengedték, hogy a palatinus fiával barátkozzanak és játék közben a nagyúri játszótársakkal magyarul beszéljenek.

»1905. jún. 13-án elhunyt fenséges barátom halála alkalmából... a gyászbaborult... apa...« — A VÜ 1905. 52. évf. (jún. 18.) sz. 390—398. l. sok epizódot megemlít a főherceg életéből; de a levélíró neve nem fordul elő benne. Ugyanúgy hiába kerestük uo. az 52. évf. 26. (jún. 25.) számban 410—411. l. a főherceg halálával foglalkozó cikkben és a temetést részletező leírással kapcsolatosan is a fenti nevet. (Ld. PH 1905. 27. évf. 163. (jún. 14.) sz. 1. l. és a következő jún. 15. 6—7. l.; jún. 16. 7—8. l.; jún. 18. 8—11. l.; jún. 19. és jún. 20. 7—8. l.)

A levél legkevésbé érthető része volt az említett, általa szerzett dallal kapcsolatos mondata. Ezt a dalt sommiképpen sem József főherceg halálára írta Nagy János, mert »a gyászbaborult fenséges apa«, a nádor már 1847-ben meghalt. A levélíró itt nyilván kihagyta zavaros mondatából azt a közlést, hogy a dalt József főherceg fiának, a nádor unokájának, László főhercegnek halálára (1895. szept. 6.) írta akiről a VÜ fent idézett, jún. 18-i számában azt olvassuk, hogy »virágzó ifjúságában« halt meg. Ekkor jutalmazhatta meg »a gyászbaborult apa« József fhg. bizonyos pénzüsszeggel a dal szerzőjét. (László főherceg halálára vonatk. ld. VÜ 1895. szept. 8. és szept. 15. számait. Ez utóbbi szám teljes egészében a vadászbaleset okozta halálozással foglalkozik. (Ld. még: Towrekw István: László fhg. élete. Bp. 1896.)

Nagy Nep. Jánosról csak annyit tudtunk, amennyit e levélben, különösen nóvalírása toldalékkaként magáról elárul.

»A Pesti Napló nyelvüütöi«... — A Pesti Napló első száma 1850. márc. 9-én jelent meg.

417.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/hh. M. h.

»A „Virágos kert”... kedves gondolat...« — Kísérő levél ahhoz a kis préselt-virág albumhoz, amelyben csodálatos finom rajzú, levelezőlapokra préselt erdélyi virágok láthatók. Ez a bizonyos »Virágos kert« megmaradt a levél mellett a hagyatékban. Színe sem fakult meg.

»*Scienza amabilis*« — szeretotremöltő tudomány, a növénytan.

418.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/uu. M. h.

»...bátor vagyok a cikkért kopogtatni...« — A kéziratot MK a Budapesti Szemlének ígérte. A Szemlét 1910-től Voinovich Géza szerkesztette. MK nem gyakran, de írogatott a Budapesti Szemlébe.

A kért elbeszélés megjelent a Budapesti Szemle 1910. 141. köt. 399. sz. 381—390. l. Címe: *A rekeszek*. Megj. később a *Töviskes látogatásban* c. elb. kötetben. 134. l. (1912. Franklin, Bp.)

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/hh. M. h.

»Igéretemhez képest mellékelve küldöm a Szilágyi István körben tartott felolvasásomat...« — A levél szoros kapcsolatban van azzal a beszéddel, amelyet Perényi Zsigmond mondott az író tiszteletére rendezett máramarosszigeti jubileumi ünnepségen 1910. febr. 6-án. (Ld. a máramarosszigeti Szilágyi István Kör 1909. máj. 15-i levelét és a levél jegyzetét.)

Perényi előadása MK magánéletéből közölt néhány kedves és ügyesen összeszedett apróságot. Az előadást a Máramaros c. lap 1910. febr. 10. száma is közölte. (46. évf. 12. sz. 2. l.)

»A Nagyságos asszonynak... személyesen fogom megköszönni a segítségét, melyet a „Hét” dacára... erősen igénybe vettem.« — Perényi az ünnepség előtt Mikszáthéhoz fordult adatokért, de az író felesége által vele közölt adatok hamarosan A Hét hasábjain is megjelentek. (Ld. Adorján Andor: A jubiláns Mikszáth Kálmánál. 1909. 20. évf. 52. sz. dec. 25. 853—856. l.) A riport Perényi levelét is említi. Mikszáthné, amint e levél tanúsítja, A Hét riportterével közölt adatokat Perényi Zsigmond számára kiegészítette.

Perényi előadását, néhány érdekes életrajzi vonatkozása miatt is, egyes részeiben szó szerint adjuk:

»Azon kezdem, hogy milyen Mikszáth Kálmán, mint férj? Hát bizony az ő házában is létezik az a törvény- és alkotmányellenes kormány, amit közönséges papucsnek neveznek. De olyan finom, láthatatlan papucs, melyről nem tud az ember, talán nem is érzi, de szerencséjére mégis létezik. Persze ezeket már nem a nejtől tudom, mert ilyenekkel a hölgyek nem szoktak dicsekedni.

Mint a legtöbb igazán nagy ember, aki sokakat vezet és irányít, úgy ő, aki olvasói seregét befolyásolja, felvidítja, gyönyörködteti, vagy elszomorítja, kénye-kedve szerint — nem zarnok a saját otthonában. No de a kritikussal szemben különben is mindig deferálnak az írók! Gyermekével szemben is mindig szelid, jóságos, elnéző, valóság-gal kényezteteti és rontja őket.

Ő maga mindig azt mondja nekik: mindent megteszek nektek, amit kívántok, mert én ezzel szüleimnek fizetek. Nekik már nem adhatok semmit, értük nem tehetek semmit, csak az unokáikat szeret-hetem és halmozhatom el minden jóval. Töletek nem várok semmit, de bánjatok ti is jól az én unokáimmal. Milyen meleg és önzetlen érzés, mely annyi nemzedéket egybefoglal, a családfának földben levő gyöke-reit a messze kinyúló ágakkal, mely egyesíti a rég elhunytak iránti hálás kegyeletet a még ismeretlen jövő nemzedékbe vetett remé-nyekkel.

Kis fiúk voltak még a Laci, meg a Berci, és amit gyerekésszel ki tudtak gondolni és megkívántak, az mind az övék volt, és teljesült. Persze, hogy nehéz is volt aztán velök elbánni.

Történt, hogy a háziorvos azt találta, hogy Bercinek nagyok a mandulái, ki kellene biz azokat vágni. Szegény doktor előre ijedezett attól a gondolattól, hogyan fog végbemenni ez a műtét. Miféle rugdosás,

ordítozás lesz, de az is lehet, hogy Berci meg sem engedi, hogy hozzá nyúljanak. De hát nem azért okos ember Mikszáth, hogy ezen is ne tudna szépszóval segíteni. Szépen behívta a fiúkat magához és kijelentette nagy komolyan előttük, hogy aki a legjobban fogja magát viselni, azt meg fogja jutalmazni arannyal, hogy kiveteti a manduláját. S aztán várta nyugodtan az eredményt. Az nem is maradt el.

Már másnap nagy lárma, sikoltozás, csörömpölés hallatszott a gyermekszobában, s mikor Mikszáth benyitott, a fiúk éppen javában gyomrozták egymást. Hát biz azok összeverekedtek azon, hogy ki a jobbik és kit fog érni az a nagy kitüntetés, hogy kiszedik a manduláját. Persze a többi most már könnyen ment. Csak ki kellett jelteni, hogy melyik érdemli meg a jutalmat és Berci büszke öntudattal követte papáját a doktorhoz és szó nélkül tűrte a kellemetlen operációt. Tanulni nem volt szabad sokat a fiúknak, legalább apjuk tudtával, csak annyit, hogy valahogy meg ne ártson szegényeknek. Magánúton végezték tanulmányaikat, mert iskolába járni veszedelmes a járványok miatt, na de meg legjobb a gyerekeknek otthon a gondos szülők felügyelete alatt. Haragos szót, vagy szidást alig hallottak . . .

A Mikszáth nevelési rendszerét, bár minden gyerek örömmel megszavazná, nem merném másoknak követésre ajánlani, de annyi bizonyos, hogy a Mikszáth-családnál fényesen bevált. Vajon azért, mert az a nagy szeretet tényleg óvta őket, vagy mert olyan jó anyagból voltak gyúrva, hogy nem lehetett rajtok rontani, vagy talán mert beleszólt a nevelésbe a gondos anya is egy kicsit, ki tudná azt eldönteni? Derék, okos emberek lettek, a nagyobbik kitüntetéssel tette le összes vizgáit s maholnap ügyvéd lesz, talán képviselő, a kisebbik is jeles tanuló és bár még nem végzett, máris díjtalan fogalmazógyakornok.

Hogy örökölték-e a fiúk apjuk írói tehetségét, arról nincsenek adataim. Csak annyit tudok, hogy Berci már tíz éves korában írt egy novellát: Gyógyszerek a homokban. Az apja, mikor elolvasta, csak annyit mondott: »Hát fiam, a homokot még csak látom, de a gyöngyszemeket nem találom.«

Mikszáthnak jellemző tulajdonsága az ő jószívűsége, mely nemcsak családjával szemben, de mindenütt és mindenkivel szemben megnyilvánul. Néhány éve annak, hogy felesapott gazdának a horpácsi uradalomban. Itt sok érdekes megfigyelést mondhatnék arról, hogyan kíméli és pihenteti Mikszáth cselédeit, napszámosait, sajnálja még a szegény földet is, melyet eddig bizonyára úgysis túlságosan megdolgoztak.

Horpácsról nehéz őt becsalni Budapestre, csak késő ősszel jön onnan el a fiai után.

Ma már keveset látjuk őt a képviselőházban.

Pedig valamikor szorgalmas látogatója volt és különösen a folyosón tartózkodott sokat, állandóan körülvéve tisztelői és barátai udvarától, akik oly szívesen hallgatták az ő derűs, szellemes beszédjét. És sanda szemekkel, messziről figyelte őt boldogult Nagy Miklós, mint a féltékeny férj, aki a felesége mosolyát is félti másoktól, úgy sajnálta ő is Mikszáth humorát és ötleteit a képviselőktől.

Ó bizony mindent az ő Vasárnapi Újságja számára szeretett volna megszerezni.»

A máramarosszigeti Szilágyi István Kőr Mikszáth ünnepélyének meghívóját is megtaláltuk a Mikszáth hagyatéokban. (Jub. gyűjt. 3. cs. 27. sz.)

A Máramaros c. helyi lap már idézett száma az estélyről részletes tudósítást közöl vezető helyen, s Perényi főispán előadásán kívül Szabó Sándor prologját is közli. A verses prolog címe: Mikszáth Kálmán jubileumára.

420.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/oo. M. h.

»ahogyan a szklabonyai gyerekek szóltak ajándékot osztó Divényi Józsi bátyjukhoz . . .« — A levél bevezető részében említett Divényi Józsi bácsi, Mikszáth 1903-ban írt: *A jahuszár meg a lova, meg a ló stpja* c. elbeszélésében fordul elő. (Ld. Jk 16. köt. 119. l.)

»Én egy meséjén keresztül tartom a rokonságot.« — A levél érdekessége a *Hályog kovács* c. elbeszélés adalóka: az elbeszélés valóban megtörtént esemény. (Ld. Jk 24. köt. 158. l.)

»megpróbáltam ebben a kis tanulmányban . . .« — A *Hályog kovács*-ban szereplő Lippay Gáspár professzor leszármazottja a győri Kisfaludy Kőr tagja, aki az 1910. jan. 30-i győri ünnepségen, tanulmányában MK írói érdemeit dicsérte. (Ld. Lippay Zoltán: Mikszáth irodalmi működése és a magyar közélet. Győr 1910. Pannonia ny.)

421.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 8. Mné aj.

»Légy kegyes nekem egy tiz soros választ írni . . .« — MK teljesítette Szabolcska kérését. Levelét a Társaság ülésén felolvasták.

422.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/m. M. h.

»Egy szép első példányt akartam vinni személyesen . . .« — Rubinyi Mózes munkája: Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve. Bp. 1910. E mű nagyrésze (105—246. l.) Mikszáth-Szótár.

423.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 6. Mné aj. Megj.: PH 1910. márc. 1. sz. 12. l.

»Negyven éves írói pályájának határkövénél . . .« — A nagyváradi Szigligeti Társaság 1910. febr. 27-én tartotta Mikszáth tiszteletére rendezett ünnepi ülését. A levelet — tartalma és hangja után ítélve — az ülésen felolvasták. Valószínű, hogy a Társaság főtitkára, Sas Ede fogalmazta. A levélszöveg költői, lírai modora is erre mutat.

»A nagyváradi Szigligeti Társaság« — Szigligeti Ede költő, drámaíró, a város szülőtte emlékére alakult, 1892-ben, Rádl Odón buzgólkodása folytán. A Társaság irodalmi estőket és ismeretterjesztő előadásokat rendezett.

Az MTA Kézirattárában őrzött eredeti levél és ennek a PH 1910. márc. 1-én közölt szövege között sok eltérés van. A szövegeltérések egy része a másoló, a szedő vagy a korrektúra pontatlanságából, de legnagyobb része tudatos »átfésülésből« származhatik.

424.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/o. M. h.

»A Lipótvárosi Casino irodalmi bizottsága . . . ülést tart . . .« — A Lipótvárosi Kaszinó, amelynek alapítói közül Rust Józsefet már említettük (Ld. 323. lev.) egyik céljával az irodalom és művészetpártolást tűzte ki, és ezt az irodalmi bizottságon keresztül gyakorolta. (1883-ban alakult.)

A március 5-én tartott megbeszélés Mikszáth ünneplésének csak bevezetője volt. A Kaszinó egy nagyszabású ünnepi lakomán üdvözölte az író, a jubileumi ünnepség utáni napon, május 17-én. A Mikszáth Kálmánné által összeállított jubileumi gyűjteményben (10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 42. sz.) megtaláltuk ennek az ünnepi lakomának előkelő kiállítású étlapját is.

425.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/ii M. h.

Keltezetlen.

»III. Róza« — Jókainé Laborfalvy Róza unokája, aki nagyanyja óta a harmadik Róza a családban. I. Róza — Laborfalvy Róza, Jókai Mór felesége. II. Róza — Laborfalvy Róza leánya, aki serdülő leánya volt, amikor Jókai Mór feleségül vette a nagy drámai színésznőt. II. Róza fiatalon halt meg. III. Róza az ő leánya, Feszty Árpád felesége. (1862—1936.)

»Itt küldöm a képet, itt-ott még egy kicsit nedves.« — A kép MK-t íróasztala előtt ülve ábrázolja. Hogy Feszty Róza közvetlenül a jubileum előtti időben festette, arra vonatkozólag Feszty Masa, a festőnő ugyancsak művész leánya a következőket mondta: »Amikor MK a jubileum után oly hirtelen meghalt, édesanyám gyakran emlegette: — Ha tudtam volna, hogy MK ily beteg, nem fárasztottam volna éppen az utolsó hónapokban, hogy üljön nekem, mert elég nehezen tűrte a modell szerepét.« (1959.)

Feszty Róza arcképeket, interieur-képeket, színes zsánerképeket festett. Mikszáthról festett portréja az író halála után a szegedi múzeumba, onnan 1953-ban Balassagyarmatra, majd a horpácsi Mikszáth-szoba megnyitásával kapcsolatban Horpácsra került. Némi restauráláson esett át, ez azonban nem volt szerencsés.

K: nem ismeretes. Közlte Az Újság 1910. márc. 27.

»*Ma indítottam útnak Horpácsra egy kis kerek eperfát . . .* — Nagyszalonta, Arany János szülőhelye kis eperfával kedveskedett MK-nak. Eperfát Böszörményi Lajos éppen Arany híres versére emlékezve küldött. (Családi kör.) (Ld. Visszaeml. 1957. 282. 1.)

K: fogalmazványtörredék. MTA kéziratára. Jelz. a) Ms 39/cc. 2.; b) Ms 39/cc. 1. Az elküldött végleges szöveget közölte Az Újság 1910. márc. 27. száma.

Keltezetlen. A szövegnek a facsemetére vonatkozó része azt feltételezi, hogy a levél nem is Pesten, hanem Horpácson kelt. Van is erre a második variánsban egy bizonyító kifejezés: »itt nálunk lassan nőnek a fák«.

»*Félek, hogy már későn kezdtem megvalósítani kedves ideámat :» — Mikszáthné Visszaeml. 1957. 282. 1. ezt írja: »Mikor azonban húsvétkor kimentünk Horpácsra, és ott meglátta a gyöngye kis facsemetéket, mélyen elszomorodott és reménytelenül beszélt arról, hogy nem éri meg a fák felnövekedését.*

A levél gondolatai, sőt szövege is olyan egyezéseket mutat Mikszáthné soraival, hogy Az Újságban megjelent Mikszáth levél átvételének látszik. MK valószínűleg mondhatott hasonlót a húsvéti horpácsi kirándulás alatt, erre emlékezve és a levelet olvasva kerültek e sorok Mikszáthné Visszaemlékezéseibe. E feltevést támogatja, hogy a levelek variánsai MK hagyatékában Mikszáthné rendelkezésére álltak (Ms 39/cc. 1., Ms 39/cc. 2.). Akármint is van, a gondolatokat a húsvéti horpácsi látogatás adhatta az írónak és a levél a horpácsi pihenő idején kelhetett.

A facsemetékkal kapcsolatos esetet említi Rudnayné Veres Szilárda is: Emlékeim 1847—1917. Bp. 1922. 219. 1.

Fogalmazványtörredékei:

a)

Nagytiszteletű uram!

Szívemből köszönöm, hogy ön rám gondolt ismeretlenül, hogy a kis eperfacsemetét, mely magról kelt <ki> a jó kövér földű szalontai kerében, talán az Arany Jánosék kertjéből szél szárnyán odafújtván a mag, a hűres eperfáról, »mely feketén bóbíngat« — írja ön. Kedves gondolat ez, mely mándjárt megkapta a szívemet. Mondanom sem kell, hogy nagy gondal ültettem el Horpácsra, s nagyon megkértem a gondviselő embereimet, hogy különösen gondolja . . .

b)

Vettem a nagytiszteletű úr levelét, melyben arról tudósít, hogy a szalontai kertjében magától nőtt eperfacsemetét, melynek magvát talán az Aranyék udvaráról, a »feketén bóbíngató« eperfáról hozta oda a szél, elküldte Horpácsra.

Kedves gondolat ez, mely mindjárt megkapta a szívetem, s legott egy ukáz ment az ottani totum fac-hoz, hogy különös szereteiben ápolja, öntözgesse, trágyázzgassa.

Most már el is van ültelve, és eddig még semmi baja, ha csak ezután nem búsulja el magát az új földben. — Perze meg igen kicsiny, s itt nálunk lassan nőnek a fák. — Félék, hogy egy kicsinyt kiadón kezdem megvalósítani (az) ideámat. Azt ti., hogy (hogy) az ország minden (vidékről) vidékeről küldött ajándék facsemetek megnöve, szitterpeszkedve, mikor aggastyán koromban én már megszűnök a közönségnek mesélni, ők (suttogjanak) meséljenek nekem a közönség nevében a suttogó lombjaikkal.

De hejh, alig lesz abból valami. Mire megnönek a lombjaik, akkor már én ott leszek, ahol a gyökereik.

Szívetem át meg át melegtette az ön kedves küldeménye, s az ahhoz fűzött ereszek nemes magva. Fogadja meleg köszönetemet és tiszteletemet.

428.

K: fogalmazványtörödékekben ismeretes. MTA Kézirattára. Jelz. a) Ms 36/c. 7.; b) Ms 36/c. 6. c) Ms 36/z. 84. A végleges szöveg megj. l. a PH 1910. márc. 9-én (16. l.) 2. Császár Elemér: Szaboleska Mihály levelesládájából. ITK 1935. 45. évf. 408—409. l. 3. Fábrián István: Magyar Írók Levelei XV—XX. sz. Bp. 1938. 376—377. l. A tanítási problémái. 21.)

»Említven leveledben, hogy respektáljátok álláspontomat . . . sehova nem . . . mehetek» — Az Újságban megjelent levélszöveg sajátos hibáját (szöglotes zárójelben), a törödékek alapján korrigáljuk. MK jelmondata ugyanis a vidéki ünnepségekkel kapcsolatban ez volt: »Sehova nem menni, ha mindenhova nem mehetek.« b) variánsban: ha mindenüve nem mehetek.

a) fogalmazványtörödékek :

Hálás szívvel vettem becses leveledet, melyben tudatod, hogy engem az »Arany János kör« tiszteleti tagjának választott. Maholnap már (oly) an|n|yi titulus lesz a vizitkártyámon (hogy), mint egy spanyol (hídalgónak) grandnak.

Említven leveledben, hogy respektáljátok azt az álláspontomat, hogy »sehova nem menni, ha mindenhova nem mehetek« látom rólatok, hogy okos emberek vagytok, ellenben észreveszem magamban az (az) ingadozó lelket.

(Mikor én ezelőtt harmincöt évvel Temesvárot jártam)

Ha nem az ország előtt teszem vala a fogadalmat, szeretnék holnap bekukkantani (a kis gyülekezésbe) az »Arany János« körbe (ahol immár nekem is szorította) (tok) (maguk közt egy helyet) (aminél engem nagyobb megtiszteltetés bizonyára nem érhető volna a ti részetről).

(És meghallgatni) én a théma, megnezni azokat a szép temesvári asszonyokat és leányokat, akik ott lesznek és (a kik) kis (kezei) kezeikkel tapsolni fognak nektek, és azokat az urakat, valamint végig-hallgatni az érdekes programot, mert szeretem a csodákat.

Harmincöt év előtt utaztam arra <utoljára> <8 akkor nem k>, éjjel szálltam be mint fáradt utas a városba, <de> magyar szóval még akkor nem igen lehetett boldogulni, <seho> <sehol se kaptam> szállást, minthogy vásár volt, nem kaptam a vendéglőben, kénytelen voltam az utcán való járkálással megvárni a hajnalt. <Akkor látom> <látt> Nota bene akkor láttam utoljára a nap fölkelését <A német, magyar szóval meg akkor alig lehetett ott boldogulni>

b) fogalmazványtörődék:

Tisztelt Barátom!

Említven leveledben, hogy respektáljátok azt az álláspontomat »Sehova nem menni, ha mindenüve nem mehetek«, látom, hogy okos emberek vagytok, ellenben észreveszem magamban az ingadozó lelket.

Ha nem az ország színe előtt teszem vala a fogadalmat, szeretnék holnap bekukkantani az »Arany János kör«-be, hol én leszek végre a téma, a maximum, amit az tró elérhet. Mintha a jáger maga is nyíllá változ-
nék egy napon. Hogy fogtok gyúrni, pácolni, mártással leönteni és feltálatni, azt mind eredeke volna hallani.

S azonkívül is kedves érzéseket okozna a változás, melyet Temesvárral szemben találunk. Harmincöt évvel ezelőtt utaztam arra, betértem mint idegen, akkor még szinte egészen német város volt, vásár ideje leken, nem kaptam éjjel szobát a vendéglőben, kénytelen voltam az utcá-
kon való járkálással várni be a hajnalt. Akkor láttam volt utoljára a nap feljöttét. Usinos kis dolog az is.

<Ezt> A nagy változást egyebiránt innen is érzem. Hogy már nem német város Temesvár (megsúghatom neked), hogy a jubiláris könyvki-
adásom a kiadóm statisztikája szerint Temesvárról és Temes megyében fogott a legjobban. Hogy már nem vagyok ott idegen, a te becses leveledből látom, amelyben ertesz az Arany János kör tagjai közé való megválasztásról — vagyis ha egy egész szobát nem is, de egy kis helyet szeríttetek nekem magatok közt, s en azt meg tudom becsülni. Ha megengedi-e a gondviselés, hogy vagy egyszer en is ott ülhessek köztetek, nem tudom, de ez már csak töletek függ es <vagy> egy kicsit a gondviseléstől . . .

Már tehát csak a napfölkelte maradt az emlékemben <a> réginek <Temesvárról>, de talán már az se a régi. Hiszen annak a melengető sugarai már rám is sütnék onnan messziről.

c) törődék:

. . . szeretnék bekukkantani holnap az »Arany János« Körbe, hol én leszek <a> thema) végre a thema. Ez <a> a maximum, amit az <ember> tró elérhet. Mintha a jáger maga is nyíllá váltznék egy napon. Hogy fogtok gyúrni, pácolni, mártással leönteni es feltálatni.

Hát ez mind igen kedves volna es nagy változást jelentene . . .

»Temesvári Arany János Társaság« — nevében Szabolcska Mihály 1910. márc. 6-án az ünnepegről táviratot küldött MK-nak: (Ld. 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 24. sz. MTA Kézirattára.)

A márc. hó 6-ikán megtartott ünnepségre a Társaság külön meghívót bocsátott ki, amelynek teljes szövegét és műsorát ld. MTA Kézirattára. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 13. sz.

429.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/hh.

»A szigeti választópolgárok 15—20 tagú küldöttsége . . . óhajttal nélad tisztelegni . . .« — Már említettük Perényi Zsigmondnak Mikszáth Kálmánhoz írt, 1909. máj. 15-én Máramaroszigeten kelt levelével kapcsolatosan, hogy Mikszáth 1910-ben Máramaroszigeten kívánt képviselőjelöltként fellépni. (Ld. Visszaeml. 1967. 286. l.) A jubileum egybeesett a választások előkészítő időszakokkal. A választói vacsora Az Újság híradása szerint le is zajlott a Perényi által kívánt módon. Előzetesen Az Újság (1910. május 7-i 8. évf. 108. sz.) hírt ad a 4. lapon arról, hogy a következő szerdán Máramarosból nagy küldöttség keresi fel Mikszáthot, hogy neki a jelöltséget felajánlja.

Az Újság 1910. 8. évf. 113. (máj. 13.) sz. 4. l. »Mikszáth Kálmán mandátuma« címmel beszámol a választók küldöttségének Pestre érkezéséről.

Mikszáth fogadásukkor mondja: *»Minden frázis nélkül, egyszerűen kijelentem, hogy a jelöltséget elfogadom. Még pedig nem, mint az oda-váló lap írja, kenyelten-kelletlen cs ideiglenesen, hanem nagy szeretettel, örömmel és olyan hosszú időre, amínre csak lehet . . .«*

A választói lakoma május 12-én, csütörtökön volt. Négy nap múlva lezajlott a jubileum és Mikszáth május 18-án este már körületébe indulóban írja Khuen Héderváry Károlynak be nem fejezett köszönőlevelét, amelyben »a vasúti menetrendek kérielhetlenségéről« panaszkodik. El is indul 19-én fiával, Bercivel. Iktassuk ide ezt a tragikus utat Halmi Bódog közlésében, mert bár időben május 19. és 24. között történt, tárgyilag szorosán ide tartozik.

A cikk megj.: Magyar Nemzet 1949. 5. évf. 158. sz. (júl. 10.) 2. l. »Mikszáth utolsó kortesútja« címen.

Halmi Bódog abban az időben (1910.) a Máramaros c. lap munkatársa volt. A kerületben tett körúton állandóan Mikszáth környezetében tartózkodott. Ezért hiteles beszámolója is.

Az író autó hiányában nyitott fiákeren járt a be a máramarosi falvakat és sokat szenvedett a rekkenő melegben.

A máramaroszigeti Szilágyi István Kör irodalmi estet rendezett tiszteletére. Mikszáth ide teljesen kimerülten érkezett meg. Mikor helyet foglalt, fia, Albert egyre törölgette a verejtéket apja homlokáról. Halmi megjegyzi: »Még sohasem láttam közömbösebben, idegeneb-ből hallgatni muzsikát és klasszikus versket, mint most a „nagy palóc”-ot.«

Délután Halmi kikocsizott vole a malomkertbe. Itt sem keltette fel érdeklődését Arany János emléke, aki itt sétált Szilágyi Istvánnal, s akinek itt született néhány »Őszikék« strófája.

Mindenre bágyadt mosollyal reagált. A nagy beszéd előtti egész napot szállásán, pihenéssel töltötte.

Este, mikor az üdvözlő szavak után fia figyelmeztette, hogy meg kell kezdenie beszédét, Mikszáth így kérte őt: »Úlj szembe velem, hogy nézhesselek«. Albert, az alig 21 éves fiú, biztonságot sugározva, valósággal szuggerálva és emellett szinte szerelmes gyengédséggel nézte apját.

Bátorító tekintetének hatása alatt »a betegségen, a szenvedésen uralkodva bányászta ki agyából az ötleteket és szárnyaló eszméket.«

Csaknem egy órát tartott a beszéd. »Mindabból, amit Mikszáth írásművészete és szellemisége adott a szépprózának és a hírlapírásnak, kaptunk ebben a beszédben ízelítőt.«

»Utána Albert fia karjára támaszkodva, a jelenlevők tomboló lelkesedése között elhagyta a termet.«

Május 24-én utazott vissza egyedül — fejezi be Halmi a cikket. Az író négy nap múlva halott volt.

430.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/kk. M. h.

»Március 4-iki levelemre... kapom [a]... választ Széll Józseftől...«
— Révai Mór János a Mikszáth által elhagyott, 1892 óta viselt fogarasi mandátumot akarta megszerezni az író közbenjárásával. Révait a mandátum megszerzése a levél tanúsága szerint igen élénken foglalkoztatta, ezért levelezett a fogarasi főispánnal, Széll Józseffel.

»egyidejűleg értesítem Jeszenszky államtitkárt.« — Jeszenszky Sándor, a miniszterelnökség nemzetiségi szakosztályának vezetője különösen román nemzetiségi ügyekkel (Memorandum) foglalkozott.

»Lacika« — Mikszáth nagyobbik fia, az ekkor már felnőtt, 25 éves Mikszáth Kálmán László.

»A Tanítói ünneply« — a »Budapesti Tanítóegyesület« (alapítva: 1869.) 1910. március hó 14-én tartott Mikszáth ünnepe, amelynek műsorát ld. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 19. sz. — Révai Mór Meránban bizonyára az előzetes hírlapi közleményt, vagy az ünnepségről éppen aznap kezéhez jutott közleményt olvasta.

431.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/gg. M. h.

»legjobb vágyam, hogy ... autogramgyűjteményemben az Ön b. kezírása is birtokomban legyen...« —

Az autogramgyűjtő, e levél írója, akkor 17 éves diák. Erős Egon nagyon szép és értékes hatkötetes gyűjteményt hagyott hátra, amelyet özvegye őrzött (1958). A gyűjteményben lévő levelek, névjegyek közül, sajnos — mint elmondta — igen értékes darabok elvesztek. Megtaláltuk a gyűjteményben Mikszáthnak egy meg nem nevezett barátjához írt levelét is, amelyet gyűjteményünkbe felvettünk. (Egy Bendi nevű barátjának 1897. körül.) Az özvegy 1958-ban Belgiumba ment, ahol rövidesen meghalt. A levél sorsa ismeretlen.

432.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 70. Mné aj. 1913.

»A sarajevói Mikszáth ünnepen azt mondtam: Mikszáth... munkái az egész... emberiség közkinccsét képezik...« — A PH 1910. március 8-i száma tudósítást közölt arról az ünnepségről, amelyet a Sarajevói Magyar Egyesület márc. 4-én MK tiszteletére tartott. Az ünnepségen MK-ról a levélíró mondott ünnepi beszédet.

»fogadja el... a csatolt lappeldányt...« Sarajevói egykorú lap, a Bosnische Post 1910. 27. évf. márc. 7. sz. 3. l. közli az ünnepséget. Talán ezt küldte meg a levélíró. (A csatolt lap nem maradt fenn az író hagyatékában.) Beszámolt az ünnepségről a Pester Lloyd 1910. 57-évf. 56. (márc. 8.) sz. 6. l. »Mikszáthfeier« cím alatt. A lap az ünnep-ség műsorát is közölte.

433.

A levelezőlap K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/ee. M. h.

»A legújabb Dr. kollegának...« — MK-t az Egyetem díszdoktori címmel tisztelte meg.

(A díszdoktori cím adományozásáról ld. Az Újság 1910. 8. évf. 77. (ápr. 1.) sz. 9. l. »Mikszáth Kálmán díszdoktor«.)

434.

A távirat eredetije az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 28. sz. Mné aj. 1913. Megj.: Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Ismeretlen Mikszáth levelek. ITK 1960. 64. 368. l.

435.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/b. M. h. A végleges szövegezésű névjegy eredetije a Budapesti Országos Rabbiképző Int. Könyvtárában. Megj.: Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Ismeretlen Mikszáth levelek. ITK 1960. 64. 369. l. Válasz Milkó Izidor táviratára, amelyet ápr. 3-án, — a szabadkai Szabad Lyceum Mikszáth-ünnepségeiről a szabadkai ünneplő közönség nevében küldött, mint annak elnöke. Ezt közöljük.

»Amikor még nem voltam se páciens, se doktor« — utalás arra, hogy MK-t jubileuma alkalmával a Tudományegyetem díszdoktori címmel tüntette ki. (Ld. Az Újság 1910. 8. évf. 77. (ápr. 1.) sz. 9. l. »Mikszáth Kálmán díszdoktor«.)

A levélfogalmazvány szövege:

Igen tisztelt barátom!

Nevének megpillantásánál kedves emlékekbe merülök a régi jó időkből. Szíves értesítést, valamint közreműködését kis ünnepem megszervezésében (mert ekeszti azt a szabadkai megnyilatkozás is), szívem melyéből köszönöm.

Budapest, Apr. 3. 1910.

igaz híve

Mikszáth Kálmán

K: befejezetlen fogalmazvány az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 13. M. h. A végleges szöveg kéziratát nem ismerjük. Megj.: Az Újság 1910. 8. évf. 81. (ápr. 6.) sz. 7. l.

»egy jó évizeddel ezelőtt egy verseny egyesület alapításában vettem részt...« — Az 1896-ban alakult Újságíró Szövetség és az 1891-ben alakult »Otthon« Írók és Hírlapírók Köre között hosszú időn át ellentét állt fenn. MK 1896-tól elnöke volt az Újságíró Szövetségnek. Erről az elnöki tisztségről 1899. febr. 8-án mondott le. (Ld. 228. lev.)

Az Otthon körnek arról az üléséről, amelyen MK-t tiszteletbeli tagjának választotta, megemlékezett a sajtó is. (Ld. Az Újság 1910. 8. évf. 81. sz. (ápr. 6.) Hírek rovatában.)

Az »Otthon« kör (székháza: Dohány u. 76.) elnöke 1910-ben Rákosi Jenő, alelnökei: Beöthy Zsolt, Bródy Sándor, Gelléri Mór, főtitkára: Márkus Miksa, titkára Szakács Andor.

A levél félbenmaradt első fogalmazványának szövege:

Igen tisztelt Elnök [Úr!]

«Meleg kö» Meleg köszönccel vettem a becses értesítést, hogy az Otthon tiszteletbeli tagjának választott vagy is belevett nem a rendes szabályok, hanem egy erzelmi felfolbanásnak értékre <meg nem becsülhető> semmivel össze nem hasonlítható melegségében az ő családjába <hova a kollegáim> vagyis az én <családom> családomnak, mert az én kollégáimnak abba a részébe, ahol eddig nem tartózkodtam <de> amit különben igyekezni fogok ezentúl kipótolni.

Értem mennyire ekesíti ez a tény az én kis <kis> ünnepemet <melyet még> <de még jobban ekesíti magát az Otthont> <Nem de le tudom vonni a tanulságot> de hozzá teszem, hogy még az sem a legemelkedettebb része, hogy <megemlékeztek> eszükbe jutottam <ez az ünnep> hanem hogy elfeledkeztek, de még jobban tudom méltányolni az Otthon hozzám való jódságát és emelkedett gondolkozását <hiszen> ha nem feledkezem el, amiről ő megfeledkezni jónak <látt> látott, hogy évekkal ezelőtt egy versenyző egyesületi alakításában vettem részt, mint <az> annak elnöke s akkor szemben állottunk egymással.

«En ugyan sokszor már» Azóta mind a két egyesület virágzik — Kísült hogy a világ elég bő és elég benne a kct jó intézmény. De most kísült, hogy a szívünk még bővebb —

(A levél hátlapján hosszabb kéziratföredék.)

A levél befejezetlen, első K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 9. M. h. Végleges szövegének K: az RNK akadémiaja eluji fiókjának történeti levéltárában. Kovács Dezső levelesládájából. Megj.: Varga József: Beszámoló romániai tanulmányutamról. 447—472. l. MTA Nyelv- és Irod. tud. Oszt. Közl. 1955. 7. köt. (541—542. l.)

»Hiába tesz a király doktorra: inkább vagyok már én páciens...« — Érdekes példája annak, hogy egy-egy gondolat, amelyet az író szellemesnek és csattanósnak talált, hogyan tér vissza újra, variálódva,

gyakran csiszoltabb formában. Így a Milkó Izidornak a szabadkai ünnepség alkalmából küldött köszönőlevélben azt írja Mikszáth: »Mikor még nem voltam se páciens, se doktor». — Ezt a gondolatot a Kolozsvárra írt levélben (törődök) két nap múlva így variálja: »a király doktorra akar tenni, az isten pedig pácienssé». (Akkor már betegeskedett.) A végleges szövegben a gondolat inög egy fordulatot vesz: »Hiába tesz a király doktorra, inkább vagyok már én páciens.» A levélben említett Kiss Ernő az Erdélyi Lapokban (1910. 3. évf. 2—7. sz-ban) januártól ápriliséig alapos tanulmányban ismertette MK frői munkásságát. Ezeket a számokat kéri MK. A tanulmány önállóan is megjelent. Ld. Kiss Ernő: Mikszáth Kálmán. Kolozsvár 1910.

A fogalmazványban maradt levéltörödélek:

Igen tisztelt Igazgató Úr!

Arra az álláspontra kellett helyezkednem a jubileummal szemben, <hogy> vagy mindennemű elmenni vagy schova. Egészségem, korom, lusta természetem az utóbbira utaltak. Tehát már igen sok városnak megírtam, hogy Szegedet kivéve (melyet némileg szülővárosomnak tekintek) nem megyek sehova. Ha ezt most megszegnem, megszerítenem mindazokat a helyeket, ahol <engem jólelkűleg> megtisztáltak.

Mind ezeknél fogva nem mehetek el Kolozsvárra sem, a jubileummal <összekötve> kapcsolatban. Ha később, őszkor vagy jövő tavaszkor mel-
tőztatnak egyszer velem parancsolni, szívesen állok az Irodalmi Társaság rendelkezésére.

A másik dologra vonatkozólag sem adhatok, sajnos, olyan választ, amilyent adni szeretnék. Nincs ez idő szerint semmi kész irodalmi <do-
gom> munkám. Az Amorikui menyecske című közjogi regény trászánál tettem le a tollat, ezéltől vagy négy héttel —, azóta a gratulációkra írok válaszokat, ez teljesen igénybe veszi minden időmet, rogyásig. A regény elejét esetleg elküldhetem egy felkérés erejéig (ez a Finkertón irodáról szól), de az se nem jellemző irodalmi egyenlőségemre vonatkozólag, se elég élvezetet nem nyújthat a bevezetlenségem fogva. Hiszen ígérhetem, hogy odáig meg írok valamit, de ha nezem a közeledő jubileumi napot, mely mind több-több teendőt akaszt a nyakamba, s ha ahhoz hozzá gondolom az egyenlősen versenyzést, hogy a király doktorra akar tenni, az isten pedig páciensse (majd minden héten jut rám valami nyavalya) ; megengedhellen könnyelműség volna minden ígérlet.

Azért tehát nem-ei mondok <igen tisztelt igazgatóság> <úr> ; mert ezt be tudom tartani, bocsánatot kérek érte, de nem tehetek egyebet. Egyszermind kifejezem hálás köszönetemet jószágukert, hogy gondoltak rám, és hogy a kolozsvári ünnepel szinten meg akarnak tisztelni. A fölemlíttel kiváló nevek a garancia, hogy ez egy igen szép nap lesz rám nezeve. Kár hogy nem lehetek ott. Általában, odavitt ez az otthon maradási metódus, hogy megtérhatom magamról, miszerint életemnek a legszebb nap-jait nem en eltem át, hanem csak hallomásból tudom.

<Tisztelettel kerem átadni az én ottani barátaimnak és mindennemű patrónusomnak Dózsa Bandinak, volt képviselőtársamnak szeretett püspökünknek (in partibus infidelium <...> nekem is püspököm-
nek)>

Továbbá alázatosan kérném, ha kegyes lenne az ünnepről szóló ottani lapokat annak idején megküldeni, és a Társaság közlönyét, melyben a Kiss Ernő cikksorozata folyik.

Alázatos mely tiszteletemet és hálámat kérem tolmácsolni a <tagság> Társaságnak s <kegyesen elmondani mentességemet, melyet inkább csak sejtteni lehet azoknak> valamint mentességemet...

A Társaság tervezett ünnepségéről megemlékezett a kolozsvári Ellenzék 1910. 31. évf. 79. (ápr. 8.) sz. 3. l. »Mindenféle« rovat. Nagyobb vonalakban ismerteti Mikszáth levelét. Magát az ünnepséget végül is nem tartották meg.

Az erdélyi püspök, akit MK a fogalmazványban üdvözlő »in partibus infidelium« (a nem hívők köréből) Kenessey Béla ref. püspök, akinek Kolozsvár volt a székhelye. Ez a püspök a jubileum alkalmával táviratban üdvözölte MK-t.

438.

K: 1922-ben Rudnaynó Veres Szilárdra tulajdonában. Jelenleg ismeretlen helyen. Megj.: Rudnaynó: Emlékeim 1847—1917. c. munkájában. Légrády 1922. 228. l.

A levél keltezetlen.

»A parasztképek gyönyörűek, s Lenke báróné... „A jó palócok” menyecskeje...« — Az a szoborcsoport, amelyhez palóc alakokat kerestek mintának, Nógrád megye ajándéka, az író számára. A csoportozatot Murányi Gyula készítette el. A szobor az 1910-es években a Múcsarnok tavaszi tárlatán is szerepelt. A csoport »A jó palócok« alakjaiból van összeállítva. A szoborról szóló hírt a PH 1910. 32. évf. 109. (máj. 9.) sz. 15. l. közölte. (Ld. még: Murányi Gyula: »Kupak-tanács« A Múcsarnok tavaszi tárlatáról. Fénykép. VÜ 1910. 57. évf. 14. (ápr. 3.) sz. 287. l.)

»egyiket visszaküldtem Bachruchnak, hogy a Lenke báróné arcát csinálja meg Veronkának...« — A másik készülő ajándéktárgy a Szent Péter esernyőjének végjelenetét, Veronka esküvőjét ábrázoló hatalmas ezüst tintatartó, amelyet Bachruch Károly ötvösművész készített a Franklin cég ajándékkaként Mikszáthnak. A tintatartón ábrázolt nászmenet menyasszony alakja tehát Rudnayné leányának Andreánszky Gábornénak képmását viseli. A tintatartó fényképét közölte VÜ (1910. 57. évf. 22. sz. 464. l.).

A palócképek és palóc viselet darabjai más célból is kellettek a Jubileumi Hölgybizottságnak. A tervbe vett díszelodásra készültek, amelyet 1910. április 25—26-án tartottak meg az Uránia színházban. Ebből az alkalomból kiadtak műsor helyett egy »Mikszáthfalvi Híradó« c. hivatalos közlönyt. Szerkesztette: Halmos István. A fejléc: I. évfolyam. Első és utolsó szám. 1910. április 25. és 26. Címlapján Mikszáth arcképe. Egyetlen példány maradt fenn belőle (a Jub. gyűjt.-ben), ezért szövegét közreadjuk. (Jelz. Ms 10.269 4 cs. 1/b)

A MIKSZÁTH-EST

MŰSORA

Első rész

I. A Nagy Palóc. Írta és felolvassa Herczeg Ferenc, a Petőfi Társaság elnöke.

a) Vetített képek és jelenetek

1. A szklabonyai ház. 2. Mikszáth Kálmán. 3. Az utolsó táblabíró

b) MIKSZÁTH KÁLMÁN. Költemény. Írta és felolvassa dr. Lampérth Géza, a Petőfi-Társaság tagja.

[Vetített képek.]

4. A selmeci diák.	20. Horpácsi kertészlet.
5. A vőlegény.	21. Sétalovaglás.
6. A szegedi Napló.	22. Gyümölcsös.
7. A képviselő úr.	23. Parádés lovak.
8. Tisza Kálmán.	24. Szontagh Pál kutyái.
9. A tarokk-asztal.	25. A philosophus.
10. MK az íróasztalnál.	26. Szegedi ünnepség.
11. Ugyanaz.	27. A Dugonics-Társaság díszülése.
12. Kézirat.	28. Az emlékalbum.
13. László és Jánoska.	29. Jó palócok.
14. Mikszáth a fiaival.	30. Vasárnap délután.
15. A család.	31. Munka előtt.
16. A horpácsi régi kúria.	32. Munka után.
17. Az új kastély.	33. Asztal mellett.
18. A verandán.	34. Családi öröm.
19. A hársfák alatt.	35. A teknő között.

c) Palóc táncok.

Lejtik:

Reök Gizella—Héder János   Sartory Margit—Szabó Árpád
Vécsey Gizella—Kappelmayer Frigyes. Szentmártoni Szabó Edith—
Barna Dezső

A táncokat Róka Pál tánctanár tanította be.

36. Tót atyafiak.	39. Csipkeverés.	42. Liptói viselet.
37. Zólyomi mátkapár.	40. Zólyomi viselet.	43. Ugyanaz.
38. Kendertörés.	41. Árvai viselet.	44. Trencsényi leány.

- d) »Ügyes-bajos ember.« Írta Mikszáth Kálmán, elmondja Szerémi Zoltán, a Vígszínház tagja.
- e) »Bede Anna tartozása«. Írta: Mikszáth Kálmán. Előadják: Aczél Ilona és Hajdú József, a Nemzeti Színház tagjai.
- f) »Szűts Pali szerencséje«. Csárdajelenet. Előadják: Hajdu Marcellné, a m. kir. Operaház énekesnője és Rózsahegy Kálmán, a Nemzeti Színház tagja. Kíséri Berkes Béla primás zenekarával.

Szünet.

Második rész.

Élőképek: I. és II. kép. Péri lányok szép hajáról.
Péri Kata. . . . . Reök Gizella Péri Judit. . . Karlovcszky Bertalanné
Zsidó boltos. . . ifj Gervay Ödön.

III. kép. A néhai bárány.

Baló Ágnes. . . . Némethyné-Udvardy Flóra
Baló Mihály. . . Murányi Károly dr.
Baló Borecsa. . . Gervay Erzsiko
A bíró. . . . . Kilényi László
Sós Pali. . . . . Ljubibratich Sándor
Tanácsbeliek: Fehérváry Sándor, Gömöröy Oszkár, Miklósfy Viktor,
Scultéti Jenő, dr. Osváth Jenő.

IV. kép. A bágyi csoda.

Veér Klára. . . . . Nánásy Mihályné
Pillérné. . . . . dr. Halász Aladárné
Zsuzsi néni. . . . . Grosschmid Sarolta
Lányok: . . . . . Hindy-Szabó Ella
Kasénszky Ilus
Zsófi néni. . . . . Hindy-Szabó Gizella
Gély János. . . . . Majzik Viktor

V. kép. Hová lett Gál Magda?

Gál Magda. . . . Frank Lola Lányok, asszonyok a kútnál: Gervay
Sós Gyuri. . . Murányi Károly dr. Mariska, Sartory Margit, Kasénszky
Csuri Jóska . . . Kilényi László Margit és Böske, Vajda Lujza, Wal-
lenfeld Lenke, Csonth Jánosné.

VI. kép. A Góizoni, Szűz Mária.

(A búcsú.)

Szűz Mária. . . Bolberitz Leóné.
Búcsúsok: Kulifay Izabella, Véghess Emilke, Hindy Szabó Vilma,
Nánásy Gyurka és Bandi, Novák Frida, Némethy Károlyka, Zsi-
linszky Antika, Szenté Gyula és Babika, Székely nővérek, Csonth
Lacika, Vezenyi Margit, Bolberitz Angela és az összes szereplők.

VII. kép. Jelenés az erdőben.

Böngér Panni. . . Szentmártoni Szabó Edith
Csúz Gábor. . . Majzik Viktor
Kovács Maris. . . dr. Halász Aladárné

Az élőképeket Nemes Mihály főtőművész és M. Hrabovszky Júlia rendezik. Az élőképekhez a kíséretet Beskes Béla primás teljes zenekara szolgáltatja.

Szünet.

Mikszáthfalva.

Ünnepi tréfa egy felvonásban. A nagy jubileumra írta:
Szávay Gyula.

Személyek:

Palóc úr, Szerémi Zoltán, a Vígyszínház tagja. Az öreg bíró, Horváth Jenő, a Nemzeti Színház tagja. A nótárius, Hajdú József, a Nemzeti Színház tagja. Vidonka, az ezermester, Rózsahegyi Kálmán, a Nemzeti Színház tagja. A tanító, Miklósfy Viktor. Prakovszki, a süket kovács, Gervay Ödön. Baló Ágnes, Némethyné Udvardy Flóra. Baló Borcsa, Gervay Erzsiko. Péri Kata, Reök Gizella. Péri Judith, Karlovsky Bertalanné. Filcsik, a szép subájú, Kilényi László. Veér Klára, bágyi molnárné, Nánássy Mihályné. Szűcs Pali, Fehérvári Sándor. Gál Magda, Frank Lola.

A donációs levélhezók: Zsilinszky Antika és Bolberitz Angela. Történik Mikszáthfalván 1910-ben Mikszáth Kálmán írói munkásságának 40 éves emléktünnepén, mikor Szklabonyát Mikszáthfalvára keresztelték.

439.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 11. M. h.

A levél nagyalakú, két lapból álló levélpapírnak csak egy oldalát foglalja el. MK, mint más alkalommal is tette, a levél hátlapját felhasználta egy levélfogalmazvány megírására. Így került a Fürst Bertalan levél negyedik lapjára a selmeci iskola önképzőköréhez intézett Mikszáth-levél fogalmazvány, és így maradt meg Fürst Bertalan levele. »aeropag« — vezető tekintély.

440.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/gg. M. h.

»nagy örömnkre szolgálna, ha. . . megjelenésével megtisztelni méltóztatnék.«—MK a kérést a torló jubileumi események miatt nem teljesíthette.

Mikszáthnak Lipcseyvel való régi kapcsolata különben 1897 óta sem szakadt meg. Lipcsey az Országos Hírlap bukása után is baráti

viszonyban maradt az íróval. Részt vett a Szegeden 1910. jan. 9-én tartott ünnepségen is és *Mackó, Lackó és Beckó* c. vers elszavalásával a műsorhoz is hozzájárult. Lipcsey Ádám pár hónappal élte túl nagy barátját.

441.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 13. sz. Mné aj. 1913. Műsor uo. 3 cs. 16.

»A „Sárospataki Főgimnázium Erdélyi Önképzőköre”... ünnepélyt rendezett...« A levél tulajdonképpen egy Komáromi János-kézirat. Maga a levél tárgyi szempontból annyiban érdekes, hogy bejelenti az ápr. 7-én lefolyt ünnepséget, amelyen a sárospataki iskola önképzőköre Mikszáth írói nagyságát méltatta, és e méltatáshoz Sárospatak más iskolái, valamint a város közönsége is hozzájárult. A sárospataki főgimnázium önképzőköre nevét Erdélyi Jánosról vette, aki a sárospataki főiskola tanára volt.

Megtaláltuk az önképzőkör Mikszáth-ünnepsége műsorát MK-né gyűjteményében. A műsor érdekes pontja a fiatal Komáromi János felolvasása: »Látogatás Mikszáth Kálmánnál«. Ez a látogatás mindkét író életrajzában ismeretlen mozzanat.

442.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/r. M. h.

»Kis diák koromban egy könyv akadt kezembe... „Ne okoskodj Pista!”...« — A levél dilettáns íróra mutat, aki kellő ízlésnek is hiányában van. Bizonyos hányavetiség jellemzi az egész levél tónusát. Nagy önbizalommal jelenti ki az író, hogy egyedül csak ő képes dramatizálni Mikszáth: *Ne okoskodj Pista* c. elbeszélését. A Kozsibrovcszky alakjának meglevenítése is ízetlen és erőszakolt. Ezek után nem ad különösebb sajnálatra okot, hogy az elbeszélést az ismeretlen dramaturg nem dramatizálta. Neve nyomára semmiféle irodalmi vagy egyéb állatással kapcsolatban nem akadtunk.

Mikszáth elbeszélése két jóbarát történetével foglalkozik. A mese házassági háromszög. Ld. Bisztray Gyula jegyzeteit Krk 8. köt. 235—255. l., valamint Király István monográfiáját (MK Múvelt Nép) 1952. 83, 114, 140. l.

443.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/dd. 2. M. h. Elküldetlen fogalmazvány.

»...nem gondoltam, hogy valamely párt kötelekébe lépjek még...« — Az 1910-es választások a Tisza István által újjászervezett, és új néven szereplő szabadelvű párt jegyében indultak. A párt baloldali szárnya Nemzeti Munkapárt néven küzdött az elsőségért. A kormány-elnökséggel a király 1910. jan. 11-én Khuen Héderváry Károlyt bízta meg, ezzel a Nemzeti Munkapárt került uralomra.

»Szegeden neheztelnek rám, hogy... elutasítottam a jelöltséget...»
— A szegedi első kerület jelöltje az egykori szélsőjobb szabadelvű vezér, Bánffy Dezső volt. Khuen-Hédorviryék mindenáron ellenjelöltet akartak a »dobokai basá«-val szombé állítani. A Szegedi Napló 1910. 33. évf. 8. (ápr. 23.) sz. 7. l. szerint »inkább politikai tréfa, mint komoly valóság az a hír, amit ma egyik fővárosi lap közöl«. Elmondja benne, hogy a napokban Szegedről küldöttség járt Mikszáth Kálmánnál, a nagy trónál és felkérte, hogy fogadja el Bánffyval szemben a jelöltséget, munkapárti programmal. De Mikszáth nem állt kötélnek, főként azért, mert — úgymond — nincs neki már egy híve sem Szegeden.

»Hát ez az utóbbi mondás — ha csakugyan Mikszáth ajkáról röppent el és nem folytatása a kötődő tréfának, mely az egész közleményen átvonul — egy csöppet sem igaz. Van itt nagyon sok híve Mikszáthnak, az trónak, megmutattuk előggé a szegedi Mikszáth jubileum alkalmával. De hogy Mikszáthnak, a politikusnak, avagy méginkább a képviselőjelöltnek lennének-e hívei: bizony erre a kérdésre a válaszáddal magunk is zavarba jönnénk, akik pedig Mikszáthnak, a Szegedi Napló egykori főmunkatársának és büszkeségének igazán és feltétlen tisztelői vagyunk.«

Közli a Szegedi Napló az említett fővárosi lap cikkét is:

»Mikszáth meg Bánffy« címmel a hely megjelölése nélkül.

»Kein Bruder in Spiel« — játékban nincs testvér.

»... egykori kedves vezérem ellen...« — Utalás Bánffy szabadelvűségére. A »dobokai basá« 1895—1899-ig volt miniszterelnök szabadelvű programmal.

A Szegedi Napló 1910. 33. évf. 109. (máj. 6.) 1. l. »Bánffy győzelme« címen beszámol a választásról. Bánffyval szemben több ellenjelöltet is szándékoztak állítani, így Kállay Albertet, az egykori árvízi biztost, aki azóta a főrendiházig jutott. Tisza Istvánt, aki a ref. egyházi ügyek terén és az egyházpolitikában akkor vezető szerepet vállalt és »nem akart politikai harcot kezdeni a ref. egyházi rangban legidősebb főkurátorával« [!]

Rósa Izsó, a munkapárt nagygyűlésének elnöke végül megszavaztatta a párt tagjaival az ellenjelölt nélküli jelölést.

MK — mint ismeretes — Máramarosszigeten jelöltette magát.

A Szegedi Napló 1910. 33. évf. 132. (jún. 3.) száma bejelenti Szeged első kerületében Bánffy Dezső megválasztását.

444.

A levél befejezetlen fogalmazványának K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 3. M. h. Végleges szövege: K nem ismeretes. Megj.: Az Újság 1910. 8. évf. ápr. 23-i számában.

A levél keltezetlen. Az egyetem kitiintető címadományozásáról megemlékezik Az Újság 1910. 8. évf. 77. (ápr. 1.) sz. »Mikszáth Kálmán díszdoktor« címmel.

A fogalmazványtöredék nem MK írása, gyakorlatlanabb kéztől származik, talán diktálás után, mert a tintával írott szöveg két helyén

Mikszáth áthúzott egy-egy szövegrészt és jól felismerhető betűivel ceruzával javítást eszközölt rajta. Mikszáth Albert leánya szerint az írás az ő apjától származik, akinek nem volt szép írása. A szöveg a következő:

Igen tisztelt Dékán Úr!

Szíves értesítéset, hogy engem a buaapesti egyetem trói ünnepem alkalmából bölcsészeti doktornak óhajt felavatni, amit ő Felsőge is már jóváhagyni kegyeskedett, nagy örömmel és háltával vettem.

Oly tisztesség számomra, amelyenről nem is álmodtam volna, és amint forgatom (elmemben) fantáziámban ide-oda a komoly doktori kalapot, szinte nem is tudom: hogy tűzzem melleje azt (a kis) az egyszerű mezei virágot, mely az én pályámat és sikereimet szimbolizálja.

Azt mondhatnám, amit a veszprémi püspök a Lánchíd megszavazásánál: „Minek ez arra a rövid időre?” (Maga a püspök öreg úr volt.) Mondhatnám, de nem lenne igazam, mert ez a kiténtetés, és nagy része azoknak, melyek értek, olyanok, mint a szép őszi, meleg esők. Nem annak az évnék szólnak, és nem annak a termesnek, mely már be van takarítva, hanem a jövő termés számára kövérítik meg a talajt. Csalogató példák ezek az utánam következő írónak (hogy érdemes a kultúrmunkára mintegy) jelzik, hogy a magyar szemé rajta pihen azokon, akik dolgoznak érte és ha behuny[ja] is néha-néha, hiszen csak aludni is kell, egyszer egy barázdán megis csak meglátja. Meg buzdítóbb...

445.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 32. Mné aj. 1913.

»...olvastam Nagyságodnak... bájós kérését...« — Megemlékezünk már arról, hogy MK jubileuma alkalmából az ország minden vármegyéjétől egy-egy facsemetét kér ajándékol. Így küldtek néki Nagyszalontáról, Tótkomlósról és Zilahról is.

»Gyere velem akáclombos falumba...« — Balázs Árpád dalköltő, zilahi vármegyei árvaszéki ülnök első szerzeménye volt az oly népszerűvé vált nóta. Balázs a Szilágy vármegyei 1883-ban alakult Wesselényi-Egylet titkára volt. Az Egylet id. Wesselényi Miklósról, a jobbhágyfelszabadító, Habsburg-ellenes magyarról kapta nevét. Az Egylet elnöke Kincs Gyula, Ady egykori tanára volt.

446.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 2. Mné aj. 1913.

»Ezerszer üdvözlöm a tanácsos urat...« — A levélíró MK-t mint az Adriai Biztosító igazgató tanácsosát üdvözi a jubileum alkalmából.

447.

K: másorlapon az MTA Kézirattárában. (Vegeyes anyag. M. h.)
A másorlapról nem tűnik ki, hogy melyik iskola tartotta az ünnepséget. Van a Mikszáthné által összegyűjtött jubileumi albumban

(3. cs. 44. sz.) egy 1910. ápr. 28-ra szóló meghívó a Deák téri Ág. Ev. Polgári Leányiskolától. A meghívót a leánykák maguk festették, de csak az ünnepség időpontját jelzik, műsor rész nincs, valószínű, hogy a műsorlapot a helyszínen osztogatták, így írta rá Mikszáth a kedves ünnepség lepergése után dicséret és köszönő szavait.

A tizenöt számból álló műsor figyelemre méltó száma: 2. Mikszáth Kálmán: Egy serdülő leánykának. Szavalja: Nagy Margit. Szerepelnek a műsorban Radó Lilly, Oravecz Ilonka, Ihrig Margit, Gast Emilia, Wolf Alice, Poll Kata, Jancovius Ilona. Megnéztük az iskola 1910. évi értesítőjét. Feltevéseink igazolódtak. A műsorlapon szereplő leányneveket rendre megtaláltuk az iskola növendékeinek névkorában. Így Radó Lili IV. o. t., Oravecz Ilonka IV. o. t., Ihrig Margit IV. o. t. Wolf Alice III. o. t. stb.

448.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/mm. M. h.

»*Úgy tudom, birtokot vettem...*« MK jubileumával kapcsolatosan sok újság közölt a horpácsi birtokról és a hozzá nemzeti ajándékként megvásárlandó földekről híreket.

Kodolányi Antal azok közé a mezőgazdasági írók közé tartozik, akiknek munkássága feledésbe merült, pedig megérdemelné a nagyobb méltányolást. Az a műve, amelyből MK-nak tiszteletpéldányt küldött: A mezőgazdasági munkák és teendők hónapról-hónapra a mezőgazdaság minden ágában. Bp. 1909. (1908.)

Kodolányi Antal levele elejére egy kis tintarajzot vetett. Gémeskút, néhány fa, kis gazdasági táj. Ez a kis, néhány vonallal rajzolt tájkép is a földművelés rajongójára vall.

449.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/d. 2. M. h.

A levél keltezetlen.

»*Köszönöm a kedves gondolatot.*« — A kétmondatnyi levél Kodolányi levelére írt válasz kezdősorának látszik. »Kedves gondolat« volt a rajz és a mezőgazdasági dolgokban hónapról-hónapra tájékoztató könyv megküldése. A levél valószínűleg elkészült egy másik példányban, és ma is lappanghat Kodolányi leszármazottainál vagy örökösseinél.

450.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 24. M. h.

A levél keltezetlen.

MK 1887. nyarán (ld. 166. lev.) Szász Károlyt arra kéri, hogy Tersztyánszky Kornél nevű rokonának, akit az anyja katonatiszti pályára szánt, engedélyezze a pótvizsga letételét. A fiú apja — mint tudjuk — Tersztyánszky Mihály, MK ifjúkori barátja, aki korán meghalt (1879). Így a fiút anyja, Piri Etel nevelte. A felnőtt fiú sorsáról még annyit tudunk, hogy nem katonatiszt lett, hanem gazdatiszt.

(Fejér m. Nagyhantos). Valószínűnek tartjuk, hogy a levél címzettje Piri Etel, aki az 1910-ben kb. 35 éves fia számára valami jobb állást szeretne MK révén szerezni. (A rokonság, családi kapcsolat, összeházasodások révén könnyen megvolt a nógrádi családok között. Az Ebecken lakó özvegy tarthatta is a rokonságot MK ugyancsak ott élő rokonaival.)

451.

K: az MTA Kézirattárában. Gépirat. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 3. sz. Mné aj. 1913. Az üdvözlő levél aláíróinak pótlólag Mikszáthné címére küldött jegyzéke uo. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 11. Mné aj. 1913.

Az aláírások érdekes dokumentumok arról, hogy milyen sok magyar művész keresett boldogulást külföldön, Berlinben, Brüsszelben, Londonban.

Az aláírások kísérőlevelét és az aláírásokat alábbiakban közöljük: »Magyar Művészek Egyesülete Berlinben« — Mikszáth Kálmánnának Nagyságos Asszonyunk! [Berlin, 1910. május 3.]

Ma d. u. Mikszáth Kálmán úrnak egy, az egyesületünk dísztag-ságáról szóló levelet adtunk föl, de csak most vettük észre, hogy az egyesület névsora helyett valami más ívet csatoltunk hozzá. Tisztelettel kérjük Nagyságodat, kegyeskedjék azon melléklet helyett az idecsatolt ívet szeretett írónknak kézbesíteni.

Fogadja Nagyságos Asszonyunk hálás köszönetünket, mivel maradunk hazafias üdvözlettel és legmélyebb tisztelettel

1910. május 3-án A »Magyar Művészegetesület — Berlin«
elnöksége
László [Akos]

A »Magyar művészek egyesülete Berlinben« bejegyzett egylet rendes tagjainak névsora: Gróf Szögyény-Marich László, osztrák-magyar nagykövet tiszteletbeli elnök Berlin, László Akos hegedűművész, zenéíró, elnök Berlin, Csóka Géza műépítész, titkár Berlin, Arnold Geo zeneszerző, zeneíró Brüsszel, Brennerberg Irén hegedűművésznő Berlin, Bernauer Rezső színész, a Berliner Theater igazgatója Berlin, Dohnányi Ernő zongoraművész, a Berliner Königliche Hochschule tanára Berlin, dr. Ferenczy József műegyetemi tanár Budapest, Flesch Károly hegedűművész, Goldmark Károly zeneszerző tiszteletbeli tag Bécs, Gerster Etelka por. kir. kamaraénekesnő Berlin, Hubay Jenő hegedűművész, zeneszerző Budapest, Járay Sándor szobrász Berlin, Kaufmann Oszkár műépítész Berlin, Kunwald Cézár festőművész Berlin, Marschalkó Rózsi énekművésznő Budapest, Mihailovich Ödön zeneszerző, az Orsz. m. k. zeneakad. igazgatója Budapest, Paczka Ferenc festőművész Berlin, Radó Aladár zeneszerző Berlin, Regéczy Ilona hegedűművésznő Berlin, Regéczy Margit zongoraművésznő Berlin, Reschofszy Sándor zongoraművész Budapest, Rothauser Teréz por. kir. operaénekesnő Berlin, Sebald Sándor hegedűművész Chicago, Szigeti József hegedűművész London, Vészi József író, min. tan. Budapest.

452.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 3. cs. 23. Mné aj. 1913.

A főgimnázium Mikszáth ünnepsége 1910. máj. 8-án volt. Az önképzőkör az évtől tűzött ki pályázatokat a MK novét viselő alaptól (Ld. Az 1909—1910. év Értesítője.)

453.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 10. M. h. Másolata Mikszáthné kézírásával uo. Jelz. Ms 10.053/b. M. h.

A fogalmazvány keltezetlen. A be nem fejezett levélfogalmazványról Mikszáthné több mással együtt másolatot készített. Ez a másolat szó szerint egyezik az MTA Kézirattárában levő eredetivel. Mikszáthné, ha férje leveleit oda akarta adni valamilyen kultúr-intézménynek, elkészítette annak sajátkezűleg írt mását. A másolat hátán Mikszáthné írásával: »Utolsó írása.«

»Erdélyt 25 évig szolgáltam, mint politikus, Magyarországot és Erdélyt együtt negyven évig...« — A huszonöt évi szolgálat fogarasi képviselőségére vonatkozik, mert Mikszáth 1887—1892-ig Háromszék megyében, Ilyefalván, 1892—1910-ig Fogarason volt képviselő. Így ha nem is 25, de 24 éven át valóban erdélyi kerületeket képviselt a Házban.

454.

K: az MTA Kézirattárában. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 7. Mné aj. 1913.

455.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/t. M. h.

»A vakok budapesti orsz. intézetének igazgatósága...kéri... műveinek egy példányát a vakok Braille könyvtára céljára...« A vakok könyvtára 1907-ben létesült dr. Tóth Zoltán, a Vakokat Gyámoltó, Orsz. Egyesület igazgatója indítványára. A könyvanyagot Herodek Károly tanintézeti igazgató kezdte gyűjteni. Megszerezte a vakok írásának segédeszközöit, majd társadalmi úton agitált a Braille-írás megtanulásához jótékony hölgyeket, akik társadalmi akció keretében elkészítsék pontírásos betűkkel ezeket a nem kis terjedelmű könyveket. MK válaszelevelét nem sikerült megtalálnunk. Pedig az író nyilván válaszolt erre a levélre, mert 1911-ben már készen is állt két átírt munkája *A beszélő köntös* és a *A kis prímás*.

Braillera átírt Mikszáth művek: *A jó palócok*, *A batyus zsidó lánya*, *A két koldusdiák*, *Ami a lelket megmergezi*, *Akli Miklós*, *A tekintetes vármegye*, *A ven gazember*, *Az eladó birtok*, *Az új Zrínyiásd*, *Beszterce ostroma*, *A fekete város*, *Urak és parasztok*, *Tót atyafiak*, *Tavaszi rügyek*, *Páva a varjúval*, *Galamb a kalitkában*, *Kísértet Lublón*, *Magyarország lovagvárai*, *Nemzetes uraimék*, *Pipacsok a búzában*,

Prakovszky a süket kovács, Szent Péter esernyője, Különös házasság, Elbeszélések, A Noszty fiú esete Tóth Marival. (Ez utóbbi gépi nyomással.)

A vakok betűivel természetesen sokkal nagyobb terjedelmű kötetek születtek. Így *A fekete város* 19 kötet, *A jó palócok* 3 kötet, *A Noszty fiú esete* 9 kötet.

456.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 30. Mné aj. 1913. Megj.: VÚ 1910. 57. évf. 20. sz. (máj. 15.) 413. l.

A levélíró MK-val való kapcsolatáról 1883. óta tudunk. (Ld. 144. lev. gyűjteményünk I. kötetében.)

457.

K: gépirat az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 61. Mné aj. Megj.: Az Újság 1910. (8. évf.) május 18. sz.

»*Él vagyok ragadtatva... jenyés ünnepeltetésedőle* — Mikszáth Széll Kálmánnal annak miniszterelnöksége idején került közelebbi barátságba, bár Rátóton, 1887-ben is meglátogatta. (Ld. VÚ 1899. március 15. 182. l.) Széll Bánffy Dezső után 1899. febr.-tól 1903. jún.-ig volt miniszterelnök. Mikszáth frói művészetének nagy tisztelője volt. Felesége, Vörösmarty Mihály leánya révén szorosabbnak érezte kapcsolatát az irodalommal is.

458.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 10. Mné aj. 1913.

A levél magyarul:

Nagyságos Uram!

Bécs, 1910. május 14.

Miundenekelőtt sok szerencsét kívánok Nagyságodnak költői jubileumához. Bárcsak megadhatnék Önnek még sok-sok éven át, hogy alkothasson a saját és a családí örömére.

Jubileuma alkalmát felhasználom egy alázatos kérésre: Nagyságod becses autograminja révén nagyon értékesen járulhatna hozzá gyűjteményemhez. Különös kegynek fogom tekinteni, ha birtokomban tudhatom a legszeretettelőbb magyar humorista autogrammját.

Már előre is leghálásabb köszönetemet nyilvánítván

vagyok tisztelő híve:

A. Oehler

császári és királyi postatiszt

459.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 4. cs. 1/c. Mné aj. 1913.

»*Ő császári és apostoli királyi Felsége... a Szent István rend kiseresztjél díjmentesen mellőzött... adományozni.*« — A királyi leirat

ugyane nap dátumával jelent meg a hivatalos lapban. Szövegét az Újság 1910. máj. 18-i számából közöljük:

»A személyem körüli magyar minisztérium ideiglenes vezetésével megbízott magyar miniszterelnököm előterjesztésére Mikszáth Kálmán írónak, az irodalom terén szerzett érdemei olismerésül, Szent-István rendem kiskeresztjét díjmentesen adományozom.

Kelt Budapesten, 1910. évi május 14-én.

Ferencz József s. k.

Gróf Khuen-Héderváry s. k.»

A rendjel ünnepélyes átadása a jubileumi ünnepségen, máj. 16-án a Vigadó dísztermében történt. Zichy János kultuszminiszter nyújtotta át a kormány képviselőjének. (Ld. Visszaeml. 1957. 290. l.) MK a rendjelet »díjmentesen« kapta. Volt azonban az adományozásnak, a kitüntetésnek más módja is. A pénzember nagy pénzösszeget fizetett a »kiskereszt«-ért.

A kitüntetés átadását a jubileumi tudósítással kapcsolatban máj. 17-én mind a helyi, mind a vidéki, sőt a külföldi lapok is kolportálták. (Die Zeit Wien, 1910. máj. 17.; Neuer Freie Presse Wien, 1910. máj. 18.)

460.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 29. Mné aj. 1913. Megj.: Az Újság 1910. 8. évf. máj. 17. sz.

461.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 38/a. M. h.

A keltezésre vonatkozólag a névjegyre írt levél egyetlen mondatnyi szövege elég világosan utal. Kísérője lehetett valamilyen aján-déknak, amellyel a jubileum napjaiban valósággal elárasztották az író-t, így a parlament háznagya is.

462.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 18. Mné aj. 1913.

A levél a jövő könyvtára számára tesz ígéretet, hogy Mikszáth műveit megőrzi. A Múzeum keretében működő OSZK valóban leg-gazdagabb őrzője MK műveinek. Hírlaptára csaknem egyedülálló forrása MK sajtóban megjelent cikkeinek, elbeszéléseinek, nyílt leveleinek és a hozzá írt leveleknek.

463.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 4. cs. 8/a. Mné aj.

»Az egész nemzet jött itt össze...« — A jubileumi hölgybizottság Rudnay Józsefné és Zsilinszky Mihályné vezetésével 1909 eleje óta tevékenykedett a jubileum sikeres megrendezése körül. Ebben a bizottságban volt egy szűkebb körű 14 tagból álló választmány és

106 tag. Hoitsyné, a VÜ szerkesztőjének a felesége az előbbihez tartozott.

A Hölgybizottság — mint az ünnepségen résztvett Csiky Etelka elmondta — testületileg az ünnepelt elé vonulva babérágat helyezett eléje. Minden ágra egy-egy üdvözlő mondatot erősítettek. A között néhány sor egy az ilyen eredetű üdvözetek közül.

464.

K: MK-nak birtokban nyújtotta át az ünnepségen Beöthy Zsolt. 1945-ig az MTA tulajdonában volt. Megj.: PH 1910. május 17. Megj. még: Jk 32. 38—39. 1.

Az előterjesztés szerint, amelyet dr. Ardó Alfréd csatolt a végrehajtó bizottság leveléhez, a nemzeti ajándék adatai a következők: »a jubileumi bizottság nevében megvettek Pusztaberki község határában 56 1135/1200 holdat 34 000 koronáért. E terület legnagyobb részben szántó, csekély részben rét és arra szolgál, hogy a horpácsi birtokkal kikerekítsék. Megvettek a Horpáccsal szomszédos Borsosberény község határában fekvő 583 41/1200 holdat, legnagyobb része erdő és legelő, mintegy 22 hold belőle szántóföld. Ára 76 100 korona. A Szomolya pusztá a horpácsi birtoktestet kiegészíti és tekintélyes középirtokká növeli. Szomolya pusztá kikerekítése végett megvettek abba benyúló három kis birtokrészletet, összesen 7 51/1200 holdat 2810 koronáért. Az összes terület 647 hold 27 négyszögöl, az összes vételár az átírási illetékekkel együtt 117 865 korona.

Ennek az összegnek meglesz a fedezete, ha a jubileumi kiadás terjesztése újabb megrendelők gyűjtésével sikeresen tovább folyik. Az eddigi előfizetésekől és előjegyzésekből számot tart a jubileumi bizottság mintegy 70 000 koronára; a hiányzó összeget folytatólagosan rendelőgyűjtések útján kell megszerezni. A vételár fizetésére Szomolyát illetőleg két évi idő van, 6 százalékos kamat viselése mellett. Ezen a birtokon éltek MK leszármazottai.

A család leszármazási táblája MK óta a következő:

Mikszáth Kálmán (1847—1910)

Mauks Ilona (1853—1926)

Gyermekeik:

Mikszáth Kálmán László
(1886—1950)

Mikszáth János
(1886—1890)

Mikszáth Albert
(1889—1921)

Földes Livia

Kozmai Kun Anna (sz. 1892.)

Fiuk:

Mikszáth Antal (sz. 1914.)
Krausz Erzsébet (sz. 1914.)

Leányuk:

Mikszáth Edit (sz. 1917.)
Caeney Iván (sz. 1893.)

Gyermekeik, MK dédunokái:

Mikszáth Csenev Iván (sz. 1947.)
Mikszáth Csenev Katalin (sz. 1949.)
Mikszáth Csenev Edit (sz. 1954.)

(Mikszáth Kálmánok házasságának első periódusában született Kálmán, csak 3 napig élt. 1874. aug. 2.—aug. 5.)

Az adatok egy része Király István MK-né Visszaeml.-hez (1957. Szépirodalmi) frott jegyzetszótárából való, másrészt Mikszáth Edit közléséből.

465.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 4. cs. 1.a. Mné aj. 1913. Megj.: Jk 32. köt. 45. l.

»felkértük Csepreghy mestert, rőjön össze egy nagy könyvszekrényt...« A hármastagozatú és a szoba egész hátsó falát elfoglaló könyvszekrény Horpácson az új kastély bal szárnyának belső szobájában állott, a szoba homlokzattal szemben levő falának teljes hosszában.

A Mikszáth hagyaték emlékei ma több helyen vannak elhelyezve. A könyvszekrény elhelyezéséről a Pénzügyminisztérium intézkedett, a könyvanyag az MTA Könyvtárába került, az ereklyeszámba menő bútorok részint a balassagyarmati Palóc múzeumban, részint a horpácsi emlékszobában vannak elhelyezve. (1954.) A Mikszáth kastély jelenleg részben emlékmúzeum, részben Horpács kultúrháza és mozija. Mind a kastélyt, mind a Szontagh-féle kúriát műemlékké nyilvánították (1958).

466.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 9. Mné aj. 1913.

467.

K: az MTA Kézirattárában. Ms 39/v. M. h.

468.

K: Eredeti gépirat az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 1. cs. 8. Mné aj. 1913.

469.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 3. Mné aj. MK íróasztalán maradt fogalmazvány.

Keltezetlen. A címzetlen levél kétségtelenül a miniszterelnöknek szól. Bizonyítják ezt megszólító sorai. A »Vezérem« jelző is az új miniszterelnöknek szól. Héderváry pártja a régi szabadelvű párt egy részéből alakult, »nemzeti munkapárt« néven, elveit a legutolsó időben MK is vallotta. (Ld. Visszaeml. 1957. 286—287. l.)

»... a kerület... ahova indulóban vagyok...« — MK bizonyára megírta a végleges levelet is a miniszterelnöknek, ez a levél azonban vagy nem maradt fenn, vagy ismeretlen helyen lappang.

A levél megállapításunk szerint május 18-án kelt, mert MK május 19-én indult Máramaroszigetre, Perényi Zsigmond főispánhoz, hogy onnan körutat tegyen új választókerületében. Az egész első mondata, »a menetrendek«, »indulóban vagyok« néhány óra múlva megkezdendő utazásra enged következtetni. MK rendszerint este írta leveleit. (Ld. i. m. 1957. 296—297. l.)

470.

K: Eredeti távirat az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10. 269. Jub. gyűjt. 2. cs. 45. Mné aj. 1913. Megj.: Selmecebányai Hírlap 1910. 20. évf. 18. sz. (máj. 1.)

MK. jubileuma alkalmából 1910. április 27-én az iskola ünnepséget rendezett. Erről az ünnepségről táviratban üdvözölte az frót. Az ünnepség műsorát megtaláltuk a selmecebányai Ág. Ev. Lic. Főgimn. Értesítőjében, az 1909—1910. tanévről. (86. l.) Közzétette Király Ernő igazgató.

MK a gimnázium felső osztályait Selmecebányán végezte. Régi iskolája műsorát ezért közöljük. Szövege az Értesítőben a következő:

»4. Petőfi Kör.

Abban a lelkes ünnepségben, amellyel Mikszáth Kálmánnak, ki körünknek 1863—1866-ig volt tagja, 40 éves frői jubileuma alkalmából az egész ország hódolt, a Petőfi Kör is kivette a maga részét. Április 27-én d. u. 3 órakor nyilvános ünnepélyt rendezett, melyen a közönség oly nagy számban jelent meg, hogy a Városi Vigadó nagyterme kicsinynek bizonyult befogadására.«

Az ünnepély műsora:

1. Himnusz. Énekli az egész ifjúság.
2. Mikszáth élete és művei. Írta Guman István VII. o. t. Felolvassa Hloska Samu VIII. o. t.
3. Képzetelem újra. Költemény Mikszáth Kálmántól a Petőfi Kör érdemkönyvében. Szavalja: Szalontai Oszkár VII. o. t.
4. Mikszáth Kálmán humora. Írta és felolvassa Lukács Ottó VIII. o. t.
5. Magyar népdalegyveleg. Énekli a líceumi vegyeskar.
6. Mikszáth és Selmecebánya. Előadja Fénykövi József VII. o. t.
7. A kaszát vásárló paraszt. Mikszáth Kálmántól. Előadja Sági Béla VIII. o. t.
8. Szózat. Énekli az egész ifjúság.

Az Értesítő idézi a Selmecebányai Hírlapból az ünnepségre vonatkozó sorokat:

»Aki jelen volt, mindenki azt mondta, hogy nagyon kedves órát töltött. A nagy író személyisége, minket közel érintő szereplése nagyon sok érdeklődőt hozott össze a Vigadóban, hogy róla, a kedves íróról mennél többet hallva, még jobban megszeresse. Ritka ügyességgel volt a program összeállítva, úgyhogy teljes képet alkothatott magának az íróról az is, aki még semmit sem olvasott tőle. Fénykövi József VII. o. t. szabad előadása fénypontja volt az egész ünnepségnek...«

»Mintha magát az író-t hallottuk volna, amint jóízű humorával mesél nekünk, oly mesterien tudta elmondani mindazt ami műveiben Selmecbányáról szól...«

A Selmecbányai Hírlap 20. évf. 18. sz. 1910. máj. 1. »Különlélek« rovatban közli a távirat szövegét és megemlíti, hogy az önképzőkör vezetőtanára Suhajda Lajos.

471.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 11. M. h. Levéltöredék. Mikszáth íróasztalán maradt befejezetlen.

A levél keltezetlen. Válaszlevél arra az üdvözlő táviratra, amelyben 1910. ápr. 27-én a selmecbányai gimnázium bejelentette, hogy az iskola megünnepelte egykori tanulójának negyven éves frói jubileumát. (470. lev.)

MK középiskolai tanulmányait két iskolában végezte. Az első öt gimnáziumot 1857—1863-ig az akkor csak hat osztályos rimaszombati gimnáziumban, a felsőbb osztályokat a selmeci főgimnáziumban, 1863—1866 között. (Ld. Mikszáth diákévei. Veress Samu gimn. ig. ünnepi beszéde. PH 1909. 31. évf. 280 (dec. 7.) sz. 8—9. l. és Mikszáth Kálmán Gajdács Pélnak 1865. szept. 19., gyűjteményünk I. köt. 1. lev. és jegyz. és Az Újság 1914. 12. évf. (jan. 10.) sz. 8. l.) Oravecz Ödön: Mikszáth Kálmán selmecbányai diákévei c. dolgozatában (Ld. Csengery Emlékkönyv. Szeged 1926. 53—57. l.) így fest képet Mikszáth akkori alakjáról: »Mikszáth villogó szemű fiú, bajusza serkenőben, haja rövidre vágott, kalapja hátra csapva, arcán mindig valami mosoly ül, félszája szegletét önkéntelenül félrehúzza, mert az a megszokott pipa helye. Ruházata magyaros-nemzeti. Járása kissé tétova, állása zsebrevágott kezekkel oly kedvesen csám-pás.« Ez a fiatal Mikszáth külső képe.

Említi Oravecz Mikszáth selmecbányai barátait, diákpajtásait is. Ilyenek voltak: Zivora Samu, Bothár Samu, Gellén Endre, Bothár Lajos, akit Mikszáth »Furcsá«-nak nevezett. Említi önképzőköri szereplését is, megemlékezik *Az én Gyuri bácsim* c. elbeszéléséről, amelyet az ifjúság lapja, a »Korány« is közölt. (Ld. a Scholcz Vilmos tanárhoz írt Mikszáth-levél jegyzetét.) Megemlíti, hogy Mikszáth az önképzőkörnek jegyzője, majd főjegyzője volt.

Hogy Oravecz honnan vette adatait, arra vonatkozólag csak ezt mondja: » — a nagy író egykori iskolatársai, jó öreg barátaim, elbeszéltek...«

Adatai kétségkívül helytállóak és egyeznek Gajdács Pál adataival. (Ld. levelét a Scholcz tanárhoz frott 472. levél jegyzetében.)

»A selmecbányai Petőfi Kör.« — Az Önképzőkör 1826. óta állt fenn.

»Egyszer odavetődtem Pulszky Gusztival...« — Pulszky Gusztáv nógrádi kapcsolata még 1868-ból való, amikor Nógrád vm. aljegyzője lett. 1889-től a szabadelvű párt tagja. Így volt lehetséges, hogy Mik-

száth vele, mint ugyanannak a pártnak a tagjával választási útra ment Selmecre.

»A fiúk, akik német szóra gyűltek ide, mind elhordták apránként a német szót . . .« — Mikszáth levélválasza a selmebányai Petőfi Körnek ugyanazokat a motívumokat tartalmazza, amelyeket a *Tavaszi rülgyek* (Ld. Jk 26. köt. 67. l. kk.). A német szóra vitt diák ott is csodálkozva hallgatja, hogy az utcán játszó gyerekek milyen jól beszélnek németül, pedig még olyan kicsik. Ennek a visszaemlékezésnek a folytatása az a levél is, amelyet Mikszáth halott tanárához, Scholcz Vilmoshoz intézett.

Rubinyi Mózes »Mikszáth Kálmán élete és művei« c. munkájában (Bp. 1917. Hi 19. köt.) a bibliográfiai függelékben Várdai nyomán megadta MK Selmebányán frott munkáit. *Az én Gyuri bácsim* c. elbeszélést tévesen közli Rubinyi a verses emlékek között. (Ld. következő jegyzet.)

472.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 3f/cc. 28. Mné aj. 1913. Megj.: 1. Sebők Zsigmond közlésében, BH 1912. 28. sz. 2. Oravecz Ödön: Mikszáth Kálmán selmebányai diákévei. (Csengery János. Emlékkönyv. Szeged 1926. 53—57. l.)

A töredék keltezetlen.

MK-nak írásra az indítékot nyilvánvalóan az adta, hogy a régi iskolája és annak önképzőköre, a Petőfi Kör ünnepélyesen emlékezett meg jubileumáról és erről öt táviratban is értesítette. Tulajdonképpen levélformában frott visszaemlékezés az ifjúságra és első írói szárnypróbálgatásaira.

Azok közül a levelek közül való, amelyek Mikszáth íróasztalán félben maradtak. (Ld. Visszaeml. 1957. 297. l.)

»... önképzőköri felolvasásokat tartottuk.« — Ugyanebbe az iskolába járt 1865—1866-ban, a levélben említett eset idején Gajdács Pál. Módunkban van e későbbi tótkomlósi év. lelkésznek egy olyan levelét ismertetni, amely éppen Scholcz Vilmos tanár önképzőköri működésével és Mikszáthról táplált véleményével kapcsolatos. A levél a Mikszáth-hagyatékából került elő. Kísérő levele volt egy olyan általa megőrzött Mikszáth elbeszélésnek, amelyet az író egyik legrégebb, diákkori elbeszélésének kell tartanunk. Ezt *Az én Gyuri bácsim* c. elbeszélést Várdai Béla is említi Mikszáth életrajzában (1910).

Gajdács Pálnak az önképzőkörben egykor felolvasott elbeszélésről emlékező levele (MTA Kézirattára, Jelz. Ms 37/j.) többek között ezt mondja:

»Mikszáth Kálmán, selmeci iskolatársam, diákkori cimborám s kenyeres pajtásom jubileuma alkalmából diákkori irodalmi munkáiból itt közlöm *Az én Gyuri bácsim* című humoreszkjét, melyet az ottani liceumi önképzőkör egyik gyűlésén olvasott föl, s vele oly élnék derültséget okozott, hogy maga a máskülönben komoly Scholcz Vilmos irodalomtörténeti tanárunk, az önképzőkör akkori vezetője is úgy neve-

tett, hogy szinte könnyezett belőle, s tanártársai előtt valóságos próféta ihletettséggel s extázissal beszélt Mikszáth jövődő nagysága felől.»

Meg kell jegyeznünk, hogy Sebők Zsigmond és Oravecz közlése nem tartalmazza a tőredék teljes szövegét, mert MK özvegve kegyeletből MK írásztalára üveglapot helyezett, hogy alatta minden pontosan úgy maradjon, mint az író halálakor. Sebők és Oravecz is valószínűleg nem emelte ki a kéziratot, s annyit másolt le belőle, amennyit ott más levélmaradványból előtűnni látott. Ezekben a másolatokban a levél e mondatnál szakad félbe: »Elkezdte inquirálni s kívűlt, hogy a munkát én írtam Bróziknak.«

473.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 5. Mné aj. 1913.

474.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/e 3. M. h.

»Nagyságod jubileuma alkalmával nem hallottam annak a tömegnek megnyilatkozását, melynek én is egy parányi része vagyok.« — Lehetséges, hogy a levélíró maga is részt vett a jubileumi ünnepségen és annak lelkes hangulatában írta meg MK számára különlegesen értékes és a gyűjteményben is e nemből egyedülálló levelét.

475.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 32. sz. Mné aj. 1913.

»Fogadja szerény emlékül munkámat, „A zsidó”-t« — Flesch Ármán nagy felkészültséggel állt ki azoknak a rágalmaknak cáfolatára, amelyeket a zsidó vallásra, annak rituáléira költöttek, különösen a tisztaeszleári per idején, melynek egyik objektív hangú tudósítója MK volt. (1883.) Ilyen műve »A zsidó« is. Mikszáth könyvtárában megtaláltuk a munkát.

476.

K: nem ismeretes. Közölte: Závory Sándor: Emlékeim. Galánta 1914. 65—67. l.

»Jubileumod alkalmából történt ünnepeltetésed . . . kipihenhetted . . . Mikszáth Závory Sándornak, gleichenbergi fürdőorvosának sokat köszönhetett, mert évekig gyógyíltatta igen veszélyes eredetűnek látszó gégebaját. Mikszáth 1889 tavaszán olyan állapotba került, hogy több ízben vért hányt. Ekkor Navratil professzor Gleichenberget ajánlotta gyógyhelyül. A fürdőn Mikszáthék Závoryhoz fordultak. (Ld. Visszaeml. 1957. 223—224. l.)

MK azután évről évre felkereste Gleichenberget és meleg baráti viszonyt tartott fenn a fürdőorvossal. Szívesen hallgatta történeteit és olykor merített is azokból. Závory fent említett emlékeiben ugyancsak szól erről a baráti viszonyról. (Ld. 58—65. l.)

Mikszáth sok témát kapott tőle. Ilyen: *Aesculap az Alföldön*. A *Szent Péter esernyője* némely epizód figurája is ott kelt életre. (»Wládím, vedd fel az Überziehert, gombold be az Überziehert, jaj ne igyál« stb.)

Annyira ragaszkodott orvos barátjához, hogy amikor az a kilencvenes évek végén (1899.) nyugalomba vonult és elhagyta Gleichenberget, Mikszáth is más üdülőhelyet keresett magának, azontúl inkább Rohicsra, (a mai Rogaska Slatina-ra) járt pihenni.

Szigeti Márton, akiről Závory gúnyosan emlékszik meg, ugyancsak fürdőorvos volt Gleichenbergben és Abbáziában. Závory ellen-szenve valószínűleg onnan ered a kollégával szemben, hogy egy évtizeddel előbb már ő maga is írt erről a témáról, s talán ennek felhasználásával írta Szigeti a fenti munkát. Závory említett értekezése: Gleichenberg klímája, gyógyvizeti és gyógycélra szolgáló berendezése. Bp. 1882.

Ketzler kiléte bizonytalan. Lehet, hogy Závory a Keszler nevét írja el. Volt ugyanis egy *Keszler Antal* nevű orvos a 18. század végén. Ugyancsak gyógyhelyekkel és gyógyvizekkel foglalkozott. Diplomáját Bécsben szerezte 1763-ban. Analizálta a Gömör megyei ásványvizeket.

477.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 10.269. Jub. gyűjt. 2. cs. 6. sz. Mné aj. 1913.

»Leborulok a nemzet nagy fia előtt...« — A levélfíró ismerte Kossuth beszédét a haderő megajánlásáról. Első mondatát Kossuth »leborulok a nemzet nagysága előtt« híres, szállóigévé vált mondatából alakította.

A FÉLBEENMARADT LEVÉLFOGALMAZVÁNYOK JEGYZETEI

478.

a) b) c)

K: az MTA Kézirattárában. a) Jelz. Ms 39/cc. 11., b) Ms 39/cc. 10. c) Ms 36/z. 4. boríték 252. M. h.

Keltezetlen töredékek. MK különösen politikai pályája elején gyakran kapott megbízást, hogy a Házat különböző ünnepségeken, gyűléseken képviselje. Mikszáthné is említ ilyen kiküldetést Bécsbe (I. m. 1957. 171. l.). Ez a levél is ilyen kiküldetésről számol be. MK 1887 óta volt tagja a magyar országgyűlésnek. Abból, hogy szüksége is van a tiszteletdíjra, azt is következtethetjük, hogy inkább kezdő politikus korában történt e megbízás, mert ez időben még igen gyakran adódtak anyagi zavarai, bár hírnevét már megalapozta.

479.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 7. M. h.

Keltezetlen.

»*Mint hogy még mindig nem jól érzem magam . . .*« — Az orvos valószínűleg Navratil Imre gégeorvos, aki 1889-ben Mikszáthot Gleichenbergbe küldte, ahol valóban meg is gyógyult egy időre. Baráti viszonyt tartott fenn MK Farkas Lászlóval, a Rókus kórház sebész főorvosával, akinek barátsága egy életen át elkísérte az író. Válságos napokban Farkas is többször nyújtott orvosi segítséget.

480.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 29. M. h.

Keltezetlen. Ez a levél is hírlapi helyreigazítás céljából íródott. Mivel sem idő, sem a lap címe nem állapítható meg a töredékből, a nyilatkozatot megtalálni nem tudtuk. Mikszáthnak ily politikai jellegű vitái nagyrészt a 90-es években voltak.

»*Ruffy Pál*« — a gyermekmenhelyek orsz. felügyelője volt.

481.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 34. M. h.

Keltezetlen.

»*Tanússtom, hogy Zámory András úr . . . a[z] Országos Hírlapnál . . .*« — Mint gyűjteményünk 1897—1898-ban kelt leveleiből

(II. köt.) kitűnt, MK ezekben az években, önálló lapot indított. Az Országos Hírlap nem volt hosszú életű. Egész évfolyama csak az 1898. év. Kellő számú előfizető hiányában 1899 elején megszűnt, ill. beolvadt a PH-ba.

Zámory András nem volt jelentős újságíró. Sem lexikonok, sem címtárak nem említik nevét.

482.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 30. M. h.

Keltezetlen.

»Szídjátok a kormányt, hogy megcsinálja a házszabály revíziót . . .« Tisza István az egyre erősödő parlamenti obstrukció letörésére 1904 novemberében házszabály revíziót javasolt, hogy biztosítsa a kormánypárti többség győzelmét a technikai obstrukciót alkalmazó ellenzékkel szemben. A technikai obstrukció lényege az volt, hogy az ellenzék minden tagja az előterjesztett javaslatok minden paragrafusához végeérhetetlen hosszú beszédeket mondott, és a javaslatok megszavazását ezzel heteken át hátráltatta, vagy megakadályozta. Az új házszabály revízió a beszédidőt korlátozta. Tisza bukását azonban ez sem akadályozhatta meg. Az ellenzék következetes ellenállása és még erélyesebb fellépése elsöpörte a kormányt.

»in camera charitatis« — itt: bizalmasan, meghittén.

483.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 9. M. h.

MK pártja, a szabadelvű párt ez évben feloszlott s csak később, öt év múlva kelt újra életre, amikor Tisza István újabb akciójával »Magyar Nemzeti Munkapárt« címen élt tovább. A levél feltehetőleg Révai Mórnak szólt, aki igen sokat járt külföldön, és mindig nagyon érdeklődött a politikai élet eseményei iránt, mert politikai ambíciói voltak. (Mikszáth után Fogaras kerületére pályázott.)

Révai mellett szól még az a tény is, hogy Mikszáth az »igazgatóság hivatalos levelé«-ről és »utalványáról«-szól benne. Az író műveinek hivatalos kiadója a Révai Testvérek cég volt.

484.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 22. M. h.

Keltezetlen. A töredék MK Pákh Károlyhoz írott, 303. sz. leveléből magyarázható meg, melyben megköszöni, hogy elküldte Jókai Pákh Alberthez írott ifjúkori leveleit.

A fogalmazványtöredék ezeknek a leveleknek a lemásolásáról ad hírt és a levelekhez írott kísérő sorok első fogalmazványaként maradt Mikszáth íróasztalában. A végleges levelet nem ismerjük.

485.

a) b) c)

A három töredék K: az MTA Kézirattárában. Jelz. a) 39/cc. 35., b) 39/cc. 14; c) 39/cc. 23. M. h.

A levéltöredékekről bizonyos, hogy 1906 után jöttek létre, mert a második és harmadik töredékben is említés történik »az új ház«-ról, amelyet MK 1906—1907-ben a *Jákai Mór élete és kora* c. munkájának tiszteletdíjából építtetett. Bizonyos az is, hogy a levéltöredékek az előtt keletkeztek, hogy MK-nak felajánlották a jubileumi birtokvásárlást. Ez pedig 1909 tavasza végén történt. MK akkor már nem gondolkozott az eladás felől, hanem a már meglevőt igyekezett kiegészíteni.

A harmadik töredékből pontosan kitűnik az is, hogy a MK által 1904-ben vásárolt birtokrész milyen terjedelmű volt.

A vevő személye felől semmi adatunk nincs. MK nem is neki, hanem megbízottjának írt. (Ld. b) és c) töredék.) A címzett valószínűleg ügyvéd, aki megbízójának keres megvásárlandó objektumot. Ilyen kapcsolata MK-nak is volt a jubileumi birtokvásárlás során, amikor arra is gondolt, hogy jóbarátja, Thuróczy Vilmos pátriájában, Nyitra környékén vásárol birtokrészt. Ekkor levelezett Zoltán Ármin nyitrai ügyvéddel is. (Ld. Zoltán Ármin válasza: 1909. máj. 29.) Felvethető itt annak a lehetőség, hogy éppen ez az ügyvéd volt a végleges szövegezésű levél címzettje is, és Mikszáth azért fordult hozzá később a maga jubileumi birtokvásárlási problémájával, mert az a cím, (az ügyvéd címe) éppen rendelkezésére állt.

486., 487.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 18 és 32. M. h.

Keltezetlen. A töredékek MK *Hadi készülődések* c., 1908-ban írott tárcájával kapcsolatosak. (Megj.: Mikszáth Hátrahagyott munkái II. köt. A Patrónus és egyéb hátrahagyott írások c. kötetben. Franklin, Bp. 1923. 54—59. l.) A tárca megjelenése után keltett visszhang válaszában készült. A politikus MK-tól a Fészek írói mozgalmának politikai vonatkozásai után érdeklődött. »Zuboly kollega«, akinek MK a kijelentést tette, Bányai Elemér író és hírlapíró volt. MK-t az Újságírók Egyesületének Almanachja számára interjúvolta meg. Nyilván az új nyugatosok, akikről Mikszáth mondja: »Bátrak a fiúk és egészségesek. A pegazusaik egy kis paraszt ettek » a játszik bennük . . . A mozgás élet, a friss víz, mely indul valahonnan és megy valahová, hol egyszer talán hajókat visz. Minden szellemi mozgalomból csak jó követhetnek.« — E sorokból indulhatott vita a továbbiakban, amelyről a töredék szól, az öregek és fiatalok ellentétének bemutatásával.

488.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 27. M. h.

Keltezetlen. MK *A fekete város* c. regényének anyaggyűjtéséről van szó. A regény a VÚ hasábjain jelent meg. Az 1908. év utolsó negye-

dében indult, 1909 elején Mikszáth betegsége miatt közlése egy időre megszakadt, majd február végétől ismét tovább folyt a befejezésig. (Ld. Mikszáth Kálmán levelét Görgey Albertnek: Horpács 1909. aug. 15. és a levél jegyzetét.)

Hoitsy Pál a VÜ főszerkesztője. A Görgey kastély Toporcon a regényben szereplő Görgey Pál alispán otthona.

489.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 36/z 175, 230, 146, 186. sz. (Összeillesztve.)

»... még nem engedi meg a doktor a kimenetelt...« — Mikszáth januári tüdőgyulladására után lábadozik. Glück Frigyes a Pannónia szálló tulajdonosa, aki ugyancsak abban az időben volt beteg, részvétellel kereste fel. (Ld. 333. lev.) Ez az újabb meghívás feltehetően hetekkel később, február végén Frigyes napi vacsorára szól. (márc. 6.) Március első napjaiban annyira erősödött az író, hogy 12-én már bement a képviselőházba. (Ld. 338. lev.) A levélváltás tehát e dátum előtt lehetett.

490.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 26. M. h.

Keltezetlen. MK gyakran kapott tisztelőtől ajándékba szivarokat. Még nőismerősei is kedveskedtek neki efféle meglepetéssel. (Ld. Zsófia Mariskához írt leveleit, gyűjteményünk I. köt. ben.) Különösen divatba jött ez *A régi műhelyben* c. elbeszélésének megjelenése után (Ld. PH 1908. 30. évf. 308. (dec. 25.) sz. 1—4. 1.; 1909. 31 évf. 8. (jan. 10.) sz. 1—6. 1.; Hátrahagyott munkái I. köt. 60—86. l. Franklin, 1914.)

»a börzei elnökségnél kisebbségben maradtál...« — A Budapesti Áru- és Értéktőzsde elnöke 1909-ig Kornfeld Zsigmond, aki ez évben meghalt. Ezért került sor a választásokra. Igen valószínű, hogy a levél címzettje Sándor Pál, aki a börzén tőzsdetanácsosi tisztet töltött be, és igen sok vállalatnak volt ig. tanácsosa. MK-val politikai vonalon lehetett kapcsolata, képviselő is volt.

491.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 36. M. h.

Keltezetlen. Az egyetlen mondatnyi töredék bizalmasabb és tisztelt barátoknak szól. Gondolhatunk az 1900-as évekbeli barátjára, Takáts Sándor történetíróra, de valamelyik kártyapartnerre is, akivel meghatározott napokon szokott az író összejönni. Ha az előbbi feltevés mellett maradunk, akkor a töredék 1909 őszén kelhetett.

492.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 17. M. h.

Keltezetlen. A Singer és Wolfner cég 1894-ben Herczeg Ferenc szerkesztésében megindította az Új Idők c. szépirodalmi képes heti-

lapot, és ezzel versenytársa lett a Kiss József által szerkesztett A Hét című ugyanilyen jellegű lapnak. Mikszáth 1905 óta olyan kapcsolatban volt a VÜ-vel, hogy művei csak ebben a hetilapban jelenhetnek meg. De versengett tolláért a másik két hetilap is. A *Szent Péter esernyője* az Új Idők folytatásos regénye volt (1895).

Mikszáth olykor írt egy-egy kisebb terjedelmű tárcát, cikket A Hétnek. (Ld. Játészópajtás. A Hét 1909. 20. évf. 46. 1927. (nov. 14.) sz. 750—763. l.) Valószínűleg éppen ennek a kis elbeszélésnek megjelenése okozta az összetűzést Wolfnerrel, aki szerette volna rábírní, hogy írjon az Új Időknek is.

»Ha szabad ember volnék . . .« — az említett egyezsége vonatkozik a VÜ-vel, ahol (Ld. VÜ 1905. 52. évf. 25. sz. 404. l.) a következő közlemény jelent meg:

»Mikszáth Kálmán kitűnő írónk mint főmunkatárs működik a VÜ szerkesztőségében, s vele kötött egyesség értelmében kizárólag a VÜ-ba írja nagybecsű új szépirodalmi műveit, regényeit, elbeszéléseit.«

493.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 16. M. h.

A levéltöredék keltezetlen. MK-t a Révai Testvérek igazgatósági tagsággal tisztelték meg. Az igazgatóság felállítása a levél adatai szerint éppen ez időben folyt. Az »Altes Haus«, az »előkelő intézet« jelzők is a nagy könyvkiadó cégre utalnak. A politikai vonatkozású sorok arra utalnak, hogy MK tervbe vette a máramarosszigeti jelölést, a maga kerületét pedig Révai Mór Jánosnak szándékozott átengedni. (Vö. 430. sz. lev.)

494.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 31. M. h.

A töredék keltezetlen. Valószínű kelte 1910, a jub. előtti hetek.

»Addig-addig meséltem az országnak . . .« — A megkezdett levél nyilván egy üdvözlő levélre írott köszönetnek indul. Címzettjére nincs semmi adat. A mese és a mesélés szójátéka 1910 elejére utal. Ekkor az Egyetemes Regénytár Almanachjának előszavában is a mese a téma. A jubileumi beszédének is van ilyen motívuma.

495.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 5. M. h.

Keltezetlen. Válasz egy MK-hoz írott üdvözlő levélre. Szavait több változatban már láttuk más, jubileumi üdvözlőre írt válaszokban.

496.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 21. M. h.

Keltezetlen. Révai Mór Jánosnak egy Meránból 1910. márc. 16-án keltezett (430. sz.) levelével összevetve, ez a levél a könyvkiadónak szól.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 4. M. h.

Keltezetlen. A Mikszáth-jubileumok sorában a pesti ág. ev. egyháztanács ünnepsége 1910. ápr. 11-én volt. Ezen az ünnepségen megjelent és beszédet mondott MK is. A beszédet másnap az ünnepségről adott beszámolóval közölte Az Újság (Ld. 1910. 8. évf. 86. (ápr. 12.) sz. 10. l.) Hírek rovatában, »Mikszáth ünneplése« címen. Hírt ad arról, hogy a pesti ág. hitv. ev. magyar egyháztanács Wagner Géza egyházi felügyelő és Zelenka Pál püspök együttes elnöklésével ülést tartott.

»legyen szíves az én kéziratomat elküldeni Az Újságnak, hogy közölje a helyes szöveget . . .« — Az Újságnak ez a helyreigazítása a következő számban megjelent és nyilván MK levelével kapcsolatos. Így bizonyosak lehetünk, hogy az itt közöltön kívül egy befejezett levél is készült, s azt Mikszáth el is küldte az egyházfelügyelőnek.

A helyreigazító cikk közli, hogy az ülésen nem Zelenka püspök elnökölt, hanem Wagner Géza dr.-ral együtt Raffay Sándor. Az üdvözlő beszédet is Raffay tartotta. Jelzik, hogy Mikszáth beszédének hiteles szövegét a lap ápr. 16-i száma közli majd. (Ez meg is történt.) MK beszédét ld. még Jk 32. köt 22—23. l.

498.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 33. M. h.

Keltezetlen. Tárgya után ítélve a jubileum előtti napokban kelt, s valamelyik, tiszteletére rendezett vacsorával kapcsolatos. A levél címzettje vagy rangjánál, vagy politikai állásánál (miniszterelnök) fogva lehetett kegyelmes úr. A bankett, amelyről itt szó van, véleményünk szerint a jubileummal kapcsolatos. A jubileumi bankettet 1910. máj. 17-én a Lipótvárosi Kaszinó tartotta. Ennek a vezetői között nem voltak kegyelmes urak. Feltehető azonban, hogy a jubileumi vacsorát nemcsak a Lipótvárosi Kaszinó rendezte, hanem Mikszáth barátainak, politikusoknak, írónak és tisztelőknek egy nagyobb csoportja. Lehetséges, hogy a kormány is tervezett egy külön bankettet Mikszáth tiszteletére, de utóbb ez a bankett mégsem jött létre. A levél címzettjéül az utóbbi feltevés esetén Gr. Khuen Héderváry Károlyt kellene tartanunk.

499.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/cc. 41. M. h.

Keltezetlen. A levéltörődék e néhány mondat után ítélve nyilván valamelyik vezető politikusnak szól. Erre vall a szövegben a »törhetetlen híveid« kitétel.

500.

K: az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 39/c. 3. M. h. Levéltörődék.

Keltezetlen. A törődék vonatkozásait a PH 1910. 32. évf. 119. (máj. 19.) sz. 13. l. a Napi hírekben *Hibaigazítás* címen található közleményből ismerjük meg. A közlemény MK-tól ered:

»A Mikszáth-ünnep annyira szépen folyt le, hogy csak egyetlen egy kis hába esett benne, ami szinte világrekord a sokak által rendezett ünnepségeknél. Egy vagy két lap úgy értette a Lipótvárosi Kaszinó ünnepélyén mondott toasztomat, mintha azt mondtam volna, hogy Frigyessy Adolf, az Adria Biztosító Társulat vezérigazgatója nem tudja magyarul. De hisz akkor hogyan beszélne velem? Micsopp lehetne egyik legkedvesebb barátom? Annyira Achilles sarka ez, hogy bizonyára semmivel se lehetett volna őt jobban megsérteni. Kijelentem tehát, hogy én ezt nem mondtam. Az igaz annyi, hogy vagy harminc év óta Triesztben él, és ezt azért kell róla másnak elmondani, mert aki őtől hallandá az ő tökéletes magyarságával, az inkább azt hinné el, hogy harminc év óta ki nem mozdult Debrecenből.

Mikszáth Kálmán

Az előzményekről lássuk még a PH 1910. 32. évf. 118 (máj. 18.) sz. 9. l. »Lakoma Mikszáth Kálmán tiszteletére« c. cikkét. Ebben a Lipótvárosi Kaszinó Mikszáth-vacsorájának leírása során megemlékezik MK ott elhangzott beszédéről. Beszédében megemlítette, hogy van Triesztben egy magyarul beszélni nem tudó, de szívvel-lélekkel magyar érzésű ember, aki előfizetőket gyűjt a jubiláris kiadására.

Mikszáth beszédének ezt a mondatát magyarázták úgy, hogy az említett előfizetőgyűjtő Frigyessy Adolf, aki Triesztben élve elfelejtett magyarul.

501.

K: Befejezetlen levél az MTA Kézirattárában. Jelz. Ms 36/z. MK Kézirattörödékei. IV. bor. ff. 256, 291. sz. töredék. Összeillesztve.

A fogalmazás keltezetlen.

»Az ember faluról szokott dísznóságokat kapni, de nem Berlinből.« — A levél címzettje megállapításunk szerint Glück Frigyes, a Pannónia szálló igazgatója, aki szakmájának igen képzett művelője volt, a világ minden tájáról gyűjtött ételrecepteket és szakácskönyveket, ezért is járt sokat külföldön. MK-val ez időben más levelet is váltott. (315. l.) Glück Frigyes maga is szakíró volt. »Az inyes mester könyve« közismert a szakácsiparban.

502.

a) b)

K: Befejezetlen levél és töredékek az MTA Kézirattárában.

a) Jelz. Ms 36/z. MK Kézirattörödékei. IV. bor. ff. 217, 176. töredék,

b) Ms. 36/z. 175, 230, 146, 186. sz. tépett lapok összeillesztve.

Keltezetlen.

a) »... meguntam halálosan, ami kevés változatú ételt megenged a doktor« — MK élete utolsó éveiben igen szigorú diétán élt, egyrészt magas vérnyomása, másrészt érelmeszesedése miatt. Ezért volt hálás Glück Frigyes figyelmességéért, nyilván olyan ételújdontság receptjéért, amelyet neki is elkészíthettek.

H Í R L A P J E G Y Z É K

(A szerkesztőváltásokat Mikszáth haláláig tüntetjük fel.)

Alföldi Hírlap (1867. júl. 1—1876.) Utóbb: *Alföldi Lapok*. Megj. Debrecen, hetenként háromszor. Alapította Telegdy László.

Bácskai Ellenőr (1881. jan. 30—1904. okt. 25.) Előbb: *Szabadkai Ellenőr*. (1879—1881.) Megj. Szabadka, hetenként kétszer. 1903. ápr. 5-től 1903. nov. 8-ig hetenként, majd újra hetenként kétszer. Szerk. Stoczek Károly.

Bácskai Hírlap (1881. jan. 11—1882.) Megj. Szabadka, hetenként. Szerk. Engler Kálmán.

Berliner Morgenpost (1898—1945) Megj. Berlin, naponta. Alapítot-ták: Gebrüder Ullstein. Felújították 1952-től.

Bolond Istók (1878. jan. 6—1919. márc. 9.) Megj. Budapest, hetenként. Először 1872-ben indult, de még abban az évben megszűnt. Szerk. Bartók Lajos (Don Pedro). 1903-tól 1918-ig Baróti Lajos.

Bolond Miska (1860. jún. 4—1875. dec. 5.) Megj. Budapest, hetenként. Alapította és szerk. Tóth Kálmán. 1861. decemberétől szerk. Szokoly Viktor. (1862 októberétől három hónapra felfüggesztve, helyette: »Röppentyűk») 1865-től szerk. Tóth Kálmán, 1873-tól Bartók Lajos.

Borsszem Jankó (1868. jan. 5—1938.) Megj. Budapest, hetenként. Alapította Ágai Adolf (Csicseri Bors) 1904-től Heltai Jenővel. 1905-től Lipcsey Ádámmal, 1910-től egyedül szerk. Ágai Adolf. Mikszáth a lap külső munkatársa volt.

Budapest (1877. nov. 15—1921. ápr. 18.) Megj. Budapest, hetenként kétszer. Első szerk. Huszár Imre; 1878. máj. 21-től Papp László; 1879. júl. 1-től Brankovics György; 1883. dec. 11-től Graeza György; 1904. okt. 22-től Szatmári Mór (1913-ig). (Lapvezér volt 1905. febr. 15-től 1906. ápr. 10-ig Kossuth Ferenc.)

- Budapesti Hírlap* (1881. jún. 18—1939. ápr. 30.) Megj. Budapest, naponta. Szerk. 1891. máj. 30-ig Csukási József; 1891. máj. 30—1917-ig Csajthay Ferenc.
- Budapesti Napilap* (1876—1877.) A Független Polgár folytatása. Megj. Budapest, naponta. Szerk. és kiadó: Borostyáni Nándor és Kakujai Gyula, 1887-től Közvélemény címmel folytatódott.
- Budapesti Szemle* (1840—1944.) Megj. Budapest, évente hatszor, 1881-től havonként. Szerk. Szalai László. Szünetelt 1841—1857-ig; 1857—1869-ig szerk. Csengeri Antal (1865-től Lónyai Menyhért-tel). Újra indulása után 1873. jan.-tól 1909-ig szerk. Gyulai Pál, majd 1944-ig Voinovich Géza.
- Budapester Tageblatt* (1884. máj. 1—1912.) Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Grecsák Károly; 1887. júl. 3: Vészi József; 1889. dec. 8: Bolgár Ferenc és Weiss Gyula; 1907. febr. 23: Somogyi Péter; 1908. júl. 21: Schmidek Izor 1912-ig.
- Debrecen* (1869. jún. 17—1951. márc. 11.) Megj. Debrecen, hetenként ötször. Szerk. Oláh Károly; 1875. jan. 2: Szatmári Károly; 1878. okt. 4: Tiszai Dániel; 1877. szept. 25: Grünwald József; 1877. szept. 29: Szatmári Károly; 1880: Szabó József; 1883. jan. 8: Hentaller Lajos; 1885. okt. 5: Gáspár Imre; 1895. júl. 1: Nagy Zsigmond; 1897. jan. 1: Kokányi Gyula; 1899: Bartha Mór; 1900. jún. 2: Benedek János; 1901. ápr. 15: ifj. Móricz János; 1903. okt. 3: Székely Imre; 1905. ápr. 1: Békási Jenő; 1907. jan. 3: Szatmáry Zoltán; 1909. júl. 13.—1910-ig Móricz Pál.
- Debreceni Protestáns Lap* (1881. jan. 5—1949. febr. 1.) Megj. Debrecen, hetenként. Első szerk. Tóth Sámuel; 1887: Csiky Lajos; 1893: Csiky Lajos és Baczoni Lajos; 1894: Erdős József és Baczoni Lajos; 1895: Baczoni Lajos; 1898: Sass Béla; 1901: Erőss Lajos; 1905—1915-ig Ferenczy Gyula.
- Délmagyarországi Közlöny* (1888. jan. 1—1918. dec. 31.) Előbb Délmagyarországi Lapok. Megj. Temesvár, naponta. Első szerk. Tábori Róbert; 1890: Lendvai Miklós; 1904. aug. 11: Osztie Andor; 1904. szept. 13—1912-ig: Lendvai Miklós. Melléklap 1902-ben Hivatalos Közlöny.
- Délmagyarországi Lapok* (1880. okt. 17—1887. júl. 21.) Megj. Temesvár, naponta. Első szerk. Áldor Imre; 1887. júl. 12: Magyar I.; 1887. júl. 12: Tábori Róbert.
- Duna Vidéke* (1887—1888.) Megj. Paks, hetenként(?). Szerk. Balás Sándor, főmunkatárs Lehrer József.
- Dunántúli Hírlap* (1893. dec. 24—1944. márc.) Megj. Győr, hetenként kétszer, 1901. okt. 13-tól hetenként háromszor, 1914-től naponta.

Első szerk. Rummy Sándor, 1894: Hallor József; 1895: Csippék Ferenc; 1896. jún. 4: Thewrewk István; 1896. jún. 21: Árvai Sándor; 1902: Gieswein Sándor; 1902. aug: Gelsei Bíró Zoltán; 1902. szept. 6—1913-ig Bihar Jenő.

Egyetértés (1876. jan. 9—1913. okt. 31.) Előbb Egyetértés és Magyar Újság. Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Csávorszky Lajos, 1895. dec. 15: főmunkatárs 1898. dec. 5-ig Kossuth Ferenc; 1899-től szerk. Dénes Márton; 1902. jan. 7: Hoitsy Pál; 1902. jan. 25: Eötvös Károly; 1902. máj. 4: Szász József; 1902. aug. 17: Fenyő Sándor; 1902. okt. 14: Molnár Márton.

Ellenzék (1880. okt. 11—1944. okt. 10.) Megj. Kolozsvár, naponta. Szerk. Bartha Miklós; 1895. jún. 22: Magyar Mihály 1918-ig. (Főszerk. 1895-től Bartha Miklós.)

Fogaras és Vidéke (1903. febr. 15 — 1912. máj. 20.) Megj. Fogaras, hetenként. Szerk. Thierfeld Dávid, 1912: Bodnár József. Társalap: Állandó Tanügyi Lapmelléklet, és Fogarasmegyei Népoktatás.

Fővárosi Lapok (1864. jan. 1—1903. ápr. 5.) Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Tóth Kálmán; 1867. márc. 22: Vadnay Károly; 1893: Szana Tamás; 1894: Porzsolt Kálmán; 1897. ápr. 18.: Virág Béla. Melléklet 1891-től: Salon és Sport. 1897. jún. 20-tól Új Fővárosi Lapok. Beleolvadt a Magyar Újságba. Újraindult 1897. okt. 17.

Frankfurter Zeitung (1856—1943) Megj. Frankfurt am M., naponta. Alapította és szerk. Leopold Sonneman. Hitler szüntette be. 1945 után Frankfurter Allgemeine Zeitung néven indult újra.

Gartenlaube (1853) Megj. Leipzig, később Berlin. Családi hetilap. Alapította és szerk. Ernst Keil, 1884-től szerk. Adolf Kröner. 1875-ben csaknem 400 000 olvasója volt.

Győri Hírlap (1886. szept. 26—1939. szept. 30.) Megj. Győr, hetenként kétszer, 1895. szept. 19-től naponta. Első szerk. Szávay Gyula; 1889. febr. 17-től Rummy Sándor; 1891. febr. 19: Szávay Gyula; 1890. szept. 5: Rummy Sándor; 1903. jún. 6: Révész Sándor.

A Hét (1899. dec. — 1924. febr. 21.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. és kiadó Kiss József 1920-ig.

Heti Krónika a Vasárnapi Újság melléklete volt.

Hon (1863. jan. 1—1882. aug. vége) Egyesült az Ellenőrrel. Megj. Budapest, naponta. Főszerk. Jókai Mór, felelős szerk. Úrházi György, laptulajdonos Jókai Mór. 1882-ben címváltozás, szept. 1-től Nemzet.

- Hölgyfutár* (1849. nov. 15—1864. nov. 6.) Megj. Budapest, ünnepek és vasárnapok kivételével naponta. Alapította és szerk. Nagy Ignác, 1854. ápr. 6: Berecz Károly; 1856. ápr. 1: Tóth Kálmán; 1862. jan. 9: Szokoly Viktor; 1862. ápr. 1: Bulyovszky Gyula; 1862. nov. 6: Balázs Frigyes.
- Hunyadvármegye* (1902—1919.) Megj. Déva, hetenként. Szerk. Zátory Károly, 1906-tól társszerk. Tassy B. László.
- Igazmondó* (1867. júl. 7—1879.) Megj. Pest, hetenként. Szerk. és kiadó Jókai Mór.
- Ipoly* (1872. márc. — 1874.) Megj. Balassagyarmat, hetenként. Szerk. Horváth Danó, felelős szerk. Papp Károly, főmunkatárs Pokorny Jenő.
- Jópajtás* (1909. okt. 3—1919.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. 1916-ig Sebők Zsigmond, 1916-tól Benedek Elek.
- Kelet* (1871—1882.) Megj. Kolozsvár. Szerk. Békésy Károly. 1882-től Kolozsvári Közlöny.
- Kolozsvári Közlöny* (1882. márc. 12—1886. dec. 24.) Előbb Kelet. Megj. Kolozsvár, naponta. Szerk. és kiadó Békésy Károly. 1886-ban egyesült a Kolozsvár c. napilappal. 1898. márc. 26. Magyar Polgár néven élt tovább.
- Koszorú* (1863—1865.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. Arany János.
- Koszorú* (1879—1886.) Megj. Budapest, havonta Szerk. Szana Tamás, 1885: felelős szerk. Ábrányi Emil.
- Losonci Újság* (1906—1918.) Megj. Losonc, naponta. Szerk. Molnár Albert, felelős szerk. dr. Zacher Aladár 1907-ig. 1909. márc. 25: Gellén Endre és Kristóf Sándor.
- Magyar Bazár* (1866. jan. 1—1904. márc. 16.) Megj. Pest, havonta kétszer, 1874. jan. 1. havonta négyszer. (2 kettős szám.) Első szerk. Szabó Richard, 1873: Ocsvay Árpád; majd Wohl Janka, Wohl Stephanie; 1889: Wohl Janka; 1901: Hentaller Elma és ifj. Lónyay Sándorné Becszy Ida.
- Magyar Hírlap* (1891. márc. 21—1938. aug. 7.) Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Horváth Gyula, főmunkatárs: Mikszáth Kálmán (1891. aug. 13-ig). 1901. jún. 22: Hertzka Tivadar; 1901. szept. 21: Márkus Miksa.
- Magyar Lányok* (1894. dec. 16—1914.) Megj. Budapest, havonta kétszer, később hetenként. Szerk. Tutsek Anna. Melléklap 1933-tól: Otthonunk.

- Magyar Újság* (1867. ápr. 1—1875. márc.) Megj. Pest, naponta. Szerk. Bőszörményi László. Felelős szerk. 1868. jún. 23: Simonyi Jenő; 1869. jan. 1: Irányi Dániel; 1870. dec. 31: Kubinyi Lajos; 1871. jan. 1: Helfy Ignác; 1873: Irányi Dániel; 1874: Szederkényi Nándor. Egyetértéssel való egyesülése után címe: Egyetértés és Magyar Újság.
- Magyarország és a Nagyvilág* (1865. okt. 1—1884. jan. 6.) Megj. Pest, hetenként. Első szerk. Vértesy Arnold; 1871: Ágai Adolf; 1882. dec.: MK és Borostyáni Nándor.
- Nagyvárad* (1870. júl.—1944.) Megj. Nagyvárad, naponta. Első szerk. Báttaszéki Lajos; 1871. ápr. 1: Rácz Mihály; 1873. okt. 1: Hügel Ottó; 1890. ápr. 9: Hegyesi Márton; 1890. júl. 1: Bőszörményi Géza; 1891. okt. 1: Iványi Ödön; 1893. okt. 20: Sas Ede; 1895. máj. 23: Láng József; 1898. okt. 4: Sas Ede; 1907. jan. 20: Marton Manó 1912-ig.
- Nemzet* (1882. szept. 1—1899. okt. 30.) Megj. Budapest, naponta kétszer. Főszerk. Jókai Mór, felelős szerk. Láng Lajos; 1883. jan. 14: Visi Imre; 1889. dec. 24: Hegedüs Sándor; 1890. jan. 18: Gajári Ödön; 1899. márc. 3: Adorján Sándor.
- Néptanítók Lapja* (1868. febr. 6. — 1944. nov. 1.) Megj. Budapest, hetenként, váltakozva hetenként kétszer. Szerk. Környei János; 1870. ápr. 21: Mayer Miksa; 1874. jan. 15: Gyertyánffy István; 1896. jan. 2: Újvári Béla; 1907. okt. 17: Benedek Elek 1910-ig.
- Nógrádi Lapok* (1873—1905.) Folytatása a Nógrádi Hírlap. Megj. Balassagyarmat, hetenként. Első szerk. Harnos Gábor; 1876: Horváth Danó; 1904: Kaszaczy Arnold.
- Nyírvidek* (1880—1945.) Megj. Nyíregyháza, hetenként, később naponta. Első szerk. Ábrányi Lajos; 1880. szept. 30: Jóna Elek; 1886. jún. 13: Jancsó Géza; 1887. márc. 27: Inceződy Lajos 1912-ig. 1880. dec. 16-tól beleolvadt a Szabolcsi Hírlap.
- Ország* (1862. okt. 1—1863.) Megj. Pest, naponta. Felelős szerk. Greguss Ákos, főmunkatárs Pompéry János.
- Ország Világ* (1880. jan.—1938. dec. 12.) Megj. Budapest, havonta kétszer. Első szerk. Somogyi Endre; 1881. máj. 1: Beöthy Zsolt; 1881. júl.: Szinnyei József ifj.; 1882. szept. 15: Ábrányi Kornél ifj; 1886. febr. 13: Benedek Elek; 1893. ápr. 2: Váradi Antal; 1901. dec. 8: társszerk. Falk Zsigmond 1923-ig.
- Országos Hírlap* (1897. nov. 30—1899. jan. 26.) Megj. Budapest, hetenként kétszer. Főszerk. Mikszáth Kálmán. Szerk. Lipcsey Ádám; 1898. ápr. 24: Mikszáth Kálmán; 1898. júl. 3: Kálnoky Izidor; 1899. jan. 26. beolvadt a PH-ba.

- Pécsi Napló* (1892. nov. 16—1919.) Megj. Pécs, hetenként hatszor. Első szerk. Várady Ferenc; 1898. ápr. 3: Lenkei Lajos; 1898. szept. 18: Várady Ferenc; okt. 11: Lenkei Lajos 1919-ig.
- Pester Lloyd* (1854. jan. 1—1944. szept. 30.) Megj. Pest, naponta. Első szerk. Weiskircher Károly; 1867. dec. 10: Blau Jenő; 1867. dec. 21: Falk Miksa; 1883. jún. 17: felelős szerk. Veigelsberg Leo; 1883. szept. 6: Falk Miksa 1908-ig.
- Pesti Divatlap* (1844. jún. 20—1848.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. Vahot Imre. 1848. máj. 27. Nemzetőr c. melléklap indult. 1848 második felében Budapesti Divatlap lett.
- Pesti Hírlap* (1878. dec. 25—1944. dec. 16.) Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Csukássy József; 1881. máj. 27: Kenedi Géza; 1902. máj. 14: Légrády Imre 1915-ig. (Főszerk. 1887. júl. 6-tól 1895. dec. 12: Légrády Károly; 1915. okt. 16: Légrády Imre.) MK 1881. végétől — megszakításokkal 1903-ig volt a lap munkatársa.
- Pesti Napló* (1850. márc. 9—1939. okt. 29.) Megj. Budapest, naponta. Első szerk. Szenvey József; 1850. aug. 1: Récsi Emil; 1853. febr. 13: Török János; 1855. ápr. 2: Szenvey József; 1855. jún. 22: Kemény Zsigmond; 1856. dec. 9: Pompéri János; 1857. dec. 10: Kemény Zsigmond; 1858. júl. 14: Királyi Pál; 1860. febr. 28: Kemény Zsigmond; 1869. dec. 1: főszerk. Kemény Zsigmond, felelős szerk. Úrváry Lajos, (1873. júl. 1.-től Kemény Zsigmond nem főszerk.) 1894. nov. 1: főszerk. Vészi József; 1896: Braun Sándor; 1896. júl. 30: felelős szerk. Hevesi József; 1896. nov. 15: főszerk. Neményi Ambrus; 1897. júl. 15: Balla Mihály; 1901. jan. 31: felelős szerk. Ábrányi Kornél, ápr. 7-től főszerkesztő, 1908: felelős szerk. Mester Sándor 1910-ig.
- Regényvilág* (1880—1885.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. Révai Mór.
- Szegedi Híradó* (1859. máj. 1— 1925. szept. 1.) Megj. Szeged, hetenként. Első szerk. Kempelen Győző; 1861. márc. 28: Burger Zsigmond; 1863. jan. 10: Szabados János; 1869. júl. 1: Nagy Sándor; 1889. okt. 1: Mócs Zsigmond; 1890. jún. 4: Lipcsey Ádám; 1882. dec. 27: Kernechei Jenő; 1894. jún. 1: Endrényi Imre; 1894. júl. 17: Cserő Ede; 1895. szept. 1: Palócz László 1916-ig.
- Szegedi Napló* (1878—1922. szept. 24.) Megj. Szeged, naponta. Első szerk. Eisenstädter (Enyedi) Lukács, (1880. szept. 10: Enyedi Lukács); 1886: főszerk. Enyedi Lukács, szerk. Kulinyi Zsigmond; 1899. okt. 1: Békefi Antal; 1907. jún. 2: Vass Géza; 1910. aug. 9: Kisteleki Ede.

- Székely Nemzet* (1882. dec. 24—1906. jún. 6.) Megj. Sepsiszentgyörgy, hetenként négyszer. Első szerk.: Málík József; 1901. márc. 15: Málík Lóránt.
- Téli Újság* (1879.—1938. megszakításokkal.) Megj. Makó, Budapest, később Békéscsaba. Szabolcska Mihály is szerkesztette.
- Új Idők* (1894. dec. 16—1945. szept. 22.) Megj. Budapest, hetenként. Szerk. Herczeg Ferenc.
- Az Újság* (1903. dec. 16—1925.) Megj. Budapest, naponta. Szerk. Gajári Ödön 1914. márc. 28-ig.
- Üstökös* (1858. aug. 21—1916.) Megj. Pest, hetenként. Felelős szerk. és kiadó Jókai Mór; 1863: felelős szerk. Dienes Lajos, főmunkatárs Jókai Mór; 1865: felelős szerk. Jókai Mór, 1880. jan. 11: Szabó Endre; 1905: Szalai József; 1909: Nagy Imre.
- Vasárnapi Újság* (1854. márc. 5—1921. dec. 25.) Megj. Pest, hetenként. Felelős szerk. Pákh Albert; 1867. febr. 17: Heckenast Gusztáv; 1867. márc. 17: Nagy Miklós; 1905. júl. 30: Hoitsy Pál.

N É V M U T A T Ó

A kurzív számok a jegyzetekre utalnak. Névmagyarázatot ott ahol az a levelek megértéséhez szükséges. Általánosan ismeretlen személyek és élő kortársak adatait nem közöljük.

- Adler Margit* — 14
Adorján Andor — (sz. 1838) író, műfordító. — 197, 220
Ady Endre — 238
Ágai Béla — (1870—1944) író, szerkesztő, az *Az Újság* egyik szerkesztője. — 41, 151
Aehrenthal-Lexa, Alois — (1854—1912) közös külügy-miniszter. — 171
Andrássy Gyula gr. id. — 217
Andrássy Gyula gr. ifj. — 71, 164, 205, 206
Andreánszky Gáborné Rudnay Lenke — 105, 232
Angyal József — (1842—1929) ny. miniszteri tanácsos, orsz. képviselő, a képviselőház ház-nagya (1910). — 125
Apponyi Albert gr. — 19, 28, 131
Apponyi Albertné gr. Mensdorff-Pouly Clotild — 170
Arago, Dominique François — (1786—1853) híres francia fizikus és csillagász, az 1848-as francia forradalom minisztere. — 137
Arany János — 96, 182, 224, 227
Aró Alfréd dr. — a Mikszáth jubileumi végrehajtó bizottság jogtanácsosa (1910). — 127, 244
Arnold Geo — zeneszerző, zene-író (Brüsszel) (1910). — 240
Avar Gyula — az Orsz. Polg. Isk. Tanáregyesület titkára (1910). — 159
Bachruch Károly — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 105, 232
Bacon, Francis — 6, 7
Baksay Sándor — (1832—1915) költő, elbeszélő a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke főrendiházi tag (1910). — 162,
Balassa Armin — a Dugonics Társaság szépirodalmi osztályának vezetője (1910). — 80, 211, 213
Balassa György — 1910-ben sarajevói áll. főgimn. tanár. — 101
Balassi Bálint — 38, 59, 198
Balázs Árpád — (1874—1941) dalköltő, zilahi vármegyei árvaszéki ülnök. — 112, 113, 238
Baló József dr. — (1860—1916) áll. tanítóképző intézeti igazgató, a Tanítóképző Intézeti

- Tanárok Országos Egylet-
nek elnöke. — 159
- Bánffy Dezső* — 237, 242
- Bányai Elemér* — (1875—1915)
író, hírlapíró, 1906-tól Zuboly
álnéven írt tárcacikkei főleg
a VÜ-ban jelentek meg. —
146, 253
- Bárczy István* — Budapest pol-
gármestere (1910.) — 56, 187,
195
- Bárd Ferenc* — zeneműkiadó
(1900-as évek) — 88
- Bartók Lajos* — 81, 82, 213
- Bászel Ernő dr.* — főreáliskolai
tanár, a dévai Szabad Liceum
jegyzője. — 157
- Batthyány Gézáné* — 19
- Békeffy Remig* — (1858—1924)
történetíró, egyetemi tanár,
az MTA tagja. 1909—1910-
ben az Egyetem bölcsészkar-
dékánja. — 111
- Beleznay Ferenc* — a chicagói
magyarok Petőfi Körének tit-
kára (1910). — 83
- Benczúr Gyula* — 8, 24, 25, 33,
42, 46, 47, 50, 170, 176, 177,
178, 183, 186, 189, 191
- Benczúr Gyuláné* — 8, 31, 41,
45, 50, 170, 177, 182, 189, 191
- Beniczky Hermin* — ld. Veres
Pálné
- Beniczkyné Bajza Lenke* — 196
- Benkő Albert* — Jász-Nagykun-
Szolnok vármegye alispánja.
— 159
- Beöthy Zsolt* — 35, 127, 193,
230, 244
- Berchtold Artur* — (sz. 1843.)
(Ungarschitz gróf.) 1896—
1901-ig orsz. képviselő, majd
1905-ben a darabont kormány
főispánja, 1906. máj.
15-én történt bukásáig. A
család tiri eredetű volt,
Nagyoroszin és Horpácson
volt birtoka. — 189
- Bernáth Géza* — (1845—1932)
igazságügyi államtitkár (1899)
a Curia volt másodelnöke
(1906). — 162
- Bernauer Nána* — 14
- Bernauer Rezső* — színész, a
Berliner Theater igazgatója
(1910). — 240
- Berzeviczy Albert* — adatait ld.
a II. köt. névmutatójában.
— 178
- Bessenyei István* — apátplébá-
nos, a Magyar nyelvet és Nép-
nevelést Zemplén megyében
Terjesztő Egyesület alelnöke
(1910). — 158
- Beihlen Oszkár dr.* — (sz. 1876.)
a Pesti Napló szerkesztője.
— 156
- Bisztray Gyula* — 171, 207,
236
- Blanár Béla* — (1867—1933)
kassai tiszti főügyész, a Kassai
Kazinczy Kör alelnöke. —
26, 179
- Bodor László, Lécfalvi* — 89
- Bothár Lajos, Bothár Samu* —
MK selmecbányai diákpa-
jtásai (1864—1866). — 247
- Böszörményi Lajos* — nagy-
szalontai ref. lelkész (1910).
— 96, 224
- Brennerberg Irén* — hegedű-
művész (Berlin 1910). —
240
- Bródy Sándor* — 230
- Brolly Tivadar* — Pozsony pol-
gármestere (1910). — 162
- Brózik Titusz* — MK iskola-
társa Selmecbányán (1864—
1866). — 132, 249
- Buchwald Juliska* — 14
- Bursics Ernő* — (1861—1919)
székesfővárosi tanító, 1913-
tól igazgató. Versei, cikkei
jelentek meg a Magyar Hír-
lapban (1891), Az En Újsá-
gomban (1894), a Fővárosi
Lapokban (1894), a VÜ-ban
(1894), a Népnevelők Lapjá-

- ban (1909–1911), a Magyar Pedagógiában (1913–1914) (Gulyás Pál: Magyar Írók IV. köt. 294–295. l.). — 67, 68, 204
- Büky György* — a máramarosszigeti Szilágyi István Kör alelnöke (1910). — 30
- Carlyle, Thomas* — 49, 71, 191
- Czipu* -- Fogaras kerület egyik képviselőjelöltje (1910). — 150
- Concha Győző* — (1846–1933) egyetemi tanár, jogtudós, az MTA másodelnöke (1922–1925). Mint az Andrássyak egykori nevelője, Andrássy Gyula támogatásával a kolozsvári jogi egyetem rendkívüli, majd 1874-ben rendes tanára lett. Jogi és államtudományi értekezéseket írt: *Budapesti Szemle* (1869), *Jogtud. Közl.* (1871–1877, 1891), *Erdélyi Múzeum* (1873–1880). — 87, 217
- Császár Elemér* — 225
- Cseney Iván* — 244
- Csengeri János* — 247, 248
- Csepreghy* — műasztalos — 127, 245
- Csiky Etelka* — adatait ld. II. köt. névmutatójában. — 181, 244
- Csiky Kálmánné* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 20, 29, 174, 176, 181
- Csillag József* — 119
- Csóka Géza* — műépítész, a berlini Magyar Művészek Egyesületének titkára (1910). — 240
- Csokonai Vitéz Mihály* — 38, 92, 186
- Csontos József* — a sárospataki főgimnázium igazgatója (1910). — 108
- Dalmady Győző* — (1836–1916) költő. — 196
- Dániel Gábor br.* — (1854–1915) képvis., 1899-ben a Ház elnöke. — 27, 181
- Darányi Ignác* — 27, 101, 161, 181
- Daudet, Alphonse* — 39
- Dávid Zoltán* — a sárospataki főgimnázium Erdélyi Önképzőkörének tanárelnöke (1910). — 108
- Dávidházi* — debreceni könyvkötő. — 8, 170
- Détsy Imre* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában — 213
- Deutsch Mariska* — 14
- Dickens, Charles* — 39
- Divényi József* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában — 90, 222
- Dobay Sándor* — főgimn. igazg., a máramarosszigeti Szilágyi István Kör elnöke (1910). — 30
- Dohnányi Ernő* — 240
- Dókus Gyula* — Zemplén vm. alispánja (1910). — 162
- Dolmány Gyula* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 36
- Domahidy István* — (sz. 1834) képviselő (Szatmárnémeti). Mikszáth barátja és kártyapartnere (1910). — 160
- Domahidy Viktor* — (sz. 1867.) képviselő, földbirtokos, felesége Teleki Blanka volt. — 37, 160
- Domány János* — Komárom város polgármestere (1910). — 159
- Dózsa Endre* — (sz. 1857.) alispán, a kolozsvári Erdélyi Irodalmi Társ. elnöke (1910). — 231
- Enyediné Zsótér Ilona* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 50, 191

- Eöttevényi Nagy Olivér* — (sz. 1871.) nemzetközi jogász és külpolitikus, előbb az eperjesi jogi akadémia, később a kassai áll. jogi akadémia tanára (1910). A Magyar Külügyi Társaság elnöke. — 26, 35, 179, 183
- Erdélyi János* — 236
- Erős Egon* — (1893—1944) építészmérnök. — 100, 228
- Erős Egonné, Rozgonyi Ágnes* — Erős E. felesége, zenetanárnő (megh. 1959). — 228
- Erzsébet fhgnő* — Habsburg-Lotharingiai, a nádor leánya. — 88, 218
- Fábián István* — 100, 225
- Faith Mátyas* — főreál isk. igaz., a Körnöcbányai Magyar Közművelődés Egyesület elnöke (1910). — 164
- Farkas Giza* — 14
- Farkas Ida* — 14
- Farkas László* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 251
- Fátyol Károly* — híres cigányprímás a 19. század II. felében. — 195
- Fechtel János dr.* — a szatmárnémeti kir. kat. főgimnázium tanára, a Szatmárnémeti Kölcsey Kör elnöke (1910). — 150
- Fejér Vilma* — 14
- Fejes István* — (1838—1923) esperes, költő, a Magyar nyelvet és Népművelést Zemplén megyében terjesztő egyesület elnöke. — 158
- Fénykövi József* — 246
- Ferenc, I.* — 218
- Ferenc Ferdinánd* — (1863—1914) trónörökös, osztrák főherceg. — 171
- Ferenc József, I.* — 123, 129, 238, 243
- Ferenczi Zoltán* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 170
- Ferenczy József dr.* — (sz. 1839) műegyetemi tanár. — 240
- Feridun bej* — (1845 körül — 1903) török főkonzul Budapesten csaknem 8 éven át. Ez idő alatt igen barátságos viszonyt tartott fenn a magyar körökkel. Végrendeletében 500 000 frankot hagyott az MTA-nak, amely később pereskedés folytán felére csökkent. — 196
- Feszty Árpád* — 223
- Feszty Árpádné Jókai Róza* (III.) — 95, 223
- Feszty Mása (Mária)* — (sz. 1894) Feszty Árpád leánya, festőművésznő. — 223
- Ficzay Dénes* — 207
- Flesch Ármin* — (1865—1944) mohácsi főrabbi. — 135, 136, 249
- Flesch Károly* — (sz. 1873) hegedűművész. — 240
- Fliesz Henrik* — bányaszámellenőr (1910). — 81, 82
- Forgács Gyula* — 196
- Földes Livia* — ld. ifj. Mikszáth Kálmánné
- Frankl Lilly* — 14
- Fried Vilmos* — ügyvéd, a Lipótvárosi Casino titkára (1910). — 95
- Frigyessy Adolf* — az Adriai Biztosító Társulat vezérigazgatója, Trieszt (1910). — 152, 257
- Fröchlích* — Az Újság egyik munkatársa. — 41
- Fürst Bertalan* — pesti pénzember, több vállalat igazgatósági tagja (1910). — 100, 235
- Gaál István* — az Erdélyi Kárpát Egyesület titkára (1910). — 89

- Gajári Ödön* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 143
- Gajdács Pál* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 62, 74, 75, 86, 87, 162, 200, 203, 209, 217, 247, 248
- Gast Emilia* — 239
- Gellén Endre* — MK selmeci diáktársa (1864—1866) ballassagyarmati fiú, később az író legénykori barátja (1872—1873) majd Losonci ügyvéd, lapszerkesztő. — 247
- Gelléri Mór* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 33, 34, 183, 230
- Georgije Golub* — szerb szerzetes (1910). — 138
- Géresi Kálmán* — a debreceni tankerület főigazgatója, a debreceni Csokonai Kör elnöke (1910). — 41, 185
- Gerster Etelka* — (1855—1920) Gardininé, a porosz kir. opera énekesnője. — 240
- Gineverné Györy Ilona* — (1868—1926) író, műfordító, Györi Vilmos leánya, Ginever Arthur angol tudós felesége. Orosházán született, apja ott volt lelkész. Sokat fordított spanyolból és olaszból, franciából, angolból. Mint felsőleányiskolai tanár Angliában tanulmányozta a nőnevelés ügyét. Itt ismerte meg férjét. Doverben élt haláláig. — 17, 20, 173, 174
- Glück Frigyes* — (sz. 1838) szálloda igazgató, szakíró, üzletember, műbarát. Az újjáépülő Pest szállodáiparát igyekezett világvárosi színvonalra emelni, pincérszakiskolát alapított. Költségén jelent meg: Brillant Savarin híres műve: Az ízlés fiziológiája. (Ambrus Zoltán és Gizella fordítása.) Mint szakíró is értékes munkát végzett. — 11, 147, 152, 153, 171, 254, 257
- Goldmark Károly* — (1830—1915) zeneszerző. — 240
- Göllner Károly* — a dévai áll. reálskola igazgatója, a dévai Szabad Lyceum elnöke (1910). — 157
- Gönczy Pál* — 196
- Görgey Albert Kornél* — (sz. 1882.) toporci földbirtokos, dédapja révén rokona Görgey Istvánnak. — 48, 52, 190, 254
- Görgey Artúr* — 52, 190
- Görgey István* — (sz. 1825.) történetíró, monográfus, ügyvéd, közjegyző. — 48, 190, 191, 192
- Gubernatis, Angelo gr.* — 195
- Guman István* — 246
- Györy Vilmos* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 196
- Gyürky Istvánné* — ld. Rudnay Margit.
- Gyulai Pál* — 196
- Haffner Géza* — MÁV ellenőr (1909). — 69, 70, 206
- Hajós Imre* — 1910-ben a székesfehérvári Felsőkeresk. Iskola Önképzőkörének jegyzője. — 157
- Halmi Bódog* — újságíró, a Máramaros c. lap munkatársa (1910). — 227, 228
- Halmos István* — 232
- Haynald Lajos* — (1816—1891) bíbornok, kalocsai érsek. — 196
- Hazai Samu* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 164
- Hedin, Sven* — (1865—1952) svéd tudós, földrajzi kutató. — 100
- Hegedűs Sándor* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 28, 181

- Heinlein István* — 201
Heller József — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 8, 9, 10, 170
Hentaller Lajos — (1852—1912) képviselő, hirlapíró. Írói álneve: Hajnóczy Lajos. Több lapnál dolgozott: Egyetértés, Függetlenség, Kecskemét, Magyar Újság. 1884—86-ban a Pesti Hírlapban is írt tárcákat. Mikszáth ebben az időben munkatársa volt a lapnak. Hentallernek gazdag könyvtára volt. — 57, 58, 196, 197
Herczeg Ferenc — 25, 100, 178, 185, 233, 254
Hering Zsigmond — a Soproni Irodalmi és Művészeti Kör elnöke, soproni ügyvéd (1910). — 156
Herman Ottó — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 196
Herodek Károly — (sz. 1873.) a Vakok Országos Nevelő- és Tanintézetének igazgatója a Braille-betűs könyvtár megszervezője (1910). — 119, 120, 240
Herodotos — 196
Herzog Péter — (sz. 1839.) iparmágnás, főrendiházi tag, 1904. januárjától báró, több nagy iparvállalat elnöke és igazgatósági tagja. (Ld. VU 1904. 51. évf. 3. sz. 41. l. vsz. MK cikke.) — 22, 23, 162, 175, 176, 181, 218
Heyse Pál — (1830—1914) író. — 100
Hloska Samu — 246
Hoütsy Pál — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 24, 146, 176, 196, 254
Hoütsy Pálné gr. Festetich Mária — 126, 244
Holló Barnabás — (1866—1917) szobrászművész, Mikszáth jubileumi mellszobrának megalkotója. — 205
Homor István — 211
Horánszky Lajos — (1871—1944) közgazdász, képviselő, monográfus. — 27, 37, 67, 108, 181, 185, 198, 203
Hornvánszky Viktor — (1828—1882) régi budapesti nyomdai és könyvkiadói vállalat alapítója. — 8, 170
Horthy Szabolcs — Jász-Nagykun-Szolnok m. főispánja (1910). — 159
Hubay Jenő — (1858—1937) hegedűművész, zeneszerző. — 240
Hyril József — (1811—1894) bécsi egyetemi tanár, anatómus. Magyarországon, Kismartonban született. — 137
Ihrig Margit — 239
Jakab Ödön — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 120, 121
Jakobinyi Péter — a máramarosszigeti Szilágyi István Kör főtítkára (1910). — 30
Jancovius Ilona — 239
Járay Sándor — (1870—1916) berlini szobrász. A Magyar Művészek Berlini Egyesületének tagja (1910). — 240
Jarrold — angol könyvkiadó Londonban, a 19. század végén és a 20. sz. elején. — 18, 19, 174
Jaskovics (Jaskovich) Ferenc — a balassagyarmati Áll. Főgimnázium igazgatója, a balassagyarmati Múzeum igazgatója (1909). — 46, 82, 189
Jeszenszky Sándor — (1852—1917) királyi ügyész, államtítkár. — 99, 228
Jókai Mór — 19, 39, 174, 252, 253

- Jókainé Laborfalvi Róza* — 223
- Jókai Róza* — 95, 223
- Jósika Miklós br.* — 49, 191
- József, II.* — 16
- József fhg.* — a nádor. — 88, 218, 219
- József fhg.* — Habsburg-Lotharingiai, a nádor fia. — 88, 218, 219
- Kállay Albert* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 237
- Kardos Albert* — (1861–1945) a debreceni áll. főreáliskola igazgatója, a jubileum idején tanára, a Debreceni Csokonai Kör titkára (1910). — 185
- Kardos Ignác* — (sz. 1854) az Orsz. Polgári Iskolai Tanár Egyesület Bács-Bodrog-megyei Körének elnöke (1910). — 159
- Károlyi István* — (1845–1907) Szatmár megyei földbirtokos, 1887-től pártönkívüli képviselő, több társadalmi egyesületnek, így a Nemzeti Kaszinónak igazgatója, a Jockey Club igazgatósági tagja. (Ld. Király István jegyzetei Mikszáth Kálmán *Új Zrtnyűszá*hoz. Krk 10. köt. 334. l.) — 29, 173, 182, 204
- Katona József* — 38
- Kaufman, Josefina* — Mikszáth német fordítója (1910). Budapestben élt. — 65, 66, 201, 202
- Kaufmann József* — (sz. 1851) hírlapíró. — 202
- Kaufmann Oszkár* — berlini műépítész (1910). — 240
- Kazinczy Ferenc* — 26, 158, 179
- Kemény Zsigmond* — 6, 7, 38
- Kenessey Béla* — (1858–1918) ref. erdélyi püspök, kolozsvári lelkész, az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja, főrendiházi tag. — 163, 232
- Kertész János dr.* — 206
- Keszler ~ Ketzler Antal* — 137, 250
- Khuen Héderváry Károly gróf* — (1849–1918) a Nemzeti Munkapárt megalapítása idején miniszterelnök. Rövid, 1903-i miniszterelnöksége után 1910. jan. 17-től 1912. ápr. 22-ig viseli ugyanezt a tisztséget heves ellenzéki harcok között. — 87, 111, 123, 124, 130, 218, 227, 236, 237, 243, 245, 256
- Kincs Gyula* — (1859–1916) Ady egykori tanára (1892–96), a Szilágy vármegyei Wesselényi Egyesület titkára. — 238
- Király Aladár* — Háromszék megye alispánja (1910). — 84, 85
- Király Ernő* — liceumi igazgató Selmecbányán (1910). — 246
- Király Erőné Händel Valéria* — selmeci liceumi igazgató neje (1909). — 48, 192
- Király István* — 182, 236, 245
- Kiss Ernő* — a kolozsvári unitárius főgimnázium tanára. — 231, 232
- Kiss József* — 148, 255
- Kodolányi Antal* — (1835–1910) mezőgazdasági író, a földhitelezés intézet becsülője. Rusticus álnéven is írt. — 115, 239
- Komáromi János* — (1890–1937) 1910-ben ifjúsági elnöke a sárospataki főgimnázium Erdélyi Önképzőkörének. — 107, 108, 236
- Komjáthy Béla* — (sz. 1846) ügyvéd, orsz. képviselő, a szegedi árvízi kormánybizottság tanácsosa. — 58, 196, 197

- Kornfeld Zsigmond br.* — (1852—1909) közgazdász. — 254
- Kossuth Ferenc* — 75
- Kossuth Lajos* — 137, 250
- Kovács Dezső* — ref. kollégiumi igazgató, az Erdélyi Irodalmi Társaság titkára (1910). — 104, 105, 230
- Kovács János dr.* — néprajzi író, Szeged város tb. főjegyzője, a szegedi Dugonics Társaság alelnöke (1910). — 211
- Kozma Andor* — (1861—1933) költő, több ízben Akadémiai jutalmat nyert. A Kisfaludy Társaság rendes tagja, az MTA levelező tagja volt. — 5, 169, 228
- Kozmai Kun Anna Mikszáth Albertné* — 244
- Kozcsa Sándor* — 190, 192
- Könyves Tóth Kálmán* — (1834—1924) ev. lelkész, író. Külföldön: Párizsban, Londonban képezte magát, hazatérve lelkész lett Lacházán (1866), majd 1883-tól Debrecenben. — 36, 37, 40, 184, 186
- Könyves Tóth Mihály* — 186
- Kőrösi Csoma Sándor* — 80, 213
- Kőrösy György* — dési M. Kir. Áll. Főgimnázium igazgatója (1910). — 118
- Kövesi (Köveßy) Albert* — a pécsi színház igazgatója (1910). — 161
- Kramolin Viktor* — volt főispán és tiszti főügyész, a győri Kisfaludy Irodalmi Kör elnöke (1910). — 79, 212
- Krausz Erzsébet Mikszáth Antalné* — 244
- Kuncz Jenő dr.* — vármegyei jegyző, a győri Kisfaludy Irodalmi Kör főtitkára (1910). — 79, 212
- Kunwald Cézár* — (1870—1946) festőművész Berlin (1910). A Magyar Művészek Berlieni Egyesületének tagja. — 240
- Kuun Géza gr.* — (1837—1905) orientalista, az MTA másodelnöke. — 196
- Küry Albert* — 1910-ben Jász-Nagykun-Szolnok m. főjegyzője — 159
- Laborfalvi Róza II.* — Jókai fogadott leánya. — 223
- Lackó Lajos* — esperes plébános Kürtabonyban (Szklabonya) (1910). — 205
- Lampért Géza* — (1873—1934) költő és író, a Petőfi Társaság főtitkára. Csiky Kálmán műegy. tanár veje. — 233
- Langievicz, Marian* — (1827—1887) lengyel felkelő vezér, a porosz gárdatüzérségnél szolgált, majd 1860-ban részt vett Garibaldi szicíliai expedíciójában. Visszatérve hazájába ő szervezte a szandomiri kerület felkelését. Itt 1863-ban sikeres akcióval diktátor lett, de seregét a cári hadsereg leverte, osztrák területre menekült és emigrációban vándorolva Konstantinápolyban halt meg. — 7
- Langsch, Cécilie* — Breslauban élt német fordítónő, Mikszáth több művét fordította (1910). — 66, 202
- László Ákos* — (sz. 1871) zeneszerző és zeneíró, a Magyar Művészek Berlieni Egyesületének elnöke. — 117, 240
- László főherceg* — József nádor unokája, meghalt 1895. szept. 6., 17 éves korában. — 219
- László Mihály* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 161, 253
- Lászlóffy Ildikó* — 14

- Latinovics Géza* — (1863) képviselő, utazó. Apja L. Imre nagy könyvbarát volt. Kastélyában 14000 kötetes könyvtárat létesített. L. Géza bel- és külföldi egyetemeken tanult. Jogot végzett. 1890-től sok külföldi utazást tett. Családja levéltárát 1899-ben a Nemzeti Múzeumnak ajánlódokozta. — 37, 38, 185
- Lázár György dr.* — Szeged polgármestere (1910). — 76, 77, 210, 211
- Leon, Viktor* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 170
- Lichtenstein László* — a miskolci nemzeti munkapárt elnöke (1910). — 107
- Lipcsey Ádám* — adatai ld. a II. köt. névmutatójában. — 107, 235, 236
- Lipót, I.* — osztrák császár — 192
- Lippay Gáspár* — orvosprofesszor. — 91, 222
- Lippay Zoltán* — a győri Kisfaludy Kör tagja (1910). — 90, 91, 212, 222
- Lovassy Andor* — Tordaaranyos vármegye alispánja (1910). — 158
- Löffler E. Móric* — távolkeleti utazó (1910). — 80, 81, 213
- Löffler Jakab* — 213
- Lőrinczy György* — 212
- Lówenstein Arnold* — a »Pallas« irodalmi és nyomdai Rt. igazgatója (1910). — 163
- Lukács László* — (1850—1927) pénzügyminiszter (1910). — 164
- Lukács Ottó* — 246
- Lukinich Imre* — (1880—1950) történettudós, egyetemi tanár, 1910-ben a dési áll. főgimn. önképzőkörének vezetőtanára. — 118
- Machiavelli, Niccolò* — (1469—1527) olasz politikus és történetíró. — 206
- Maczki Valér* — (sz. 1847) teológus és irodalomtörténész, cisztercita tanár Egerben. Foglalkozott antropológiával, zenével, mitológiával, olvasóköri problémákkal. — 12, 172
- Macska István* — horpácsi kőműves (1909). — 32, 41, 46, 47, 183, 186, 189
- Málik József id.* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 214
- Mándy Olivia* — 14
- Mangold Gusztáv* — (sz. 1866) hírlapíró, a Balatoni Közművelődési Egyesület titkára, a »Szépszív« társaság elnöke. — 164
- Mária Terézia* — 15
- Mária Henriette* — József fhg nádor leánya. — 88, 218
- Márkus Miksa* — (1868—1944) újságíró, a Lipótvárosi Casino háznagya — 230
- Marschalkó Rózsi* — (1890) énekesnő, a Magyar Művészek Berlieni Egyesületének tagja volt. — 240
- Marschallné Rudnay Ilona* — 13, 172
- Mayer Károly* — vasútigazgatósági tag, részvényes. MK kártyapartnere 1909-ben. — 37
- Mauks Ilona* — ld. Mikszáth Kálmáné Mauks Ilona
- Mauks Kornélia* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 42, 170, 182, 183, 187
- Méhes József* — (sz. 1920) A Vakok Orsz. Nevelő- és Tanintézetének igazgatója. — 187
- Méhes Mózes, Nyéki* — 187
- Melna Jolán* — 14

- Mészáros Jenő* — a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének főtítkára (1910). — 159
- Mészáros Sándor* — áll. felsőker. isk. tanár, a soproni Irodalmi és Művészeti Kör főtítkára (1910). — 156
- Mihalovics Ödön* — (1842—1929) zeneszerző, a Zeneakadémia igazgatója. — 240
- Mikecz Dezső* — Szabolcs megye alispánja (1910). — 158
- Mikszáth Albert* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 42, 185, 187, 217, 220, 221, 227, 228, 238, 244
- Mikszáth Antal* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 244
- Mikszáth Edit Cseney Ivánné* — 238, 244, 245
- Mikszáth János id.* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 244
- Mikszáth Jánosné* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 187
- Mikszáth Kálmán I.* — Mikszáthék első házasságából 1874-ben született fiú. — 245
- Mikszáth Kálmán László ifj.* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 50, 100, 174, 176, 185, 217, 220, 228, 244
- Mikszáth Kálmánné Mauks Ilona* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 50, 172, 179, 182, 186, 187, 191, 192, 193, 201, 209, 210, 211, 220, 223, 224, 240, 241, 244, 251, 253, 259
- Mikszáth Kálmánné Földes Livia* — 244
- Mikszáth Cseney Edit* — 244
- Mikszáth Cseney Iván* — 244
- Mikszáth Cseney Katinka* — 244
- Milkó Izidor* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 102, 229, 231
- Mocsáry Pál* — (sz. 1876) föld-birtokos (Borsodszemere). A magyar nemzeti zsebkönyv Nemesi családok I. kötete 465. l. (Bp. 1905.) is csak annyit tud róla, hogy Mocsári István és Lipcsey Gabriella tiszafüredi földbirtokosok fia. — 12, 172
- Montecuccoli, Raimund* — (1609—1680) osztrák hadvezér. — 206
- Móra Ferenc* — 196, 211
- Munkácsi Mihály* — 24
- Murányi Gyula* — (1881—1920) szobrászművész. Nógrád m. ajándékát, *A jó palócok* szoborcsoportját 6 készítette MK jubileumára. — 200, 232
- Münnich Aurél* — orsz. képviselő. A Szilágyi Dezső halála előtt Karlsbadban mondott beszédének egyik tanúja. — 181
- Münster Tivadar* — Kassa polgármestere, a Kassai Kazinczy Kör elnöke (1910). — 35, 183
- Nacsády József* — 209, 212
- Nagy György* — 154
- Nagy Ignác* — (1810—1854) lapszerkesztő, színműíró. A Hölgyfutár szerkesztője. — 88, 218
- Nagy Iván* — 183
- Nagy József dr.* — a Gyöngyösi Irodalmi Társaság titkára Ungváron (1910). — 156
- Nagy Lajos* — Mikszáth horpácsi alkalmazottja. — 75
- Nagy Margit* — 239
- Nagy Mihály* — (sz. 1858) Előbb 1897-ben főjegyző, majd 1898-ban Nógrád me-

- gye alispánja lett. Ifjú korában »Don Miguel« álnév alatt írt a Nógrádi Lapokba, majd a Fővárosi Lapokba tárcákat és humoros írásokat. Cikksorozata jelent meg a Nógrádi Lapokban az Ipoly szabályozásáról. Történeti tárgyú műve is van. — 49, 63, 64, 129, 199, 200, 214
- Nagy Miklós* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 36, 221
- Nagy Nep. János* — (sz. 1830) dalköltő és alkalmi író. — 88, 218, 219
- Nagy Pálné özv. felsőlucki* — az Orsz. Nőképző Egyesület Főzöskolájának tanítónője (1910). — 14
- Nagy Sándor* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 75, 76, 80, 209, 213
- Navratil Imre* — (1833–1919) gégeész professzor. Mikszáth gyakran fordult hozzá gégebántalmaival. — 249, 251
- Németke* — ld. Mikszáth Albert.
- Nendvich Andor* — Pécs polgármestere (1910). — 163
- Neuhoffer János* — ügyvéd (1901). — 180
- Niczky András* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 191
- Nordenskjöld, Ottó* — (1869–1929) svéd délsarki expedíció vezetője. (1901–1903.) — 100
- Oblath Ilonka* — 14
- Oehler, Alfréd* — bécsi postatiszt (1909). — 122, 242
- Oravec Ilona* — 239
- Oravec Ödön* — tanár, MK diáktársa. Az író selmeci diákveiről írt tanulmányt. (Ld. Csengery Emlékkönyv. Szeged. 1926. 53–67. l.) — 247, 248, 249
- Osváth Albert* — rendőrorvos. — 154, 155
- Osszáthy (Rósa) János* — újságíró, Kemény Zsigmond kortársa (1909.) — 6, 7, 22, 169, 175, 258
- Paczka Ferenc* — (1856–1925) festőművész. A Magyar Művészek Berlieni Egyesületének tagja (1910). — 240
- Paganini (Paganino), Niccolò* — (1782–1840) olasz hegedűművész és zeneszerző. — 74
- Pákh Albert* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 144
- Pákh Károly* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 252
- Papp Klótild* — 14
- Pázmány Péter* — (1570–1637) — 60
- Pekár Gyula* — (1867–1937) író. — 12, 79, 212
- Perényi Zsigmond* — (sz. 1870) Máramaros megye főispánja (1903–1913), orsz. képviselő, Máramaros megyei földbirtoke. — 90, 98, 99, 163, 182, 220, 222, 227, 246,
- Petőfi Sándor* — 38, 131, 157, 170
- Petrolay Margit Trencsényi Waldapfel Imréné* — 193
- Pfeiffer Emmy* — 14
- Piri Etel* — ld. Tersztyánszky Mihályné.
- Poll Kata* — 239
- Pongrácz Eszter* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 42, 187
- Pósa Károlyné* — 55, 56, 195
- Pöstényi János* — (sz. 1881) ma is (1961) élő horpácsi gazdálkodó, Mikszáth földjeinek egykori bérlője. — 32, 183

- Prónay Mihály* — 1906 óta Nógrád vármegye főispánja (1909). — 59, 62, 63, 199, 214
- Puccini, Mario* — 100
- Pulszky Ágost (Gusztáv)* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 131, 247
- Rádl Ödön* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 95, 223
- Radó Aladár* — (1882–1914) zeneszerző, Berlin. — 240
- Radó Gyula dr.* — Vas vármegye főjegyzője (1910). — 158
- Radó Lili* — 239
- Raffay Sándor* — (1866–1947) budapesti bányakerületi ev. püspök. — 256
- Rákóczi Ferenc, II.* — 48, 180
- Rákosi Jenő* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 5, 169, 230
- Regéczy Ilona* — hegedűművésznő (1910). — 240
- Regéczy Margit* — zongoraművésznő (1910). — 240
- Remetey Dezso ifj.* — a budapesti Bethlen Gábor Kör titkára (1910). — 157
- Reschovszky Sándor* — zongoraművész (1910). — 240
- Révai Károly* — (1856–1923) nagybányai főkincstári igazgató, a nagybányai Teleki Társaság elnöke és alapítója. Verseket, népszínműveket írt. Tagja volt az Erdélyi Irodalmi Társaságnak. — 157, 189
- Révai Mór János* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 46, 99, 100, 128, 143, 144, 149, 150, 192, 193, 199, 201, 206, 228, 252, 255
- Romanecz Mihály miszticzei* — az ungvári kir. kat. gimnázium igazgatója, az ungvári Gyöngyösi Irodalmi Társaság elnöke (1910). — 156
- Rósa Izso* — szegedi nemzeti munkapárti kortesvezér (1910). — 237
- Rósa János* — ld. Osszáthy Rósa János
- Rosner Ervin* — (sz. 1852) képviselő, 1903–1906 fiumei kormányzó. Mikszáthtal egy időben (1887) került a Házba, Nógrád megye szécsényi kerületének képviselője lett. Rosner befolyásos arisztokrata családja révén néhány éven belül főrendiházi tag lett, majd több megye főispánja, végül fiumei kormányzó. — 53, 177
- Rosner Ervinné Forgács Klotild* — 23, 24, 177
- Roth Ferenc* — 1910-ben a szegedi Dugonics Társaság tagja, kegyesrendi tanár — 211
- Rothauser Teréz* — 1887 óta a porosz kir. opera énekesnője. A Magyar Művészek Berlini Egyesületének tagja (1910). — 240
- Róza Kálmán* — (és neje) könyvkiadó (1909). — 21, 174, 175
- Rubinyi Mózes* — 92, 93, 211, 222, 248
- Rudnay Béla* — (1857–1932) 1895-től nógrádi főispán, majd állami rendőrségi főkapitány, orsz. képviselő. Öreg korában családtörténeti munkákat írt. A régi nemzetiségek és a szentkirály jobbagyai (1923). Ősi intézményeink (1924). — 17, 42, 187
- Rudnay József* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 17, 173, 187, 192
- Rudnay Jusztin* — földbirtokos, Rudnay József nagybátyja (1898). — 15, 16, 17
- Rudnay László* — 15, 16
- Rudnay Lenke* — (1866–1937) Andreánszky Gáborné, ké-

- sőbb Andreánszky Istvánné, Veres Pálné unokája, Rudnayné Veres Szilárd leánya. — 105, 232
- Rudnay Margit* — (1872—1945) Gyürky Istvánné, Veres Pálné unokája, Rudnayné Veres Szilárd leánya. — 56
- Rudnayné Veres Szilárd* — adatait ld. II. köt. névmutatójában. — 15, 20, 42, 44, 47, 48, 51, 56, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 105, 159, 172, 173, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 195, 197, 199, 201, 205, 224, 232, 243
- Ruffy Pál* — (sz. 1854) a gyermekmenhelyek országos felügyelője (1910). — 142, 251
- Rust József* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 223
- Sándor Pál* — (1860—1930) közgazdász, politikus, az OMKE elnöke, több ízben képviselő. — 147, 254
- Sápi Béla* — 246
- Schapringer Ada* — 14
- Sárosi Bella* — 173, 174
- Sas Ede* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 95, 222
- Scheiber Sándor* — 229
- Scholcz Vilmos* — MK selmeci tanára 1864—1866 között. — 132, 247, 248
- Schwarz Gyula* — (1839—1900) egyetemi tanár, ókori történetész. — 196
- Schwarz Sándor* — 128
- Scotus Viator* — (Seton Watson sz. 1879) angol publicista, londoni egyetemi tanár. Sokat foglalkozott kelet-európai kérdésekkel, és különösen nemzetiségi vonatkozásban igen kedvezőtlenül nyilatkozott a magyarságról. — 18
- Sebald Sándor* — (sz. 1869) hegedűművész, Chicago, a Magyar Művészek Berlieni Egyesületének tagja (1910). — 240
- Sebők Zsigmond* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 12, 54, 193, 248, 249
- Sélley Sándor dr.* — ny. államtitkár, a Déldunavidéki Vasút ig. tagja, a Strobentz vegyészeti gyár felügyelő bizottsági tagja. — 37
- Sélley Sándor* — főv. államrendőrségi tanácsos (1909). — 15
- Serényi Béla* — (1866—1919) képviselő, később földműv. miniszter. — 165
- Shackleton, Ernest Henry, Sir* — (1874—1922) angol sarkutazó. — 100
- Shakespeare, William* — 20, 49
- Simon Rózika* — 21, 175
- Simonffy Kálmán* — (1832—1881) politikus és zeneszerző, a magyar zene és a magyar dal egyik leglelkesebb hive és művelője. Agitált a magyar dal mellett újságcikkekben, folyóiratok hasábjain. (Hölgyfutár, Magyar Sajtó, Szépirodalmi Közöny, VÜ). — 55, 195
- Sipőcz Jenő dr.* — (1878—1936) Budapest polgármestere, 1934-től főpolgármester. — 217, 218
- Springer Mihály* — 133, 134
- Strauss Richárd* — (1864—1949) zeneszerző. — 100.
- Suhajda Lajos* — selmeci lic. önképzőköri vezető tanár (1910). — 247
- Szabados Ede* — a szatmárnémeti ref. főgimnázium tanára, a szatmárnémeti Kölcey Kör titkára (1910). — 156
- Szabó Sándor* — Máramaros megye alispánja (1910). — 222
- Szabolcska Mihály* — 91, 92, 97, 161, 222, 225, 226

- Szakács Andor* — (sz. 1877) hírlapíró, publicista, orsz. képviselő. — 230
- Szalai Béla* — a Magyar Nyelvet és Népmívelést Zemplén megyében terjesztő Egyesület titkára (1910). — 158
- Szalay Imre* — (1846—1917) ügyvéd, 1894-től a Nemzeti Múzeum igazgatója. — 125, 126
- Szalontai Oszkár* — 246
- Szamolányi Emil* — a máramarosszigeti Szilágyi István kör titkára (1909). — 30
- Szántó* — ügyvéd. — 41, 45
- Szász Károly* — 196, 239
- Szávai Gyula* — (1861—1934) író és költő. — 211, 212, 235
- Székely Ferenc* — a Róvai Testvérek Irodalmi Intézet igazgatósági tagja. — 128
- Székely György dr.* — Háromszék megyei törvényhatósági bizottsági tag (1910). — 84
- Széll József* — Fogaras megye főispánja (1910). — 99, 228
- Széll Kálmán* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 27, 121, 122, 181, 242
- Széll Kálmánné Vörösmarty Ilona* — Vörösmarty Mihály leánya. — 242
- Szigethy Gyuláné* — 190
- Szigeti József* — (sz. 1892) hegedűművész, London, a Magyar Művészek Berlieni Egyesületének tagja (1910). — 240
- Szigeti Márton* — gleichenbergi fürdőorvos, Závory Sándor ellenlábasa (1893). — 137, 250
- Szigligeti Ede* — 223
- Szilágyi Dezső* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 27, 28, 180, 181, 196
- Szilágyi István* — (1819—1897) jogakadémiai tanár, a máramarosszigeti irodalmi kör névadója, Arany János barátja. — 227
- Szinyeyi József id.* — 202
- Szmrecsányi Miklós* — (1854—1936) művészettörténész. — 177
- Szontagh Pál* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 42, 187, 196
- Szorcsik János* — (sz. 1878) Borsosberényben ma is élő, egykori horpácsi földműves és bérlő (1961). — 32, 183
- Szotyori Nagy Károly* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 214
- Szöcs Kamilla* — 14
- Szögyény Marich László* — (1840—1916) osztrák—magyar nagykövét Berlinben. — 240
- Szterényi József* — (1861—1902) politikus, 1918-ban keresk. miniszter. Megírta Magyarország gyáriparának ismertetését. Sok külföldi konferencián vett részt. — 19
- Taine, Hyppolite* — 71
- Takács Menyhért* — (sz. 1861) jászóvári premontrei prépost (1910). — 162
- Takáts Sándor* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 27, 59, 68, 181, 192, 198, 203, 204, 205, 254
- Tallán Béla* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 10, 11, 87, 88, 163, 171, 218
- Tarkó Jenő* — 108, 109, 111
- Tarnay Gyula* — Borsod vm. alispánja (1910). — 163
- Tartsányi Ezekiel* — ebecki ügyvéd (1847). — 187
- Tartsányi Ilona* — ebecki ügyvéd leánya (1847). — 187
- Teleki Sándor* — (1821—1892) Petőfi barátja, a koltói gróf. — 157

- Terstyánszky Kornél* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 239
- Terstyánszky Mihály* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 239
- Terstyánszky Mihályné* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában: Piri Etel — 116, 239, 240
- Tewrewk István* — 219
- Thaly Kálmán* — 137
- Thuróczy Vilmos* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 12, 184, 253
- Tisza István* — 236, 237, 252
- Tisza Kálmán* — 28, 214
- Tihanyi Béla* — 187
- Tolsztoj, Lev* — 100, 176
- Tóth István* — az Adria Biztosító Társulat ügynöke (Lekér, 1910). — 109, 110, 111, 112, 113
- Tóth Jenő* — festőművész (1910) — 213
- Tóth Zoltán dr.* — a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület igazgatója (1907). — 241
- Török Pál* — 137
- Ujlaki Géza* — a győri Kisfaludy Irodalmi Kör titkára (1910). 212
- Ujlaki Vilma* — 195
- Vadnay Károly* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 196
- Vámbéri Armin* — (1832—1913) orientalista, politikus. 1857-től Konstantinápolyban élt. 1864: dervis áruhában bejárta Perzsiát és Közép-Ázsiát. 1870: a budapesti egyetemen a keleti nyelvek tanára. — 100, 196
- Várdai Béla* — (1879—1953) magyar—latin szakos budapesti gimn. tanár volt. Több tanulmányt írt Jókai egyes műveinek kiadásával kapcsolatban. Megírta MK életrajzát az író életében. (Ld. Mikszáth Kálmán élete és munkái. Bp. 1910) — 69, 179, 200, 204, 205, 248.
- Varga József* — 230
- Varjassy Árpád* — Arad vm. tanfelügyelője, az Aradi Kölcsey Egyesület elnöke (1910). — 73
- Vécsey Ilonka* — 14
- Veres Pál* — 172, 173, 184
- Veres Pálné Beniczky Hermin* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 173, 190
- Veres Pálné Meskó Magdolna* — Rudnay Józsefné nagyanyja. — 172
- Veres Samu* — a rimaszombati egy. prot. főgimnázium igazgatója (1910). — 247
- Vértés István* — a székesfehérvári felsőkeres. isk. önképzőkörének ifj. elnöke. — 157
- Vértés József* — (sz. 1861. Ipoly-ság) a székesfehérvári Felső Kereskedelmi Iskola önképzőkörének tanárelnöke, az iskola igazgatója, hírlapíró, szerkesztő (1910). — 157
- Vértesi Károly* — (1843—1917) író, a Bács-Bodrog megyei Irodalmi Társaság elnöke. Zombori ügyvéd, művelt, világot járt vidéki író. Bejárta egész Európát. Útitárcáit könyvalakban is kiadta. (Az Alpesek között. Bécstől Genfig. Zombor 1878. Útiképek Olaszországból. Zombor, 1881. stb.) — 160, 161
- Vészi József* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 240
- Viktor, Leon* — német komponista. MK: *Szelistyei asszonyok* c. művének opera feldolgozója. — 170

- Villars gróf* — francia főkonzul (1880-as évek). — 195
- Voinovich Géza* — (1877—1952) irodalomtörténész, folyóirat-szerkesztő, akadémiai titkár. — 89, 198, 219
- Vörös László* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 37
- Vörösmarty Mihály* — 242
- Wagner Géza* — ev. egyházi fe-lügyelő (1910). MK egykori diáktársa. — 150, 256
- Weisz* — 150
- Werner Gyula* — (1849—1927) író és politikus, képviselő. — 27, 181
- Wertheim Béla* — a tótkomlói Otthon Olvasókör jegyzője (1910). — 62
- Wesselényi Miklós id.* — (1796—1850) A Zilahon alakult Wes-selényi kör névadója. A kör titkára Balázs Árpád. — 238
- Wlassics Gyula br.* — (1852—1937) államférfi, 1895—1903. kultuszminiszter, a közigaz-gatási bíróság elnöke (1910). — 128, 129
- Wolf Alice* — 239
- Wolfner József* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 255
- Wolfner László Miksa* — (sz. 1887) — 37, 148
- Worswick* — angol fordító. — 174
- Yartin József* — hírlapíró. — 177
- Zách Felicián* — 191
- Zách Klára* — Zách Felicián leánya (1330 körül). Arany János egyik balladájának hős-nője. — 49, 191
- Zalár József* — (sz. 1825) Heves megyei alispán, később tanár Budapesten. Ez időben sokat írt a Szépirodalmi Közlönybe és kora minden szépirodalmi lapjába. Több költeményes kötete jelent meg. — 12, 172
- Zámory András* — újságíró (1897). — 143, 251, 252
- Závory Sándor* — adatait ld. a II. köt. névmutatójában. — 136, 218, 249, 250
- Zelenka Pál* — ev. püspök (1910). — 256
- Zichy Antal* — (1823—1898) író, politikus, képviselő, az MTA igazgatója és tiszteleti tagja. — 196
- Zichy Géza* — (1849—1924) költő, zeneszerző, színházi inten-dáns, zongoraművész. — 164
- Zichy János* — 243
- Zivora Samu* — MK selmecbá-nyai diákpajtása (1864—1866). — 247
- Zoltán Ármin* — nyitrai ügyvéd (1909). — 35, 253
- Zrinyi Miklós* — 38, 71, 205, 206
- Zuboly* — ld. Bányai Elemér.
- Zsigmond* — magyar király. — 16
- Zsilinszky Mihály* — (1832—1925) államtitkár. — 188
- Zsilinszky Mihályné* — 64, 159, 188, 243
- Zsoldos Jenő* — 229
- Zsótér Mariska* — adatait ld. az I. köt. névmutatójában. — 254

TARTALOMJEGYZÉK
A LEVELEK IDŐRENDJÉBEN

	Lapszám
326. Mikszáth Kálmán — Kozma Andornak Budapest, 1909.	5
327. Rákosi Jenő — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. január 4.	5
328. Osszáthy Rósa János — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. január 9.	6
329. (Osszáthy) Rósa János — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909.	7
330. Benczúr Gyuláné — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. január 10.	8
331. Heller József — Mikszáth Kálmánnak Wien, 1909. január 12.	8
332. Tallián Béla — Mikszáth Kálmánnak Törökkanizsa, 1909. január 17.	10
333. Glück Frigyes — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. január 19.	11
334. Thuróczy Vilmos — Mikszáth Kálmánnak Nyitra-Ivánka, 1909. január 19.	12
335. Mocsáry Pál — Mikszáth Kálmánnak Borsodszemere, 1909. február 2.	12
336. Mikszáth Kálmán — Marschallné Rudnay Ilonának Budapest, 1909. február 19.	13
337. Az Orsz. Nőképző Egyesület Főzőiskolája — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. március 4.	14
338. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. március 10.	15
339. Gineverné Győry Ilona — Mikszáth Kálmánnak Dover, 1909. március 19.	17
340. Mikszáth Kálmán — Csiky Kálmánnénak Budapest, 1909. március 24.	20
341. Simon Rózika — Mikszáth Kálmánnak Nagykanizsa, 1909. március 31.	21
342. (Osszáthy) Rósa János — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909 tavaszán.	22
343. Herzog Péter — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. április 2.	22

344. Hoitsy Pál — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. április eleje.	23
345. Rosner Ervin és (Forgách) Klotild — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. április 18.	23
346. Mikszáth Kálmán — Benczúr Gyulának Budapest, 1909. április 19.	24
347. Mikszáth Kálmán — Hercezeg Ferencnek Budapest, 1909. április 23.	25
348. A kassai Kazinczy Kör — Mikszáth Kálmánnak Kassa, 1909. április 25.	26
349. Mikszáth Kálmán — a Kassai Kazinczy Kör alelnökének Budapest, 1909. április 29.	26
350. Horánszky Lajos — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. május 4.	27
351. Mikszáth Kálmán — Csiky Kálmánnénak Budapest, 1898. május közepe.	29
352. A máramarosszigeti Szilágyi István Kör — Mikszáth Kálmánnak Máramarossziget, 1909. május 15.	29
353. Mikszáth Kálmán — Benczúr Gyulánénak Budapest, 1909. május 17.	31
354. Gelléri Mór — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. május 26.	33
355. A kassai Kazinczy Kör — Mikszáth Kálmánnak Kassa, 1909. május 27.	34
356. Zoltán Ármin — Mikszáth Kálmánnak Nyitra, 1909. május 29.	35
357. Mikszáth Kálmán — Beöthy Zsoltnak Budapest, 1909. június 2.	35
358. Könyves Tóth Kálmán — Mikszáth Kálmánnak Debrecen, 1909. június 2.	36
359. Horánszky Lajos — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. június 4.	37
360. Latinovich Géza — Mikszáth Kálmánnak Maria-Grün, 1909. június 4.	37
361. A Debreceni Csokonai Kör — Mikszáth Kálmánnak Debrecen, 1909. június 6.	38
362. Mikszáth Kálmán — Géresi Kálmánnak Budapest, 1909. június 15.	40
363. Mikszáth Kálmán — Könyves Tóth Kálmánnak Budapest, 1909. június 18.	40
364. Mikszáth Kálmán — Benczúr Gyulánénak Horpács, 1909. július 4.	41
365. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Váchartyán, 1909. július 10.	42
366. Mikszáth Kálmán — Rudnayné Veres Szilárdának Rohics, 1909. július 14. után.	44

367. Mikszáth Kálmán — Benczúr Gyulánénak Robitsch-Sauerbrunn, 1909. július 18.	45
368. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Váchartyán, 1909. augusztus 5.	47
369. Mikszáth Kálmán — Görgey Albertnek Horpács, 1909. augusztus 15.	48
370. Mikszáth Kálmánék — özv. Enyedi Lukácsnének Horpács, 1909. augusztus 17.	50
371. Benczúr Gyuláné — Mikszáth Kálmánéknak ? 1909. szeptember 8.	50
372. Mikszáth Kálmán — Rudnayné Veres Szilárdának Horpács, 1909. szeptember 9.	51
373. Mikszáth Kálmán — Görgey Albertnek Horpács, 1909. szeptember 12.	52
374. Révai Testvérek — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. ősz elején.....	53
375. Sebők Zsigmond — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. szeptember 12.	54
376. Mikszáth Kálmán — a máramarosszigeti Szilágyi István Körnek Budapest, 1909. szeptember 12. után.....	55
377. Özv. Pósa Károlyné — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. szeptember 22.	55
378. Özv. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. október 10.	56
379. Mikszáth Kálmán — Hentaller Lajosnak Budapest, 1909. október 13.	57
380. Mikszáth Kálmán — Takáts Sándornak Budapest, 1909. október 22.	59
381. Mikszáth Kálmán — Prónay Mihálynak Budapest, 1909. október 29. előtt	59
382. Mikszáth Kálmán — Rudnayné Veres Szilárdának Budapest, 1909. október 29. körül	60
383. Mikszáth Kálmán — Rudnayné Veres Szilárdának Budapest, 1909. október 29.	61
384. Gajdács Pál — Mikszáth Kálmánnak Tótkomlós, 1909. október 31.	62
385. Prónay Mihály, Nógrád vm. főispánja — Mikszáth Kálmánnak Balassagyarmat, 1909. november 2.	62
386. Nagy Mihály, Nógrád vm. alispánja — Mikszáth Kálmánnak Balassagyarmat, 1909. november 4.	63
387. Özv. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. november 4.	64
388. Kaufmann Josefina — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. november 8.	65
389. Langsch, Cécilie — Mikszáth Kálmánnak Breslau, 1909. november 9.	66

	Lapszám
390. Horánszky Lajos — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. november 13.	67
391. Bursics Ernő — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. november 20.	67
392. Mikszáth Kálmán — Takáts Sándornak Budapest, 1909. december	68
393. Várdai Béla — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. december 10.	69
394. Mikszáth Kálmán — Haffner Gézának Budapest, 1909. december 12.	69
395. Özv. Rudnayné Veres Szilárda — Mikszáth Kálmánnak Váchartyán, 1909. december 12.	70
396. Mikszáth Kálmán — Andrásy Gyulának Budapest, 1909.	71
397. Révai Testvérek — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1909. december 24.	71
398. Mikszáth Kálmán — ismeretlen tanárnak Budapest, 1909 ?	72
399. Mikszáth Kálmán — Varjassy Árpádnak Budapest, 1910. január 2.	73
400. Mikszáth Kálmán — Gajdács Pálnak Budapest, 1910. január 2.	74
401. Mikszáth Kálmán — Gajdács Pálnak Budapest, 1910. január 2.	75
402. Nagy Sándor — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. január 7.	75
403. Lázár György — Mikszáth Kálmánnak (Személyesen átadott üdvözet) Szeged, 1910. január 9.	76
404. Mikszáth Kálmán — a Győri Kisfaludy Körnek Budapest, 1910. január 11 előtt.	77
405. A győri Kisfaludy Irodalmi Kör — Mikszáth Kálmánnak Győr, 1910. január 11.	78
406. Mikszáth Kálmán — Balassa Árminnak Budapest, 1910. január 11.	80
407. Löffler E. Móricz — Mikszáth Kálmánnak Kalkutta, 1910. január 12.	80
408. Fliesz Henrik — Mikszáth Kálmánnak Nagybánya, 1910. január 12.	81
409. Jaskovics Ferenc — Mikszáth Kálmánnak Balassagyarmat, 1910. január 13.	82
410. A chicagói Petőfi Kör — Mikszáth Kálmánnak Chicago, 1910. január 14.	83
411. Király Aladár — Mikszáth Kálmánnak Sepsiszentgyörgy, 1910. január 16.	84
412. Mikszáth Kálmán — Király Aladárnak Budapest, 1910. január 16. után	85

	Lapszám
413. Gajdács Pál — Mikszáth Kálmánnak Tótkomlós, 1910. január 21.	86
414. Concha Győző — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. január 27.	87
415. Tallián Béla — Mikszáth Kálmánnak Törökkanizsa, 1910. január 29.	87
416. Nagy Nep. János — Mikszáth Kálmánnak Verebély, 1910. január 30.	88
417. Gaál István — Mikszáth Kálmánnak Déva, 1910. február 6.	89
418. Voinovich Géza — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. február 7.	89
419. Perényi Zsigmond — Mikszáth Kálmánnak Máramarossziget, 1910. február 9.	90
420. Lippay Zoltán — Mikszáth Kálmánnak Csangota, 1910. február 13.	90
421. Szabolcska Mihály — Mikszáth Kálmánnak Temesvár, 1910. február 18.	91
422. Rubinyi Mózes — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. február 24.	92
423. A nagyváradai Szigligeti Társaság — Mikszáth Kálmánnak Nagyvárad, 1910. február 27.	93
424. A Lipótvárosi Casino — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. március 3.	95
425. Jókai Róza (Feszty Árpádné) — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910 tavasza elején	95
426. Böszörményi Lajos — Mikszáth Kálmánnak Nagyszalonta, 1910. március 5.	96
427. Mikszáth Kálmán — Böszörményi Lajosnak Budapest, 1910. március 5. és 27. között.	96
428. Mikszáth Kálmán — Szabolcska Mihálynak Budapest, 1910. március 5.	97
429. Perényi Zsigmond — Mikszáth Kálmánnak Máramarossziget, 1910. március 16.	98
430. Révai Mór János — Mikszáth Kálmánnak Merán, 1910. március 16.	99
431. Erős Egon — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. március 22.	100
432. Balassa György — Mikszáth Kálmánnak Sarajevo, 1910. március 23.	101
433. Darányi Ignác — Mikszáth Kálmánnak Dunaörs, 1910. április 2.	101
434. Milkó Izidor — Mikszáth Kálmánnak Szabadka, 1910. április 3.	102
435. Mikszáth Kálmán — Milkó Izidornak Budapest, 1910. április 3.	102
436. Mikszáth Kálmán az »Otthon« Írók és Hírlapírók körének Budapest, 1910. április 3.	103

	Lapszám
437. Mikszáth Kálmán — Kovács Dezsőnek Budapest, 1910. április 5.	104
438. Mikszáth Kálmán — Rudnayné Veres Szilárdának Budapest, 1910. április elején	105
439. Fürst Bertalan — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. április 8.	106
440. Lichtenstein László — Mikszáth Kálmánnak Miskolc, 1910. április 10.	107
441. Komáromi János — Mikszáth Kálmánnak Sárospatak, 1910. április 17.	107
442. Tarkó Jenő — Mikszáth Kálmánnak Pozsony, 1910. április 21.	108
443. Mikszáth Kálmán — egy megnevezetlen politikusnak (Khuen Héderváry Károlynak) Budapest, 1910. április 21.	111
444. Mikszáth Kálmán — a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészkarai dékánjának, Békeffy Remignek Budapest, 1910. április 20. körül	111
445. Balázs Árpád — Mikszáth Kálmánnak Zilah, 1910. április 28.	112
446. Tóth István — Mikszáth Kálmánnak Lekér, 1910. április 28.	113
447. Mikszáth Kálmán — a Deák téri Polgári Leányiskola tanulójának Budapest, 1910. április 28.	114
448. Kodolányi Antal — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. április 30.	115
449. Mikszáth Kálmán — Kodolányi Antalnak Budapest, 1910. április 30. után	115
450. Mikszáth Kálmán — Tersztyánszkyné Piri Etelnek Budapest, 1910. április vége, május eleje	116
451. A Magyar Művészek Egyesülete (Berlin) — Mikszáth Kálmánnak Berlin, 1910. május 3.	116
452. A Dési M. Kir. Áll. Főgimnázium — Mikszáth Kálmánnak Dés, 1910. május 3.	117
453. Mikszáth Kálmán — a Dési Állami Főgimnáziumnak Budapest, 1910. május 16—28 között	118
454. Csillag József — Mikszáth Kálmánnak Győr, 1910. május 4.	119
455. Herodek Károly — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 5.	119
456. Jakab Ödön — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 8.	120
457. Széll Kálmán — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 14.	121
458. Oehler Alfréd — Mikszáth Kálmánnak Wien, 1910. május 14.	122

	Lapszám
459. Khuen Héderváry Károly — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 14.	123
460. Khuen Héderváry Károly — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 15.	123
461. Angyal József — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május eleje	125
462. Szalay Imre — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 16.	125
463. Hoitsy Pálnó — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 16.	126
464. A Mikszáth Jubileum Bizottsága — Mikszáth Kálmánnak (Kéztől átadott levél) Budapest, 1910. május 16.	126
465. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 16.	127
466. Schwarcz Sándor — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 16.	128
467. Wlassics Gyula — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 17.	128
468. Nagy Mihály — Mikszáth Kálmánnak Balassagyarmat, 1910. május 17.	129
469. Mikszáth Kálmán — Khuen Héderváry Károlynak Budapest, 1910. május 18.	130
470. A Selmecbányai Ev. Líceum Petőfi Köre — Mikszáth Kálmánnak Selmecbánya, 1910. április 27.	130
471. Mikszáth Kálmán — a Selmecbányai Ev. Líceum Petőfi Körének Budapest, 1910. május 17. után	131
472. Mikszáth Kálmán — elhalt tanárának, Scholcz Vilmosnak, Budapest, 1910. május 18—25. között	132
473. Springer Mihály — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 18.	133
474. Egy ismeretlen olvasó — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 16. után	134
475. Dr. Flesch Ármin — Mikszáth Kálmánnak Mohács, 1910. május 19.	135
476. Dr. Závory Sándor — Mikszáth Kálmánnak Budapest, 1910. május 21.	136
477. Georgije Golub — Mikszáth Kálmánnak Sisatovác-zárda, 1910. május 21.	138

Töredékek

	Lapszám
478/a. Egy politikusnak 1887 után	141
478/b. Egy politikusnak 1887 után	141
478/c. Egy politikusnak 1887 után	142
479. Egy főorvosnak 1889—90?	142
480. Egy szerkesztőnek 1890-es évek?	142
481. A Budapesti Újságírók Egyesületének 1899. január után	143
482. Egy szerkesztőnek 1904. november ?	143
483. Révai Mór Jánosnak 1905.	143
484. Révai Mór Jánosnak 1907. szeptember	144
485/a. Ismeretlennek 1907 után	144
485/b. Ismeretlennek 1907 után	144
485/c. Ismeretlennek 1907 után	145
486. Egy kormányfőnek 1908.	145
487. Ismeretlennek 1908.	146
488. Hoitsy Pálnak 1908. ősz elején	146
489. Glück Frigyesnek 1909. február végén	147
490. Sándor Pálnak 1909.	147
491. Egy barátjának 1909?	148
492. Kiss Józsefnek, a Hét szerkesztőjének 1909. december	148
493. Révai Mór Jánosnak 1909.	149
494. Egy ismeretlen üdvözlőnek 1910. a jubileum előtti hetek	149
495. Egy evangélikus lelkésznek 1909—1910.	150
496. Révai Mór Jánosnak 1910 elején	150

	Lapszám	
497.	Wagner Géza egyházi felügyelőnek? 1910. április 12—13.	150
498.	Egy kegyelmes úrnak 1910.	151
499.	Ismeretlen vezető politikusnak A jubileumi napokban	151
500.	A PH szerkesztőségének 1910. május, a jubileum után	152
501.	Glück Frigyesnek 1909—1910.	152
502/a.	Glück Frigyesnek 1909—1910.	153
502/b.	Glück Frigyesnek 1909—1910.	153
503.	Egy barátjának 1909—1910.	154
504.	Egy miniszternek ?	154

TARTALOMJEGYZÉK
A LEVELEK BETŰRENDSZÉBEN

A) *Mikszáth* címzettjei

	Levélszám	Lapszám
Andrássy Gyulának		
Budapest, 1909.	396.	71
Balassa Árminnak		
Budapest, 1910. január 11.	406.	80
Benczúr Gyulának		
Budapest, 1909. április 19.	346.	24
Benczúr Gyulánénak		
Budapest, 1909. május 17.	353.	31
Horpács, 1909. július 4.	364.	41
Rohitsch—Sauerbrunn, 1909. július 18.	367.	45
Beöthy Zsoltnak, a Kisfaludy Társaság titkárnak		
Budapest, 1909. június 2.	357.	35
Böszörményi Lajosnak		
Budapest, 1910. március 5. és 27. közt	427.	96
A Budapesti Tudományegyetem Bölcsészkar Dikán- jának, Békeffy Remignek		
Budapest, 1910. április 20. körül.	444.	111
A budapesti Újságírók Egyesületének		
Budapest, 1899. január után....	481.	143
Budapest, 1910. április 3.	436.	103
Csiky Kálmánénak		
Budapest, 1909. március 24.	340.	20
Budapest, 1898. május közepe	351.	29
A Deák téri Polgári Leányiskola tanulóinak		
Budapest, 1910. április 28.	447.	114
A Dési Áll. Főgimnáziumnak		
Budapest, 1910. május 16. és 28. közt....	453.	118
Egy barátjának		
1909?	491.	148
Budapest, 1909—1910. körül	503.	154
Egy evangélikus lelkésznek		
Budapest, 1909—1910 ?	495.	150
Egy főorvosnak		
1889—1890?	479.	142
Egy ismeretlen üdvözlőnek		
(1910. a jubileum előtti hetek)	494.	149

	Levélszám	Lapszám
Egy kegyelmes úrnak Budapest, 1910.	498.	151
Egy kormányfőnek Budapest, 1908.	486.	145
Egy megnevezetlen politikusnak (Khuen Héderváry Károlynak) Budapest, 1910. április 21.	443.	111
Egy miniszternek Budapest?	504.	154
Egy politikusnak (Befejezetlen fogalmazvány) 1887. után	478/a.	141
Egy politikusnak 1887 után	478/b.	141
Egy politikusnak 1887 után	478/c.	142
Egy szerkesztőnek 1890-es évek?	480.	142
Egy szerkesztőnek Budapest, 1904. november?	482.	143
Enyedi Lukácsnének Horpács, 1909. augusztus 17.	370.	50
Gajdács Pálnak, az »Otthon« olvasókör elnökének Budapest, 1910. január 2.	400.	74
Gajdács Pálnak Budapest, 1910. január 2.	401.	75
Géresi Kálmánnak, a Csokonai Kör elnökének Budapest, 1909. június 15.	362.	40
Glück Frigyesnek Budapest, 1909. február végén	489.	147
Budapest, 1909—1910.	501.	152
Budapest, 1909—1910.	502/a, b,	153
✓Görgey Albertnek Horpács, 1909. augusztus 15.	369.	48
Horpács, 1909. szeptember 12.	373.	52
A győri Kisfaludy Körnek Budapest, 1910. január 11 előtt	404.	77
Haffner Gézának Budapest, 1909. december 12.	394.	69
Hentaller Lajosnak Budapest, 1909. október 13.	379.	57
Herczeg Ferencnek Budapest, 1909. április 23.	347.	25
Hoitsy Pálnak Budapest, 1908. ősz elején	488.	146
Ismeretlennek a horpácsi kis birtokról Budapest ? 1907 után	485/a.	144

	Levélszám	Lapszám
Ismeretlennek a horpácsi kis birtok eladási feltételeiről Budapest, 1907 után	485/b.	144
Ismeretlennek a horpácsi kis birtok nagyságáról és eladási feltételeiről Budapest ? 1907 után	485/c.	145
Ismeretlennek Budapest, 1908.	487.	146
Ismeretlen tanárnak Budapest, 1909 ?	398.	72
Ismeretlen vezető politikusnak A jubileumi napokban	499.	151
A kassai Kazinczy Körnek Budapest, 1909. április 29.	349.	26
Khuen Héderyáry Károlynak Budapest, 1910. május 18.	469.	130
Király Aladárnak, Háromszék m. alispánjának Budapest, 1910. január 16. után	412.	85
Kiss Józsefnek, a Hét szerkesztőjének Budapest, 1909. december	492.	148
Kodolányi Antalnak Budapest, 1910. április 30. után	449.	115
Kovács Dezsőnek, az Erdélyi Irodalmi Társaság titkárnak Budapest, 1910. április 5.	437.	104
Kozma Andornak Budapest, 1909.	326.	5
Könyves Tóth Kálmánnak Budapest, 1909. június 18.	363.	40
A máramaroszigeti Szilágyi István Körnek Budapest, 1909. szeptember 12. után	376.	55
Marschallné Rudnay Ilonának Budapest, 1909. február 19.	336.	13
Milkó Izidornak Budapest, 1910. április 3.	435.	102
Az »Otthon« Írók és Hírlapírók Körének Budapest, 1910. április 3.	436.	103
A PH szerkesztőségének Budapest, 1910. május, a jubileum után	500.	152
Prónay Mihálynak, Nógrád vm. főispánjának Budapest, 1909. október 29. előtt	381.	59
Révai Mór Jánosnak Budapest, 1905.	483.	143
Budapest, 1907. szeptember	484.	144
Budapest, 1909.	493.	149
Budapest, 1910. elején	496.	150
Rudnayné Veres Szilárdának Rohics, 1909. július 14. után	366.	44
Horpács, 1909. szeptember 9.	372.	51

	Levélszám	Lapszám
Budapest, 1909. október 29. körül (Törődéklevel)	382.	60
Budapest, 1909. október 29.	383.	61
Budapest, 1910. április elején	438.	105
Sánder Pálnak 1909.	490.	147
Scholcz Vilmos nevű, elhalt selmeci tanárnak Budapest, 1910. május 18—25 között	472.	132
A selmeczányai Ev. Líceum Petőfi Körének Budapest, 1910. május 17. után	471.	131
Szabolcska Mihálynak, a Temesvári Arany János Társaság elnökének Budapest, 1910. március 5.	428.	97
Takáts Sándornak Budapest, 1909. október 22.	380.	59
Budapest, 1909. december	392.	68
Tersztyánszky Mihályné Piri Etelnek Budapest, 1910. április vége, május eleje ?	450.	116
Varjassy Árpádnak Budapest, 1910. január 2.	399.	73
Wagner Géza egyházi felügyelőnek ? Budapest, 1910. április 12—13.	497.	150

B) *A Mikszáthnak írott levelek küldői*

Angyal József Budapest, 1910. május eleje	461.	125
Balassa György Sarajevo, 1910. március 23.	432.	101
Balázs Árpád Zilah, 1910. április 28.	445.	112
Benczúr Gyuláné Budapest, 1909. január 10.	330.	8
? 1909. szeptember 8.	371.	50
Böszörményi Lajos Nagyszalonta, 1910. március 5.	426.	96
Bursics Ernő Budapest, 1909. november 20.	391.	67
A chicagói magyarok Petőfi Köre Chicago, 1910. január 14.	410.	83
Concha Győző Budapest, 1910. január 27.	414.	87
Csillag József Győr, 1910. május 4.	454.	119
Darányi Ignác Dunaórs, 1910. április 2.	433.	101

	Levélszám	Lapszám
A debreceni Csokonai Kör Debrecen, 1909. június 6.	361.	38
A dési Állami Főgimnázium Dés, 1910. május 3.	452.	117
Egy ismeretlen olvasó Budapest, 1910. május 16. után	474.	134
Erős Egon Budapest, 1910. március 22.	431.	100
Dr. Flesch Ármin mohácsi főrabbi Mohács, 1910. május 19.	475.	135
Fliesz Henrik, a Nagybányai Teleki Társaság titkára Nagybánya, 1910. január 12.	408.	81
Fürst Bertalan Budapest, 1910. április 8.	439.	106
Gaál István Déva, 1910. február 6.	417.	89
Gajdács Pál a Tótkomlói »Otthon« olvasókör nevében Tótkomlós, 1909. október 31. verses levele Tótkomlós, 1910. január 21.	384.	62
	413.	86
Gelléri Mór Budapest, 1909. május 26.	354.	33
Gineverné Győry Ilona Dover, 1909. március 19.	339.	17
Glück Frigyes Budapest, 1909. január 19.	333.	11
Golub, Georgije szerb szerzetes Sisatovac-zárda, 1910. május 21.	477.	138
A győri Kisfaludy Irodalmi Kör Győr, 1910. január 11.	405.	78
Heller József Wien, 1909. január 12.	331.	8
Herodek Károly, a »Vakok Orsz. Nevelő- és Tan- intézete« igazgatója Budapest, 1910. május 5.	455.	119
Herzog Péter Budapest, 1909. április 2.	343.	22
Hoitsy Pál Budapest, 1909. április eleje	344.	23
Hoitsy Pálné Budapest, 1910. május 16.	463.	126
Horánszky Lajos Budapest, 1909. május 4.	350.	27
	359.	37
	390.	67
Budapest, 1909. november 13.		
Jakab Ödön Budapest, 1910. május 8.	456.	120

	Levélszám	Lapszám
Jaskovics Ferenc		
Balassagyarmat, 1910. január 13.	409.	82
Jókai Róza		
Budapest, 1910 tavasza elején	425.	95
A kassai Kazinczy Kőr		
Kassa, 1909. április 25.	348.	26
Kassa, 1909. május 27.	355.	34
Kaufmann, Josefina		
Budapest, 1909. november 8.	388.	65
Khuen Héderváry Károly		
Budapest, 1910. május 14.	459.	123
Budapest, 1910. május 15.	460.	123
Király Aladár, Háromszék m. alispánja		
Sepsiszentgyörgy, 1910. január 16.	411.	84
Kodolányi Antal		
Budapest, 1910. április 30.	448.	115
Komáromi János a Sárospataki Főgimn. Önképzőköre névében		
Sárospatak, 1910. április 17.	441.	107
Könyves Tóth Kálmán		
Debrecen, 1909. június 2.	358.	36
Langsch, Cécilie		
Breslau, 1909. november 9.	389.	66
Latinovich Géza		
Mária-Grün, 1909. június 4.	360.	37
Lázár György		
Szeged, 1910. január 9.	403.	76
Lichtenstein László a miskolci Nemzeti Munkapárt nevében		
Miskolc, 1910. április 10.	440.	107
Lipótvárosi Casino		
Budapest, 1910. március 3.	424.	95
Lippay Zoltán		
Csangota, 1910. február 13.	420.	90
Löffler E. Móricz		
Kalkutta, 1910. január 12.	407.	80
A Magyar Művészek Egyesülete, (Berlin)		
Berlin, 1910. május 3.	451.	116
A máramarosszigeti Szilágyi István Kőr		
Máramarossziget, 1909. május 15.	352.	29
A Mikszáth Jubileum Végrehajtó Bizottsága		
Budapest, 1910. május 16.	464.	126
Milkó Izidor		
Szabadka, 1910. április 3.	434.	102
Mocsáry Pál		
Borsodszemere, 1909. február 2.	335.	12
Nagy Mihály, Nógrád m. alispánja		
Balassagyarmat, 1909. november 4.	386.	63
Balassagyarmat, 1910. május 17.	468.	129

	Levélszám	Lapssám
Nagy Nep. János		
Verebély, 1910. január 30.	416.	88
Nagy Sándor		
Budapest, 1910. január 7.	402.	75
A nagyváradi Szigligeti Társaság		
Nagyvárad, 1910. február 27.	423.	93
Oehler Alfréd		
Wien, 1910. május 14.	458.	122
Az Orsz. Nőképző Egyesület Főzõiskolája		
Budapest, 1909. március 4.	337.	14
Osszáthy Rósa János		
Budapest, 1909. január 9.	328.	6
Budapest, 1909.	329.	7
Budapest, 1909. tavaszán.	342.	22
Perényi Zsigmond		
Máramarossziget, 1910. február 9.	419.	90
Máramarossziget, 1910. március 16.	429.	98
Özv. Pósa Károlyné		
Budapest, 1909. szeptember 22	377.	55
Prónay Mihály		
Balassagyarmat, 1909. november 2.	385.	62
Rákosi Jenő		
Budapest, 1909. január.	327.	5
Révai Mór János		
Merán, 1910. március 16.	430.	99
Révai Testvérek Irodalmi Intézet		
Budapest, 1909. õsz elején	374.	53
Budapest, 1909. december 24.	397.	71
Budapest, 1910. május 16.	465.	127
Rosner Ervin és neje Forgách Klotild		
Budapest, 1909. április 18.	345.	23
Rubinyi Mózes		
Budapest, 1910. február 24.	422.	92
Rudnayné Veres Szilárd		
Budapest, 1909. március 10.	338.	15
Váchartyán, 1909. július 10.	365.	42
Váchartyán, 1909. augusztus 5.	368.	47
Budapest, 1909. október 10.	378.	56
Budapest, 1909. november 4.	387.	64
Váchartyán, 1909. december 12.	395.	70
Schwarz Sándor elemi isk. tanuló		
Budapest, 1910. május 16.	466.	128
Sebők Zsigmond		
Budapest, 1909. szeptember 12.	375.	54
A selmechányai Ev. Líceum Petõfi Köre		
Selmechánya, 1910. április 27.	470.	130
Simon Rózika		
Nagykanizsa, 1909. március 31...	341.	21

	Levélszám	Lapszám
Springer Mihály		
Budapest, 1910. május 18.	473.	133
Szabolcska Mihály		
Temesvár, 1910. február 18.	421.	91
Szalay Imre, a MNM igazgatója		
Budapest, 1910. május 16.	462.	125
Széll Kálmán		
Budapest, 1910. május 14.	457.	121
Tallián Béla		
Törökkanizsa, 1909. január 17.	332.	10
Törökkanizsa, 1910. január 29.	415.	87
Tarkó Jenő		
Pozsony, 1910. április 21.	442.	108
Thuróczy Vilmos		
Nyitra-Ivánka, 1909. január 19.	334.	12
Tóth István verses levele		
Lékér, 1910. április 28.....	446.	113
Várdai Béla		
Budapest, 1909. december 10.	393.	69
Voinovich Géza		
Budapest, 1910. február 7.	418.	89
Wlassics Gyula, a közigazg. bíróság elnöke		
Budapest, 1910. május 17.	467.	128
Závory Sándor gleichenbergi v. fürdőorvos		
Budapest, 1910. május 21.	476.	136
Zoltán Ármin ügyvéd		
Nyitra, 1909. május 29.	356.	35

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. Mikszáth Kálmán »Az öreg diófa« Libanon nevű szobájában.
1909 júniusa. (Eddig ismeretlen rajz.) Rajzolta: Kovács Dezső.
Csiky Etelka tulajdonában.
- II. Mikszáth Kálmán Hentaller Lajosnak. 1909. okt. 13.
(Levélfakszimile)

TARTALOM

Levelek		5
Függelék		
Félbenmaradt levélfogalmazványok		141
Jubileumi üdvözlések jegyzéke		156
Jegyzetek		
Rövidítések		168
A levelek jegyzetei		169
A félbenmaradt levélfogalmazványok jegyzetei		251
Jegyzet a jubileumi üdvözlések jegyzékéhez		258
Hírlapjegyzék		261
Névmutató.....		269
Tartalomjegyzék a levelek időrendjében		285
Tartalomjegyzék a levelek betűrendjében.....		295
A) Mikszáth címzettjei.....		295
B) A Mikszáthnak frott levelek küldői		298
A képmellékletekről		303

R 1997

**MTA ITI
R2008**

1966

R 1975

R 1985

